

เอกสารประกอบการสอน

หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
Curriculum and Learning Management Science

พระมหาสายัณห์ เปมสีโล (วงศ์สุรินทร์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาสารคาม

2564

เอกสารประกอบการสอน
รายวิชา ED 1004 หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
Curriculum and Learning Management Science

พระมหาสายัณห์ เปมลีโล (วงศ์สุรินทร์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

คำนำ

เอกสารประกอบการสอนนี้ รายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ (Curriculum and Learning Management Science) รหัส ED1004 ซึ่งอยู่ในหมวดวิชาชีพรุ สำหรับนักศึกษาศึกษาศาสตร์บัณฑิต หลักสูตร 4 ปี ใช้ประกอบการสอน โดยผู้เขียนได้ศึกษารวบรวมเนื้อหาสาระจากเอกสาร ตำราวิชาการที่นักการศึกษา นักพัฒนาหลักสูตรทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงงานวิจัยและประสบการณ์บางส่วนของผู้เขียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและได้รับประสบการณ์สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์

เอกสารประกอบการสอนเล่มนี้ประกอบด้วย 10 บท พัฒนาตามกรอบคำอธิบายรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา เทคนิคและทักษะการสอน การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ผู้เขียนหวังว่าเอกสารประกอบการสอนเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาและผู้ที่สนใจอ่าน นำไปใช้เป็นเอกสารประกอบการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ หากมีข้อเสนอแนะประการใดที่จะใช้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเอกสารเล่มนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ กรุณาแจ้งผู้เขียนจักเป็นพระคุณยิ่ง

พระมหาสายัณห์ เปมสีโล (วงศ์สุรินทร์)

มกราคม 2564

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญรูปภาพ	ช
สารบัญตาราง	ซ
แผนบริหารการสอนประจำวิชา (มคอ.3)	ณ
แผนการบริหารการสอนบทที่ 1	1
บทที่ 1 ความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร	3
ความหมายของของหลักสูตร	3
คุณสมบัติของหลักสูตร	5
ความสำคัญของหลักสูตร	6
ระดับของหลักสูตร	10
ทฤษฎีหลักสูตร	12
องค์ประกอบของหลักสูตร	15
ลักษณะของหลักสูตรที่ดี	18
บทสรุป	20
คำถามท้ายบท	21
เอกสารอ้างอิง	21
แผนการบริหารการสอนบทที่ 2	24
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร	26
ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร	26
ปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตร	27
จิตวิทยากับการพัฒนาหลักสูตร	32
พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม	44
พื้นฐานทางการเมือง การปกครอง	46
พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ	48
พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี	49
พื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์	51
บทสรุป	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
คำถามท้ายบท	52
เอกสารอ้างอิง	52
แผนการจัดการสอนบทที่ 3	54
บทที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร	56
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร	56
แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร	57
หลักการพัฒนาหลักสูตร	59
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร	61
บทสรุป	75
คำถามท้ายบท	75
เอกสารอ้างอิง	75
แผนการจัดการสอนบทที่ 4	77
บทที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้	79
ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้	79
แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้	80
ลักษณะของงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้	81
ขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้	87
บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้	96
บทสรุป	100
คำถามท้ายบท	100
เอกสารอ้างอิง	101
แผนการจัดการสอนบทที่ 5	102
บทที่ 5 การประเมินหลักสูตร	104
ความหมายของการประเมินหลักสูตร	104
จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร	105
ความสำคัญของการประเมินหลักสูตร	107
ประเภทของการประเมินหลักสูตร	109
ระยะเวลาในการประเมินหลักสูตร	111

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สิ่งที่ควรประเมินในการประเมินหลักสูตร	112
หลักการสำคัญในการประเมินหลักสูตร	113
ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร	115
ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร	118
ปัญหาในการประเมินหลักสูตร	119
รูปแบบการประเมินหลักสูตร	120
บทสรุป	134
คำถามท้ายบท	134
เอกสารอ้างอิง	135
แผนการบริหารการสอนบทที่ 6	137
บทที่ 6 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	139
ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา	139
เหตุผลในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	141
ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา	142
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	143
ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	145
องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา	146
แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)	149
บทสรุป	173
คำถามท้ายบท	174
เอกสารอ้างอิง	174
แผนการบริหารการสอนบทที่ 7	176
บทที่ 7 เทคนิคและทักษะการสอน	178
ความหมายของเทคนิคและทักษะการสอน	178
ความสำคัญของทักษะการสอน	179
ลักษณะครูที่มีทักษะการสอน	179
เทคนิคและทักษะการสอน	180

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทสรุป	189
คำถามท้ายบท	189
เอกสารอ้างอิง	189
แผนการบริหารการสอนบทที่ 8	191
บทที่ 8 การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน	193
ความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน	193
ความสำคัญของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน	193
บรรยากาศที่พึงปรารถนาในชั้นเรียน	194
ประเภทของบรรยากาศในชั้นเรียน	195
หลักการจัดชั้นเรียน	203
ลักษณะของชั้นเรียนที่ดี	204
รูปแบบการจัดชั้นเรียน	204
การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างมีความสุข	207
บทสรุป	209
คำถามท้ายบท	209
เอกสารอ้างอิง	210
แผนการบริหารการสอนบทที่ 9	211
บทที่ 9 แผนการจัดการเรียนรู้	213
ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้	213
ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้	214
หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้	217
องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้	218
รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้	219
ลักษณะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี	223
ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	224
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้	225
บทสรุป	232
คำถามท้ายบท	232

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เอกสารอ้างอิง	233
บทที่ 10 การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	234
ความหมายของการวัดผล การทดสอบ และการประเมินผล	236
จุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	238
หลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	239
ประโยชน์ของการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	240
เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	241
การประเมินผลจากสภาพจริง	244
บทสรุป	246
คำถามท้ายบท	247
เอกสารอ้างอิง	247
บรรณานุกรม	249
ประวัติผู้เรียบเรียง	257

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตร	14
1.2 ความสัมพันธ์ของทฤษฎีหลักสูตรและทฤษฎีต่าง ๆ ทางการศึกษา	15
3.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ประมวลจากแนวคิดของไทเลอร์	62
3.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา	64
3.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซลเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และลีวิส	66
3.4 แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา	67
3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและการเรียนการสอนของโอลิวา	68
3.6 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบแฮมป์	68
3.7 รูปแบบและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของวิชัย วงษ์ใหญ่	70
3.8 วัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสงัด อุทรานันท์	72
4.1 ข้อพิจารณาในการประเมินหลักสูตร	94
5.1 รูปแบบการประเมินผลของไทเลอร์	122
5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเพื่อหาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร	128
5.3 การแสดงการประเมินของโพรวีส	129
5.4 รูปแบบของการตัดสินใจ	131
5.5 ความสอดคล้องของรูปแบบการตัดสินใจและรูปแบบการประเมินแบบชิป	131
6.1 ความเชื่อมโยงของมาตรฐานหลักสูตรสู่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	149
8.1 แสดงแผนผังการจัดห้องเรียน	198
8.2 การจัดชั้นเรียนแบบธรรมดา	205
8.3 การจัดชั้นเรียนแบบนวัตกรรม	206
9.1 ตัวอย่างรูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบเรียงหัวข้อ	220
9.2 ตัวอย่างรูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้กิ่งตาราง	221
9.3 ตัวอย่างรูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบตาราง	222
10.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการทดสอบ การวัดผลและการประเมินผล	237

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 เหตุผลเชิงจริยธรรมในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก	34
3.1 จุดเน้นและขั้นตอนรูปแบบพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตร	73
4.1 หน้าที่ของผู้บริหารและครูผู้สอนในการใช้หลักสูตร	99
5.1 การประเมินหลักสูตรของสเตก (Stake)	127

แผนบริหารการสอนประจำวิชา

รหัสวิชา	ED1004
ชื่อวิชา	หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ (Curriculum and Learning Management Science)
หน่วยกิต	3(2-2-5)
ภาคเรียนที่	1
ปีการศึกษา	2564
ผู้สอน	พระมหาสายัณห์ เปมสีโล

คำอธิบายรายวิชา

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร ทฤษฎีหลักสูตร หลักการและแนวคิดพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตร องค์ประกอบและโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การใช้หลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น วิเคราะห์ จัดทำ ใช้ ประเมิน และพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา วิทยาการจัดการเรียนรู้ ศาสตร์การสอน เทคนิคและทักษะต่าง ๆ ในการสอน การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียน ความสำคัญการจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ การบริหารจัดการชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การจัดทำแผนการเรียนรู้และนำแผนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลจริงได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน โดยบูรณาการองค์ความรู้ในวิชาเอกสำหรับการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติการสอนจริงได้อย่างเหมาะสมตามแผนการจัดการเรียนรู้ วัดและประเมินผลการเรียนรู้

Study the meaning and importance of curriculum, curriculum theories, principles and concepts of curriculum design, elements and structures of the basic education curriculum, curriculum implementation to local surroundings, analyzing, formulating, using, assessing and developing an educational institution's curricula, learning management science, teaching methodologies, techniques and skills in teaching, learning management with emphasis on the importance of learners, the management of Experience-Based Learning, classroom management, preparing lesson plans and appropriately apply them to enhance practical learners' experiences by having comprehensive knowledgeable on major subject content and able to integrate major subject knowledge into the instruction, practical teaching upon specified lesson plans appropriately, measurement and evaluation in Learning.

จุดมุ่งหมายของรายวิชา

1. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร
2. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
3. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
4. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคและทักษะการสอน
5. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน
6. เพื่อให้ นักศึกษาความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดทำแผนการเรียนรู้ได้
7. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

เนื้อหา

บทที่ 1	ความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร	4	ชั่วโมง
บทที่ 2	ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร	8	ชั่วโมง
บทที่ 3	กระบวนการพัฒนาหลักสูตร	8	ชั่วโมง
บทที่ 4	การนำหลักสูตรไปใช้	4	ชั่วโมง
บทที่ 5	การประเมินหลักสูตร	4	ชั่วโมง
บทที่ 6	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	8	ชั่วโมง
บทที่ 7	เทคนิคและทักษะการสอน	8	ชั่วโมง
บทที่ 8	การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน	4	ชั่วโมง
บทที่ 9	แผนการจัดการเรียนรู้	8	ชั่วโมง
บทที่ 10	การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	4	ชั่วโมง

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. ฝึกปฏิบัติจริง/แสดงความคิดเห็น
5. แขนงผังความคิด/บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
2. Microsoft Power point

3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
4. Internet และ Website เกี่ยวกับหลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
5. ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

6. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. สังเกตจากการอภิปราย ซักถาม และการแสดงความคิดเห็น การนำเสนองาน
3. มอบหมายงาน/การตรวจผลงานประจำบท
4. การทดสอบ

การให้คะแนน

1. คะแนนระหว่างเรียน 70%
 - 1.1 การแต่งกาย การเข้าชั้นเรียน ตั้งใจเรียน และการมีส่วนร่วมในห้องเรียน 10%
 - 1.2 การทดสอบย่อย 10%
 - 1.3 งานเดี่ยว ชิ้นงานศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และนำเสนอ 10%
 - 1.4 งานกลุ่ม ชิ้นงานกลุ่มในชั้นเรียน และนำเสนอ 10%
 - 1.3 งานมอบหมายประจำสัปดาห์และการบันทึกการเรียนรู้ 10%
 - 1.4 สอบกลางภาค 20%
2. คะแนนปลายภาค 30%

แผนการสอน/กำหนดการสอนรายวิชา

สัปดาห์ที่	รายละเอียด	กิจกรรมการเรียนการสอน
1	-ความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร	<ol style="list-style-type: none"> 1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม 4. แสดงความคิดเห็น 5. แฝงฝังความคิด/บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
2-3	-ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร	<ol style="list-style-type: none"> 1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม

		4. แสดงความคิดเห็น 5. แพนผังความคิด/บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
4-5	-กระบวนการพัฒนาหลักสูตร	1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม 4. แสดงความคิดเห็น 5. แพนผังความคิด/บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
6	-การนำหลักสูตรไปใช้	1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม 4. แสดงความคิดเห็น 5. บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
7	-การประเมินหลักสูตร	1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม 4. แสดงความคิดเห็น 5. แพนผังความคิด/บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
8-9	สอบกลางภาค -การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม 4. ปฏิบัติจริง/แสดงความคิดเห็น 5. บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
10-11	-เทคนิคและทักษะการสอน	1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม

		4. แสดงความคิดเห็น 5. บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
12	-การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน	1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม 4. แสดงความคิดเห็น 5. บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
13-14	-แผนการจัดการเรียนรู้	1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม 4. การปฏิบัติจริง/แสดงความคิดเห็น 5. บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
15	-การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	1. บรรยาย และอภิปราย 2. การใช้คำถาม 3. กระบวนการกลุ่ม 4. แสดงความคิดเห็น 5. บรรยายสรุป 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท
16	สอบปลายภาค	

แผนบริหารการสอนบทที่ 1 ความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของของหลักสูตร
2. คุณสมบัติของหลักสูตร
3. ความสำคัญของหลักสูตร
4. ระดับของหลักสูตร
5. ทฤษฎีหลักสูตร
6. องค์ประกอบของหลักสูตร
7. ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายความหมายของของหลักสูตรได้
2. อธิบายคุณสมบัติของหลักสูตรได้
3. อธิบายความสำคัญของหลักสูตรได้
4. บอกระดับของหลักสูตรได้
5. อธิบายทฤษฎีหลักสูตรได้
6. เขียนแผนภูมิความคิดแสดงองค์ประกอบของหลักสูตรได้
7. บอกลักษณะของหลักสูตรที่ดีได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. แสดงความคิดเห็น
5. แผนผังความคิด/บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
2. Microsoft Power point ความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร
3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

4. Internet และ Website เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร
5. ตัวอย่างการเขียน Mind Mapping (แผนผังความคิด)
6. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม
3. แสดงแผนผังความคิด/ตรวจผลงานประจำบท

บทที่ 1

ความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาการศึกษาของชาตินั้นจำเป็นจะต้องมีหลักสูตรเป็นแบบแผนในการศึกษา หลักสูตรถือว่าเป็นหัวใจสำคัญและเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการจัดการศึกษา หลักสูตรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับความต้องการต่อสังคม ผู้เรียน และยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เพื่อพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์และมีคุณภาพทั้งความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีทักษะการใช้ชีวิตที่ดี ถ้าหากประเทศใดไม่มีหลักสูตรเป็นโครงสร้างและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาแล้ว การจัดการศึกษาก็จะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงตามที่กำหนดได้

ความหมายของของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” แปรมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Currere” หมายถึง “running course” หรือ เส้นทางสำหรับวิ่ง ต่อมาเมื่อนำมาใช้ในด้านการศึกษา หมายถึง การจะสำเร็จการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือจบหลักสูตรใด ผู้เรียนจะต้องฟันฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ตามลำดับขั้นที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เปรียบเสมือนนักวิ่งที่ต้องวิ่งแข่งฟันฝ่าอุปสรรค เพื่อให้ได้รับชัยชนะและความสำเร็จ

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรในลักษณะที่หลากหลายตามมุมมองของแต่ละคน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

Taba (1962 : 11) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนสำหรับให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

Carter V. Good (1973 : 7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อจบชั้น เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา ศิลปศึกษา เป็นต้น
2. หลักสูตร คือ คำโคร่งทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่ต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัด ได้แก่ เด็ก เพื่อให้มีความรู้จบชั้นให้สามารถเข้าเรียนต่อในวิชาชีพต่อไปได้
3. หลักสูตร คือ กลุ่มวิชา หรือประสบการณ์ที่สอนเพื่อกำหนดไว้ให้นักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน

เซย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander and Lewis, 1981 : 8) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า เป็นแผนการเรียนการสอนที่จัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลที่ได้รับการศึกษา

โบแชมพ์ (Beauchamp, 1981 : 61-62) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรใน 3 สถานะด้วยกัน คือ

1. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรวิธีใช้หลักสูตร

2. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการซึ่งตามความหมายนี้หมายถึงเอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการซึ่งในเอกสารประกอบด้วยรายละเอียดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรวมทั้งกำหนดเวลาสำหรับการเรียนการสอนด้วย

3. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของระบบ

โพสนอร์ (Posner, 1992 : 23) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 2 แนว คือ

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ที่โรงเรียนทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่ดี ยุทธวิธีการเรียนการสอนที่ครูวางแผนใช้ตามความแตกต่างด้านแนวคิดขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างหลักสูตรในฐานะเป้าหมายของการศึกษา เช่น ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ และหลักสูตรในฐานะเป็นวิธีที่คาดหวังทางการศึกษา

2. หลักสูตร คือ สภาพที่แท้จริงของนักเรียนมากกว่าที่จะเป็นวิธีการที่วางแผนเอาไว้ หรือเป็นประสบการณ์หรือการเรียนรู้

চার্স บัวศรี (2542 : 7) ให้ความหมายของ หลักสูตรว่า คือ แผนซึ่งได้ออบแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 2) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดแนวทางจุดมุ่งหมายโดยสร้างเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่กำหนดให้โรงเรียนต่าง ๆ ปฏิบัติตาม

นิรมล ศตวุดมิ (2547 : 54) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึงเอกสารแนวทางการจัดการเรียนรู้การนำแนวทางจากเอกสารไปจัดสาระเนื้อหา กิจกรรมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนและผลที่เกิดในตัวผู้เรียน

ฉนันท ธาตุทอง (2550 : 7) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึงมวลประสบการณ์ความรู้ต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจกรรม โครงการหรือแผน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาและมีคุณลักษณะตามความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

สุทรนุ ศรีไสย์ (2551 : 58) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรมีความหมายทั้งในแนวแคบและแนวกว้าง โดยในแนวแคบอาจหมายถึง ประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดไว้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ ส่วนในแนวกว้างนั้นอาจหมายรวมถึงแผนหรือแนวทางที่ใช้สำหรับจัดการศึกษา จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม หรือมวลประสบการณ์ที่มีอยู่ในโปรแกรมการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามที่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน

สุนทร โคตรบรรเทา (2553 : 4) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า เป็นแผนการปฏิบัติหรือเอกสารที่เขียนขึ้นโดยมีวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมายปลายทางที่พึงประสงค์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554 : 6) ได้ให้ความหมายหลักสูตร ใน 2 ความหมาย คือ ความหมายแคบของหลักสูตร คือ วิชาที่สอน ส่วนความหมายที่กว้างของหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้ผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2557 : 3) สรุปความหมายของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่สังคมคาดหวังไว้

มารุต พัฒผล (2562 : 3) กล่าวว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทางการศึกษาทั้งหมดที่สถานศึกษาวางแผนและจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จากนิยามดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ หรือชุดประสบการณ์ที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียนให้เจริญงอกงามทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาตลอดจนทำให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

คุณสมบัติของหลักสูตร

คุณสมบัติของหลักสูตร หมายถึง ลักษณะของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ข้อตกลงหรือข้อยอมรับเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของหลักสูตร คุณสมบัติของหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้ (ประกาศิต อานุกาฬแสนยากร, 2548 : 7)

1. หลักสูตรมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) และเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ ซึ่งประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้แก่ผู้เรียนจะไม่ซ้ำเหมือนเดิม แต่จะเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยจะเปลี่ยนแปลงในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามความจำเป็น เนื้อหาสาระกิจกรรมใดยังสนองเป้าหมายและจำเป็นต่อผู้เรียนและสังคมก็คงไว้ ในบางครั้งอาจคงเนื้อหาไว้อย่างเดิม แต่การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเสียใหม่ให้เหมาะสม เพราะกิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียนซึ่งเคยเหมาะสมเพียงพอในระยะเวลาหนึ่ง และสถานการณ์หนึ่ง อาจจะไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอในอีกระยะเวลาหนึ่งและอีกสถานการณ์หนึ่ง

2. การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง คุณสมบัติข้อนี้มีลักษณะใกล้เคียงและเสริมข้อแรก คือ หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันไปตามความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเพราะฉะนั้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเป็นวัฏจักรในกระบวนการต่อเนื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงรวมอยู่ด้วย หลักสูตรเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ เพราะหลักสูตรที่ดีควรตอบสนองต่อสังคม และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักสูตรจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปตามด้วย

3. หลักสูตรไม่สามารถแสดงกิจกรรมหรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวของมันเองได้ จึงจำเป็นต้องใช้กิจกรรมหรือการกระทำอย่างอื่นมาช่วย เช่น การพัฒนาหลักสูตร การจัดทำหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร การสร้างหลักสูตร เพราะฉะนั้นหลักสูตรจึงทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำอยู่ตลอดเวลา

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรถือว่าเป็นหัวใจสำคัญต่อการจัดการศึกษาในระดับต่างๆ ของชาติ และต่อการกำหนดมาตรฐานและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนเป็นเครื่องมือชี้วัดว่าการศึกษาในแต่ละประเทศนั้นต้องการพัฒนาหรือสร้างคนไปในทิศทางด้านใด ตลอดเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของประเทศและคุณภาพของคนในประเทศนั้น ๆ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารพบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะและความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความสำคัญของหลักสูตรไว้โดยสรุป ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 8) กล่าวว่า ความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้ทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนร่วมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาของชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐแก่สถานศึกษาด้วย
5. หลักสูตรเป็นแผนดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุม ดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐด้วย
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2532 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดการศึกษาว่าเน้นหนักไปทางด้านใด อันเป็นผลโดยตรงแก่นักเรียนนักศึกษาและสังคม เปรียบเสมือนกับโครงการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง เนื่องจากหลักสูตรกำหนดแนวทางให้กับผู้สอน โดยกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะกลายเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน ในลักษณะของส่วนรวมทั่วประเทศเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ ดังนั้นหลักสูตรจึงเป็นเอกสารของทางราชการเพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษา

ได้ปฏิบัติตาม หลักสูตรจึงเป็นเอกสารที่สำคัญยิ่ง ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรเป็นลำดับขั้นและเป็นเอกสาร หลักสูตรเล่มอื่น ๆ ต่อไป

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 10-13) กล่าวว่า หลักสูตรมี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. **ความสำคัญของหลักสูตรต่อการศึกษา** ในการจัดการศึกษาให้แก่พลเมืองในประเทศจะต้องมีหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางและเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษา หลักสูตรจะเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนให้มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

2. **ความสำคัญของหลักสูตรต่อการสอน** หลักสูตรเป็นแผนแม่บทสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ หลักสูตรจะระบุสิ่งที่สอนในโรงเรียน ระบุสิ่งที่ผู้เรียนควรจะรู้ ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการ สอน โดยศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจ แล้วนำไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติหรือการสอนเพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ตามที่ หลักสูตรกำหนดไว้ หลักสูตรและการสอนจึงมีความสัมพันธ์กัน เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรแล้วการสอนก็ไม่อาจ ดำเนินการไปอย่างเป็นระบบระเบียบ และมีทิศทางและถ้ามีเพียงหลักสูตรแต่ไม่มีการสอน การพัฒนาผู้เรียนให้ เกิดผลตามที่มุ่งหวังคงไม่บังเกิดขึ้น

วินัย จันทรวงศ์ (2540 : 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า

1. เป็นเอกสารทางราชการที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษานำไปปฏิบัติ
2. เป็นมาตรฐานและเครื่องมือทางการศึกษาที่ควบคุมการเรียนการสอนในระดับของสถานศึกษาให้ถึง เกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ
3. หลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับ ทุกวิชา
4. หลักสูตรเป็นเครื่องมือชี้ความเจริญของชาติ
5. หลักสูตรเป็นแนวดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาในการควบคุมติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการ จัดการศึกษาของชาติ
6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถความประพฤตินี้ที่มีประโยชน์ ต่อสังคมในการพัฒนาเยาวชน

ขวลิต ชูกำแพง (2551 : 29) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ของประชาชนในประเทศ ซึ่งคนที่จบการศึกษาในแต่ละระดับใน ประเทศ หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของคนที่ยังจบการศึกษาในระดับนั้น ๆ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา ถ้าประเทศหรือการศึกษาระดับใดมีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จะ สะท้อนถึงการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามมา
3. หลักสูตรเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการ กำกับดูแลติดตามผลของการศึกษาได้ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ตลอดทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกคน

4. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางความรู้ ตลอดทั้งการจัดประสบการณ์ของครูผู้สอน ซึ่งการศึกษาในแต่ละระดับจะมีองค์ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป

5. หลักสูตรเป็นเครื่องทำนายอนาคตการศึกษาของชาติ อนาคตการศึกษาของชาติย่อมมาจากหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ ที่มีการวางกรอบเนื้อหาที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 13) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนบ้านหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการจัดการศึกษา
4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า ผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง

7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าเนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปได้ด้วยความราบรื่น และมีความสุขเป็นอย่างไร

9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร

10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม และบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554 : 7) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย
2. หลักสูตรเป็นหลักและเป็นแนวทางในการวางแผนวิชาการ การจัดการและการบริหารการศึกษา การสรรหาและพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ นวัตกรรมการเรียนการสอน งบประมาณ อาคารสถานที่ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของหลักสูตร

3. หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนให้ปฏิบัติตามนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

4. ระบบหลักสูตรจะกำหนดความมุ่งหมาย ขอบข่ายของเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งทรัพยากรและการประเมินผลสำหรับการจัดการศึกษาของครูและผู้บริหาร

5. หลักสูตรจะเป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มนการพัฒนาสังคมของประเทศ

สุวรรณา รัตนธรรมเมธี (2554 : 13) สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษา เพราะเป็นกรอบกำหนดที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม บรรลุตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้

มารุต พัฒนผล (2562 : 4-5) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญหลายประการทั้งต่อสังคม และประเทศชาติ บุคลากรทางการศึกษา ผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เรียน ดังนี้

1. หลักสูตรมีความสำคัญต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพของประชากรในอนาคตว่า ควรมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างไร

2. หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในฐานะที่เป็นหลักหรือหัวใจของการจัดการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรได้กำหนดเป้าหมายของการศึกษา เนื้อหาสาระ แนวการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล การบริหารจัดการ การประกันคุณภาพที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อให้หลักสูตรบรรลุเป้าประสงค์ของหลักสูตร

3. หลักสูตรมีความสำคัญต่อผู้บริหารการศึกษาในฐานะเป็นกรอบการกำหนดนโยบายทางการศึกษา ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรตลอดจนการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการส่งเสริมและควบคุมคุณภาพการศึกษา

4. หลักสูตรมีความสำคัญต่อผู้สอนในฐานะที่เป็นเครื่องมือชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรจะทำให้ผู้สอนทราบเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ แนวการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผล ซึ่งจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้หลักสูตรยังช่วยทำให้ผู้สอนตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในการที่จะส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียนตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

5. หลักสูตรมีความสำคัญที่มีต่อผู้เรียนและผู้ปกครองในฐานะที่ช่วยทำให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการเข้ารับการศึกษา เช่น เนื้อหาสาระ ระยะเวลา ความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เมื่อสำเร็จการศึกษา เป็นต้น อีกทั้งยังช่วยในการวางแผนการเรียนตลอดหลักสูตรและการศึกษาต่อได้อย่างเป็นระบบ

6. หลักสูตรมีความสำคัญต่อชุมชนในฐานะที่เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน ให้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนอาจมีความต้องการที่แตกต่างกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ และใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษา ตลอดจนเป็นเครื่องชี้วัดถึงความสำเร็จของชาติ หลักสูตรถือเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพราะนำไปสู่ภาคการปฏิบัติ โดยมี

รายละเอียดในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะ มีคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีสามารถดำเนินชีวิตด้วยความผาสุก

ระดับของหลักสูตร

มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับระดับของหลักสูตรไว้ ดังนี้

หลักสูตรมีหลายระดับ เช่น หลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรระดับสถานศึกษาและหลักสูตรระดับห้องเรียน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2546 : 19)

หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้าง และบรรจุสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน

หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น มุ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ได้จริงในชีวิต

หลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้จริง โดยนำหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาขึ้นเอง เช่น หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในสถานศึกษา

หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุด ผู้ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ได้แก่ ครู ซึ่งจะนำหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษามาพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสมเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

สายหยุด ภูปุย (2555 : 9) ได้แบ่งระดับของหลักสูตรแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. หลักสูตรระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนหรือหลักสูตรแม่บทในระดับการศึกษาต่าง ๆ เช่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรระดับอุดมศึกษา

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นตามลักษณะทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและลักษณะพิเศษของท้องถิ่น

3. หลักสูตรระดับสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้จริงโดยนำหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้เป็นหลักสูตรของโรงเรียน รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน

4. หลักสูตรระดับห้องเรียน การพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นการนำหลักสูตรมาพัฒนาสู่การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้บุคคลที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ คือ ครูผู้สอน

ชวลิต ชูกำแพง (2551 : 30) กล่าวว่า หลักสูตรมีหลายระดับ ซึ่งสามารถแบ่งระดับของหลักสูตรได้ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่เขียนไว้กว้าง ๆ และบรรจุสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน ตัวอย่าง ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่เด็กไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเรียนสาระความรู้พื้นฐานเหมือนกัน

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น มุ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์จริง ตัวอย่างหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรอบรมต่างๆ ของชุมชนที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐเพื่อส่งเสริมความสามารถของคนในชุมชน และสอดคล้องกับลักษณะของท้องถิ่นนั้น เช่น หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน เป็นต้น

3. หลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้จริง โดยนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งต้องนำมาทุกมาตรฐาน และสามารถเพิ่มสาระที่สถานศึกษามีความเห็นว่าสอดคล้องและจำเป็น

4. หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญอันนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน จึงเป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนโดยตรง ลักษณะของหลักสูตรดังกล่าวจะปรากฏในรูปของการเขียนโครงการสอน แผนการสอน การปฏิบัติการสอนจริง รวมทั้งมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับในห้องเรียน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2557 : 8-9) ได้จำแนกระดับของหลักสูตรไว้เป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับอุดมการณ์ (Idea Curriculum) หมายถึง หลักสูตรที่เป็นแนวความคิดและข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของนักการศึกษา ซึ่งต้องการจะให้ผู้เรียนมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น นักการศึกษาระดับชาติได้มีการสัมมนาเกี่ยวกับทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แล้วได้เสนอแนะไว้เป็นแนวทางของหลักสูตรใหม่ในอนาคต

2. หลักสูตรระดับปกติ (Formal Curriculum) เป็นหลักสูตรซึ่งได้ถ่ายทอดแนวความคิดของนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ มาเขียนเป็นเอกสารหลักสูตร หลักสูตรในระดับนี้จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะข้อจำกัดของเอกสารและวิธีการถ่ายทอดด้วยภาษาเขียน จึงไม่สามารถจะถ่ายทอดแนวความคิดทั้งหมดของผู้เชี่ยวชาญไว้ในเอกสารหลักสูตรใหม่ในอนาคตแล้วได้มีการนำแนวความคิดดังกล่าวมาพัฒนาเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับใหม่เพื่อใช้พัฒนาผู้เรียนทั่วประเทศ

3. หลักสูตรระดับการเรียนรู้ (Perceived Curriculum) เป็นหลักสูตรตามความเข้าใจของผู้ใช้หลักสูตร ถึงแม้จะเป็นหลักสูตรฉบับเดียวกัน ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนก็อาจเข้าใจไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เกิดจากพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ตลอดจนความสามารถในการตีความหมายในเอกสารหลักสูตรของผู้ใช้แต่ละคนแตกต่างกันนั่นเอง เช่น หลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละโรงเรียน ซึ่งคณะครูและผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรได้พัฒนามาเป็นหลักสูตรของตนเอง โดยใช้หลักสูตรแกนกลางระดับชาติมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

4. หลักสูตรระดับปฏิบัติการ (Operational Curriculum) เป็นหลักสูตรการนำไปใช้ในห้องเรียน นั่นคือ หลักสูตรที่มีครูเข้าใจหลักสูตรอย่างดีแล้ว ก็ต้องนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่เนื่องจากในสภาพความเป็นจริงแล้วอาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้จึงทำให้สภาพการใช้หลักสูตรจริง ๆ แตกต่างกันไป จากหลักสูตรในระดับการรับรู้ทั่วไป เช่น หลักสูตรที่ครูได้ดัดแปลงจากหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่ การปฏิบัติการสอนของตนเองในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้/รายวิชา ซึ่งจะประกอบไปด้วยเอกสารหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ ที่จะเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน

5. หลักสูตรระดับประสบการณ์ (Experiential Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากการเรียนการสอนในระดับปฏิบัติการ นักเรียนแต่ละคนจะได้รับประสบการณ์จากหลักสูตรแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียนแต่ละคนและความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียนแต่ละคน และวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตรสามารถแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท ที่เขียนไว้กว้าง ๆ และบรรจุสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน เช่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรระดับอุดมศึกษา

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้น ๆ มุ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์จริง เช่น หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน หลักสูตรการทำขนม และหลักสูตรการทำเครื่องจักสาน เป็นต้น

3. หลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้จริงในโรงเรียน โดยนำหลักสูตรระดับชาติ และหลักสูตรท้องถิ่นมาปรับให้เหมาะสมเพื่อใช้เป็นหลักสูตรระดับสถานศึกษา

4. หลักสูตรระดับห้องเรียนเรียน เป็นหลักสูตรที่มีสำคัญที่จะส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง เพราะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้โดยผ่านครูผู้สอน

ทฤษฎีหลักสูตร

ทฤษฎีหลักสูตร คือแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร หรือเป็นคำอธิบายสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร การสร้างหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร และการนำผลที่ได้รับจากการประเมินผลมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ทฤษฎีนี้จะเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางของการปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย

ความหมายของทฤษฎีและทฤษฎีหลักสูตร

ทฤษฎี (Theory) มาจากภาษากรีกว่า Theoria หมายความว่า การตื่นตัวของจิตใจ ดังนั้นทฤษฎีเป็นลักษณะของการมองความจริงอันบริสุทธิ์

ทฤษฎี (Theory) หมายถึง หลักการที่ผ่านการพิสูจน์แล้ว และกำหนดขึ้นมาเพื่อจะได้ทำหน้าที่อธิบายการกระทำหรือปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง (ประพิมพ์พรรณ โขควัฒนสกุล, 2534 : 34)

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 504) ให้ความหมายคำว่า “ทฤษฎี” หมายถึง ความเห็น การเห็นด้วยใจ ลักษณะที่คิดคาดเอาตามหลักวิชา เพื่อเสริมเหตุผลและรากฐานให้แก่ปรากฏการณ์หรือข้อมูลในภาคปฏิบัติ ซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างมีระเบียบ

สังต์ อุดทรานันท์ (2535 : 3) ได้นิยามความหมาย ทฤษฎี หมายถึง ข้อความที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อสรุปหรืออธิบายหรือทำนายปรากฏการณ์เหล่านั้น

ทฤษฎีหลักสูตร (Curriculum Theory) หมายถึง ข้อความที่อธิบายความหมายของหลักสูตรโดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ชี้นำแนวทางการพัฒนาการใช้และการประเมินผลหลักสูตรประกอบกัน (ประพิมพ์พรรณ โชคสุวัฒน์สกุล, 2534 : 34)

ทฤษฎีหลักสูตรชนิดต่างๆ

ทฤษฎีหลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

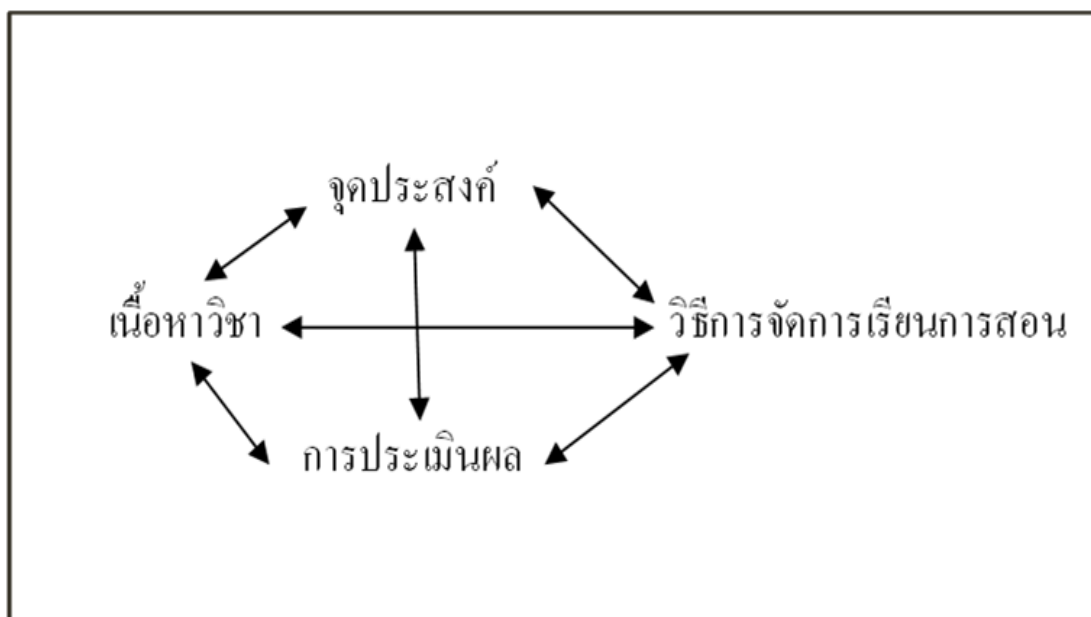
1. ทฤษฎีแม่บท เป็นทฤษฎีหลักที่กล่าวถึงหลักการ กฎเกณฑ์ทั่ว ๆ ไป ตลอดจนโครงสร้างของหลักสูตร
2. ทฤษฎีเนื้อหา เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับเนื้อหา กล่าวถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ
3. ทฤษฎีจุดประสงค์ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และกล่าวถึงว่าจุดประสงค์นั้นๆได้อย่างไร
4. ทฤษฎีดำเนินการ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงว่า จะทำหรือดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างไร (กาญจนา คุณารักษ์, 2527 : 5 อ้างถึงใน โกสินทร์ รังสยาพันธ์, 2526 : 25)

โบแชมพ์ (Beauchamp, 1981 : 77) ได้เสนอว่าทฤษฎีหลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร (Design theories) และทฤษฎีวิศกรรมหลักสูตร (Engineering theories) มีรายละเอียดดังนี้

1. ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร (Design theories)

การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) หมายถึง การจัดส่วนประกอบหรือองค์ประกอบของหลักสูตรซึ่งได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนและการประเมินผล

โบแชมพ์ ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งจะต้องเขียนไว้ในเอกสารหลักสูตร 4 ประการ คือ เนื้อหาสาระ และวิธีการจัด จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้สู่การเรียนการสอน และการประเมินผลซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับหลักสูตร ดังแสดงในภาพที่ 1.1

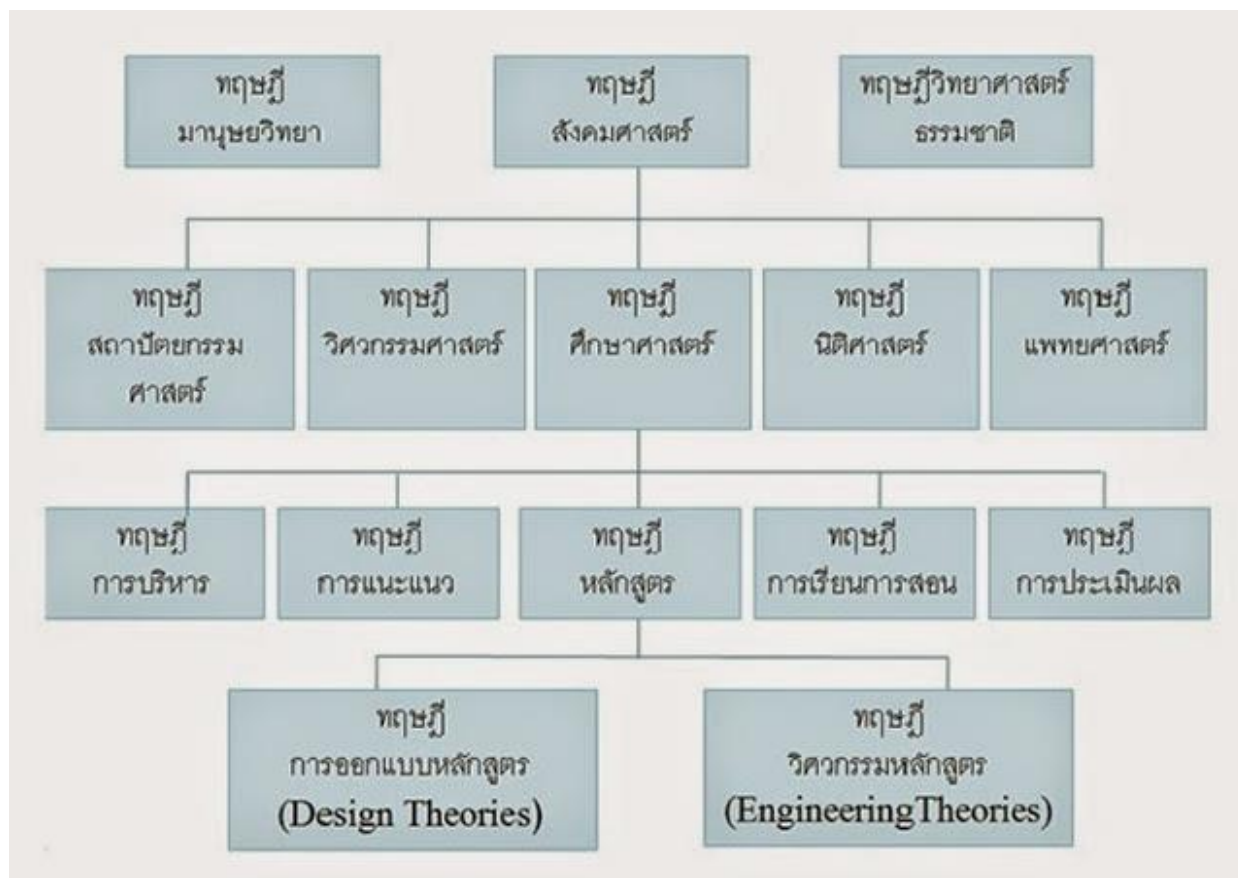
ภาพที่ 1.1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตร

2. ทฤษฎีวิศวกรรมหลักสูตร (Engineering theories)

ทฤษฎีวิศวกรรมหลักสูตร (Engineering theories) หมายถึง กระบวนการทุกอย่างที่จำเป็นในการทำให้ระบบหลักสูตรเกิดขึ้นในโรงเรียนได้แก่ การสร้างหรือจัดทำหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรและการประเมินระบบหลักสูตร หลักสูตรที่มีคุณภาพและสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ถึงผู้เรียนได้มีหลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการบริหาร รูปแบบการปฏิบัติการ รูปแบบการสาธิต รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติ และรูปแบบการใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐานสำหรับการกำหนดหลักสูตร

ทฤษฎีหลักสูตรจะช่วยในการบริหารงานเกี่ยวกับหลักสูตรให้มีหลักเกณฑ์ หลักการ และระบบมากยิ่งขึ้น เช่น การสร้างหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการประเมินหลักสูตร การจัดบุคลากรเกี่ยวกับหลักสูตร การทำให้องค์ประกอบของหลักสูตรที่จะนำไปใช้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ทฤษฎีหลักสูตรและทฤษฎีต่าง ๆ ทางการศึกษา สามารถแสดงดังภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 ความสัมพันธ์ของทฤษฎีหลักสูตรและทฤษฎีต่าง ๆ ทางการศึกษา

สรุปได้ว่า ทฤษฎีหลักสูตร คือแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร แบ่งออกเป็นทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร ได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนและการประเมินผล และทฤษฎีวิศวกรรมหลักสูตร กระบวนการทุกอย่างในการทำให้ระบบหลักสูตรเกิดขึ้นในโรงเรียน ได้แก่ การสร้างหรือจัดทำหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรและการประเมินระบบหลักสูตร ทฤษฎีหลักสูตรช่วยในการบริหารงานเกี่ยวกับหลักสูตรให้มีหลักเกณฑ์ หลักการ และระบบมากยิ่งขึ้น เช่น การสร้างหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตร การจัดบุคลากรเกี่ยวกับหลักสูตร และทำให้องค์ประกอบของหลักสูตรที่จะนำไปใช้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร ซึ่งมีความสำคัญ ทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล ซึ่งอาจกล่าวได้ ดังนี้

หลักสูตรที่ดีจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน ดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2546 : 11-12)

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Aim and specific objectives)
2. เนื้อหาสาระของหลักสูตร (Content)
3. กิจกรรมและรูปแบบการเรียนการสอน (Learning and teaching implies)
4. การวัดประเมินผล (Evaluation)

นอกจากองค์ประกอบ 4 ส่วนนี้แล้วบุญชมศรีสะอาดได้เสนอว่าหลักสูตรอาจเพิ่มองค์ประกอบอื่นเข้าไปได้เช่น (บุญชม ศรีสะอาด, 2546 : 12)

1. หลักการคือทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร
2. โครงสร้างเป็นการกำหนดกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร
3. มาตรฐานการเรียนรู้เป็นส่วนที่กำหนดขึ้นสำหรับเป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบหลักสูตร

จบหลักสูตร

4. การประกันคุณภาพของหลักสูตร
5. สื่อการจัดการเรียนรู้

สอดคล้องกับที่อ้าง บัวศรี (2542 : 8-9) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายทางการศึกษา (Educational goals and policies) เป็นสิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา

2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum aims) เป็นผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว

3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and structures) เป็นลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงรายละเอียดวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์

4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject objectives) เป็นผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว

5. เนื้อหา (Content) เป็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้เกิดขึ้น รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

6. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน (Instructional objectives) เป็นการระบุถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ มีทักษะและความสามารถหลังจากเรียนรู้เนื้อหาที่กำหนด

7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional strategies) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้

8. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum materials and instructional media) ได้แก่ เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีทางการศึกษา ที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

สายหยุด ภูปุย (2555 : 8) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร 4 อย่าง คือ

1. จุดมุ่งหมายหมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญ เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

2. เนื้อหาสาระเมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วกิจกรรมขั้นต่อไปคือ การเลือกเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่ การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทำ วัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครูและ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะ หลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหา ความรู้ การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดจนทั้งปรัชญาการศึกษาของแต่ละระดับ จึงจะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใดและอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้จะประเมิน จำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

Ralph Tyler (1949 : 1) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า มี 4 องค์ประกอบ คือ

1. จุดมุ่งหมาย
2. ประสบการณ์
3. วิธีการจัดประสบการณ์
4. วิธีการประเมิน

ทาบา (Taba, 1962 : 10) ได้ให้ความเห็นว่า หลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบอย่างไรจะมีองค์ประกอบอย่างน้อยที่สุด 4 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชา และจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน

4. วิธีประเมินผล

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบอย่างไรต้องมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1. วัตถุประสงค์ (Objective) 2. เนื้อหา (Subject Matter) 3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Experience of Learning) และ 4. การประเมินผล (Evaluation) และเพิ่มองค์ประกอบอื่น ๆ อีก ได้แก่ จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง มาตรฐานการเรียนรู้ การประกันคุณภาพของหลักสูตร และสื่อการเรียน ดังกล่าวตามลำดับ สำหรับหลักสูตรที่สมบูรณ์นั้นจะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ โดยเฉพาะวัตถุประสงค์เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงทิศทางหรือเป้าหมายในการพัฒนา หากขาดเนื้อหาที่จะกำหนดไม่ได้ว่าจะสอนอะไร ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงว่าจะสอนอย่างไร (กิจกรรมการเรียนการสอน) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และจะรู้ได้อย่างไรว่าผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น (การประเมินผล) ก็ขาดไม่ได้เหมือนกัน

ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

หลักสูตรที่ดีย่อมส่งผลดีต่อการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน เพราะใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารและครูนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพต่อไป หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546 : 19-20)

1. ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ
3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และเอกลักษณ์ของชาติ
4. มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นและมีพัฒนาการในทุกด้าน
5. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาทักษะ และวิชาเนื้อหาให้เหมาะสมกันในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน
6. หลักสูตรที่ดีควรสำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายเพื่อจะให้ได้ผลดีควรจัดทำเป็นรูปคณะกรรมการ
7. หลักสูตรที่บูรณาการกับวิชาต่าง ๆ และบูรณาการกับชีวิตจริงได้ เพื่อนำไปสู่การเตรียมอนาคต
8. หลักสูตรที่มีแนวความคิดจากความต้องการหรือสิ่งที่เป็นปัญหาที่สอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาของผู้เรียน และชุมชนอย่างแท้จริง
9. หลักสูตรที่ดีจะต้องยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ
 - 9.1 ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
 - 9.2 ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติ
 - 9.3 ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันแสดงลักษณะของสังคม

- 9.4 ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
 - 9.5 ความเปลี่ยนแปลงทางปรัชญาการศึกษา
 - 9.6 ความเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางจิตวิทยา
 - 9.7 ความเปลี่ยนแปลงในจุดประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีสัจจะแห่งตน มีมนุษยสัมพันธ์ มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี
 - 9.8 วิวัฒนาการทางด้านอุตสาหกรรม และภาวะความเป็นอยู่ของสังคมที่เปลี่ยนไประบบการปกครองประเทศที่เปลี่ยนแปลง
 - 9.9 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ ได้แก่ การบริหารการศึกษา อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา วิธีสอน และการประเมินผลการศึกษา
10. หลักสูตรที่ดีจะต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องกันไป และจะต้องเรียงลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน
 11. หลักสูตรที่ดีจะต้องมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก
 12. หลักสูตรที่ดีจะต้องเพิ่มพูน และส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นของผู้เรียน
 13. หลักสูตรที่ดีย่อมส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต
 14. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานเป็นอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะเพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย
 15. หลักสูตรที่ดีย่อมบอกแนวทาง วิธีสอน และอุปกรณ์สื่อการสอนประกอบเนื้อหาสาระที่จะสอนไว้อย่างเหมาะสม
 16. หลักสูตรที่ดีย่อมมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลาเพื่อทราบข้อบกพร่องในอันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป
 17. หลักสูตรที่ดีจะต้องจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีโอกาสแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ
 18. หลักสูตรที่ดีต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหา
 19. หลักสูตรที่ดีจะต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน
 20. หลักสูตรที่ดี จะต้องจัดประสบการณ์และกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล
 21. หลักสูตรที่ดีจะต้องวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล

สายหยุด ภูปุย (2555 : 9)กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของพัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ
3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และเอกลักษณ์ของชาติ
4. มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนสมบูรณ์เพียงพอ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นและมีพัฒนาการในทุกด้าน
5. สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาทักษะ และวิชาเนื้อหาให้เหมาะสมกันในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน
6. หลักสูตรที่ดีต้องยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์
7. หลักสูตรที่ดีต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องกันไปเรียงลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน
8. หลักสูตรที่ดี ย่อมส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์
9. หลักสูตรที่ดี ต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย
10. หลักสูตรที่ดีต้องวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล

สรุปได้ว่า หลักสูตรที่ดีควรตรงกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาของชาติ ตอบสนองเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพคนในชาติ สภาพของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ตลอดจนต้องสอดคล้องกับผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ทั้งยังมีความยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตามสถานการณ์ปัจจุบัน

บทสรุป

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพของคนในชาติ และหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ เป็นเครื่องชี้นำความเจริญของประเทศ และเป็นตัวกำหนดทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักสูตรจึงเป็นเหมือนทฤษฎี ส่วนการสอนเป็นภาคปฏิบัติ ส่วนความสำคัญของหลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน พร้อมทั้งเป็นเข็มทิศของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามที่กำหนดไว้

การสร้างหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) การประเมินผล เมื่อรวมองค์ประกอบทั้งหมดนี้เข้าด้วยกันก็คือหลักสูตร จะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ โดยเฉพาะวัตถุประสงค์เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงเป้าหมายในการพัฒนา หากขาดเนื้อหาก็คงกำหนดไม่ได้ว่าจะสอนอะไร ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงว่าจะสอนอย่างไร (กิจกรรมการเรียนรู้

การสอน) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และจะรู้ได้อย่างไรว่า ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น (การประเมินผล) ก็ขาดไม่ได้เหมือนกัน การจำแนกหลักสูตรแบ่งได้ตามระดับการใช้หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรระดับสถานศึกษา และหลักสูตรระดับชั้นเรียน เพราะฉะนั้นหลักสูตรที่ดีต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย มีความทันสมัยในช่วงเวลานั้น มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ความคิดริเริ่ม เหมาะแก่การนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผลด้วย

ดังนั้น ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ การสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลและติดตามผลหลักสูตร

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของหลักสูตรตามทัศนะของนักศึกษา หลักสูตรหมายถึงอะไร
2. จงอธิบายถึงความสำคัญของหลักสูตรต่อการพัฒนาการศึกษาคนในชาติ
3. องค์ประกอบของหลักสูตรมีอะไรบ้าง
4. หลักสูตรระดับห้องเรียนคืออะไร มีความสำคัญอย่างไรบ้าง
5. ทฤษฎีหลักสูตรมีกี่ประเภท อะไรบ้าง
6. หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด จงอธิบาย
7. จงสรุประดับของหลักสูตรในประเทศไทยมีกี่ระดับ อะไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา คุณารักษ์. (2527). **หลักสูตรและการพัฒนา**. นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉันท ชาติทอง. (2550). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น**. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : อลิอัน เพรส.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2551). **การพัฒนาหลักสูตร**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2557). **การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วีพรินท์.
- อึ้ง บัวศรี. (2542). **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- นิรมล ศตวุฒิ. (2547, 16 มกราคม). **การพัฒนาหลักสูตรครูทำได้ไม่ใช่เรื่องยาก**. วารสารการพัฒนาหลักสูตร. 1(1) : 53-56.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). **การพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประกาศิต อานุภาพแสนยากร. (2548). **หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- ประพิมพ์พรรณ โชคสุวัฒน์สกุล. (2534). **หลักสูตรมัธยมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มารุต พัฒนผล. (2562). **แนวคิดหลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2532). **หลักสูตรสู่การสอน**. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยเพชรบุรี.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). **การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท อาร์ แอนด์ ปริ้นท์ จำกัด.
- วินัย จันทรวงศ์. (2540). **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ ฉะเชิงเทรา.
- สุนีย์ ภู่อันธ์. (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**. เชียงใหม่ : The Knowledge Center.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2527). **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาสนา.
- สายหยุด ภูปุย. (2555). **ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุทธนู ศรีไสย์. (2551). **การจัดการและวางแผนพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). **การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้**. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.
- สุวรรณ รัตน์ธรรมเมธี. (2554). **หลักสูตรและการจัดการ**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สงัด อุทรานันท์. (2535). **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม
- Beauchamp, G. A. (1981). **Curriculum theory**. 4thed. Illinois : F.E. Peacock.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education**. New York : McGraw-Hill Book Co, Inc.
- Posner, G.L. (1992). **Analyzing the Curriculum**. Mc Graw-Hill. Inc.
- Saylor, J.G. W.M. and Arthur J. Lewis. (1981). **Curriculum Planning for Better Teaching and learning**. 4thed. New York : Holt, Rinehart and Winston.

Taba, Hilda. (1962). **Curriculum Development :Theory and Practice**. New York :
Harcourt, Brace and World Inc.

Tyler, Ralph W. (1949). **Basic Principle of Curriculum and Instruction**. Chicago : The
University of Chicago Press.

แผนบริหารการสอนบทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
2. ปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตร
3. จิตวิทยากับการพัฒนาหลักสูตร
4. พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม
5. พื้นฐานทางการเมือง การปกครอง
6. พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ
7. พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
8. พื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบาย/วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรได้
2. อธิบาย/วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตรได้
3. อธิบาย/วิเคราะห์จิตวิทยากับการพัฒนาหลักสูตรได้
4. อธิบาย/วิเคราะห์พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรมได้
5. อธิบาย/วิเคราะห์พื้นฐานทางการเมือง การปกครองได้
6. อธิบาย/วิเคราะห์พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจได้
7. อธิบาย/วิเคราะห์พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีได้
8. อธิบาย/วิเคราะห์พื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์ได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. แสดงความคิดเห็น
5. แผนผังความคิด/บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้

2. Microsoft Power point ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
4. Internet และ Website เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
5. ตัวอย่างการเขียน Mind Mapping (แผนผังความคิด)
6. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม
3. แสดงแผนผังความคิด/ตรวจผลงานประจำบท

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษาทุกระดับ เป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรมีหลายระดับ การทำหลักสูตรให้มีคุณภาพนั้น การพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นหลายด้าน เช่น ด้านปรัชญาการศึกษา จิตวิทยา พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมถึงความเจริญในด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ข้อมูลเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาหลักสูตร เพราะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตรและการออกแบบโครงสร้างของหลักสูตร ดังนั้น ผู้บริหาร ครู นักพัฒนาหลักสูตร และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องศึกษา วิเคราะห์ สภาพพื้นฐานด้านต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างเพียงพอที่จะใช้สนับสนุนในการตัดสินใจดำเนินการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ สำหรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมและประเทศชาติอย่างมีคุณภาพต่อไป

ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

แนวคิดต่าง ๆ ที่นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรนั้น นักการศึกษาทั้งต่างประเทศและนักการศึกษาไทย ได้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรไว้ สาโรช บัวศรี (2514 : 21-22); (สงัด อุทรานันท์ (2532 : 46); อารง บัวศรี (2542 : 41) ได้สรุปได้ 6 พื้นฐาน คือ พื้นฐานทางปรัชญาการศึกษา พื้นฐานทางจิตวิทยา พื้นฐานทางสังคม พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ พื้นฐานทางด้านเทคโนโลยี และธรรมชาติของความรู้และสาขาวิชา

พื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไปประกอบด้วยพื้นฐาน 4 ด้าน ได้แก่ พื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา พื้นฐานด้านจิตวิทยา พื้นฐานด้านสังคม และพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

แนวคิดต่าง ๆ ที่นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรมีหลายองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตร
2. จิตวิทยากับการพัฒนาหลักสูตร
3. พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม
4. พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง
5. พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
6. พื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์

พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรแต่ละองค์ประกอบ มีรายละเอียด ดังนี้

ปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตร

ปรัชญาการศึกษา เป็นแนวความคิด หลักการ ในการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา ซึ่งนักการศึกษา ควรยึดเป็นแม่บทในการดำเนินการทางการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพราะการพัฒนาหลักสูตรทุกระดับต้อง อาศัยปรัชญาการศึกษามาบูรณาการ โดยใช้ปรัชญาการศึกษาเป็นตัวกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษา ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาจึงเปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางเพื่อให้ให้นักการศึกษาได้ดำเนินการทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และมีเหตุผล ปรัชญาการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล ปรัชญาการศึกษาที่นำมาใช้เป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรมี รายละเอียดสำคัญ ดังนี้

ในยุคสมัยเก่า เน้นความรู้ (Knowledge) โดยใช้ปรัชญาการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

1. ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism)

นักปรัชญาสำคัญของปรัชญาสารัตถนิยมคือ วิลเลียม แบกเลย์ (William Bagley) เป็นปรัชญาที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทั่วไปสาขาจิตนิยม (idealism) และวัตถุนิยม (realism) ถือว่าบุคคลต้องรับผิดชอบหรือ อกุศลต่อสังคม และสืบทอดวัฒนธรรมของสังคมให้คงอยู่ต่อไป การจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้จึงมีลักษณะเป็นการ ถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ความเชื่อ ค่านิยม และอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ล้ำค่าของสังคม มีนักการศึกษาไทย ได้แก่ ชาตชาย ม่วงปฐม (2557 : 46-53) และรุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์ (2562 : 41-50) ได้เสนอแนวคิดไว้สอดคล้องกันไป ใน แนวทางเดียวกัน ดังนี้

1.1 หลักการสำคัญ

- 1.1.1 การศึกษาถือว่าการเรียนรู้ คือ การทำงานหนักและนำไปประยุกต์ใช้ได้
- 1.1.2 การศึกษาอยู่ที่ครูมากกว่าอยู่ที่ผู้เรียน
- 1.1.3 การศึกษาต้องมีหลักสูตรการเรียนการสอนชัดเจน เป็นระบบ
- 1.1.4 การจัดศึกษาโรงเรียนควรยึดหลักอบรมจิตใจให้มีระเบียบวินัยที่จะก่อให้เกิด

การเรียนรู้และสติปัญญา

1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา

จุดมุ่งหมายหลักของการศึกษา คือ การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมและค่านิยมไว้ สรุปลได้ ดังนี้

- 1.2.1 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้สิ่งที่เป็นเนื้อหาสาระอันได้จากมรดกทางวัฒนธรรม
- 1.2.2 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในเรื่องของความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของสังคม

ในอดีต

- 1.2.3 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อธำรงรักษาสิ่งต่าง ๆ ในอดีตไว้

1.3 เนื้อหาวิชา เนื้อหาเน้นเกี่ยวกับสาระความรู้พื้นฐาน เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศาสนา ศิลปะ ค่านิยม วัฒนธรรมของสังคมที่ควรรักษาไว้ เป็นต้น

1.4 การจัดการเรียนการสอน ผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้กำหนดตัดสินและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด เน้นการถ่ายทอดความรู้พื้นฐานสู่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบวิธีการเรียนการสอนจึงเน้นการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ผู้เรียนเป็นผู้รับ ผู้ฟัง จดจำและทำความเข้าใจกับเนื้อหาต่าง ๆ ที่ครูได้กำหนดไว้ให้

2. ปรัชญานิรันตรนิยม (Perennialism)

ปรัชญาการศึกษาสาขานิรันตรนิยม (Perennialism) เชื่อว่า การศึกษาควรจะได้สอนสิ่งซึ่งเป็นนิรันตร ไม่เปลี่ยนแปลงมีคุณค่าไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใดได้แก่ คุณค่าของเหตุผลและคุณค่าทางศาสนาปรัชญานี้เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อทางศาสนาที่มุ่งค้นหาความจริง และถ่ายทอดความรู้อันเป็นนิรันตร นักปรัชญาที่สำคัญคือ เซนต์ โทมัส อะไควนัส (St. Thomas Aquinas) ซึ่งมีความเชื่อว่าพลังแห่งเหตุผลของมนุษย์ผนวกกับแรงศรัทธา คือเครื่องมือ ทางความรู้ (สูนีย์ ภูพันธ์, 2546 : 61) มีนักการศึกษาไทย ได้แก่ ชาติชาย ม่วงปฐม (2557 : 46-53) และ รุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์ (2562 : 41-50) ได้เสนอแนวคิดไว้สอดคล้องกันไปในแนวทางเดียวกัน ดังนี้

2.1 หลักการสำคัญ

2.1.1 การศึกษาควรเป็นแบบอย่างเดียวกันสำหรับทุกคน แม้ว่าในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ออกไป แต่ธรรมชาติของมนุษย์ย่อมจะเหมือนกันในทุกแห่งหน

2.1.2 การศึกษาทำหน้าที่เป็นการแสวงหาและการนำมาซึ่งความจริงอันเป็นนิรันตร

2.1.3 การศึกษาเป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต

2.1.4 การศึกษาต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิชาพื้นฐานบางวิชา เพื่อให้เข้าใจและคุ้นเคยกับสิ่งที่ คงทนถาวรของโลก

2.1.5 ความมีเหตุผล เป็นลักษณะสูงสุดของมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องใช้ความมีเหตุผลเป็น เครื่องควบคุมสัญชาตญาณอันเป็นอำนาจฝ่ายต่ำของตน เพื่อจะได้บรรลุจุดหมายที่ได้เลือกสรรแล้ว

2.1.6 ผู้เรียนควรจะได้ศึกษางานนิพนธ์ที่สำคัญทางวรรณคดีประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

2.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา มีจุดมุ่งหมายในการสร้างคนที่สมบูรณ์ ดังนี้

2.2.1 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักและทำความเข้าใจกับตนเองมากที่สุด โดยเฉพาะ ในเรื่องของเหตุผลและสติปัญญา

2.2.2 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์ให้ดีขึ้นสูงขึ้นสมบูรณ์ขึ้น เพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์

2.2.3 เมื่อมนุษย์มีเหตุผลทุกคน การศึกษาทุกแห่งทุกสถานที่ ควรเป็นสากล

2.3 เนื้อหาวิชา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ศิลปะภาษา ประกอบด้วย ไวยากรณ์ วาทศิลป์ ตรรกศาสตร์ และ 2) ศิลปะทางคำนวณ ซึ่งประกอบด้วย เลขคณิต เรขาคณิต ดาราศาสตร์ และดนตรี เนื้อหาวิชาตามปรัชญานี้ เป็น เนื้อหาเช่นเดียวกับพวกสาร์ตถนิยมแต่แตกต่างกัน ตรงที่สาร์ตถนิมนั้นเน้นเพื่อการเรียนรู้ เข้าใจในฐานะเป็น มรดกของสังคมแต่ละพวกนिरันตรนิยมถือว่าเนื้อหาเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความสามารถทางปัญญา

2.4 การจัดการเรียนการสอน เน้นการส่งเสริมการใช้เหตุผลและสติปัญญาเป็นหลักสำคัญ วิธีการสอนเน้นการบรรยาย การอภิปราย ถกเถียง ใช้เหตุผลและสติปัญญาโต้แย้งกัน ครูเป็นผู้นำในการอภิปราย ตั้งประเด็นและช่วยให้มีการอภิปราย ครูต้องเชื่อว่า เด็กเป็นผู้มีเหตุผลและมีชีวิตมีวิญญาณ และเป็นผู้นำทางวิญญาณของนักเรียนทุกคน

ในยุคสมัยปัจจุบัน เน้นผู้เรียน (Learner) โดยใช้ปรัชญาการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

3. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ปรัชญานี้มีความเชื่อว่า ในจักรวาลนี้ไม่มีอะไรแตกต่างกัน ทั้งธรรมชาติของคนและสภาพแวดล้อมทางสังคมล้วนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด แต่ละคนสามารถกำหนดชีวิตของตนเองได้ เพราะมีอิสระในการเลือกทุกสิ่งทุกอย่าง เน้นการพัฒนาตนเอง การเรียนรู้เป็นไปเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น มีนักการศึกษาไทย ได้แก่ ชาติชาย ม่วงปฐม (2557 : 46-53) และรุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์ (2562 : 41-50) ได้เสนอแนวคิดไว้สอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ดังนี้

3.1 หลักการสำคัญ

3.1.1 การศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริมความเป็นอิสระและเสรีภาพในตัวผู้เรียนในการเรียนรู้ รวมถึงการดำเนินชีวิต

3.1.2 การศึกษาจะต้องเกิดจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน โดยปราศจากการบังคับ เน้นการพัฒนาตนเอง และความรับผิดชอบของผู้เรียน

3.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา ปรัชญาสาขานี้มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาความเป็นเอกลักษณ์ของ แต่ละคน ดังนี้

3.2.1 เป็นการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อดำรงชีวิตในปัจจุบันเท่านั้น เพื่อผู้เรียนได้การพัฒนาตนเอง และความรับผิดชอบในการเรียนรู้

3.2.2 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีอิสรภาพ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเองอย่างอิสระเสรี และมีความเข้าใจถึงความรับผิดชอบที่มีต่อชีวิตตนเองและรับผิดชอบต่อในกรกระทำของตน

3.2.3 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีความเจริญงอกงามในแง่ของการมีอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์

3.3 เนื้อหาวิชา เนื้อหาวิชาเป็นไปตามความสนใจของผู้เรียน เนื้อหาประกอบด้วยทุกสาขาวิชาที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และโดยเฉพาะเข้าใจตนเอง เช่น วิชาประวัติศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญาและศิลปะ

5.4 การจัดการเรียนการสอน เน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง รู้จักปัญหาและได้ฝึกฝนกระทำในสิ่งที่จะต้องออกไปเผชิญในชีวิตจริง ครูจะให้โอกาสผู้เรียนมากที่สุด และคอยช่วยเหลือหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้สิ่งที่ตนสนใจ การสอนมีความยืดหยุ่น ชั้นเรียนจะมีหรือไม่มีก็ได้

แนวคิดใหม่ เน้นสังคม (Society) โดยใช้ปรัชญาการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

4. ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) นักปรัชญาสำคัญคือ ฮีโอดอร์ บรามเมลด์ (Theodore Brameld) ปรัชญานี้มีความเชื่อว่า การศึกษาควรจะเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยตรง หรือการปฏิรูปสังคม และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีนักการศึกษาไทย ได้แก่ ชาติชาย ม่วงปฐม (2557 : 46-53) และรุ่งทิวา จันทร์วัฒนวงศ์ (2562 : 41-50) ได้เสนอแนวคิดไว้สอดคล้องกันไปในแนวทางเดียวกัน ดังนี้

4.1 หลักการสำคัญ

4.1.1 การศึกษาทำหน้าที่สร้างสรรค์ระบบสังคมใหม่ ให้สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในยุคใหม่ สอดคล้องกับคุณค่าขั้นพื้นฐานของวัฒนธรรมเดิม

4.1.2 การศึกษาทำหน้าที่สร้างสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

4.1.3 การศึกษาเน้นให้ผู้เรียนมองเห็นความถูกต้องและความจำเป็นที่จะสร้างสรรค์สังคมใหม่

4.1.4 เด็ก โรงเรียน และการศึกษาย่อมจะเป็นไปตามหลักของสังคมและวัฒนธรรมโดยไม่มี การ

ผ่อนผัน

4.1.5 ในด้านเกี่ยวกับการเรียนและการสอน ตลอดจนการค้นหาคำรู้นั้น จะต้องเน้นที่จุดหมายปลายทางของการศึกษา และสิ่งที่จะเรียนเป็นสิ่งสำคัญ

4.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา

4.2.1 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยแก้ปัญหาของสังคมที่เป็นอยู่

4.2.2 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมพัฒนาสังคมโดยตรง

4.2.3 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างระเบียบใหม่ของสังคมจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่และจะต้องอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย

4.2.4 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสังคมควบคู่ไปกับตนเอง

4.3 เนื้อหาวิชา เนื้อหาวิชาจะเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของสังคมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะเน้นในวิชาสังคมศึกษา นอกจากนั้นก็เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ศิลปะศึกษา มนุษยสัมพันธ์ และวิชาที่เกี่ยวกับเทคนิค และวิธีการต่าง ๆ

4.4 การจัดการเรียนการสอน การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง เข้าใจเรื่องราวด้วยตนเอง เทคนิควิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมความสามารถในการวางแผน การคาดคะเน การกำหนดแนวทางที่จะรับมือกับเหตุการณ์ข้างหน้าได้

ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมวางแผนในการแก้ปัญหา และเห็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์สังคมขึ้นมาใหม่ตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

5. ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนานิยม (Progressivism) เน้นความมีอิสระเสรีของมนุษย์ การศึกษาจะต้องเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตัวผู้เรียน เพื่อให้เข้าใจและตระหนักในคุณค่าของตัวเอง เป้าหมายสำคัญของการศึกษาคือ การสร้างความก้าวหน้าให้แก่ผู้เรียน เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลไปตลอดชีวิตไม่ใช่อเตรียมเพื่อชีวิต แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ที่สมบูรณ์มีพัฒนาการทุกด้าน นักการศึกษาที่สนับสนุนการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษานี้คือ วิลเลียม เจมส์ (William James) และจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) หลักสูตรตามแนวคิดปรัชญานี้คือ หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ นักการศึกษาไทย ได้แก่ ขาดิชาชาย ม่วงปฐม (2557 : 46-53) และรุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์ (2562 : 41-50) ได้เสนอแนวคิดไว้สอดคล้องกันไปไปในแนวทางเดียวกัน ดังนี้

5.1 หลักการสำคัญ

5.1.1 การศึกษาคือชีวิต ไม่ใช่เป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต

5.1.2 การศึกษานำการเรียนรู้ในสิ่งที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสนใจของผู้เรียน

5.1.3 การศึกษานำการเรียนรู้จากวิธีแก้ปัญหา มากกว่าการเรียนรู้จากการวิธีท่องจำเนื้อหาวิชา

5.1.4 การศึกษานำบทบาทหน้าที่ของครูเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ให้คำแนะนำและคำปรึกษา

5.1.5 การศึกษาถือว่าโรงเรียนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความร่วมมือ ไม่ใช่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขัน

5.1.6 การศึกษาจึงเป็นวิถีทางแบบประชาธิปไตย สำหรับการพัฒนา ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์กับแนวทางความคิดและบุคลิกภาพอย่างเสรีของผู้เรียน

5.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา ปรัชญาสาขานี้มีจุดมุ่งหมายในการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนี้

5.2.1 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม อาชีพ และสติปัญญา

5.2.2 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและปรับตัวได้ในสภาพหรือบริบทของสังคม ชุมชนนั้น ๆ อยู่ได้อย่างมีความสุข และมีวินัยในตนเอง

5.2.3 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตามศักยภาพ ความสนใจ ความถนัด และลักษณะพิเศษของผู้เรียน

5.3 เนื้อหาวิชา เนื้อหาวิชาที่จัดในหลักสูตรจะต้องสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และสภาพสังคมของผู้เรียน ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและสังคมเพื่อจะสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข เนื้อหาวิชาที่ควรจัดก็คือ สังคมศึกษา การใช้ภาษา วิธีการทางวิทยาศาสตร์ และเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาพและปัญหาต่าง ๆ ของสังคม

5.4 การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center Approach) เป็นการเรียนที่เน้นการปฏิบัติ (Learning by Doing) หรือวิธีแก้ปัญห (Problem Solving) การเรียนรู้ของคนไม่ได้หยุดอยู่แต่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่จะดำเนินไปตลอดชีวิตของผู้เรียน การจัดกิจกรรมต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นและส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ตามที่ต้องการ ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกตัดสินใจตามความถนัดความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

จิตวิทยากับการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องนำข้อมูลพื้นฐานทางจิตวิทยาเข้ามาเป็นตัวประกอบการพิจารณาในการนำมารวบรวมฐานการจัดทำหลักสูตรในประเด็นต่าง ๆ เช่น การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร การจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะจิตวิทยาช่วยให้นักพัฒนาหลักสูตรมีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีหลายสาขา

พื้นฐานทางด้านจิตวิทยาที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้

1. จิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology)
 - 1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)
 - 1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)
2. จิตวิทยาการเรียนรู้ (Psychology of Learning)
 - 2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)
 - 2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism)
 - 2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

1. จิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology)

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ว่าด้วยพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงวัยที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ เด็กจะเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โดยอาศัยกระบวนการทำงานที่สำคัญของโครงสร้างสติปัญญา คือ กระบวนการปรับเข้าสู่โครงสร้าง (Assimilation) กระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์ และกระบวนการขยายโครงสร้าง (Accommodation) กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ ผลการทำงานของกระบวนการดังกล่าว จะเกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาใหม่ (Schema) ขึ้นในสมอง โครงสร้างต่าง ๆ จะพัฒนาขึ้นตามระดับอายุ และเป็นไปตามลำดับขั้นจะข้ามขั้นไม่ได้ แต่อัตราของพัฒนาการอาจแตกต่างกันในเด็กแต่ละคน ทั้งนี้เนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันเป็นสำคัญ แต่ละขั้นจะเป็นรากฐานของขั้นต่อไป เพียเจต์ได้แบ่งขั้นต่าง ๆ ของพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้ (รุจิรี ภูสาระ, 2546 : 39-40)

1.1.1 ขั้นพัฒนาการด้านประสาทสัมผัส (Sensori-motor Operation) อยู่ในช่วง แรกเกิด ถึง 2 ปี โดยเชื่อว่าเด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยการสัมผัส และพยายามทำความเข้าใจกับโลกรอบตัว อาจทำโดยลอง ผิดลองถูก แล้ววางเงื่อนไขจนเกิดการเรียนรู้ตามวัย

1.1.2 ขั้นเตรียมความคิดอย่างมีเหตุผล (Preoperational Period) อยู่ในช่วงอายุ 2-6 ปี เป็นระยะที่เด็กจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย สัญลักษณ์ ใช้ภาษาบอกทิศทางหรือสิ่งที่พบมาด้วยดี แต่ยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง การแก้ปัญหายังคงยึดความพอใจของตนเองมากกว่าเหตุผลแท้จริง

1.1.3 ขั้นคิดอย่างมีเหตุผลเชิงรูปธรรม (Concrete Operation) อยู่ในช่วงอายุ 7-11 ปีในระดับประถมศึกษา เริ่มใช้สมองคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักแก้ปัญหา แต่ยังต้องการสิ่งที่เป็นรูปธรรม ยังใช้เหตุผลแท้จริงได้ไม่มากนัก

1.1.4 ขั้นการคิดอย่างมีเหตุผล (Formal Operation) ช่วงนี้อายุประมาณ 12 ปีขึ้นไป เป็นระยะเริ่มวัยรุ่นตอนต้น เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมมากขึ้น เข้าใจกฎระเบียบของสังคม รู้จักแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลดีขึ้น ความคิดกระจัดกระจายกว้างขึ้น สามารถกำหนดความคิดรวบยอดได้ดีขึ้นสามารถอธิบายได้สมเหตุสมผลกว่าเดิม

พัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์กับการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

1. การจัดการเรียนการสอน เพียเจต์เน้นว่า เด็กเป็นผู้มีความอยากรู้อยากเห็นและแรงจูงใจภายในที่จะเรียนรู้หรือสร้างความเข้าใจในสิ่งรอบตัวด้วยตนเอง การเรียนการสอนในโรงเรียนควรเป็นไปในลักษณะที่เด็กเป็นผู้ปฏิบัติการ ค้นคว้า มีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ มากกว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้บอกหรือบรรยายแต่เพียงผู้เดียว

2. การพัฒนาหลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา ประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรกับระดับความสามารถทางปัญญาของเด็กแต่ละวัย เช่น

2.1 ระดับอนุบาล ซึ่งมีพัฒนาการทางปัญญาอยู่ในขั้นก่อนการคิดแบบเหตุผลจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากการเล่นและสำรวจ (Explore) สิ่งรอบตัวด้วยความอยากรู้อยากเห็น สนใจเฉพาะสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องหรือสัมผัสได้ ฉะนั้น หลักสูตรของเด็กวัยนี้จึงต้องมีเนื้อหาที่เป็นรูปธรรม และมีกิจกรรมที่เด็กจะเรียนรู้ด้วยการได้ลงมือกระทำด้วยการได้สัมผัสให้มากที่สุด

2.2 ระดับประถมศึกษา ซึ่งมีพัฒนาการทางปัญญาอยู่ระหว่างตอนปลายของขั้นก่อนการคิดแบบเหตุผล กับขั้นต้นของการคิดแบบเหตุผลเชิงรูปธรรม เด็กสามารถคิดอย่างเป็นระบบเพิ่มขึ้น สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ การใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ และวาดภาพในใจได้ เด็กในระดับนี้สามารถเข้าใจหลักการพื้นฐานหลายประการทางคณิตศาสตร์ได้ รวมถึงการมีพัฒนาการทางภาษาและการจำ จดจำคำ ข้อความหรือสิ่งต่างได้อย่างง่ายดาย สามารถเข้าใจการสอนอย่างเป็นทางการได้ การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการสอนต้องสอดคล้องกับโครงสร้างความรู้ที่มีอยู่ในสมองของเด็กหลีกเลี่ยงกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมที่สูงเกินกว่าระดับพัฒนาการทางปัญญาของเด็ก

2.3 ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีพัฒนาการทางปัญญาถึงขั้นการคิดแบบเหตุผลเชิงนามธรรม เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยการวิเคราะห์เหตุและผลได้ สามารถคิดหาเหตุผลตามหลักตรรก และค้นหาคำตอบ ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เนื้อหาและกิจกรรมในหลักสูตรจึงมีระดับความซับซ้อนที่ท้าทายความสามารถของเด็ก

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้แบ่งประเภทเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 6 ประเภท แล้วเรียงเหตุผลเหล่านี้ตามอายุของผู้ใช้เหตุผลนั้น ๆ โดยเรียงเหตุผลประเภทที่ผู้ตอบอายุ 10 ปี ใช้ตอบมากที่สุดไปจนถึงประเภทที่ 6 ซึ่งผู้ตอบอายุ 16 ปี ใช้ตอบมากกว่าผู้ตอบอายุต่ำกว่าทั้งหมด ขั้นการพัฒนาจริยธรรมทั้ง 6 ขั้นของโคลเบอร์กได้ถูกจัดเป็น 3 ระดับ ดังปรากฏในตารางที่ 2.1 (บุญชม ศรีสะอาด, 2546 : 25-46)

ตารางที่ 2.1 เหตุผลเชิงจริยธรรมในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 1 ขั้นหลบหนีการถูกลงโทษ (2-7 ปี) ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหารางวัล (7-10 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (2-10 ปี)
ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี) ขั้นที่ 4 ขั้นทำตามหน้าที่ทางสังคม (13-16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10-16 ปี)
ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 ขั้นยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)

ที่มา : (บุญชม ศรีสะอาด, 2546 : 33)

จากตารางอธิบายได้ว่า

1) ระดับ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น

2) ระดับ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ หมายถึง การทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตนหรือทำตามกฎหมายและศาสนา

3) ระดับ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจขัดแย้งต่างๆ ด้วย การนำมาคิดตรึกตรองซึ่งใจโดยตนเอง แล้วตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน

พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กกับการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

1. การจัดการเรียนการสอน ควรมีการบูรณาการสอดแทรกการพัฒนาจริยธรรมควบคู่กับการพัฒนาทางสติปัญญา กิจกรรมควรสอดคล้องกับขั้นการพัฒนาสติปัญญาและเหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้เรียน

อย่างต่อเนื่องเป็นไปตามลำดับ ควรมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางสังคม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางจริยธรรม

2. การพัฒนาหลักสูตร เป้าหมายสำคัญของหลักสูตรควรเน้นการพัฒนาการทางปัญญาควบคู่กับการพัฒนาการทางจริยธรรม โดยเน้นที่เหตุผลเชิงจริยธรรม สำหรับการสร้างคนดี มีปัญญา (ความรู้คู่คุณธรรม) นอกจากนี้เนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อแสวงหาเอกลักษณ์และอัตมโนทัศน์แล้วเด็กยังต้องเรียนรู้ผู้อื่น ระเบียบกฎเกณฑ์ และจริยธรรมที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

2. จิตวิทยาการเรียนรู้ (Psychology of Learning)

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

กลุ่มพฤติกรรมนิยม เชื่อว่า ปัจจัยหลักที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์นั้นมาจากสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อม นั่นคือ ถ้าครูสามารถจัดสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมแล้วก็จะสามารถทำให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หมายความว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

นักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ธอร์นไดค์ (Thorndike) พาลอฟ (Pavlov) และสกินเนอร์ (Skinner) เป็นต้น ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมที่จะกล่าวถึงมี 4 ทฤษฎี ดังนี้ ทฤษฎีการเชื่อมโยงสิ่งเร้าและการตอบสนองของธอร์นไดค์ (Thorndike) ทฤษฎีการเรียนรู้ของพาลอฟ (classical conditioning theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกัทธรี (Guthrie's continuous conditioning theory) และทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์ (Hull's systematic behavior theory)

2.1.1 ทฤษฎีการเชื่อมโยงสิ่งเร้าและการตอบสนองของธอร์นไดค์ เชื่อว่าการเรียนรู้ คือ กระบวนการเชื่อมกันระหว่างร่างกายกับจิตใจ ร่างกายเป็นสิ่งเร้าและจิตใจคือการรับรู้ ดังนั้น ธอร์นไดค์ จึงกล่าวว่าการเรียนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการเชื่อมต่อกันระหว่าง Synapse (ปลายประสาท) กับสปีรค์ หากตัวเชื่อมทั้งสองได้รับการทำซ้ำ ๆ กันก็จะเกิดความเข้มแข็ง ถ้าไม่ได้รับการกระทำซ้ำ ๆ ก็จะทำอ่อนกำลังลงและจะไม่แสดงสิ่งใดออกมา

ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์จึงสะท้อนให้เห็นว่าการจัดหลักสูตรก็คือ การจัดเนื้อหาสาระหรือประสบการณ์เรียนรู้ที่จะเริ่มจากสิ่งที่ย่าง ๆ ไปสู่สิ่งที่ซับซ้อนให้เด็กได้เรียนรู้โดยเริ่มจากส่วนย่อยไปสู่ส่วนรวม (Part to whole learning) หรือให้เรียนสิ่งที่เป็นพื้นฐานก่อน แล้วจึงไปเรียนสิ่งที่เป็นกฎเกณฑ์

การนำทฤษฎีของธอร์นไดค์ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้

นักพัฒนาหลักสูตรนิยมความคิดของธอร์นไดค์จะสนับสนุนให้มีการแบ่งเนื้อหาและกิจกรรมของหลักสูตรออกเป็น ส่วน ๆ ที่มีลักษณะง่ายที่สุดแล้วจัดเรียงลำดับของเนื้อหาให้เหมาะสม เมื่อผู้เรียนรู้อะไรง่าย ๆ รวมกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้เรียนก็จะเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ยุ้งยากและซับซ้อนมาเอง อาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการของการสะสมความรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง กระบวนการ

ของการนำหลักสูตรมายังผู้เรียนจำเป็นต้องมีการเสนอสิ่งเร้า การสังเกตการณ์ตอบสนอง และการทำให้การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองเหนียวแน่นขึ้นโดยการให้รางวัลทันทีเมื่อการตอบสนองนั้นเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เมื่อเห็นว่าเหมาะสมก็ควรจะได้กระทำกระบวนการของสิ่งเร้า การตอบสนองและรางวัลตามซ้ำอีกเพื่อจะได้สร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองให้เหนียวแน่นแข็งแรงยิ่งขึ้น การสร้างแรงจูงใจนับว่ามีความสำคัญ เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจเมื่อเข้าได้รับสิ่งที่ต้องการหรือรางวัล รางวัลจึงเป็นสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งในขั้นแรกครูต้องสร้างแรงจูงใจภายนอกให้กับผู้เรียน หรือจะต้องให้ผู้เรียนรู้ผลแห่งการกระทำ หรือผลการเรียน เพราะการรู้ผลทำให้ผู้เรียนทราบว่ากระทำหรือการเรียนรู้นั้นถูกต้องหรือไม่ ดีหรือไม่ น่าพอใจหรือไม่ ถ้าการกระทำนั้นผิดหรือเป็นที่ไม่น่าพอใจ จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อที่จะได้รับสิ่งที่ตนเองพอใจต่อไป (มาลินี บุญยรัตพันธุ์, 2558 : 47-48)

2.1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของพาลอฟ เชื่อว่าการเรียนรู้ของสิ่งมีชีวิตเกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มีวางเงื่อนไข ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองนั่นเอง โดยพาลอฟได้ทดลองสุนัขกระดิ่งก่อนที่ให้งเนื้อแก่สุนัข เมื่อทำซ้ำ ๆ หลายครั้งจนสุนัขเกิดความเคยชินกับเสียงกระดิ่ง เมื่อได้รับผงเนื้อเป็นเวลาหลายครั้ง ปกติสุนัขจะมีน้ำลายไหลเมื่อได้รับผงเนื้อ แต่เมื่อนำผงเนื้อมาพร้อมกับเสียงกระดิ่งไม่กี่ครั้งเท่านั้น เสียงกระดิ่งอย่างเดียวก็สามารถทำให้สุนัขทำน้ำลายไหลได้เหมือนกัน นี่แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ หากมีการกำหนดเงื่อนไขในการเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง

การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของพาลอฟไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้
(มาลินี บุญยรัตพันธุ์, 2558 : 49-50)

1. ในแง่ความแตกต่างระหว่างบุคคล การสอนจะต้องคำนึงถึงสภาพร่างกายและอารมณ์ของผู้เรียนแต่ละคนว่า ใครเหมาะที่จะสอนเนื้อหาอะไร หรือให้เกิดการตอบสนองสิ่งเร้า
2. การวางเงื่อนไขเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางอารมณ์ ซึ่งผู้สอนสามารถทำให้ผู้เรียนรู้สึกชอบหรือไม่ชอบเนื้อหาที่เรียนหรือสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้หรือแม้แต่ตัวครูได้
3. ครูเป็นผู้วางเงื่อนไขให้เด็กสนใจในการเรียนแล้ว ครูยังนำความรู้เกี่ยวกับการลดพฤติกรรมไปลดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวเด็กไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้
4. ในการจัดการเรียนการสอนครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสพบสิ่งเร้าใหม่ ๆ เพื่อจะได้ใช้ความรู้และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้กว้างขวางขึ้นโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสรุปความเหมือนในทางบวก

2.1.3. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกัทธรี เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ก็นับว่าได้เรียนรู้แล้ว ไม่จำเป็นต้องทำซ้ำอีก กัทธรีเน้นหลักการจูงใจมากกว่าการเสริมแรง

กัทธรีได้สรุปหลักการเรียนรู้ ดังนี้ (ชาติชาย ม่วงปทุม, 2557 : 68-69)

1. เมื่อนำกลุ่มสิ่งเร้ามากระตุ้นแล้วทำให้อ่อนให้เกิดการแสดงพฤติกรรมทางร่างกายอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ภายหลังเมื่อนำกลุ่มสิ่งเร้าเดิมกลับมาปรากฏอีกครั้ง พฤติกรรมที่แสดงเดิมที่เกิดขึ้นอีก

พฤติกรรมที่กระทำซ้ำไม่ได้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง แต่เกิดจากกลุ่มสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมแบบเก่านั้นกลับมาอีกครั้งซึ่งเป็นไปตามกฎแห่งความต่อเนื่อง (Law of Contiguity)

2. เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้น อินทรีย์จะตอบสนองสิ่งเร้า ถ้าเกิดการเรียนรู้เกิดขึ้นได้แม้เพียงครั้งเดียว (One Trial Learning) ก็นับว่าเกิดการเรียนรู้แล้ว

3. เมื่อการเรียนรู้เกิดขึ้นสมบูรณ์แล้วในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง เมื่อมีสภาพการณ์ใหม่เกิดขึ้นอีก บุคคลจะกระทำเหมือนที่เคยได้กระทำในครั้งสุดท้ายที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้นั้นไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตาม เป็นไปตามกฎของการกระทำครั้งสุดท้าย (Law of Recency)

4. การเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากแรงจูงใจมากกว่าการเสริมแรง(Reinforcement)

การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของกัทธรีไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้

1. ในการจัดการเรียนการสอนควรแบ่งบทเรียนออกเป็นหน่วยย่อย ๆ และจัดการเรียนการสอนที่ละหน่วยย่อยให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องอย่างแท้จริงในแต่ละหน่วย เพราะผู้เรียนจะจดจำบทเรียนเป็นแบบแผน

2. ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละบทเรียนไม่ควรให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ผิดพลาด เพราะจะทำให้จดจำบทเรียนที่ผิดพลาดไว้ในความทรงจำ และนำไปเป็นแบบแผนจนเป็นนิสัย

3. ในการจัดการเรียนการสอนควรสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามเรียนรู้จนประสบผลสำเร็จ

2.1.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์ เชื่อว่าการเสริมแรงในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงเป้าหมายทำให้การตอบสนองต่อเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุด ฮัลล์ได้เน้นความสำคัญ ดังนี้

1. การเสริมแรงบ่อย ๆ ทำให้พฤติกรรมเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก

2. การให้จดจำสิ่งที่เรียนไปแล้วจะทำได้ ควรจะให้มีการหยุดพักสักระยะเวลาหนึ่งการเรียนในเวลาที่มีระยะสั้น จะได้ผลดีกว่าการเรียนที่ใช้เวลายาวนาน

3. การกระทำอันดีสุดท้ายของการเรียน เป็นการกระทำที่มีความเข้มมากกว่าการกระทำอันแรก ๆ และสามารถจดจำได้ง่ายกว่าการกระทำอันแรก ๆ ด้วยเหตุนี้ การสอนของครูจะมีการจัดระเบียบเรียงเนื้อหาจากง่ายไปหายาก

การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้

1. ในการจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียนทั้งร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา

2. การกำหนดเวลาเรียนต้องให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน การใช้เวลาในการเรียนการสอนนาน ๆ อาจทำให้ผู้เรียนมีสภาพเมื่อยล้ายอมทำให้การเรียนรู้ลดลง

3. ผู้เรียนมีความแตกต่างในด้านความสามารถ ควรมีทางเลือกในการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามระดับความสามารถของผู้เรียน

4. การให้การเสริมแรงในช่วงที่ใกล้เคียงกับเป้าหมายมากที่สุดจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี (ชาติชาย ม่วงปฐม, 2557 : 70)

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivist theory)

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญาหรือความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานภายในของสมอง นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เป็นเรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์มีความสลับซับซ้อน เพราะเป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่างๆ ทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้ มี 3 ทฤษฎี คือ

2.2.1 ทฤษฎีกลุ่มเกสตัลท์ นักจิตวิทยาในกลุ่มเกสตัลท์ คือ เวอร์เนอร์ เลวิน โคเลอร์ และคอฟฟ์กา (Wertheimer, Lewin, Kohler and Koffka) เชื่อว่าการเรียนรู้ที่ติดต่อกับการจัดสิ่งเร้าต่าง ๆ ในส่วนรวมให้เกิดการรับรู้ (Perception) ในส่วนรวมก่อน แล้วจึงแยกวิเคราะห์เพื่อการเรียนรู้ส่วนย่อยที่ละส่วน ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ 2 ลักษณะคือ การรับรู้จากการสัมผัสด้วยอวัยวะทั้ง 5 ส่วน คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง และการหยั่งเห็น การเกิดความคิดแวบขึ้นมาทันทีทันใดในขณะที่มีปัญหาคิดขึ้นสามารถมองเห็นช่องทางในการแก้ปัญหาอย่างฉับพลันทันที อันเนื่องมาจากการผลการพิจารณาการรับรู้ในภาพรวม และใช้กระบวนการทางความคิดและสติปัญญาเพื่อหาคำตอบ

การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของการเรียนรู้กลุ่มเกสตัลท์ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนให้นำเสนอส่วนรวมให้ผู้เรียนเห็นรับรู้และทำความเข้าใจก่อนเสนอส่วนย่อยจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

2. การจัดเนื้อหาบทเรียนควรจัดให้มีความต่อเนื่องกันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว

3. การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดแก้ปัญหาและคิดริเริ่มได้มากขึ้น และเกิดการเรียนรู้แบบหยั่งเห็นมากขึ้น

4. การจัดประสบการณ์ให้มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีและง่ายขึ้น

5. การจัดการเรียนการสอนไม่จำเป็นต้องนำเสนอเนื้อหาทั้งหมดแก่ผู้เรียน อาจเสนอเนื้อหาบางส่วน แล้วให้ผู้นำประสบการณ์เดิมมาต่อเติมให้สมบูรณ์ (ชาติชาย ม่วงปฐม, 2557 : 72-73)

2.2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ แนวคิดการพัฒนาการทางด้านสติปัญญานั้น จะเริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว จากสิ่งที่มองเห็นไปยังสิ่งที่มองไม่เห็น ตลอดจนการคิดแบบนามธรรม รวมทั้งความคิดของบุคคลที่เป็นไปตามช่วงวัย และการเรียนรู้เกิดจากการกระบวนกรค้นพบด้วยตนเองจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของเพียเจต์ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้

การประเมินศักยภาพทางสติปัญญาเพื่อจัดหลักสูตรการเรียนรู้ตามระดับสติปัญญาของผู้เรียน และการเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของแต่ละคน นั่นคือการเน้นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองมากที่สุด ครูเป็นเพียงผู้ร่วมมือในกระบวนการเรียนรู้ และเป็นผู้เตรียมเนื้อหาและประสบการณ์ที่จะให้เด็กได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเองเท่านั้น และพัฒนาการทางสติปัญญามีความสำคัญในเรื่องของการวัดผล เช่น เด็กที่พัฒนาในขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหวก็ควรวัดผลจากการกระทำหรือกิจกรรมทางกลไกหรือการวัดผลเด็กในขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรมก็ต้องวัดด้วยการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้ง นอกจากนี้ความเชื่อและความคิดของเพียเจต์เกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กจะช่วยนักพัฒนาหลักสูตรได้เป็นอย่างมากในการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละวัย (มอลินี บุณยรัตพันธุ์, 2558 : 57)

2.2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ บรูเนอร์ นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน (Bruner, 1963 : 56) เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและเรียนรู้ด้วยกระบวนการค้นพบ (Discovery Learning) บรูเนอร์แบ่งขั้นตอนพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) การเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่างๆ การลงมือกระทำช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เด็กสามารถสร้างมโนภาพในใจได้ และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริง

ขั้นที่ 3 การเรียนรู้สัญลักษณ์ (Symbolic Stage) การเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรม ใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนความคิด มีการใช้เหตุผลที่เป็นนามธรรม

การนำทฤษฎีของบรูเนอร์ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้ (มอลินี บุณยรัตพันธุ์, 2558 : 58)

1. เกี่ยวกับโครงสร้างของความรู้ หลักสูตรในโรงเรียนจะต้องเปลี่ยนมาให้ความสำคัญต่อการจัดระเบียบ หรือการจัดเรียงเนื้อหา หรือโครงสร้างของความรู้ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้หรือประสบการณ์เดิมกับความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ การสอนของครูจะต้องเป็นวิธีการซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงโครงสร้างพื้นฐานหรือจัดเรียงเรียงความรู้ต่าง ๆ ให้อยู่ในรูปที่มีความสัมพันธ์กัน และให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาให้มากที่สุด

2. เกี่ยวกับความพร้อม การที่คนเราจะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องใช้หลักสูตรให้เหมาะสมกับความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา จะต้องจัดรูปแบบของกิจกรรม ทักษะ และการฝึกหัดให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความเจริญงอกงามทางสติปัญญาของเด็ก จากแนวคิดข้างต้น บรูเนอร์ได้เสนอหลักสูตรแบบใหม่เรียกว่า หลักสูตรแบบเกลียว เป็นหลักสูตรที่จัดสอนพื้นฐานทุกวิชาให้กับเด็กทุกระดับ

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanist theory)

นักจิตวิทยาคนสำคัญในกลุ่มนี้ ได้แก่ โรเจอร์ส (Carl Rogers) มาสโลว์ (Abraham Maslow) ฟรอม (Erich Fromm) และโคมส์ (Arther W. Combs) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ ความเป็นปัจเจกบุคคล มองมนุษย์ว่า มีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการและมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน ในบทนี้นำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์ส และมาสโลว์ (Abraham Maslow) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้ในวงการศึกษามากที่สุด มีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์ เชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในสิ่งนั้น และมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เกิดแรงจูงใจที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับสายหยุด ภูบุญ (2555 : 81) ที่กล่าวว่า มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้ดี หากอยู่ในสภาวะที่ผ่อนคลายและเป็นอิสระ การจัดบรรยากาศที่ผ่อนคลายและเอื้อต่อการเรียนรู้และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูเป็นผู้ชี้แนะและทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนและการเรียนรู้จะเน้นกระบวนการเป็นสำคัญ หลักการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้ เน้นการเรียนรู้กระบวนการเป็นสำคัญ ควรจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อบอุ่น ปลอดภัย ครูควรสอนแบบชี้แนะโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางในการเรียนรู้ของตนเองและคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนอย่างสะดวกจนบรรลุผล

การเรียนรู้ตามแนวคิดโรเจอร์ส มีหลักการดังนี้ (สมจิต ธนสุกาญจน์, 2522 : 159-160)

1. มนุษย์มีศักยภาพตามธรรมชาติสำหรับเรียนรู้
2. การเรียนรู้ที่สำคัญจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่เรียนมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของผู้เรียน
3. การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการจัดระเบียบตัวเอง เมื่อมโนภาพของตัวเองดูน่ากลัว และผู้เรียนจะต่อต้าน
4. ถ้าใช้การขู่มั้บังคับภายนอกให้น้อยที่สุด การเรียนรู้ที่ดูว่าน่ากลัวสำหรับผู้เรียนจะเป็นที่ยอมรับ และดูดซึมเข้าไปได้ง่าย
5. ถ้าความน่ากลัวต่อผู้เรียนต่ำ ผู้เรียนจะรับประสบการณ์ด้วยวิธีต่าง ๆ และการเรียนรู้ก็ดำเนินไปได้
6. การเรียนรู้ที่สำคัญ ส่วนมากได้มาจากการลงมือทำ

7. การเรียนรู้จะง่ายเข้า ถ้าผู้เรียนมีส่วนรับผิดชอบในกระบวนการเรียน

8. การเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเกี่ยวกับบุคคลทั้งตัว ทั้งด้านความรู้สึก และสติปัญญา เป็น การเรียนรู้ที่คงทนถาวรที่สุด

9. การพึ่งตนเอง ความคิดริเริ่ม ความเชื่อตนเอง สามารถปลูกฝังส่งเสริมผู้เรียนได้ โดยการ วิจารณ์ตนเอง และการประเมินตนเองเป็นสำคัญ และการประเมินโดยคนอื่นถือเป็นรอง

10. การเรียนรู้ที่ดีที่มีประโยชน์ทางสังคมมากที่สุดในโลกปัจจุบัน คือ การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การเปิดรับประสบการณ์อยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เท่าทันกับเปลี่ยนแปลงของ สังคม

การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์สไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้

ทฤษฎีนี้ช่วยให้ครูจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจ และความ ต้องการของผู้เรียนได้ ครูต้องพยายามเข้าใจผู้เรียน ยอมรับในศักดิ์ศรี ศักยภาพ และความเป็นมนุษย์ และที่สำคัญ ครูต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์ คิด อย่างอิสระ และให้ผู้เรียนร่วมวางแผนการจัดหลักสูตรและการเรียนรู้ ลักษณะการจัดหลักสูตรลักษณะนี้ได้มีขึ้นใน ประเทศอังกฤษที่โรงเรียนซัมเมอร์ฮิลโดยใช้ระบบการศึกษาแบบเปิด โรงเรียนแห่งนี้ให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนในการ ตัดสินใจที่จะเรียน จะเล่นอะไร เมื่อไร อย่างไรก็ได้ โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ (กาญจนา คุณารักษ์, 2543 : 238)

2.3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ มาสโลว์ (Maslow) มองว่าธรรมชาติแล้วมนุษย์เกิดมาดี และพร้อมที่จะทำสิ่งดี ถ้าความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ และกล่าวว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมี ความต้องการและจะสนองความต้องการให้กับตนเองทั้งสิ้น ซึ่งความต้องการเรียงจากความต้องการขั้นต่ำสุดขึ้นไป หาความต้องการขั้นสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับสายหยุด ภูปุย (2555 : 81) ที่กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการ พื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้น และต้องการที่จะรู้จักตนเองและพัฒนาตนเอง การนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการจัด หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ทฤษฎีดังกล่าวนี้เน้นการเข้าถึงความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนและตอบสนอง ความต้องการพื้นฐานนั้นอย่างพอเพียง ให้อิสระภาพและเสรีภาพแก่ผู้เรียน ในการเรียนรู้การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเองตามสภาพความเป็นจริง มาสโลว์ ได้แบ่ง ความต้องการพื้นฐานไว้ ดังนี้ (พรธณี ช.เจนจิต, 2545 : 155)

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นมูลฐานของ มนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต คือ อาหาร อากาศ น้ำ ที่อยู่อาศัย แสงสว่าง เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ และความพอใจในสิ่งต่าง ๆ

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security Needs) เป็นความต้องการ ที่อยู่ลำดับขั้นที่สูงกว่าความต้องการทางร่างกาย ความต้องการในระดับนี้ เป็นความต้องการทางด้านความรู้สึก

ในความปลอดภัยและความมั่นคงของชีวิต เช่น ความอบอุ่นของจิต การปราศจากการข่มเหง ครอบงำ บังคับขู่เข็ญ จากผู้อื่น ความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยดังกล่าวนี้ จะเกิดขึ้นต่อเมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานในชั้นความต้องการทางร่างกาย ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีและสมบูรณ์

3. ความต้องการความรักความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Love and Belonging Needs) เป็นความต้องการที่อยู่ในระดับสูงกว่าขั้นที่2 เป็นความต้องการของบุคคลที่เป็นความรู้สึกของความรักใคร่ กลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนี้ยังเป็นความรู้สึกอยากจะทำและอยากจะได้รับความรักจากบุคคลที่ตนรักเช่นกัน การที่ตนได้รับการยอมรับจากกลุ่มชนใด ๆ นั้นย่อมมาความภาคภูมิใจและความชื่นบานมาสู่ตนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้คนเราเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้นอีกด้วย

4. ความต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (Self-Esteem Needs) ความต้องการในระดับนี้เป็นความต้องการที่ต่อเนื่องมาจากระดับ 3 กล่าวคือเมื่อบุคคลใดได้รับการยอมรับว่าตนเป็นสมาชิกของสังคมเพียงเท่านั้นยังไม่พอ ยังต้องการเหตุผลอ้างอิงประกอบอีกด้วยว่า ทำไมตนจึงได้รับการยอมรับ ซึ่งเนื่องมาจาก ความรู้ ความสามารถหรือบุคลิกภาพที่ดีก็ได้ ความต้องการในระดับนี้เป็นความต้องการให้เป็นที่ยอมรับนับถือยกย่องในความรู้ ความสามารถ บุคลิกภาพต่าง ๆ มีความรู้สึกที่ตนได้รับความสนใจและยกย่องจากสมาชิกในกลุ่ม

5. ความต้องการในการเข้าใจและรู้จักตนเอง (Self-Actualization Needs) ความต้องการขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุดของมนุษย์ เป็นความรู้สึกเมื่อกระทำสิ่งใดไปแล้วและประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย ก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเองยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามความต้องการในระดับนี้เป็นขั้นซึ่งยากที่จะได้รับ

การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของของมาสโลว์ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน
2. ผู้สอนควรวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลถึงความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนเพื่อออกแบบการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับผู้เรียน
3. ในการจัดการเรียนการสอนควรสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร สนองความต้องการของผู้เรียน ให้อิสรภาพและเสรีภาพ ความรักและความอบอุ่นแก่ผู้เรียน

จิตวิทยากับการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรควรนำแนวปฏิบัติตามหลักจิตวิทยาไปใช้ ดังนี้ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556 : 41)

1. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ของผู้เรียน รวมทั้งความแตกต่างของระดับพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ภายในตัวของผู้เรียนแต่ละคน ต้องกำหนดหลักสูตรให้ยืดหยุ่น เพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ตามความถนัด ความสนใจและความสามารถของตน

2. ต้องกำหนดขอบเขตเนื้อหาวิชาให้กว้างขวางในระยะต้น เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นส่วนรวมและได้มีประสบการณ์ขั้นพื้นฐานเพียงพอ เมื่อเรียนขั้นสูงจึงมีการจัดวิชาเฉพาะ สำหรับเลือกหรือหาความชำนาญ ซึ่งสอดคล้องกับกฎที่ว่า พัฒนาการเริ่มต้นจากการตอบสนองทั่ว ๆ ไป ก่อนก่อนตอบสนองเฉพาะ

3. ต้องกำหนดวิชาต่าง ๆ ไว้อย่างมีระเบียบ โดยการจัดตามลำดับความยากง่าย และสอดคล้องกับลำดับขั้นของพัฒนาการผู้เรียน โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะของผู้เรียนแต่ละวัย ตลอดจนความพร้อมของผู้เรียน

4. ต้องคำนึงถึงผลที่ผู้เรียนได้รับ โดยตั้งความมุ่งหมายไว้ให้ผู้เรียนเจริญเติบโตได้ส่วนสัมพันธ์กันทุกด้าน ไม่เน้นด้านใดด้านหนึ่งจนเกินไปจนลืมนด้านอื่น ทั้งนี้เพราะการเจริญเติบโตและพัฒนาการเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กัน

5. ต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องของประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนทุกระยะ เพราะพัฒนาการของผู้เรียนในระยะใดก็ตามย่อมอาศัยพัฒนาการเดิมเป็นรากฐาน การจัดประสบการณ์ให้ต่อเนื่องกันจึงเท่ากับเป็นการส่งเสริมความต่อเนื่องของพัฒนาการไปในตัว เช่น จัดลำดับกิจกรรมและเนื้อหาวิชาให้ต่อเนื่องกับสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนมาก่อนแล้ว

6. ต้องคำนึงถึงอัตราความเร็วถึงความเจริญเติบโตและพัฒนาการในวัยต่าง ๆ โดยถือว่าในวัยของผู้เรียนเป็นวัยที่การเจริญเติบโตและพัฒนาการเป็นไปอย่างรวดเร็ว ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนจึงควรมีความหลากหลาย และแปรเปลี่ยนอยู่เสมอ

7. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางเพศของผู้เรียน โดยกำหนดวิชาและประสบการณ์ให้เหมาะสมกับเพศ เช่น วิชาคหกรรมศาสตร์สำหรับผู้เรียนผู้หญิง วิชาช่างสำหรับผู้เรียนผู้ชาย วิชาบางอย่างเหมาะสมสำหรับทั้งสองเพศ เช่น ศิลปะ ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งควรกำหนดให้เหมือนกัน

8. ต้องคำนึงถึงการปรุงแต่งบุคลิกภาพของผู้เรียน โดยพิจารณาจากพื้นฐานของผู้เรียนและวัฒนธรรมของสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

9. ต้องมุ่งส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ของผู้เรียน โดยการจัดวิชาให้เหมาะสมกับผู้เรียนไม่ยากหรือง่ายเกินไป เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความพึงพอใจจากผลสำเร็จในงานที่ตนกระทำ ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนควรเป็นประเภทที่ทำหายหรือเชิญชวนให้ผู้เรียนอยากทดลองกระทำโดยไม่รู้สึกลัวเบื่อหน่ายหรือรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ปราศจากความหมายแก่ตน

10. ควรเน้นในแง่ของการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้กระทำสิ่งต่าง ๆ มากกว่าการท่องจำเนื้อหาวิชา

11. ควรมีเรื่องราวที่เกี่ยวพันกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน มีความหมายมากกว่าเรื่องราวอย่างอื่นที่ไกลตัวผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป ข้อมูลพื้นฐานทางจิตวิทยา เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน นักพัฒนาหลักสูตรควรนำเอาแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้มาผสมผสานกัน เพื่อให้การออกแบบหลักสูตรมีความเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา ตรงตามความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

หน้าที่ที่สำคัญของการศึกษา คือ การอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมที่ดำรงไปสู่สมาชิกรุ่นหลังของสังคม และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางสังคมให้สอดคล้อง ก้าวทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการเทคโนโลยีดิจิทัล การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงของสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรนั้นจำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอจึงจะสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประเทศได้ เพราะหลักสูตรที่ใช้สอนในโรงเรียนไม่สามารถแยกส่วนออกจากสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ได้

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 25-29) ได้กล่าวถึงพื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. โครงสร้างของสังคม โครงสร้างสังคมไทยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะสังคมชนบทหรือสังคมเกษตรกรรม และสังคมเมืองหรืออุตสาหกรรม ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีมาก สังคมอุตสาหกรรมมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นแต่ถึงอย่างไรก็ตาม สังคมโดยส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังคงมีสภาพเป็นสังคมเกษตรกรรมอยู่ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องศึกษาโครงสร้างของสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และแนวโน้มโครงสร้างสังคมในอนาคตเพื่อที่จะได้ข้อมูลมาจัดหลักสูตรว่า จะจัดหลักสูตรอย่างไรเพื่อยกระดับการพัฒนาสังคมเกษตรกรรมและเตรียมพื้นฐานเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมและเตรียมพื้นฐานเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมตามความจำเป็น

2. ค่านิยมในสังคม สิ่งที่คนในสังคมเดียวกันมองเห็นว่ามีคุณค่าเป็นที่ยอมรับหรือเป็นที่ปรารถนาของคนทั่วไปในสังคมนั้น ๆ เนื่องจากการศึกษาเป็นตัวการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ค่านิยมชนิดไหนควรจะได้รับการเปลี่ยนแปลงหรือดำรงไว้หรือค่านิยมชนิดใดควรสร้างขึ้นใหม่ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันให้มากที่สุด เช่น ค่านิยมของสังคมไทยเกี่ยวกับความเฉยชา การถือฐานานุรูปการถือความสัมพันธ์ส่วนตัว การถือประโยชน์ตนเองและพวกพ้องการถืออำนาจ ความใจเย็น ฯลฯ ซึ่งน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเพราะไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันหากยังยึดถือค่านิยมเหล่านี้ต่อไปก็จะเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าทางสังคม ส่วนค่านิยมในเรื่องความขยันขันแข็งความรักในประชาธิปไตย ค่านิยมในเรื่องการกินอยู่อย่างประหยัด ฯลฯ เป็นค่านิยมที่ควรสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมไทย จึงเป็นหน้าที่ของนักพัฒนาหลักสูตรที่จะศึกษาและเลือกค่านิยมที่ดีและสอดคล้องในหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังและสร้างค่านิยมที่ดีในสังคมไทย

3. ธรรมชาติของคนไทยในสังคม ธรรมชาติของคนไทยในสังคมย่อมแตกต่างกันออกไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นฐานทางวัฒนธรรมและค่านิยมนั้น ๆ เช่น สภาพจากวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทย ทำให้คนส่วนใหญ่มีลักษณะบุคลิกภาพ ดังนี้ 1. ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการและเหตุผล 2. ยกย่องบุคคลที่มีความรู้หรือได้รับการศึกษาสูง 3. เคารพและคล้อยตามผู้มีวัยวุฒิสูง 4. ยกย่องผู้มีเงินและมีอำนาจ 5. รักความอิสระและชอบ

ทำงานตามลำพัง 6. เชื้อโรคกลางทางไสยศาสตร์ 7. นิยมการเล่นพรรคเล่นพวก และ 8. มีลักษณะเฉื่อยชาไม่กระตือรือร้น

4. การชั้นนำสังคมในอนาคต การศึกษาควรมีบทบาทในการชั้นนำสังคมในอนาคตด้วย เพราะในอดีตที่ผ่านมา ระบบการศึกษา และระบบการพัฒนาหลักสูตรของไทยเป็นลักษณะการตั้งรับมาโดยตลอด เช่น การตั้งรับตาม การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น กระแสความเจริญของประเทศทางตะวันตก กระแสวิชาการตะวันตก ความต้องการ และปัญหาสังคม จึงทำให้การศึกษาเป็นตัวตาม เป็นเครื่องมือที่คอยพัฒนาไปตามกระแสของความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แทนที่จะมีบทบาทชั้นนำตัวอนาคตที่มีคุณค่าบ้าง ด้วยเหตุผลนี้ ผลผลิตที่ได้จากหลักสูตร คือ ผู้เรียนเป็นผู้ที่วิ่งตามสังคมเป็นผู้เพียงแต่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในกระแสของการเปลี่ยนแปลงได้เท่านั้น ฉะนั้น การจัดการศึกษาที่ดี ควรใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศในอนาคตให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ นักพัฒนาหลักสูตร จึงควรศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องชั้นนำสังคมในอนาคต เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแนวโน้มของโลกสังคมอนาคตที่ต้องการ การศึกษาของไทยจะได้มีบทบาทในการชั้นนำทางสร้างสังคมอย่างแท้จริง มีใช้บทบาทเป็นผู้ตามและผู้แก้ปัญหาสังคมในอดีตและปัจจุบัน

5. ลักษณะสังคมตามความคาดหวัง การเตรียมพัฒนาทรัพยากรให้มีคุณภาพมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นเป็นเรื่องไม่คงที่ เรื่องของประเทศชาติที่จะส่งผลกระทบต่อการศึกษาไม่มากมาย เช่น การเมือง เศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาจทำให้คุณลักษณะของสังคมเปลี่ยนแปลงไป นักพัฒนาหลักสูตรควรจะได้ศึกษาข้อมูล หรือมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าสภาพสังคมในอนาคต 5-10 ปี ข้างหน้าจะเป็นอย่างไร แม้จะเป็นการยากแก่การพยากรณ์แต่เป็นทางที่จะช่วยผลิตประชากรให้แก่สังคมได้อย่างสอดคล้องตามนโยบายการศึกษาของชาติ และในการผลิตคนให้แก่สังคมในอนาคตที่ทำได้แน่นอนคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิตจริงโรงสภาพสังคมในอนาคตให้ดีขึ้น ลักษณะประชากรที่มีคุณภาพดีมีดังนี้ 1. มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี 2. มีอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ทำประโยชน์แก่ครอบครัว 3. เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ 4. มีสติปัญญา หมั่นเสริมสร้างความรู้ ความคิดอยู่เสมอ และ 5. มีนิสัยรักการทำงาน ขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์

6. ศาสนาและวัฒนธรรมในสังคม ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม วัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์อันสำคัญที่จะแสดงให้เห็นทราบว่าเขาเหล่านั้นเป็นคนในสังคมเดียวกันหรือเป็นคนชาติเดียวกัน ดังนั้น ศาสนาและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เพราะจุดประสงค์สำคัญของหลักสูตร ก็คือ การทำนุบำรุงรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามไว้ การพัฒนาหลักสูตรจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงศาสนาและวัฒนธรรม ความรู้และศาสนาต่าง ๆ นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรควรเป็นหลักธรรมในศาสนาต่าง ๆ และควรเปรียบเทียบหลักธรรมทางศาสนาเหล่านั้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบว่าทุกศาสนามีเป้าหมายสูงสุดร่วมกัน คือสอนคนในศาสนาให้เป็นคนดีเพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคม และขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้นักเรียนมี

เสรีภาพในการปฏิบัติพิธีการทางศาสนาที่ตนนับถือ ส่วนด้านวัฒนธรรมนั้นปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะวิทยาการต่าง ๆ เจริญก้าวหน้ามาก ประกอบกับการคมนาคมติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมไทยซึ่งเป็นสังคมของประเทศเปิดได้รับผลกระทบจากความเจริญดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วในการพัฒนาหลักสูตรจึงต้องคำนึงการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับกาลเวลาและสภาพของสังคมวัฒนธรรมต่างชาติแบบใดที่ควรสกัดกั้นหรือรับไว้ เป็นต้น เพราะการศึกษาควรทำหน้าที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม และไม่เสียเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

ตัวอย่าง การเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลทำให้หลักสูตรต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น

1. การบีบรัดของสภาพเศรษฐกิจทำให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องนำแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษา

2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้เห็นความจำเป็นของการปลูกฝังให้ประชาชนตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

3. การขึ้นราคาน้ำมันของประเทศในกลุ่มโอเปค มีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ และสังคมทั่วโลก เป็นแรงผลักดันให้เน้นการประหยัดและคิดค้นแสวงหาพลังงานจากแหล่งอื่น ๆ เช่น จากแสงแดด จากลม จากคลื่นในทะเลและมหาสมุทร ฯลฯ ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อหลักสูตรใหม่

4. การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจของประชาชนทำให้เกิดค่านิยมที่ไม่เหมาะสม การห่างเหินจากการยึดจริยธรรม ศีลธรรมอันดีงามเป็นผลให้มีการปรับปรุงหลักสูตร โดยหันมาเน้นการปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสม และเน้นจริยธรรม

5. ภาวะด้านการเมืองการปกครองนำไปสู่การปรับเปลี่ยนรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลักสูตรจะต้องบรรจุสาระที่สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ เป็นต้น (ขวลิต ชูกำแพง, 2551 : 42-43)

ดังนั้น ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรที่ต้นนั้นต้องตอบสนองความต้องการของสังคมและพัฒนาสังคมไปพร้อมๆ กัน การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่เสมอจะทำให้ได้หลักสูตรที่ดีสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันสามารถแก้ไขปัญหาสังคมให้ดีขึ้น

ด้วยเหตุนี้ นักพัฒนาหลักสูตรในหลักสูตรทุกระดับจึงควรต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดระบบสังคม ค่านิยม สภาพการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งความคาดหวังของสังคมที่มีต่อเยาวชน ซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรนั้นด้วย

พื้นฐานทางการเมือง การปกครอง

การเมืองการปกครองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ กติกาต่าง ๆ ให้คนในสังคมยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันเพื่อความสงบเรียบร้อยและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น การเมือง

การปกครองจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ สิทธิ และความรับผิดชอบของทุกคนที่พึงมีต่อสังคมและประเทศชาติ การเมืองการปกครองมีความสัมพันธ์กับการศึกษา ในฐานะที่การศึกษามีหน้าที่ผลิตคนที่ดีให้แก่สังคมให้อยู่ในระบบการปกครองของประเทศชาติ ช่วยให้ผู้เรียนทราบว่า ตนเองมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไร ดังนั้น หลักสูตรของของชาติจึงควรบรรจุเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ที่จะปลูกฝังให้ประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองที่ควรนำมาเป็นพื้นฐานประกอบการพิจารณาในการพัฒนาหลักสูตรก็คือ ระบบการเมือง และระบบการปกครอง นโยบายของรัฐและรากฐานของประชาธิปไตย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 32-34)

1. ระบบการเมืองการปกครอง เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมืออันหนึ่งของสังคม ดังนั้น การศึกษากับระบบการเมืองการปกครองจึงแยกกันไม่ออก หลักสูตรของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาพื้นฐานมักจะบรรจุเนื้อหาสาระของระบบการเมืองการปกครองไว้ เพื่อสร้างความเข้าใจให้ประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในบางประเทศที่ต้องการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้แก่ประชาชน เพราะฉะนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรควรเลือกเนื้อหาวิชาประสบการณ์การเรียนรู้ และการจัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองที่ต้องการปลูกฝัง

2. นโยบายของรัฐ เนื่องจากการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงมีความจำเป็นต้องสอดคล้องกับระบบอื่น ๆ ในสังคม การที่จะทำให้ระบบต่าง ๆ สามารถเกื้อหนุนส่งเสริมซึ่งกันและกันจึงจำเป็นต้องมีการประสานสัมพันธ์ระหว่างระบบเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงต้องมีนโยบายแห่งรัฐเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานระบบต่าง ๆ ให้มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกัน

3. รากฐานของประชาธิปไตย ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 นั้น ความรู้ความเข้าใจตลอดจนความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับประชาธิปไตยในสังคมไทยยังไม่เพียงพอ หลักฐานในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาควรที่จะได้วางรากฐานที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่สังคม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องซึ่งจะสร้างสรรค์ให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และไม่มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนก็ควรมุ่งเน้นพฤติกรรมประชาธิปไตยด้วย สำหรับประเทศไทยปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยมานานแล้ว แต่ในทางปฏิบัติเราต้องยอมรับว่าไม่สมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากราษฎรส่วนใหญ่ยังไม่รู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนต่อรัฐ ไม่รู้ว่าตนเองมีความสำคัญมีส่วนมีเสียงในการปกครองไม่รู้ว่าการเมืองมีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของตน ไม่เห็นความจำเป็นในการเลือกตั้ง เป็นต้น การศึกษาจึงควรมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงแก้ไข การจัดการเรียนการสอนควรเน้นในเรื่องความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ให้ประชาชนรู้หน้าที่ของตนเองในระบอบประชาธิปไตย ให้สำนึกว่าการเมืองและการปกครองเป็นเรื่องของทุกคนในสังคม ทั้งที่ศึกษาอยู่ในระบบและนอกระบบ หรือจบการศึกษาแล้วได้ศึกษานั้นคือ กระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต เมื่อเป็นเช่นนี้การจัดการหลักสูตรให้ประชาชนให้เข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการ

ปกครองจึงกระทำได้หลายรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ มีจิตสำนึกในความร่วมมือ เข้าใจบทบาทของตนในด้านการเมืองการปกครองอย่างแท้จริง

เพื่อเป็นการวางรากฐานทางด้านประชาธิปไตย การจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับระบบการเมืองการปกครองประชาธิปไตย ควรจัดตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดการศึกษาให้เท่าเทียมทั่วถึง
2. ให้อำนาจการจัดการศึกษากระจายไปในท้องถิ่น
3. ให้เสรีภาพและเสรีภาพแก่บุคคล ให้โอกาสแสดงความคิดเห็น
4. การเรียนการสอนควรส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ให้โอกาสผู้เรียนแสวงหาความรู้
5. ส่งเสริมการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง
6. จัดหลักสูตรให้ยืดหยุ่นง่าย
7. เน้นวิชามนุษยสัมพันธ์และจริยธรรมเป็นพิเศษ

สรุปได้ว่า ข้อมูลพื้นฐานสำคัญของการเมืองและการปกครอง มีความจำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรอย่างมากในฐานะที่เป็นตัวขับเคลื่อนระบบการปกครองของประเทศ เพื่อให้คนอยู่ในสังคมได้อย่างมีสันติสุข ข้อมูลพื้นฐานทางการเมืองการปกครองจึงจัดเป็นทั้งเนื้อหา กิจกรรมและประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่สอดคล้องกับระบอบการปกครองของประเทศ

พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวได้ว่าการศึกษาและเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กัน คุณภาพของคนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมที่มีสภาพเศรษฐกิจดีทำให้จัดการศึกษาให้กับคนในสังคมได้อย่างทั่วถึง เพราะการศึกษาจึงเป็นจักรกลสำคัญในการพัฒนาคน ระบบเศรษฐกิจจะเจริญก้าวหน้าได้เพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในสังคมนั้น ๆ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจะต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

สังต์ อุทรานันท์ (2532 : 77-93) และอมรา เล็กเริงสิทธิ์ (2540 : 26-27) ได้สรุปความเกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การเตรียมกำลังคน การให้การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการผลิตกำลังคนในด้านต่างๆให้เพียงพอเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการในแต่ละสาขาวิชาชีพ เพื่อป้องกันการสูญเปล่าทางการศึกษา และเพื่อลดปัญหาการว่างงานอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ หลักสูตรต้องเป็นการเตรียมกำลังคนที่จะสนองกับความต้องการของประเทศเหมาะสมกับระดับความสามารถที่ต้องการ ซึ่งมีทั้งระดับผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการสาขาต่าง ๆ ระดับช่างฝีมือและระดับกรรมกร รวมทั้งต้องพิจารณาถึงแนวโน้มความต้องการทางเศรษฐกิจของสังคมในอนาคตด้วย

2. การพัฒนาอาชีพ ประเทศไทยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร และประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยในชนบท ส่วนอาชีพอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและการบริการที่อยู่ชุมชนเมืองมีน้อย หลักสูตรควรเน้นการส่งเสริมอาชีพส่วนใหญ่ของคนในประเทศเพื่อยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น เพื่อลดปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวยคนจน ปัญหาการโยกย้ายถิ่นที่อยู่ เข้ามารัฐการทำงานด้านอุตสาหกรรมมากจนเกินความจำเป็น ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น การถูกเอารัดเอาเปรียบ ชุมชนแออัด สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เด็กเร่ร่อน ปัญหาทางครอบครัว เป็นต้น

3. การใช้ทรัพยากร เศรษฐกิจเป็นเรื่องของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสนองความต้องการที่ไม่จำกัดของมนุษย์ หลักสูตรควรจัดเนื้อหาวิชา กิจกรรมประสบการณ์ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเน้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ครบวงจร ได้แก่ การผลิต การจำหน่าย การบริโภคการแลกเปลี่ยน และการบริหารโดยเน้นการปฏิบัติจริง

4. การพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลในระบบเศรษฐกิจของคนไทย ยังต้องพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับอาชีพ ทั้งทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและการบริการหลักสูตรควรคำนึงถึงการปลูกจิตสำนึกในความรับผิดชอบร่วมกัน สร้างค่านิยมในการทำงานร่วมกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักอดออม มีสติปัญญาในการริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการผลิต การสร้างงานและการประกอบอาชีพ

5. การลงทุนทางการศึกษา การจัดการศึกษาในทุกระดับต้องใช้งบประมาณของรัฐโดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า การจัดการศึกษาควรคำนึงถึงงบประมาณเพื่อการศึกษา แหล่งเงินที่จะช่วยเหลือของรัฐในรูปงบประมาณ หลักสูตร ควรจัดด้านอุปกรณ์และวิธีการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับงบประมาณของรัฐ เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และต้องคำนึงผลตอบแทนจากการลงทุนในด้านกำลังคน ปริมาณ และคุณภาพ

สรุปว่า พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรในด้านการกำหนดจุดหมาย โครงสร้างหลักสูตร และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ตามความต้องการของระบบเศรษฐกิจของสังคมนั่นเอง

พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้เรียนเกิดความจำเป็นต้องเพิ่มความรู้ใหม่ ทักษะใหม่ และต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติใหม่ ทำให้เกิดความจำเป็นจะต้องสร้างคุณธรรมและความคิดใหม่ เพื่อให้คนในสังคมสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ ดังนั้น การจัดการศึกษาควรจะให้ประชากรตระหนักถึงสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เป็นผลกระทบจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในด้านทั้งทางบวกและทางลบ พร้อมทั้งให้ได้รับข้อมูลต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เพื่อให้เขาสามารถเลือกตัดสินใจใช้วิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมถูกต้องในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 41-42) ได้สรุปเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไว้ ดังนี้

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปผู้เรียนเกิดความจำเป็นต้องเพิ่มความรู้ใหม่ ทักษะใหม่ และต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติใหม่ ทำให้เกิดความจำเป็นต้องสร้างคุณธรรม และความคิดใหม่เพื่อให้คนในสังคมสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ โดยใช้การศึกษาทำหน้าที่สร้างประชาชนที่มีคุณภาพและมีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม หลักสูตรที่นำมาใช้จำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัจจุบันประเทศไทยได้นำเอาความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในสังคมอย่างกว้างขวางในทุก ๆ ด้าน ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงควรให้ประชาชนตระหนักถึงสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เป็นผลกระทบจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพร้อมทั้งให้เขาได้รับข้อมูลต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถเลือกตัดสินใจใช้วิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง ดังนั้น นักพัฒนาหลักสูตรต้องศึกษาข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งในปัจจุบันและแนวโน้มความเจริญในอนาคต เพื่อที่จะได้พัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาคนให้สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างเหมาะสมในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากจะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว ความเจริญทางด้านนี้ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเนื้อหาของหลักสูตรและการเรียนการสอน เช่น อุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ คอมพิวเตอร์ วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วีดิทัศน์ โทรทัศน์ การศึกษา การศึกษาทางไกล การสอนแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะเกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรใน 2 ลักษณะคือ

1. เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาคนให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงในสังคม
2. ใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตัวอย่าง ข้อมูลพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตร เช่น

1. สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร การวิเคราะห์ข่าวสารข้อมูล การใช้เทคโนโลยี การควบคุมเทคโนโลยี ซึ่งจะต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสิทธิขั้นพื้นฐานภายใต้รัฐธรรมนูญ

2. ค่านิยม วัฒนธรรม รวมทั้งการนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาสังคม รวมทั้งการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

3. การออกแบบหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนจะสะท้อนสิ่งเหล่านี้อยู่ในหลักสูตร ให้มีความสอดคล้องและสมดุลที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์ (ชวลิต ชูกำแหง , 2551 : 44-45) และในปัจจุบันรูปแบบการเรียนการสอนเปลี่ยนไปมากจากเรียนในห้องเรียนมาเป็นเรียนแบบออนไลน์ โดยผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ที่ทันสมัย รวดเร็ว สามารถสื่อสารผ่านระบบโปรแกรม และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้ เช่น youtube webboard line facebook skype เป็นต้น ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว สะดวกสบาย ง่ายยิ่งขึ้น

ดังนั้น การศึกษาข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังมีความสัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์อีกหลายด้าน เช่น การเกษตร การสื่อสาร การแพทย์ และด้านอื่น ๆ ซึ่งมีผลทั้งในปัจจุบันและในอนาคต หน่วยงานต่าง ๆ ทางการศึกษาต้องคำนึงถึงการพัฒนาหลักสูตรให้คนในประเทศมีศักยภาพ ความรู้ ความสามารถที่เท่าทันและรองรับพัฒนาการของเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปต่อไป

พื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์มีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบัน การศึกษาไทยในอดีตกับประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก เพราะเหตุการณ์ในอดีตของชาติย่อมส่งผลกระทบต่อการศึกษาในปัจจุบันอยู่เสมอ นักพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนต้องมีความรู้ ความเข้าใจในข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เพราะต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานทางประวัติศาสตร์เข้ามาช่วยในจัดทำหลักสูตร ข้อมูลพื้นฐานทางประวัติศาสตร์จะช่วยเห็นภาพรวมความเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจ และสภาพสังคมวัฒนธรรมในอดีตที่ผ่านมา รวมทั้งผลกระทบต่อการศึกษาด้วย นักพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนต้องวิเคราะห์ว่าการจัดหลักสูตรในสภาพสังคมและเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้น ๆ เป็นอย่างไร มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด การวิเคราะห์สภาพสังคมในอดีตจะช่วยเพิ่มพูนความสามารถในการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันได้ ดังนั้น ข้อมูลพื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์จึงมีความจำเป็นและอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตรอย่างมาก เพราะว่าความผิดพลาดหรือความสำเร็จในการจัดการศึกษาไทยในอดีตหรือความผิดพลาด ถือเป็นบทเรียนอย่างดีในการจัดทำหลักสูตรใหม่นั้นเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ปัจจุบันเป็นผลมาจากอดีต และอนาคตเป็นผลของปัจจุบัน”

บทสรุป

ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้หลักสูตรพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพที่จะนำไปสู่การจัดการศึกษาได้ดี เพราะการพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลอย่างหลากหลายอย่างจึงจะสามารถพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพได้ โดยการอาศัยนักพัฒนาหลักสูตร นักวิชาการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมาร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ได้แก่ ปรัชญาการศึกษา จิตวิทยา พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์ เมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องทำการวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นของปัญหาตามลำดับก่อนหลัง แล้วจึงดำเนินการสร้างและออกแบบหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

คำถามท้ายบท

1. ข้อมูลพื้นฐานแต่ละด้านมีสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร จงอธิบาย
2. ประโยชน์การศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร จงอธิบาย
3. พื้นฐานด้านจิตวิทยานำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างไร จงอธิบาย
4. ในอนาคตความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร
5. นักพัฒนาหลักสูตรให้ความสำคัญต่อข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ก่อนการพัฒนาหลักสูตร เพราะเหตุใด
6. นักศึกษาเห็นว่า ควรศึกษาข้อมูลด้านใดเพิ่มเติมก่อนทำการพัฒนาหลักสูตร

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา คุณารักษ์. (2543). **พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). **การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : วีพริ้นท์.
- ชวลิต ชุกก่าแพง. (2551). **การพัฒนาหลักสูตร**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชาติชาย ม่วงปฐม. (2557). **เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร**. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- চার্গ বৃক্রী. (2542). **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). **การพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- พรธณี ช.เจนจิต. (2545). **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เมธีพิปส์.
- มาลินี บุญยรัตพันธุ์. (2558). **หลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รุจิรี ภูสาระ. (2546). **การพัฒนาหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บัคพอยท์.
- รุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์. (2562). **เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร**. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สาโรช บัวศรี. (2514). **แนวคิดบางประการทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สัจด์ อุทรานันท์. (2532). **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.
- สมจิต ธนสุกาญจน์. (2522). **จิตวิทยากับการศึกษา**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.

สายหยุด ญุฑย. (2555). ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร. เชียงใหม่ : The Knowledge Center.

อมรา เล็กเริงสินธุ์. (2540). หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

Bruner, J. (1963). *The Process of Education*. New York : Vintage Books.

แผนบริหารการสอนบทที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
2. แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร
3. หลักการพัฒนาหลักสูตร
4. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบาย/สรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรได้
2. อธิบายแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรได้
3. อธิบาย/สรุปหลักการพัฒนาหลักสูตรได้
4. บอก/สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. แสดงความคิดเห็น
5. แผนผังความคิด/บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
2. Microsoft Power point กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร
4. Internet และ Website เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร
5. ตัวอย่างการเขียน Mind Mapping (แผนผังความคิด)
6. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม

3. แสดงแผนผังความคิด/ตรวจผลงานประจำบท

บทที่ 3

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพัฒนาสังคมอย่างมีคุณภาพ การจัดการศึกษาที่ดีควรเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสังคม หลักสูตรที่จัดสร้างขึ้นนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าจะสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษา หลักการจิตวิทยา พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้วก็ตาม แต่เมื่อได้นำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาระยะหนึ่งแล้วปรากฏว่าหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นจึงมีการพัฒนาหลักสูตรปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรขึ้นเพื่อให้ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ วิทยาการและเทคโนโลยี รวมถึงวัฒนธรรมสังคมโลกในสถานการณ์ปัจจุบัน

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายกรณี ดังนี้

สังต์ อุทรานันท์ (2532 : 31) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำให้หลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรจะรวมถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

กาญจนา คุณารักษ์ (2540 : 334) ให้ความหมายว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนการวางแผนประเมินผลเพื่อให้ทราบชัดว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นตรงตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะได้พัฒนาปรับปรุงในโอกาสต่อไป

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544 : 15) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย และรวมถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 63) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตร การปรับปรุงหรือการวางแผนหลักสูตรในส่วนที่เป็นเป้าประสงค์ รวมทั้งสื่อการเรียนที่นักเรียนใช้ ไม่ใช่วางแผนหลักสูตรแต่จะเป็นผลที่เกิดจากการวางแผนหลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 159) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนของการตัดสินใจเลือกหาทางเลือกทางการเรียนการสอนที่เหมาะสม หรือเป็นที่รวบรวมของทางเลือกที่เหมาะสมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จนเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติได้

ทาบ (Taba, 1962 : 454) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลอื่น ๆ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ มีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

โบแชมป์ (Beauchamp, 1981 : 61-62) กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรมีอยู่ด้วยกัน 3 สถานะ คือ

1. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของศาสตร์สาขาหนึ่งซึ่งศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร วิธีการใช้หลักสูตรและวิธีการประเมินผลหลักสูตร

2. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของข้อกำหนด เกี่ยวกับการเรียนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ตามความหมายนี้จะหมายถึง เอกสารซึ่งเขียนขึ้น อย่างเป็นทางการในเอกสารประกอบด้วยรายละเอียด จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน รวมทั้งกำหนดเวลาสำหรับการเรียนการสอนด้วย

3. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ การจัดบุคลากร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร กระบวนการประเมินผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตรเน้นการมองที่เน้นกระบวนการและผลผลิตจากกระบวนการนั้น ๆ

กล่าวสรุปไว้ การพัฒนาหลักสูตรมีความหมาย 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ทั้งหมดโดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบและเกี่ยวข้องกับคนส่วนมากจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้งนี้เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ นักการศึกษาได้เสนอแนวคิดสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 25) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อวินิจฉัยปัญหาและความต้องการ ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าประสงค์ จุดหมายและจุดประสงค์ หลังจากได้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานแล้วจะพิจารณาและกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา

ขั้นที่ 3 การเลือกและการจัดเนื้อหา จะต้องมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีความสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน มีความยากง่าย สอดคล้องเหมาะสมกับวัย เนื้อหาต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และเนื้อหานั้นเป็นสิ่งที่สามารถจัดให้ผู้เรียนได้ ในแง่ความพร้อมด้านเวลา ผู้สอน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว รวมไปถึงยุทธวิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การกำหนดอัตราเวลาเรียน หลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียน กำหนดเวลาการเรียนการสอน โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับก่อนหลังให้สัมพันธ์กับชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนการวัดผลประเมินผล ควรกำหนดวิธีการเกณฑ์การตัดสินและเกณฑ์การจบหลักสูตร

ขั้นที่ 6 การนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากร่างหลักสูตรแล้วต้องมีการตรวจสอบข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติม

ขั้นที่ 7 การประเมินหลักสูตร เมื่อใช้หลักสูตรไปได้สักระยะหนึ่ง ควรมีการประเมินผลหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ว่ามีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมอะไรอีกบ้าง

ขั้นที่ 8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร หลังจากที่ได้ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาหรือคิดประสบการณ์เรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมหรือดียิ่งขึ้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556 : 75-76) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีผู้นำที่เชี่ยวชาญและมีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี
2. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือและประสานงานอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ
3. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกันไป เริ่มตั้งแต่การวางจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรจนถึงการประเมินหลักสูตร ในการดำเนินงานจะต้องคำนึงถึงจุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงว่า การพัฒนาหลักสูตรจะเริ่มที่จุดใด จะเป็นการพัฒนาส่วนย่อยหรือการพัฒนาทั้งระบบและจะดำเนินการอย่างไรขั้นต่อไป สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดหลักสูตร ครูผู้สอน หรือนักวิชาการทางด้านการศึกษาและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันพิจารณาอย่างรอบคอบและดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนที่ละขั้นตอน

4. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องรวมถึงผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารหลักสูตร เนื้อหารายวิชา การทำการทดลองหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้หรือการจัดการเรียนการสอน

5. การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรใหม่ การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจและทัศนคติของผู้เรียนด้วย

สรุปว่า แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบนั้นจะต้องดำเนินการตามขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดเป้าประสงค์ การเลือกและการจัดเนื้อหา การเลือกและการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ การกำหนดอัตราเวลาเรียน การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินหลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในการที่จะช่วยเหลือและประสานงาน ทางด้านการพัฒนาหลักสูตรจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมถึงต้องมีการดำเนินงานอย่างมีระเบียบแบบแผนและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องกัน

หลักการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรต้องทำอย่างมีหลักการ มีการดำเนินงานอย่างเป็นระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน ตั้งแต่การวางจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรจนถึงการประเมินหลักสูตร นักการศึกษาได้เสนอหลักการสำคัญในการพัฒนา ดังนี้

ชูศรี สุวรรณโชติ (2536 : 89) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยหลักการต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนและดำเนินงานตามลำดับตามขั้นตอนจนถึงขั้นสุดท้ายอย่างรอบคอบ

2. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องเป็นส่วนที่สร้างความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียนที่ดีขึ้นกว่าหลักสูตรเดิม

3. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงการอบรมครูประจำการให้เกิดความเข้าใจหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ โดยทันทีเมื่อหลักสูตรใหม่ได้พัฒนาขึ้นมาและจะนำไปใช้

4. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงตัวผู้เรียนที่จะได้รับผลจากหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ ทั้งนี้การได้ผลดีทั้งด้านจิตใจและด้านทัศนคติ

5. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องได้รับความร่วมมือและมีการประสานงานเป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำมาดำเนินงานอย่างพร้อมเพียง

6. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีผู้ชำนาญการในการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้นำและมีความสามารถเป็นอย่างดี รู้จักเนื้อหาสาระนั้นอย่างลึกซึ้งดีพอจะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา (2546 : 55) ได้สรุปหลักการในการพัฒนาหลักสูตรให้บรรลุผลดีตามจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบมีลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่อง โดยเริ่มการวิเคราะห์หลักสูตร การวางแผนจุดมุ่งหมายและการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของหลักสูตร
2. ผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรนี้มีพัฒนาขึ้นมาใหม่ ควรมีประสิทธิภาพมากกว่าหลักสูตรเดิม
3. การฝึกอบรมครูประจำการเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ต้องทำให้ครูประจำการเข้าใจในหลักสูตรใหม่ และสามารถดำเนินการสอนตามหลักสูตรใหม่ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
4. การพัฒนาหลักสูตรต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทางจิตใจและเจตคติของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนไปในทางที่ดีขึ้น มีสุขนิสัยในการทำงานสามารถปรับตนเองในการดำเนินชีวิตและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
5. การพัฒนาหลักสูตรต้องเกิดจากความร่วมมือ และประสานงานของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรทุกฝ่าย เพราะการพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่ย่างยากซับซ้อน ซึ่งถ้ามีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมในแต่ละฝ่ายจะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรบรรลุผลดี

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อให้งานการพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายของการพัฒนาอย่างแท้จริง (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546 : 160) ได้ให้หลักในการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีผู้นำที่เชี่ยวชาญและมีความสามารถในงานหลักสูตรเป็นอย่างดี
2. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการประสานงานอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ
3. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกันไปเริ่มตั้งแต่การวางแผนจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรนั้นจนถึงการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรในการดำเนินงานจะต้องคำนึงถึงจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงว่าการพัฒนาหลักสูตรจะเริ่มที่จุดใดจะเป็นการพัฒนาส่วนย่อยหรือการพัฒนาทั้งระบบ และจะดำเนินการอย่างไรในขั้นตอนต่อไป สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการร่วมมือกันพิจารณาอย่างรอบคอบ และดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนที่ละขั้นตอน
4. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องรวมถึงผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นมาใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารหลักสูตร เนื้อหาวิชา การทำการทดสอบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้หรือการจัดการเรียนการสอน
5. การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรใหม่ ความคิดใหม่ แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่
6. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ในด้านการพัฒนาจิตใจและทัศนคติของผู้เรียนด้วย

สรุปว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบมีลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่องอาศัยความร่วมมือ และมีการประสานงานเป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำมาดำเนินงานอย่างพร้อมเพรียง เพราะการพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่ยุ่งยาก ถ้ามีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสมในแต่ละฝ่ายแล้ว จะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรบรรลุผลสำเร็จ การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องเน้นการพัฒนาทางจิตใจและ เจตคติของผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรนั้น เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น การนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมาใช้จะต้องปรับให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชีวิตและสังคม นักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายรูปแบบ ซึ่งมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันบ้าง ดังนี้

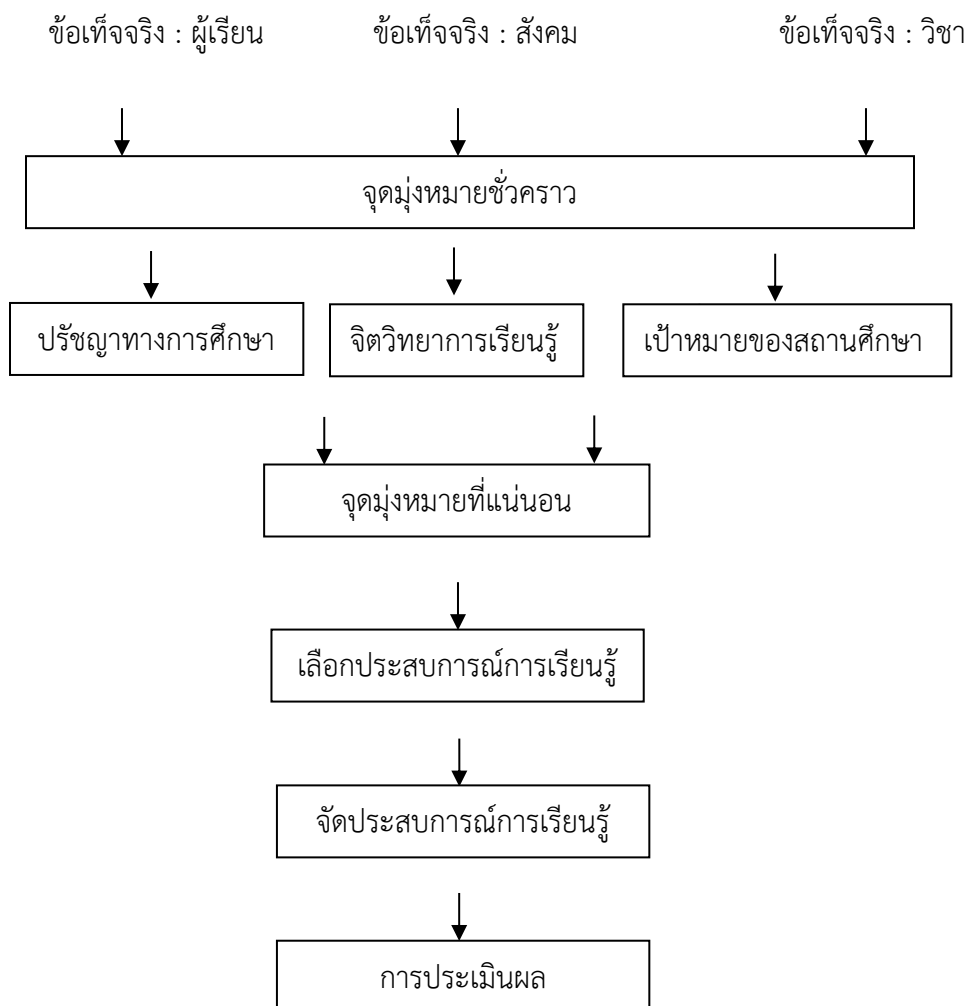
1. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรไว้ โดยกำหนดเป็นหลักการ และเหตุผลของไทเลอร์ไว้ เพื่อตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการ (Tyler, 1971 : 1) ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาคืออะไรอะไรบ้าง ที่โรงเรียนควรแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. จัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ
4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการศึกษาอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จากคำถามพื้นฐานทั้ง 4 ประการ ชี้ให้เห็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรซึ่งนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตร 4 ประการตามลำดับดังนี้ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 2) ประสบการณ์ทางการศึกษาการเลือกประสบการณ์ในการเรียนรู้ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร รูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ ประมวลได้ตั้งแผนภูมิตามภาพที่ 3.1 ดังนี้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์

ภาพที่ 3.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ประมวลจากแนวคิดของไทเลอร์

ที่มา : (นิรมล ศตวุฒิ, 2554 : 16)

รูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์มีรายละเอียดตามลำดับขั้นดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ จะต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานจาก 3 แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลด้านเนื้อหาวิชา แหล่งข้อมูลทางด้านสังคม ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อดำรงชีวิตในสังคม โครงสร้างที่สำคัญในสังคม และความมุ่งหวังทางสังคม และแหล่งข้อมูลด้านตัวผู้เรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการความสนใจ ความสามารถและคุณลักษณะ ผู้เรียนที่ประเทศชาติต้องการ แล้วนำข้อมูลนั้นมาประมวลเข้าด้วยกันจนเป็นจุดมุ่งหมายชั่วคราว เมื่อเลือกได้แล้ว ต้องต้องศึกษาข้อมูลปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ และเป้าหมายสถานศึกษา เพื่อนำมารวมกับจุดมุ่งหมายชั่วคราวจะได้วัตถุประสงค์ที่ที่แน่นอนเจาะจงมากขึ้น

2. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ไทเลอร์กล่าวว่าไว้ว่า ผู้เรียนควรมีโอกาสฝึกพฤติกรรมและเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ กิจกรรมและประสบการณ์ นั้นควรจะทำให้ผู้เรียนพึงพอใจที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ได้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะอยู่ในขอบข่ายความพอใจที่พึงปฏิบัติได้ กิจกรรมและประสบการณ์หลาย ๆ ด้านของการเรียนรู้อาจนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียว และกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงหนึ่งอย่างอาจตอบสนองวัตถุประสงค์หลาย ๆ ข้อได้

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ต้องจัดอย่างเป็นระบบเรียงตามลำดับขั้นตอน มีเนื้อหาครบทุกด้าน สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน

4. การประเมินผล ต้องคำนึงถึงการจุดประสงค์ที่จะวัด การสำรวจข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือที่จะวัดพฤติกรรมเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม เครื่องมือที่ใช้ต้องมีคุณภาพ มีความเป็นปรนัย ความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรง

รูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์มีจุดเด่นในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยเริ่มจากการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว โดยอาศัยข้อมูลด้านสังคม ผู้เรียน และเนื้อหาวิชา แล้วนำจุดมุ่งหมายชั่วคราวมาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลด้านปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ เป็นสิ่งถ่วงดุลเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของหลักสูตร ต่อมาจึงดำเนินการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้หลักความต่อเนื่องจากและเรียงตามลำดับขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้น และมีการประเมินผล โดยคำนึงถึงการกำหนดจุดประสงค์ที่จะวัดและยึดหลักการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ มีความเป็นปรนัย มีความเชื่อมั่นได้ และมีความเที่ยงตรง

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ

กระบวนการการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบามีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้ ทาบ (Taba, 1962 : 456-459)

1. การวินิจฉัยความต้องการของผู้เรียน เป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนแรกของการตัดสินใจว่าควรพัฒนาหลักสูตรอะไรให้กับผู้เรียน โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้เรียนว่าผู้เรียนมีภูมิหลัง และมีความต้องการในเรื่องใด อย่างไรบ้าง

2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรได้อย่างชัดเจนว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะเช่นไรบ้าง

3. การเลือกเนื้อหาสาระ เป็นการเลือกเนื้อหาสาระที่จะจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

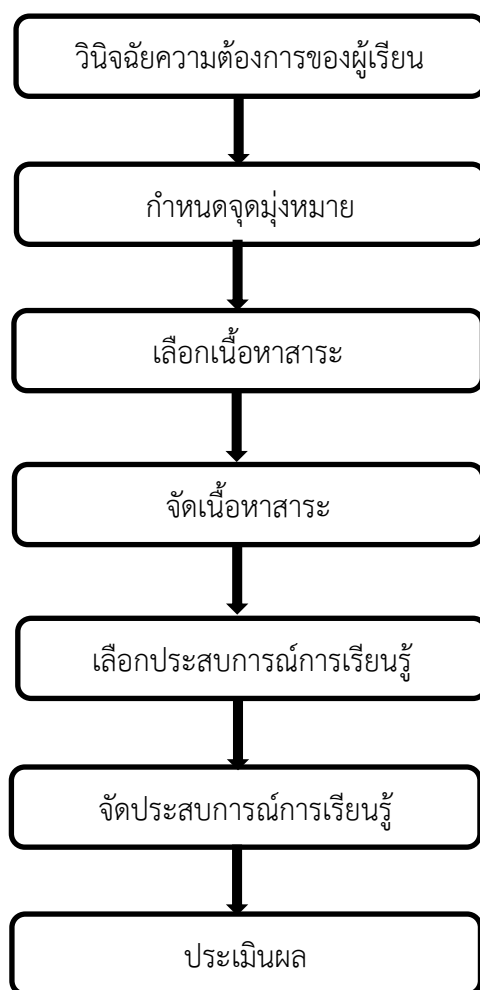
4. การจัดเนื้อหาสาระ เป็นการตัดสินใจว่าเนื้อหาสาระที่ได้เลือกไว้แล้วนั้น ควรจะจัดให้กับผู้เรียนในระดับชั้นใด โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางจิตวิทยาของผู้เรียน

5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เป็นการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เป็นการตัดสินใจว่าจะจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ ใดบ้างให้กับผู้เรียน และควรมีวิธีการจัดอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ และจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามความสมกับของผู้เรียน

7. การประเมินผล เป็นการประเมินผลผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ อย่างไร เพื่อให้ตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ ดังแสดงภาพที่

3.2

ภาพที่ 3.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบามา
ที่มา : (Taba, 1962, 456-459)

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา เป็นการจัดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่ครอบคลุมองค์ประกอบหลักสูตร ซึ่งให้ความสำคัญการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนก่อนดำเนินการกำหนดจุดประสงค์ และมีการกำหนดสิ่งที่ประเมินและวิธีการประเมินผลการประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส

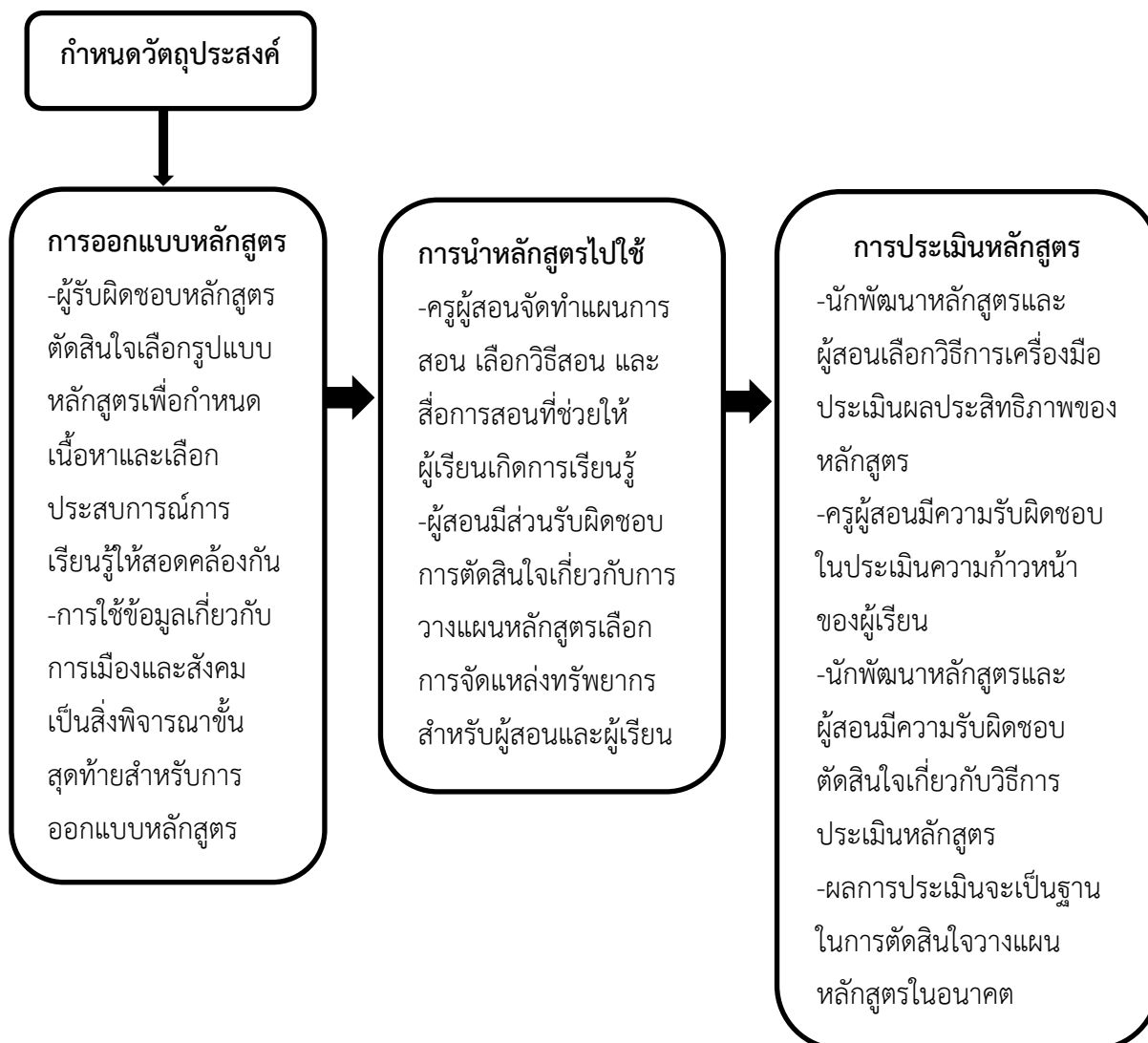
กระบวนการการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และลิวอิส (Saylor, Alexander and Lewis) ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และลิวอิส (Saylor, Alexander and Lewis, 1981 : 28-39)

ขั้นที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์ และวัตถุประสงค์ โดยกำหนดเป้าหมายการศึกษาไว้ 4 ประเด็น คือ การพัฒนาส่วนบุคคล สมรรถนะทางสังคม ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และความชำนาญเฉพาะด้าน

ขั้นที่ 2 การออกแบบหลักสูตร ต้องเลือกเนื้อหาสาระ และเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับเป้าหมาย จุดประสงค์ ปรัชญาการศึกษา และความต้องการของผู้เรียน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ ครูวางแผนและจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เลือกวิธีการสอน และสื่อการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่จุดมุ่งหมายกำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การประเมินหลักสูตร ครูเลือกใช้วิธีประเมินผลต่าง ๆ เพื่อบอกความก้าวหน้าของผู้เรียน และประสิทธิภาพการสอน และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ดังแสดงในภาพที่ 3.3

ภาพที่ 3.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และลีวิส
ที่มา : (Saylor, Alexander and Lewis, 1981 : 30)

สรุปว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นเชิงระบบ โดยเริ่มที่การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไว้ก่อนแล้วจึงค่อยออกแบบสร้างหลักสูตร หลังจากการนั้นจึงนำหลักสูตรไปใช้ และมีการประเมินผลหลักสูตรตามลำดับ เมื่อประเมินผลเสร็จแล้วต้องมีการนำผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้ง เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังนั้น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรนี้จะดำเนินการต่อเนื่องกันเป็นวงจรลูกโซ่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

4. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา ได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ โอลิวา (Oliva, 1992 : 171-175)

1. กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษา ปรัชญาและหลักจิตวิทยาการศึกษา ซึ่งเป้าหมายนี้เป็นความเชื่อที่ได้มาจากต้องการของสังคมและผู้เรียน

2. วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน ผู้เรียน และเนื้อหาวิชา

3. กำหนดจุดหมายของหลักสูตร

4. กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

5. จัดโครงสร้างของหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้

6. กำหนดจุดหมายของการเรียนการสอน

7. กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน

8. เลือกยุทธวิธีการจัดการเรียนการสอน

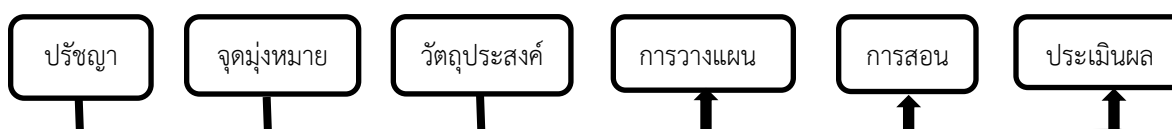
9. เลือกวิธีการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน

10. นำยุทธวิธีการจัดการเรียนการสอนไปใช้

11. ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนไปใช้

12. ประเมินผลหลักสูตร

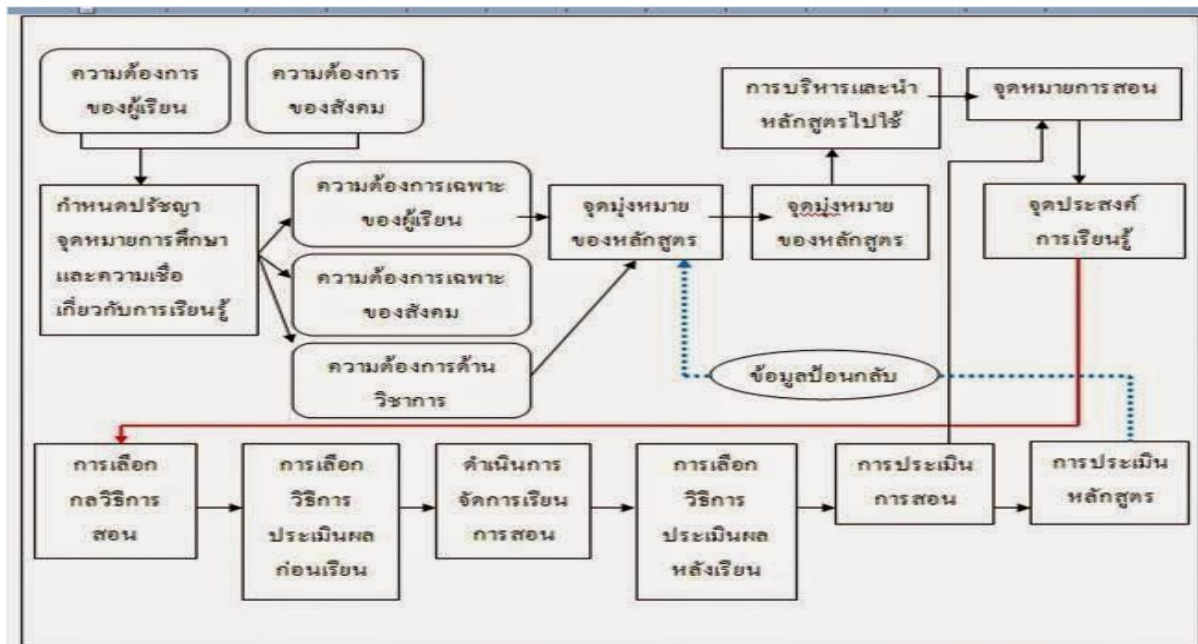
จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า แนวคิดของนักเรียนศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรนั้นเห็นว่าเป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบเป็นวงจร เชื่อมโยงดังภาพที่ 3.4

ภาพที่ 3.4 แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา

ที่มา : (Oliva, 1992)

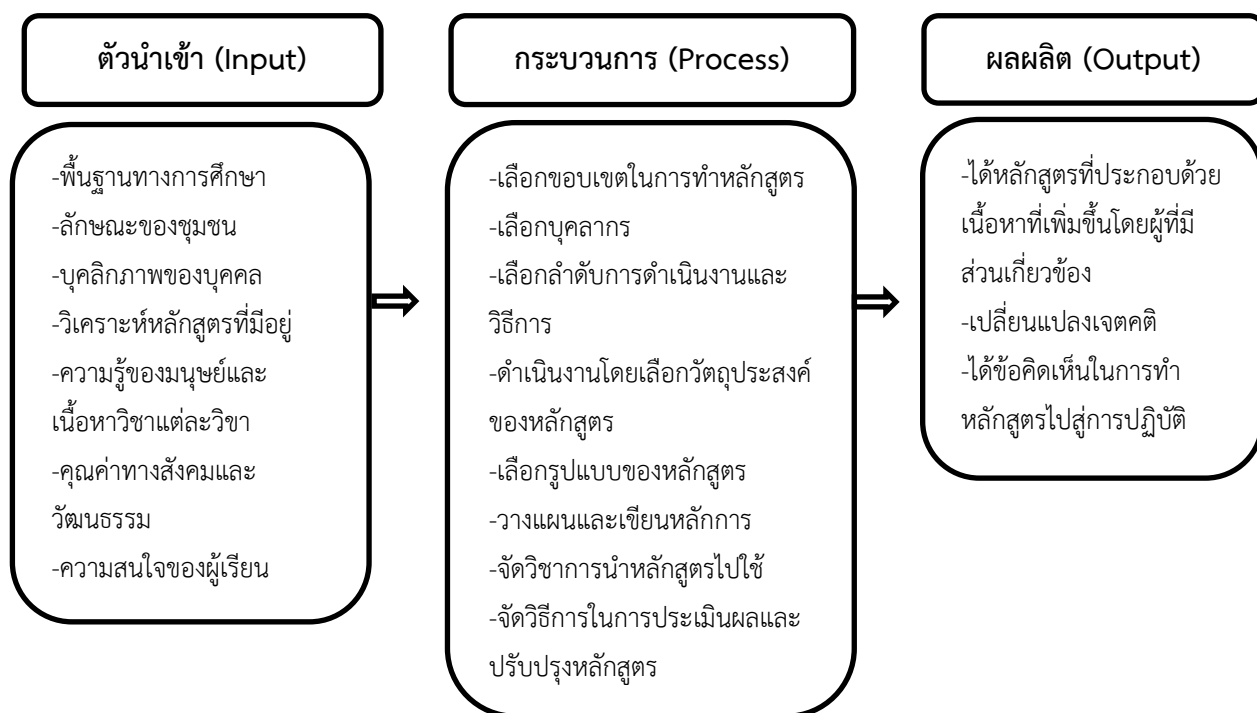
โดยภาพประกอบ โอลิวานำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างเป็นขั้นตอน ดังภาพที่ 3.5

ภาพที่ 3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและการเรียนการสอนของโอลิวา
ที่มา : (Oliva, 1992)

5. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบแชมป์

โบแชมป์ (Beauchamp, 1981 : 145-149) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรแบบเชิงระบบ ระบบประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ตัวนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) ดังแสดงในภาพที่ 3.6

ภาพที่ 3.6 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบแชมป์
ที่มา : (Beauchamp, 1981 : 146)

6. รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554 : 57) ได้สรุปแนวคิดและขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้างและการ ออกแบบหลักสูตรขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาอย่างสม่ำเสมอ

2. ยกร่างเนื้อหาสาระ แต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ และแต่ละรายวิชา โดยปรึกษาหารือจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ แต่ละสาขาวิชาเป็นผู้กำหนดผลการเรียนรู้ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ วางแผนการสอน ทาบันทึกการสอน ผลิตสื่อการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

3. นำหลักสูตรที่พัฒนาได้แล้วไปทดลองใช้ในสถานศึกษานำร่อง (สถานศึกษาทดลองใช้หลักสูตรใหม่) โดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้ ถ้ามีข้อบกพร่องก็ทำการแก้ไข ปรับปรุง โดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาอยู่ตลอดเวลา

4. อบรมผู้สอน ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่ เพื่อจะได้ใช้หลักสูตรใหม่ให้ถูกต้องเหมาะสมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

5. นำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติการสอนที่สถานศึกษาก่อนประการใช้หลักสูตร สนับสนุนให้ผู้บริหารและผู้สอนนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในสถานศึกษาต่อไป กิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่มี 4 ประการคือ

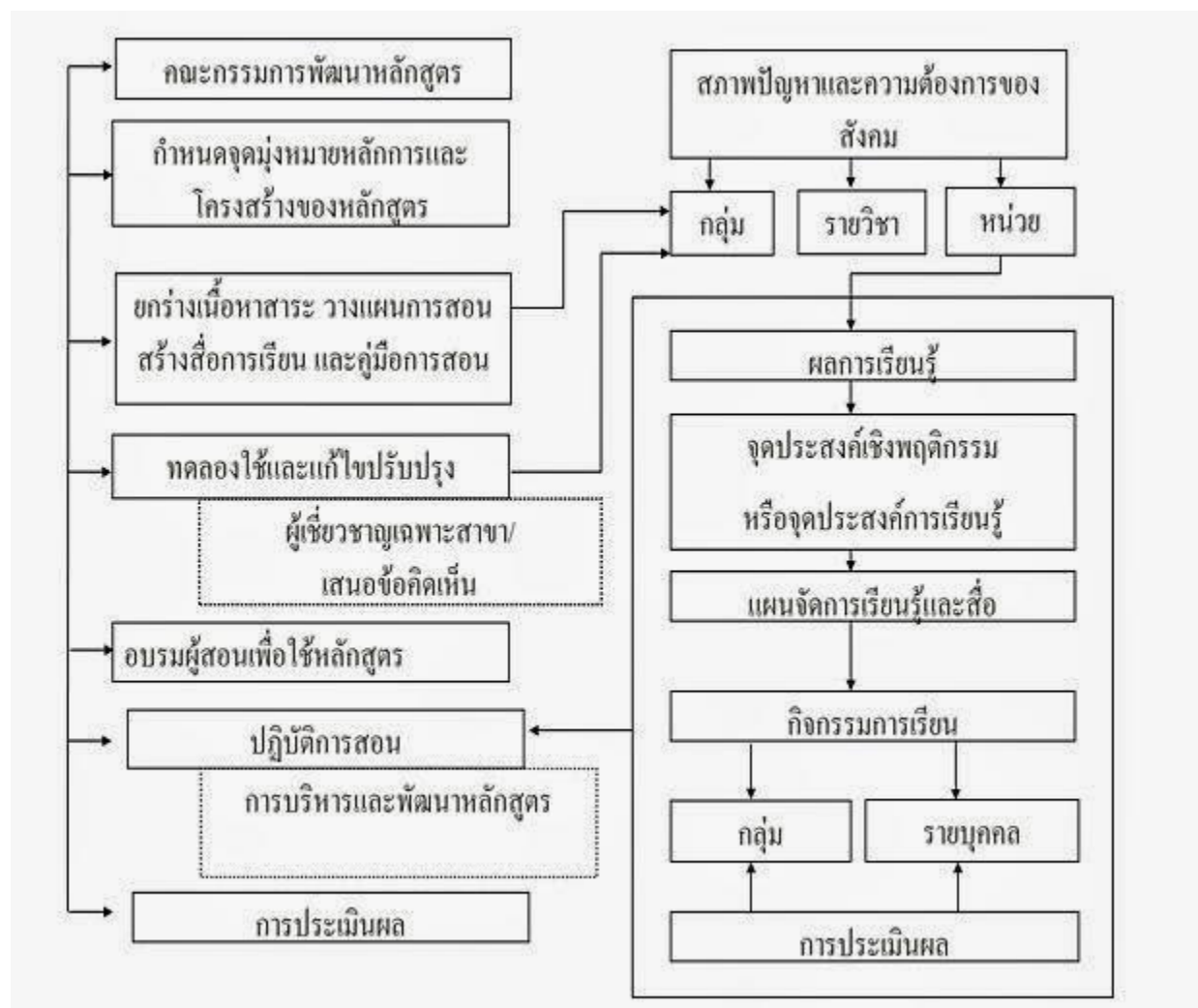
5.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ จัดท้าวสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร สื่อและอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นที่จะต้องประกอบประกอบการเรียนการสอน

5.2 ผู้บริหารจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคลากร วัสดุหลักสูตร และบริการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่อบรมผู้สอน และบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการใช้หลักสูตร จัดห้องสมุด ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ และสื่อการสอนทุกชนิด รวมทั้งจัดงบประมาณสนับสนุนการบริหารหลักสูตร

5.3 การสอนเป็นหน้าที่ของผู้สอนประจำการทั่วไปที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

5.4 การประเมินผล เพื่อให้ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตร แล้วดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงต่อไป การประเมินผลมี 2 ประเภท คือ การประเมินผลการเรียนของผู้เรียน และการประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร ได้แก่ การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

ประเมินผลการใช้หลักสูตรในการประเมินผลหลักสูตรนั้นจะต้องประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพราะว่ามีทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมปัจจุบันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เครื่องมือสื่อสาร เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพแต่ละสาขาวิชา ก็มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร สรุปรูปเป็นแผนภาพที่ 3.7

ภาพที่ 3.7 รูปแบบและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของวิชัย วงษ์ใหญ่

ที่มา : (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554 : 57-59)

จากแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรวิจัย วงษ์ใหญ่ เป็นขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์แบบครบวงจรครอบคลุมทั้งระบบ ตั้งแต่การร่างหลักสูตร ระบบการใช้หลักสูตร และระบบการประเมินหลักสูตรซึ่งสามารถนำมาจัดทำหลักสูตรตั้งแต่ระดับห้องเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ

7. รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรของสังัด อุทรานันท์

สังัด อุทรานันท์ (2532 : 38-42) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า แต่ละขั้นตอนของหลักสูตรจะมีความต่อเนื่องกันเป็นวัฏจักร มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร คือ ข้อมูลทางด้านประวัติและปรัชญาการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา ก่อนที่จะมีการร่างหลักสูตรใหม่ขึ้นมา ควรจะได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรเสียก่อนเพื่อให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและของผู้เรียน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสนองตอบความต้องการของผู้เรียนและสังคม

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นการมุ่งแก้ปัญหา และสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร

3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนเป็นเสมือนสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

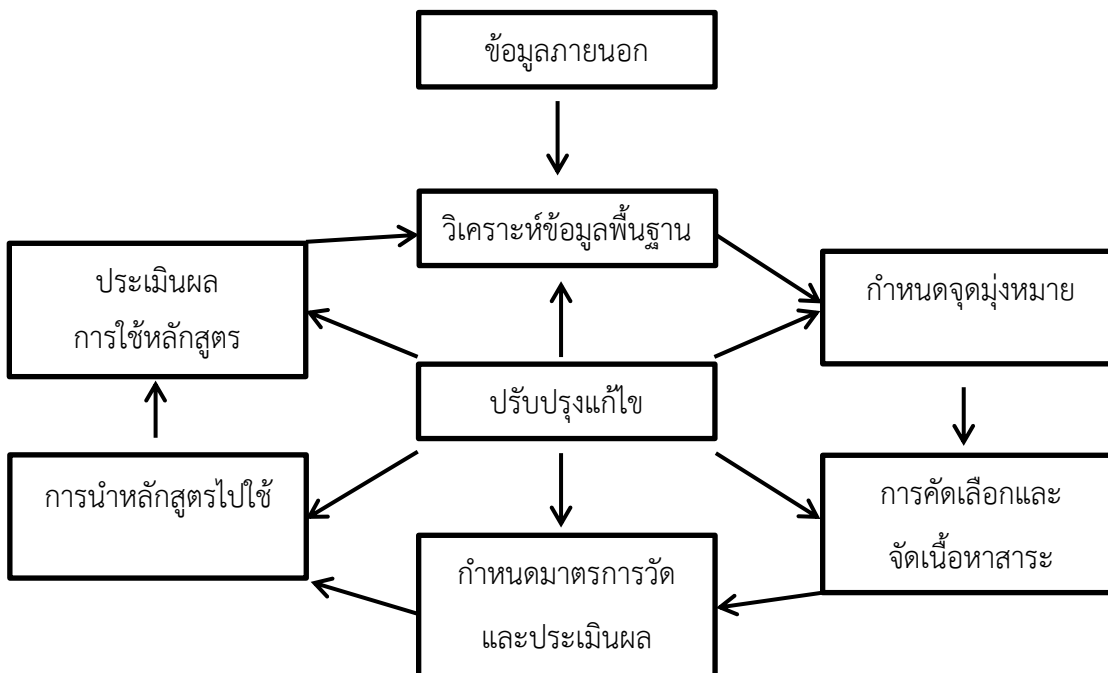
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดว่า ควรจะวัดและประเมินผลอะไรบ้าง จึงจะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร โดยทั่วไปมักจะไม่ว่ากล่าวถึงการวัดผลการเรียนโดยตรง แต่อาจทำได้โดยการทดลองใช้หลักสูตร ประเมินโครงร่างหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้

5. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่างๆ เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร มีความมุ่งหมายที่จะประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรเพื่อให้ทราบว่า ผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหวังของสังคม และผู้เรียนเพียงใด

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมหรือให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมมากขึ้น กระบวนการในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรซึ่งจะเริ่มปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนใดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรก็ได้ แต่เมื่อเริ่มตรงขั้นตอนไหนก็ต้องดำเนินการในขั้นตอนต่อไปจนครบทุกกระบวนการในวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

จากรูปแบบวัฏจักรการพัฒนาหลักสูตรของสังัด อุทรานันท์ สามารถแสดงได้ในรูปภาพที่ 3.8

ภาพที่ 3.8 วัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสงัด อุทรานันท์
ที่มา : (สงัด อุทรานันท์, 2532 : 39)

สรุปว่า ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรจะประกอบด้วยขั้นตอนหลัก คือ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผลทดลองใช้และการปรับปรุงแก้ไข การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ซึ่งเป็นขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรที่มีความเป็นระบบครบวงจร เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดีและมีประสิทธิภาพ

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่น่าเสนอมาข้างต้น สามารถนำมาสังเคราะห์จุดเน้นและขั้นตอนรูปแบบพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตรต่างประเทศและในประเทศได้ ดังตารางที่ 3.1 (มารุต พัฒนาผล, 2562 : 19-21 และรุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงศ์, 2562 : 171-172)

ตารางที่ 3.1 จุดเน้นและขั้นตอนรูปแบบพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตร

นักหลักสูตร	จุดเน้นการพัฒนาหลักสูตร	ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์	การพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2. การกำหนดเป้าประสงค์ 3. การออกแบบหลักสูตร 4. การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ 5. การประเมินหลักสูตร
โอลิวา	การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเชิงระบบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และการออกแบบหลักสูตร 2. การยกร่างเนื้อหาสาระและ กิจกรรม 3. การทดลองใช้นำร่อง 4. การเตรียมความพร้อมบุคคลที่เกี่ยวข้อง 5. การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ
สังด์ อูทรานันท์	การพัฒนาหลักสูตรที่มีความเป็นระบบ มีการตรวจสอบปรับปรุงในทุกชั้น (วัฏจักรกระบวนการพัฒนาหลักสูตร)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย 3. การคัดเลือกเนื้อหาสาระ และการจัดการเรียนรู้ 4. การกำหนดมาตรการวัดและ ประเมินผล 5. การนำหลักสูตรไปใช้ 6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร 7. การปรับปรุงหลักสูตร
วิชัย วงษ์ใหญ่	การพัฒนาหลักสูตรโดยคณะกรรมการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างและการออกแบบหลักสูตร 2. การยกร่างเนื้อหาสาระและ กิจกรรม 3. การทดลองใช้นำร่อง

		4. การเตรียมความพร้อมบุคคลที่เกี่ยวข้อง 5. การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ 6. การประเมินผล
ไทเลอร์	หลักการของไทเลอร์ 4 ประการ	1. การศึกษาวิเคราะห์บริบท 2. การกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว 3. การกลั่นกรองจุดมุ่งหมายทางการศึกษา 4. การกำหนดจุดมุ่งหมายที่แท้จริง 5. การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 6. การประเมินผลการศึกษา
ทาบ	การพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบหน่วยการเรียนรู้การสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร	1. การวิเคราะห์ความต้องการ 2. การกำหนดวัตถุประสงค์ 3. การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 4. การจัดระบบเนื้อหาสาระ 5. การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7. การประเมินผล
โบแชมป์	การพัฒนาหลักสูตรในเชิงระบบ	1. ปัจจัยนำเข้า 2. กระบวนการ 3. ผลผลิต

จากการวิเคราะห์จุดเน้นและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรพบว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการมีจุดเน้นร่วมกัน คือ **ความเป็นระบบของการพัฒนาหลักสูตร** เมื่อสังเคราะห์แนวความคิดการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการสามารถสังเคราะห์ได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยระบบต่างๆ ที่เชื่อมโยงกัน 3 ระบบ ได้แก่ ระบบการออกแบบหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ และระบบการประเมินหลักสูตร สำหรับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร จากการสังเคราะห์พบว่า มีลักษณะร่วมกันคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร 2) การออกแบบหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ และ 4) การประเมินหลักสูตร

บทสรุป

การพัฒนาหลักสูตร มีความหมาย 2 ลักษณะ คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กัน และเชื่อมโยงกับข้อมูลหรือองค์ประกอบต่างๆ ตลอดจนมีความยืดหยุ่น และมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ ข้อมูลที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หลักสูตรแกนกลาง ศาสตร์แขนงนั้น ๆ ทฤษฎีการเรียนรู้ ปรัชญาการศึกษา หลักการจิตวิทยา สภาพสังคมและเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการศึกษา เป็นต้น เพราะฉะนั้นการพัฒนาหลักสูตรถือว่าเป็นภารกิจสำคัญที่มีหน้าที่รับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบต่าง ๆ เท่าเทียมกัน เช่น การกำหนดจุดมุ่งหมาย การเลือกและการจัดเนื้อหาสาระ การเลือกวิธีการและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล เพราะทุกองค์ประกอบต่างส่งผลต่อความสำเร็จของหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีหลายรูปแบบ จะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงกันในส่วนที่เป็นองค์ประกอบหลัก แต่ก็มีส่วนที่แตกต่างกันคือ การนำเสนอขั้นตอนแต่ละรูปแบบจะมีความละเอียดชัดเจนไม่เหมือนกัน บางรูปแบบมีความละเอียดสามารถมองเห็นขั้นตอนชัดเจนในการปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม การพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องครอบคลุมทั้ง 3 ระบบ คือ มีการสร้าง การใช้และการประเมินหลักสูตร รวมถึงขั้นตอนการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นภารกิจของสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของการพัฒนาหลักสูตร มาพอเข้าใจ
2. หลักการของการพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญอย่างไร จงอธิบาย
3. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง จงอธิบาย
4. ท่านคิดว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมจะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาคือรูปแบบใด
5. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทยเลอร์มีจุดเด่นอย่างไร
6. จงอธิบายถึงแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา คุณรักษ์. (2540). **หลักสูตรและการพัฒนา**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : อลีน เพรส.

- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). **การพัฒนาหลักสูตร : ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : วีพริ้นท์.
- ชูศรี สุวรรณโชติ. (2536). **หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร**. บริษัท ตะวันพหุกิจ จำกัด.
- นิรมล ศตวุฒิ. (2554). **การพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. (2544). **การพัฒนาหลักสูตร โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. เชียงใหม่ : เดอะโนว์เลจ เซ็นเตอร์ (The knowledge Center).
- มารุต พัฒนาผล. (2562). **รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- รุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์. (2562). **เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร**. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554) **การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : อาร์ แอนด์ ปรีนธ์.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.
- สุนีย์ ภูพันธ์ (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**. เชียงใหม่ : เดอะโนว์เลจ เซ็นเตอร์.
- สายหยุด ภูบุญ. (2555). **ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2546). **การประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Beauchamp, G.A. (1981). **Curriculum theory**. 4thed. Illinois : F.E. Peacock.
- Oliva, P.F. (1992). **Developing the Curriculum**. 3rd ed. New York : Harper Collins.
- Tyler, R.W. (1971). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. (31sted.). Chicago : The University of Chicago Press.
- Saylor, I.G. Alexander, W. M. and Lewis, A. J. (1981). **Curriculum Planning for Better Teaching and Learning**. 4th New York : Holt Rinehart and Winston.
- Taba, H. (1962). **Curriculum Development ; Theory and Practice**. New York : Harcourt, Brace and World Inc.

แผนบริหารการสอนบทที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้
2. แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้
3. ลักษณะของงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้
4. ขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้
5. บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ได้
2. อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ได้
3. บอกลักษณะของงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ได้
4. บอกขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้ได้
5. ระบุบทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. แสดงความคิดเห็น
5. บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
2. Microsoft Power point การนำหลักสูตรไปใช้
3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้
4. Internet และ Website เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้
5. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม
3. ตรวจผลงานประจำบท

บทที่ 4

การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการดำเนินงานตามกิจกรรมต่าง ๆ ในการนำหลักสูตรไปสู่โรงเรียนและจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นขั้นตอนที่ตอบได้ว่า หลักสูตรนั้นดีมีประสิทธิภาพหรือไม่ ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่ายกับการนำหลักสูตรไปใช้จะต้องทำความเข้าใจแนวคิดและขั้นตอนต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติได้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2531 : 302) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึงกระบวนการเรียนการสอนสำหรับสอนเป็นประจำทุก ๆ วัน

สงัด อุทรานันท์ (2532 : 260) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่า เป็นขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ได้แก่ การจัดเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 221) ได้ให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ในอันที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนินไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนับแต่การเตรียมบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 263) สรุปว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ในอันที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนินไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นับแต่การเตรียมบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

ชาติชาย ม่วงปฐม (2557 : 138) ได้ให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ กระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจของ การนำหลักสูตรไปใช้ และมีกระบวนการอื่นสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ได้แก่ การเตรียมบุคลากร การเตรียมเอกสาร วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ แหล่งเรียนรู้ ประกอบหลักสูตร การบริหารจัดการ บริการหลักสูตร การจัดการกิจกรรมสนับสนุน หลักสูตรและนิเทศการใช้หลักสูตร

โบแชมป์ (Beauchamp, 1981 : 164) ได้ให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ว่า เป็นการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ โดยกระบวนการที่สำคัญที่สุด คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอน โดยมีการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและโรงเรียนให้ผู้สอนได้มีการพัฒนาการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตร

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกระบวนการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนมีกระบวนการอื่น ๆ สนับสนุนให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ เช่น การเตรียมเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ แหล่งการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย อีกทั้งอำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียน สามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นกระบวนการที่นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียน เป็นกระบวนการที่ต้องมีการวางแผนในการดำเนินการเพื่อจะให้แน่ใจว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้นำไปปฏิบัติจริงอย่างถูกต้อง นักการศึกษาได้เสนอหลักการ แนวคิดในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2531 : 308-309) ได้สรุปให้เห็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ว่า ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ เช่น การวางโครงการสอนแบบหน่วย (Unit Organization of Instruction, Teaching Unit) ประเภทของหน่วยการสอนมี 2 ประเภท คือ หน่วยรายวิชา (Subject Matter Unit) และหน่วยประสบการณ์ (Experience Unit) เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ครู เช่น เอกสารคู่มือ และแนวการปฏิบัติต่าง ๆ องค์ประกอบอื่น ๆ ที่ช่วยในการสอน เช่น สถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียนการสอน วิธีการสอน และวัดผลการศึกษา กิจกรรมร่วมหลักสูตร การแนะแนวการจัดการและบริหารโรงเรียน เป็นต้น

สงัด อุทรานันท์ (2532 : 263-271) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้มีงานสำคัญที่เป็นงานหลัก 3 ประการ คือ

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร จะเกี่ยวข้องกับงานเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าทำการสอนตามหลักสูตร การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร การบริหารหลักสูตรภายในโรงเรียน เอกสารประกอบการเรียนการสอน วิชาการพัฒนาหลักสูตร
2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรประกอบด้วย การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น การจัดทำแผนการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรประกอบด้วย การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร และการบริการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

พรรคานิลาเวียร์ (2547 : 135-136) กล่าวถึงธรรมชาติของการนำหลักสูตรไปใช้โดยทั่วไปประกอบด้วย การวางแผน ช่วงเวลาที่เหมาะสมของการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารในลักษณะหลายช่องทางเพื่อสื่อสารความเข้าใจ ระหว่างกัน ความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและการส่งเสริมสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ

เวอร์ดูน (Verduin, 1977 : 88-90) ได้เสนอว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

1. การนำหลักสูตรไปใช้ควรจะต้องเริ่มจากการให้ผู้สอนเข้าใจหลักสูตร โดยใช้วิทยากรผู้ชำนาญการสอน และในระยะเริ่มต้นผู้เข้าอบรมควรเลือกผู้ที่มีความเต็มใจ
2. การใช้หลักสูตรนั้นควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบเพื่อศึกษาปัญหาที่จะเกิดขึ้นในระหว่างการใช้หลักสูตร จากพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุด
3. ในการนำหลักสูตรใหม่ไปใช้ย่อมทำให้เปลี่ยนแปลงและมีการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงจึงควรทำใน ลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ผู้สอนส่วนใหญ่เข้าใจ เต็มใจที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงอย่างมีความหมาย และให้การยอมรับ

โบแชมป์ (Beauchamp, 1981 : 164-169) ได้ให้แนวคิด หลักการที่ควรคำนึงถึงในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผู้สอนควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
2. ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จ

จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เป็นงานที่ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและการส่งเสริมสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ การนำหลักสูตรไปใช้เป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง เพราะฉะนั้นการนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ

ลักษณะของงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

งานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรนั้นมีนักวิชาการศึกษาได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

สจัต อุทรานันท์ (2532 : 263-267) ได้เสนองานหลักที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรไว้ 3 งานที่สำคัญที่นักพัฒนาหลักสูตรต้องทำความเข้าใจคือ งานบริหารและบริการหลักสูตร งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร และงานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร

การบริหารและการบริการหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้จริงในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยการทำงานจากหลายฝ่ายเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนหลักสูตรไปในทิศทางที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายหลักสูตร โดยมีทั้งการบริหารงานบุคคล งานวิชาการ งานงบประมาณรวมถึงงานบริการ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ มีขอบเขตของงาน คือ

1. งานเตรียมบุคลากรผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้เข้าใจจุดหมาย หลักการ โครงสร้างแนวการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและวิธีวัดผลประเมินผลของหลักสูตร การเตรียมบุคลากรอาจทำได้หลายวิธี เช่น การอบรม สัมมนา การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับหน่วยผลิตครูในการเตรียมนักศึกษาคู การอบรมครูประจำการ การประชุมชี้แจงหลักสูตรต่อชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนเผยแพร่เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ในท้องที่ที่รับผิดชอบ

2. การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร โดยจะต้องคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม โดยพิจารณาความรู้ ความสามารถ ความถนัด อารมณ์ นิสัยใจคอ หากมีการจัดผู้สอนที่จบในสาขาวิชาที่ตรงกับวิชาที่สอนจะเป็นผลดี ที่สุดต่อผู้เรียน ซึ่งต้องมีการเตรียมบุคลากรก่อนทำการสอน โดยการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจงให้เข้าใจ ในหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ถูกต้องก่อนเปิดภาคเรียน

3. การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร เป็นภารกิจของหน่วยงานส่วนกลางและสถานศึกษาเองที่ จะต้องดำเนินการบริหาร และบริการสื่อประกอบหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และ เครื่องมือวัดประเมินผล รวมทั้งจัดเตรียมงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อต่าง ๆ แก่ผู้สอนให้ไปถึงผู้ใช้หลักสูตร หรือผู้สอนให้ครบและทันตามกำหนดเวลาของแต่ละภาคเรียน

4. การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สอน เช่น การ ให้บริการห้องเรียนเฉพาะวิชา อาทิ ห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนคอมพิวเตอร์ ห้องเรียนทางภาษา ห้องเรียน พุทธศาสนา ห้องแนะแนว ห้องปฏิบัติการวิชาการงานอาชีพ ห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน เครื่องมือวัดผล ประเมินผล ซึ่งเป็นหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องพยายามจัดให้มีขึ้นรวมทั้งชี้แนะแหล่งวิชาการจากบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียนด้วย

2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร

งานที่สำคัญที่สุดในระบบการพัฒนาหลักสูตร คือ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร จากหลักสูตรที่เป็น เอกสารสู่การนำไปปฏิบัติจริงในห้องเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาการจัดประสบการณ์ตามเป้าหมายของ หลักสูตร ซึ่งมีผู้บริหารเป็นตัวสนับสนุนให้บริหารงานวิชาการทั้งนี้เพื่อเกิดความคล่องตัวในการใช้หลักสูตรให้ สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยมีขอบข่ายในการดำเนินงาน ดังนี้

1. การปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพ ท้องถิ่นและสนองความต้องการของผู้เรียนจึงควรได้มีการปรับปรุงหลักสูตรกลางให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

2. การบริหารงานวิชาการ (รุจิรุ ภูสาระ และจันทรานี สงวนนาม, 2545 : 154-172) เสนอแนะ ดังนี้

2.1 การจัดชั้นเรียน หรือการจัดกลุ่มผู้เรียน ทำได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่กำหนดไว้ใน แต่ละกลุ่มสาระการเรียนและนโยบายของโรงเรียนซึ่งมีแนวทางจัดชั้นเรียน ดังนี้

2.1.1 จัดกลุ่มผู้เรียนเป็นชั้น การจัดกลุ่มผู้เรียนลักษณะนี้ง่ายและสะดวก

ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน จึงเป็นที่นิยมในการจัดการเรียนการสอนมาก

2.1.2 จัดกลุ่มผู้เรียนตามความสามารถ วิธีการจัดการแบบนี้ไม่คำนึงถึงอายุของผู้เรียน แต่คำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนที่มีอยู่ใกล้เคียงกันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน วิธีการคัดเลือกอาจทดสอบด้วยการใช้แบบทดสอบคัดเลือก การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ของผู้เรียนในชั้นเรียนตอนต้น ๆ

2.1.3 จัดกลุ่มผู้เรียนตามความสนใจ การจัดกลุ่มแบบนี้ หมายถึง ผู้เรียนสนใจวิชาใดก็อาจรวมกลุ่มกันให้โรงเรียนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ เป็นการจัดกลุ่มที่คำนึงถึงหลักจิตวิทยาที่ว่า ผู้เรียนย่อมเรียนได้ดี ถ้ามีความสนใจที่จะเรียน การจัดกลุ่มวิชาให้ผู้เรียนเลือกตามความสนใจ นับว่าเป็นการจัดที่ตอบสนองความถนัดและความสนใจของบุคคล

2.2 การจัดครูเข้าสอน มีแนวทางการจัดครูเข้าสอน ดังนี้

2.2.1 การจัดผู้สอนประจำชั้น เป็นการจัดที่ทำคู่กับการจัดกลุ่มผู้เรียนแบบมีชั้นโดยปกติการบรรจุผู้สอนมักจะยึดเกณฑ์ให้พอดีกับจำนวนชั้นและในแต่ละชั้นจะกำหนดจำนวนผู้เรียนไว้ด้วย

2.2.2 การจัดครูแนะแนว เพื่อให้คำแนะนำในการจัดกลุ่มสาระการเรียนรู้การเลือกวิชาที่สนใจ การซ่อมเสริมส่วนที่บกพร่อง นอกจากนั้นยังช่วยเสนอแนะการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ร่วมมือกับครูประจำชั้นในการจัดกิจกรรมวิชาการนอกห้องเรียน

การประสานงานกับผู้ปกครองและภารกิจอื่นๆ ที่ครูแนะแนวจะปฏิบัติได้ตามขอบเขตของความรับผิดชอบ

2.2.3 การจัดครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ นี้ มักจะเป็นผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ในกลุ่มวิชานั้น ๆ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาฯ และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ การจัดครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนได้รับทราบสาระการเรียนรู้ ประสบการณ์ แนวคิดจากครูอย่างลึกซึ้งมากกว่า เพราะครูประจำวิชาต่างก็มุ่งสอนเฉพาะวิชาของตนทำให้ขาดการผสมผสานความรู้เข้าด้วยกัน ผู้เรียนจะต้องนำไปบูรณาการเองทำให้ขาดการผสมผสานความรู้เข้าด้วยกัน ถ้าครูคนเดียวสอนก็สามารถผสมผสานและตัดเนื้อหาบางส่วนออกไปได้การจัดครูสอนประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ อาจแก้ไขข้อจำกัดนี้ได้ คือ ครูจะต้องวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน

2.2.4 การจัดครูสอนเป็นคณะ หมายถึง การจัดครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำหน้าที่วางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน สอนร่วมกัน วัดและประเมินผลร่วมกันรับผิดชอบต่อการปฏิบัติและพฤติกรรมของผู้เรียนร่วมกัน

2.2.5 การจัดตารางสอนหรือตารางเรียน ตารางสอนหรือตารางเรียน หมายถึง ตารางกำหนดวิชาและเวลาที่เรียนในแต่ละวันตลอดสัปดาห์ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการสอน

1. ตารางสอนแบบตายตัว (Block Schedule or Traditional Schedule) เป็นตารางที่มีช่วงเวลาเรียนเท่ากันหมด ไม่ว่าจะเรียนวิชาใด การจัดช่วงเวลาเรียนอาจเรียกเป็นคาบหรือชั่วโมง ถ้าเรียกเป็นคาบจะต้องกำหนดด้วยว่า แต่ละคาบใช้เวลากี่นาทีที่ชั่วโมงทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัยและความพร้อมของผู้เรียน

2. ตารางสอนแบบยืดหยุ่น (Flexible Schedule) เป็นการจัดตารางที่ไม่กำหนดตายตัวว่าจะมีกี่คาบ คาบละกี่นาที/ชั่วโมง การจัดตารางแบบนี้มาจากความคิดที่ว่า เนื้อหาวิชา กิจกรรมต่าง ๆ ใช้เวลาและความพยายามในการเรียนต่างกันเป็นการจัดตารางที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้และจิตวิทยาพัฒนาการของผู้เรียน

3. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญที่สุดสำหรับครูที่จะใช้สอนเพื่อให้บรรลุผลตามหลักสูตร เพราะแผนการจัดการเรียนรู้จะบอกถึงสิ่งที่จะต้องสอน ภาระงานการสอนและกำหนดเวลาในการสอนไว้อย่างครบถ้วน ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จะต้องนำหลักสูตรมาวิเคราะห์ และอาจจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้แล้วเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ซึ่งบุคลากรทางการศึกษาในท้องถิ่นนั้น ๆ อาจมีส่วนร่วมด้วย

4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่เรียนได้เป็นอย่างดี ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจะต้องพิจารณาถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ว่าการสอนในครั้งนั้น ๆ มีจุดประสงค์การเรียนรู้สำคัญอย่างไร การที่จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้นั้น จะต้องให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอะไรบ้าง บางครั้งการที่จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้จุดมุ่งหมายหนึ่ง อาจจะสามารถจัดกิจกรรมได้หลาย ๆ ชนิด แต่ละชนิดอาจจะแตกต่างกันในเรื่องของการใช้เวลา การใช้แรงงาน การใช้ทรัพยากร ตลอดถึงการใช้งบประมาณ

5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลเป็นส่วนที่จะใช้ในการพิจารณาตัดสินว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการสอนที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใดการวัดผลประเมินผลจึงเป็นภาระงานต่อเนื่องสัมพันธ์กับภาระงานการเรียนการสอน ซึ่งจำเป็นต้องจัดให้เป็นระบบที่ชัดเจน เหมาะสม เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนการสอนอันเป็นส่วนสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นประการหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำหน้าที่ ในการนิเทศและการติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยเฉพาะหน่วยงานส่วนกลาง ในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตร ควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรให้แก่โรงเรียนระหว่างขั้นตอนการใช้หลักสูตร และติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่า ได้ดำเนินไปด้วยความถูกต้องหรือไม่ หรือมีปัญหาใดบ้างจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไข ในส่วนของผู้บริหารศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการนิเทศ ติดตามให้

คำปรึกษาแก่คณะครูในการใช้หลักสูตร ทั้งนี้เพื่อการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งรุจิระ ภู่อาระ และ จันทราณี สงวนนาม (2545) ได้สรุปหลักการในการนิเทศการใช้หลักสูตรไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าใจหลักการ และจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของหลักสูตร วิธีการนิเทศใช้การประชุมชี้แจงปรึกษาหารือ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตร
2. กระตุ้นให้ผู้สอนเป็นผู้นำทางวิชาการให้แก่ผู้เรียนและชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง
3. ช่วยให้ผู้สอนกล้าแสดงออกในการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้
4. ช่วยทำให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
5. จัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมงานวิชาการ ได้แก่
 - 5.1 การให้รางวัลชมเชยแก่ผู้ที่มีพฤติกรรมดีเด่นหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น
 - 5.2 กำหนดนโยบายการให้การบ้านผู้เรียนให้ชัดเจนว่าควรทำหรือไม่ ถ้าจัดทำควรจัดรูปแบบใดที่จะทำให้ผู้เรียนรักในการศึกษาค้นคว้ามากกว่าเป็นภาระทั้งของผู้เรียนและผู้ปกครอง
 - 5.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมในด้านคุณธรรม จริยธรรมนอกเหนือจากกิจกรรมที่ผู้สอนจัดในชั้นเรียน
 - 5.4 จัดสร้างเครือข่ายวิชาการภายในสถานศึกษา โดยใช้ระบบทางเทคโนโลยีเข้ามาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

วชิรี บุณสิงห์ (2544 : 125-134) ได้เสนอแนะว่า วิธีการที่จะช่วยให้ผู้บริหารสนใจว่า ผู้สอนในโรงเรียนสามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนได้และสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพก็คือการนิเทศการใช้หลักสูตรและการสอนซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความจำเป็นในการนิเทศการใช้หลักสูตร เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าความสำเร็จของการใช้หลักสูตรนั้นขึ้นอยู่กับผู้สอนซึ่งผู้สอนต้องทำความเข้าใจหลักสูตร ใช้หลักสูตรเป็น และสามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนได้ แต่ในทางปฏิบัติตามความเป็นจริง ปรากฏว่าหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมักจะถูกใช้อยู่ในวงจำกัด ผู้สอนมักจะใช้หลักสูตรน้อยหรืออาจจะไม่ได้ใช้เลย หรือผู้สอนบางคนอาจจะไม่เคยเห็นหลักสูตรคิดว่า แบบเรียนคือหลักสูตร ถ้าสอนได้จบตามหลักสูตร ดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องทำการนิเทศการใช้หลักสูตรเป็นผู้นำการใช้หลักสูตร ควบคุมดูแล และส่งเสริมให้ผู้สอนใช้หลักสูตรให้ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนมีผลการเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

2. บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการใช้หลักสูตร

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการเป็นผู้นำการใช้หลักสูตร จึงมีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 แนะนำและส่งเสริมให้ผู้สอนทุกคนในโรงเรียนได้รู้จัก เข้าใจและใช้หลักสูตรให้เป็น โดยจะต้องจัดให้มีการประชุม ชี้แจง และปฏิบัติการตามหลักสูตรอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2.2 จัดให้มีเอกสารหลักสูตรให้ครบถ้วนและมีจำนวนเพียงพอที่จะให้ผู้สอนใช้ได้อย่างสะดวก เอกสารหลักสูตรต่าง ๆ นั้น ควรได้รับการตรวจสอบทุกปีการศึกษาเพื่อโรงเรียนจะได้จัดหาเพิ่มเติมและตัดส่วนที่ล้าสมัยออก นอกจากนี้หากเป็นไปได้ควรจัดให้มีบริการให้คำปรึกษาหรือเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสำหรับผู้สอนที่ต้องการความช่วยเหลือ

2.3 จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำแผนการจัดการเรียนให้ผู้สอนได้มีความรู้และทำได้อย่างถูกต้อง

2.4 ควบคุมและตรวจสอบการทำแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนทุกคนและทุกรายวิชา

2.5 ให้ผู้สอนเข้าสอนตลอดเวลา

2.6 กำกับ ติดตาม และส่งเสริมให้ผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้

2.7 จัดระบบการนิเทศการใช้หลักสูตรและการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ

2.8 คิดค้นเทคนิคและเครื่องมือในการนิเทศให้เกิดประสิทธิภาพ

2.9 ประเมินผลการนิเทศการใช้หลักสูตรของผู้สอนและพยายามหาทางปรับปรุงงานอยู่เสมอ

3. วิธีการนิเทศการใช้หลักสูตร

เป้าหมายของการนิเทศการใช้หลักสูตร คือ การดูแลให้ผู้สอนสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง การนิเทศติดตามดูแลการใช้หลักสูตรของผู้สอนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถแก้ไขปัญหาการใช้หลักสูตรได้อย่างทันท่วงที และช่วยทำให้นำไปสู่การพัฒนาวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไป วิธีการนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตรมีหลายวิธี ดังนี้

3.1 การเยี่ยมชมชั้นเรียน การตรวจสอบสภาพการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนในห้องเรียนนั้น ผู้บริหารสามารถทำได้ง่าย เป็นปกติและทำได้อย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารส่วนใหญ่ที่มีประสบการณ์ในการบริหารมานานย่อมทราบถึงข้อเท็จจริงและสภาพการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี แม้แต่เพียงเดินผ่านหน้าห้องเรียนสภาพต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจได้ทันทีว่า ผู้สอนใช้หลักสูตรได้ถูกต้องหรือไม่

3.2 การสังเกตพฤติกรรมของผู้สอน พฤติกรรมของผู้สอนหรือการแสดงออกของผู้สอนทั้งในและนอกห้องเรียนสามารถใช้เป็นเครื่องบ่งบอกถึงการใช้หลักสูตรของผู้สอนได้

3.3 การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน พฤติกรรมของผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนจะเป็นตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนว่า การจัดการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นอย่างไร การใช้หลักสูตรของโรงเรียนบรรลุจุดหมายตามที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ หากพฤติกรรมของผู้เรียนไม่เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้บริหารจะต้องปรับพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรของตนและปรับพฤติกรรมการสอนของผู้สอนด้วยวิธีการต่าง ๆ

3.4 ตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนล่วงหน้าก่อนที่ผู้สอนนำไปใช้สอนจริงว่า วางแผนได้ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องตามหลักสูตรหรือไม่ และตามผลว่า ผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่บันทึกไว้หรือไม่

3.5 การรับฟังข้อมูลจากบุคคลอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์หรือแม้แต่บุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน การรับฟังข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้เห็นปัญหาหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงการใช้หลักสูตรว่า มีประสิทธิภาพหรือไม่

3.6 สังเกตจากผลการปฏิบัติงานของผู้สอน รวมถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด

4. การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ภารกิจที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของหน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรก็คือ การจัดตั้งศูนย์วิชาการที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนผู้ใช้หลักสูตรให้ดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยความมั่นใจศูนย์วิชาการดังกล่าวนี้อาจจัดเป็นลักษณะของศูนย์ให้บริการแนะนำช่วยเหลือ หรือจัดตั้งโรงเรียนตัวอย่าง

งานหลักที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ คือ งานบริหารและบริการหลักสูตร งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร และงานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรนั้น เป็นงานที่ครอบคลุมขอบข่ายทั้งหมดของการใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นกระบวนการที่นำหลักสูตรสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง หลักสูตรจะสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการสอนของครู ในขณะที่เดียวกันการสอนของครูต้องยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนดไว้เช่นกัน

ขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้

จากลักษณะงานและกิจกรรมของการนำหลักสูตรไปใช้ดังกล่าวสามารถสรุปขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 278)

1. ขั้นเตรียมการใช้หลักสูตร

ในการเตรียมการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะการนำเอาหลักสูตรใหม่เข้ามาแทนที่หลักสูตรเดิมจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็ต่อเมื่อได้มีการเตรียมการเป็นอย่างดีนับแต่การตรวจสอบทบทวนหลักสูตรตามหลักทฤษฎีของหลักสูตร การทำโครงการและวางแผนการศึกษานำร่องเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรหรือการทดลองใช้หลักสูตรการประเมินโครงการศึกษาทดลอง การประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร

1.1 การตรวจสอบลักษณะหลักสูตร จุดประสงค์ของการตรวจสอบหรือทบทวนหลักสูตรเพื่อต้องการทราบว่าหลักสูตรที่พัฒนาเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เพื่อศึกษาหาวิธีการที่จะนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติได้จริงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร รวมทั้งศึกษาองค์ประกอบ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรและบริบททางสังคมอื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรการตรวจสอบลักษณะหลักสูตร เพื่อดูความชัดเจนของหลักสูตร ซึ่งได้แก่ ความกระจ่างชัดของคำชี้แจง คำอธิบายสาระสำคัญและปฏิบัติต่าง ๆ ของหลักสูตร นอกจากนี้ จะดูความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผลมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด มีความเหมาะสมกับพัฒนาของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจริงหรือไม่ รวมทั้งความหวังของสังคมได้สะท้อนเข้ามาอยู่ในส่วนใดของตัวหลักสูตร ความซับซ้อนเนื้อหาสาระมีมากน้อยเพียงใด สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักสูตรนั้นสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ รวมทั้งบุคลากรและสิ่งอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน

คณะบุคคลที่ทำการตรวจสอบหลักสูตร ได้แก่ คณะกรรมการยกย่องหลักสูตรผู้บริหาร ครูศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ผู้เรียนและผู้ปกครอง ซึ่งควรจะมีบทบาทในการประชุมสัมมนาเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน เห็นคุณค่า เกิดการยอมรับ และมีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตร เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน เห็นคุณค่า เกิดการยอมรับ และมีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ต่อไป

1.2 การวางแผนและทำโครงการศึกษานำร่อง การวางแผนและทำโครงการศึกษานำร่องเป็นสิ่งที่จำเป็นจะตรวจสอบคุณภาพความเป็นไปได้ของหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ปฏิบัติจริง วิธีการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ประการแรก คือ เลือกตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายก่อนที่จะทำการใช้หลักสูตร จากนั้นแปลงหลักสูตรสู่กระบวนการเรียนการสอน พัฒนาวัสดุหลักสูตร เตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมในการใช้หลักสูตร จัดหาแหล่งบริการสนับสนุนการใช้หลักสูตร งบประมาณ จัดสิ่งแวดล้อมที่จะสนับสนุนการสอนการติดตามผลการทดลองทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งการศึกษาระบบการบริหารโรงเรียนในปัจจุบันว่า ระบบหลักสูตรจะเข้าไปปรับใช้ให้เข้ากับระบบบริหารที่มีอยู่เดิมให้ผสมผสานกันอย่างไร โดยไม่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบเดิม

1.3 การประเมินโครงการศึกษานำร่อง การประเมินโครงการศึกษานำร่องอาจจะกระทำหลายรูปแบบ เช่น การประเมินผลการเรียนจากผู้เรียน โดยการประเมินแบบย่อย และการประเมินรวบยอด การประเมินหลักสูตรหรือประเมินทั้งระบบการใช้หลักสูตร และปรับแก้จากข้อค้นพบ โดยประชุมสัมมนากับผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เพื่อนำความคิดเห็นบางส่วนมาปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.4 ประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตามย่อมมีผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเสมอไม่ว่าใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่ผู้บริหารการศึกษาศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัดและอำเภอ ศึกษาพิเศษ ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ครูผู้สอน ซึ่งจะต้องได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น มากน้อยบ้างตามควรแก่กรณี ที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ หลายอย่างไม่เฉพาะเรื่องการเรียนรู้การสอนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องไปถึงวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ อาคารสถานที่ และงบประมาณค่าใช้จ่าย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับบุคคลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งจะต้องปรับตัวแก้ไขวิธีการทำงานและปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้การใช้หลักสูตรประสบผลสำเร็จตามจุดหมายที่กำหนดไว้ ด้วยเหตุเหล่านี้จึงจำเป็นต้องทราบว่า กำลังมีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้น อันที่จริงการประชาสัมพันธ์ไม่ว่าจะมาเริ่มต้นจัดทำหลักสูตรต้นแบบเสร็จแล้ว แต่ควรเริ่มตั้งแต่มีแผนการที่เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรโดยให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบเป็นระยะ ๆ ว่า ได้มีการดำเนินการไปแล้วแค่ไหนเพียงใด

การประชาสัมพันธ์อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การออกเอกสารสิ่งพิมพ์ การใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้การประชุมและการสัมมนาที่ครั้งเป็นครั้งที่จะต้องพิจารณาเป็นราย ๆ ไป อย่างไรก็ตามสิ่งที่ควรให้ผู้เกี่ยวข้องทราบก็คือ สิ่งสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นคืออะไร จะมีประโยชน์แก่ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องอย่างไร และจะมีผลต่อบทบาทและหน้าที่ของเขาอย่างไร

1.5 การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การอบรมครูผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรต้องคำนึงและต้องกระทำอย่างรอบคอบ นับแต่ขั้นเตรียมการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นที่นำมาใช้วางแผน และวิธีการฝึกอบรมบุคลากร เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันการใช้หลักสูตรซึ่งมีความแตกต่างของความพร้อมของการใช้หลักสูตรโรงเรียนในตัวเมืองขนาดใหญ่ย่อมมีความพร้อมหลาย ๆ ด้านมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในชนบท และบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ เช่น เช่น ผู้บริหาร ศึกษาพิเศษ ครู กลุ่มผู้สนับสนุน การสอน รวมทั้ง ผู้ปกครอง วิธีการอบรมระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมและงบประมาณที่ใช้แผนนี้

วิธีการฝึกอบรมจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มเป้าหมายของการใช้หลักสูตร เช่น ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง วิธีการอบรมจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับนโยบาย เจตนารมณ์ของหลักสูตรการจัดงบประมาณและบริการสนับสนุนการใช้หลักสูตรและการสอน วิธีการที่ใช้ส่วนมากจะเป็นการประชุมชี้แจงสาระสำคัญและแนวทางปฏิบัติ เป็นต้น วิธีการใช้ส่วนมากจะมุ่งเน้นการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพราะการที่จะเข้าใจหลักสูตรจนสามารถปฏิบัติการสอนได้นั้น ต้องลงมือปฏิบัติจริงครูจึงจะเห็นภาพรวมและเกิดความมั่นใจในการสอน วิธีการฝึกอบรมนี้จะสิ้นเปลืองงบประมาณ และต้องใช้เวลาพอสมควร ดังนั้น ทรัพยากรต่าง ๆ การเตรียมวัสดุสำหรับการฝึกอบรม จะต้องมีการวางแผนอย่างดี เพื่อไม่ให้ครูเกิดความสับสนและไม่แน่ใจซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดการไม่ยอมรับหลักสูตรใหม่ตามมา นอกจากนั้นครูให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้ทราบผลของการฝึกอบรมปัญหาและแนวทางแก้ไข โดยให้ผู้อบรม

ได้มีส่วนวางแผนการแก้ไขปัญหา และตัดสินใจ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผลของการพัฒนาหลักสูตรดำเนินการไปสู่การปฏิบัติจริงได้มากขึ้น

2. ขั้นตอนการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การใช้หลักสูตรจะมีงานหลัก 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การบริหารและการบริการหลักสูตร หน่วยงานบริการหลักสูตรส่วนกลางของคณะพัฒนาหลักสูตร จะมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเตรียมบุคลากรเพื่อใช้หลักสูตรและการบริหารและการบริการวัสดุหลักสูตร ส่วนงานบริหารและบริการหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ซึ่งได้แก่โรงเรียนก็จะเกี่ยวข้องกับการจัดบุคลากรเข้าสอนตามความถนัดและความเหมาะสม การบริหารและการบริการหลักสูตรในโรงเรียน ได้แก่

2.1.1 การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน หมายถึง การจัดและดำเนินการเกี่ยวกับการสรรหาและกลวิธีการใช้บุคลากรอย่างเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถความสนใจ ความถนัดและประสบการณ์ รวมทั้งสามารถพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ และมีความรับผิดชอบต่อการงานอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตรโดยทั่วไปจะเป็นงานของหัวหน้าสถานศึกษา แต่ละแห่ง การจัดครูเข้าสอนจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และประสบการณ์ ตลอดจนความสมัครใจของครูแต่ละคนในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนมีโอกาสได้ใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรให้มากที่สุด

2.1.2 บริการวัสดุหลักสูตร วัสดุหลักสูตรที่กล่าวถึงนี้ได้แก่ เอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนทุกชนิดที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ความสะดวก และช่วยเหลือครูให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง งานบริการหลักสูตรจึงเป็นภารกิจของหน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานส่วนกลางซึ่งผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินการบริหารและบริการสื่อหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ถึงมือผู้ใช้ในโรงเรียนแต่ละแห่งอย่างครบถ้วนและทันกำหนด

2.1.3 การบริหารหลักสูตรภายในโรงเรียน การจัดบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องสอน วิชาเฉพาะบริการเกี่ยวกับห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน บริการเกี่ยวกับเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผล และการแนะแนว เป็นต้น ผู้บริหารโรงเรียนควรอำนวยความสะดวกในการจัดทำหรือจัดหาแหล่งวิชาการต่าง ๆ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกโรงเรียนอีกด้วย

2.2 การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร

2.2.1 การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรที่ยกร่างขึ้นมาเพื่อใช้ประชากรโดยส่วนรวมในพื้นที่กว้างขวางทั่วประเทศนั้น มักจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ

ต้องการของท้องถิ่น ดังนั้น เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพของสังคมในท้องถิ่น และสามารถสนองความต้องการของผู้เรียน ควรจะได้มีการปรับหลักสูตรกลางให้มีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ

2.2.2 การจัดทำแผนการสอน การจัดทำแผนการสอนเป็นการขยายรายละเอียดของหลักสูตรใหม่ให้ไปสู่ภาคปฏิบัติโดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาได้อย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้แผนการสอนควรแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.2.2.1 แผนการสอนระยะยาว จัดทำเป็นรายภาคหรือรายปี

2.2.2.2 แผนการสอนระยะสั้น นำแผนการสอนระยะยาวมาขยายเป็นรายละเอียด

สำหรับการสอนในแต่ละครั้งจะเห็นได้ว่า แผนการสอนจะเป็นแนวทางในการใช้หลักสูตรของครู ถ้าหากไม่มีการจัดทำแผนการสอน การใช้หลักสูตรก็จะเป็นไปตามอย่างไม่มีจุดหมาย ทำให้เสียเวลาหรือมีข้อบกพร่องในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างมาก อันจะส่งผลให้การบริหารหลักสูตรเกิดความล้มเหลว

2.2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีนักการศึกษาทางด้านหลักสูตรหลายคน ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่จัดโดยโรงเรียน ดังนั้น ถือว่ากิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งจัดขึ้นโดยครู เพื่อให้สนองเจตนารมณ์ของหลักสูตรจึงเป็นส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้สู่ภาคปฏิบัติโดยแท้จริง

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้งจำเป็นต้องเริ่มจากการพิจารณาถึงจุดหมายของการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจทำได้หลาย ๆ ชนิด ซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในเรื่องของการใช้เวลา การใช้แรงงานการใช้ทรัพยากร ตลอดจนการใช้งบประมาณ โดยเหตุนี้ครูผู้สอนในฐานะเป็นผู้จัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนควรพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์ และสามารถทำให้บรรลุจุดหมายง่ายที่สุดเร็วที่สุด ประหยัดเวลาที่สุด ประหยัดแรงงานและค่าใช้จ่ายมากที่สุด การสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง อาจจะใช้เฉพาะกิจกรรมที่เห็นว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดเพียง 1-2 กิจกรรมก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องทำทุก ๆ กิจกรรม เพราะการทำเช่นนั้นอีกจะไม่เป็นการประหยัดด้วยประการทั้งปวงแล้วอาจจะก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายอีกด้วย

2.2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีขั้นตอนหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือการวัดและประเมินผล เพราะการวัดและประเมินผล เพราะการวัดและประเมินผลจะได้ข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ว่าบรรลุตามจุดประสงค์ของการสอนและความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ การวัดและประเมินผลการศึกษาเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของนักการศึกษาในระดับการศึกษาต่าง ๆ เพราะผลจากวัดจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของครูและนักการศึกษาเพื่อใช้ปรับปรุงวิธีสอน การแนะนำ การประเมินหลักสูตรแบบเรียน การใช้

อุปกรณ์การสอนตลอดจนการจัดระบบบริหารทั่วไปของโรงเรียน และนอกจากนี้ยังไม่ช่วยปรับปรุงการเรียนของนักเรียนให้เรียนถูกวิธียิ่งขึ้น เช่น ผลการสอบของนักเรียนที่ไม่ดี ไม่เพียงแต่แสดงความอ่อนของนักเรียนแต่ละคนเท่านั้น เพราะถ้าพิจารณาผลการสอบรวมทั้งโรงเรียนก็จะแสดงถึงความบกพร่องในสอนไม่ดีของครูด้วย และถ้าพิจารณาผลการสอบรวมทั้งโรงเรียนก็จะแสดงถึงความบกพร่องในด้านการบริหารของโรงเรียนของครูใหญ่ และคณะผู้บริหาร ยิ่งกว่านั้นถ้าเราพิจารณาผลการสอบรวมทั้งประเทศก็จะแสดงถึงความบกพร่องในการจัดระบบการบริหารของนักศึกษาระดับประเทศอีกด้วย ดังนั้น การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนจึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษา

การวัดและประเมินผลส่วนที่จะใช้พิจารณาตัดสินว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการสอนตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด การวัดและประเมินผลจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนซึ่งจำเป็นจะต้องจัดให้เป็นระบบที่ชัดเจนเหมาะสม เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนการสอนอันเป็นส่วนสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

2.3 การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

2.3.1 การจัดงบประมาณ การจัดงบประมาณเพื่อการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญมากสำหรับสถานศึกษาทุกระดับ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนประจำปีการศึกษาหนึ่ง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงและยังประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเงินของโรงเรียนจะต้องมีสมรรถภาพในการจัดงบประมาณของโรงเรียนได้ดี ไม่มีผิดพลาด จึงจะสามารถจัดงบประมาณของโรงเรียนให้สอดคล้องกับแผนการเรียนการสอนของแต่ละกลุ่มวิชาได้อย่างดี

2.3.2 การใช้อาคารสถานที่ เป็นสิ่งสนับสนุนการใช้หลักสูตร ซึ่งผู้บริหารการศึกษาพึงตระหนักว่าอาคารสถานที่ และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในสถานศึกษา ย่อมเป็นส่วนประกอบสำคัญต่อการเรียนการสอน และการอบรมบ่มเพาะนิสัยแก่ผู้เรียนได้ทั้งสิ้น แต่เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจมีปริมาณและคุณภาพของอาคารสถานที่แตกต่างกัน ฉะนั้น ผู้บริหารจำเป็นจะต้องวางโครงการและแผนการใช้อาคารสถานที่ทุกแห่งให้เหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุดและให้เป็นการประหยัดมากที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ โดยจะต้องสำรวจศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดรอบคอบ แล้วจึงวางแผนควรดำเนินการอย่างไรจึงจะบรรลุผลตามเจตนารมณ์ หรืออุดมการณ์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้

2.3.3 การอบรมเพิ่มเติมระหว่างการใช้หลักสูตร ขณะที่ดำเนินการใช้หลักสูตรจะต้องศึกษาปัญหาและปรับแก้สิ่งต่าง ๆ ให้เข้ากับสภาพจริงและความเป็นไปได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้โดยไม่ให้เสียหลักการใหญ่ของหลักสูตร สิ่งที่ครูต้องการ คือ การฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อสร้างความพร้อมในการสอนของครูให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น การฝึกอบรมจะกระทำได้จากภาวะวิเคราะห์ส่วนที่ขาดในบทบาทหน้าที่ของครู เกี่ยวกับการใช้

หลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และที่สำคัญที่สุดคือการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน

2.3.4 การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ภารกิจเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์วิชาการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนกลางซึ่งเป็นการพัฒนาหลักสูตรหน่วยงานนี้ควรหาทางสนับสนุนส่งเสริมหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตรให้สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยความมั่นใจ การจัดตั้งศูนย์วิชาการอาจจะทำในลักษณะศูนย์บริการแนะนำช่วยเหลือ หรือจัดตั้งโรงเรียนตัวอย่าง หรือตั้งที่กรมวิชาการได้จัดตั้ง โรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรที่ศูนย์พัฒนาหลักสูตรก็ได้ โรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรที่กรมวิชาการจัดขึ้น จะเป็นโรงเรียนที่สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ซึ่งพอจะเป็นแบบอย่างให้แก่โรงเรียนอื่น ๆ ได้ วิธีการเช่นนี้จะเป็นการกระตุ้นให้โรงเรียนผู้ใช้หลักสูตรได้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตรในโรงเรียนของตน และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการนำมาใช้หลักสูตรระหว่างโรงเรียนด้วย

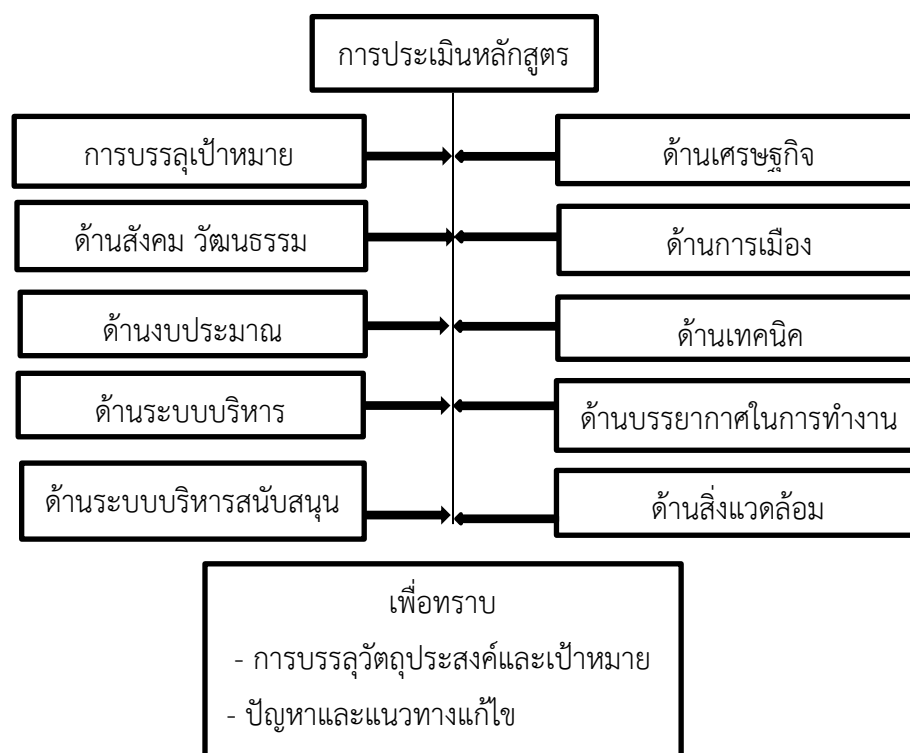
3. ขั้นตอนติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

3.1 การนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตรในโรงเรียน การนิเทศมีความจำเป็นอย่างยิ่งหน่วยงานทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษ เพื่อเป็นการช่วยปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งสงัด อุทรานันท์ (2532 : 268-269) กล่าวว่า การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้น หน่วยงานส่วนกลางในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตรควรจัดส่งเสริมเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเพิ่มเติม และติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่า ได้ด้วยความถูกต้องหรือไม่มีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาก็น่าจะได้แก้ไขให้ลุล่วงสำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นอาจดำเนินการให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรให้ดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง

การนิเทศการใช้หลักสูตรหรือการนิเทศการเรียนการสอน ต้องคำนึงหลักสำคัญของการนิเทศ คือ การให้คำแนะนำช่วยเหลือไม่ใช่การคอยตรวจสอบเพื่อจับผิดแต่ประการใด โดยลักษณะเช่นนี้ผู้นิเทศจำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศ การดำเนินการนิเทศจะต้องดำเนินไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยและร่วมมือกัน

3.2 การติดตามและการประเมินผลการใช้หลักสูตร จะต้องมีการวางแผนให้ชัดเจนว่า จะทำการประเมินส่วนใดหลักสูตร ถ้าการวางแผนเกี่ยวกับการประเมินไม่ชัดเจน เมื่อมีความต้องการจะทำการประเมินในหัวข้อนั้นหรือส่วนนั้น บางครั้งอาจจะกระทำไม่ได้เพราะต่อเนื่อง ดังนั้น การวางแผนเพื่อการประเมินหลักสูตรจะต้องชัดเจน และจะใช้วิธีการประเมินอย่างไรจึงจะได้ผลเป็นภาพรวมที่สามารถนำมาอธิบายได้ว่า สิ่งใดเป็นบรรยากาศ หรือสภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยหรือไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ดำเนินการใช้หลักสูตรไปแล้วบรรลุถึงสิ่งที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สามารถตอบสนองความมุ่งหมายหลักที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินหลักสูตรว่า

บรรลุเป้าหมายหรือไม่ การออกแบบการประเมินที่กว้างและลึก คือ การมองภาพรวมทั้งหมดของการใช้หลักสูตร การหาตัวบ่งชี้สำคัญ ๆ นั้นจะต้องระมัดระวังเรื่องตัวแปรทางวัฒนธรรมทางสังคมและเศรษฐกิจด้วย เพราะ บางอย่างผู้ประเมินอาจมองข้ามไป เช่น โรงเรียนขนาดใหญ่ย่อมได้เปรียบกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก องค์กรประกอบที่ จัดตั้งโรงเรียน ถ้าชุมชนให้การสนับสนุนอย่างดีก็จะมีผลต่อการใช้หลักสูตร หรือโรงเรียนขนาดเล็กมากเกินไป เช่น มี นักเรียน 40-50 คนมีครู 2-3 คน บางครั้งอาจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถพัฒนาได้มากเท่าที่ควรหลักการ จะร่างให้ตีสมบูรณ์สักเท่าใดก็ตาม การนำหลักสูตรไปใช้ควรพิจารณาให้รอบคอบ ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้จะมีระบบกลุ่ม โรงเรียนช่วยเหลือก็ตาม บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่มาช่วยเสริมให้สามารถอธิบายได้ ชัดเจนว่าเหตุใดการนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลหรือไม่ได้ผล เพราะมีปัจจัยแทรกซ้อนทางเศรษฐกิจ สังคมและค่านิยม ของบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยข้อพิจารณาในการประเมินหลักสูตรสรุปได้ ดังแสดงในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ข้อพิจารณาในการประเมินหลักสูตร

ที่มา : (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 278)

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้หลักสูตร

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้หลักสูตรนับว่าเป็นกิจกรรมที่ขาดไม่ได้ ดังนี้ (แรมสมร อยู่สภาพ, 2536 : 291-292)

4.1 การจัดตั้งศูนย์วิชาการ ศูนย์วิชาการที่จัดขึ้นนี้ จะทำหน้าที่เหมือนศูนย์กลางการให้ความรู้ คำแนะนำ และบริการด้านเอกสารประกอบหลักสูตร ตลอดจนเป็นแหล่งวิทยากรให้กับโรงเรียนต่าง ๆ การจัดตั้งศูนย์วิชาการนี้อาจจะจัดตั้งภายในแต่ละโรงเรียน หรือหลาย ๆ โรงเรียนจัดตั้งร่วมกันและร่วมกันบริหารงานของศูนย์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

4.2 การจัดตั้งศูนย์แนะแนว ปัจจุบันนี้การแนะแนวถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ในทุกระดับการศึกษา เพราะผู้บริหารตระหนักถึงความจำเป็นในการให้คำแนะนำด้านการเรียน การแก้ปัญหา การเลือกและตัดสินใจด้านการเรียนของนักเรียนแต่ละคนเป็นการช่วยให้นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลด้านการเรียนสูงขึ้นวิธีการหนึ่ง

การจัดตั้งศูนย์แนะแนวขั้นนี้ถือว่าเป็นระบบการสนับสนุนการใช้หลักสูตรที่สำคัญอีกระบบหนึ่ง ครูทุกคนควรเป็นครูแนะแนว สามารถวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนของเด็กและในทุกด้านที่เกี่ยวกับเด็ก ในการแนะแนวเด็กนั้นควรใช้หลัก 3 ประการคือ

1. การแนะให้เด็กรู้จักตัวเองโดยเฉพาะด้านทักษะความสามารถเฉพาะตัว

2. แนะนำให้เด็กรู้จักสิ่งแวดล้อมทรัพยากร

3. แนะนำให้เด็กมองเห็นแนวทางการประกอบอาชีพได้ การแนะแนวนี้นควรทำอย่างต่อเนื่อง ถ้าเป็นในระดับท้องถิ่นครูจะต้องรู้จักวิเคราะห์วิจัยอาชีพต่าง ๆ และข้อมูลเศรษฐกิจสังคมในท้องถิ่น พัฒนาการแนะแนวให้ได้ผลที่สุด

4.3 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร นับเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการใช้หลักสูตรในโรงเรียนเป็นอย่างมาก ผู้บริหารและคณะผู้รับผิดชอบดูแลด้านการเรียนการสอนในแต่ละหมวดวิชาควรถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริม หรือจัดดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในทุกหมวดวิชา ในส่วนครูแต่ละคนก็ควรรับผิดชอบจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในวิชาที่ตนรับผิดชอบอยู่เช่นกัน ถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทุกคนมีความรับผิดชอบในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนี้ และร่วมมือร่วมใจกันจัดให้แก่ นักเรียนของตน การใช้หลักสูตรในโรงเรียนนั้น ๆ ก็จะมีบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่จัดตั้งไว้ได้

บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

จะเห็นได้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งจะต้องประสานงานร่วมกันหรือร่วมมือกันในการที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งบทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้มีรายละเอียด ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้หลักสูตร

ภาระหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ งานบริหารและบริการหลักสูตร งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร และงานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารต้องมีวิธีการในการควบคุมและส่งเสริมการใช้หลักสูตรของบุคลากรในโรงเรียน ดังนี้ (อมรา เล็กเริงสินธุ์, 2540 : 150-152)

1. การส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจ ผู้บริหารจำเป็นจะต้องรับบทบาทผู้นำการใช้หลักสูตร จะต้องมีการประชุมชี้แจงบทบาทการปฏิบัติตามหลักการ จุดหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยผู้บริหารต้องมีการประชุมชี้แจงและปฏิบัติการเตรียมการใช้หลักสูตรอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง ก่อนเริ่มปีการศึกษา รวมทั้งประชาสัมพันธ์หลักสูตรใหม่ให้ผู้ปกครองและผู้เรียนได้ทราบ เพื่อจะได้ส่งเสริมให้การใช้หลักสูตรเกิดผลดียิ่งขึ้น

2. การบริการเกี่ยวกับหลักสูตร

เอกสารหลักสูตรประกอบด้วย เอกสารหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือการวัดผลประเมินผล จุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชาต่างๆ และเอกสารอื่นๆ ควรจัดไว้ในที่ที่ผู้สอนทุกคนสามารถหยิบนำไปใช้ได้สะดวก ซึ่งวัชรู บูรณสิงห์ (2544 : 47-49) เสนอว่า การให้บริการและการจัดทำวัสดุ หลักสูตรนั้นผู้บริหารในฐานะผู้นำการใช้หลักสูตร ซึ่งนอกจากจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรแล้วยังต้องทำหน้าที่ในการบริหารหลักสูตรด้วย ในหน้าที่นี้งานแรกและเป็นงานที่สำคัญก่อนเริ่มงานอย่างอื่น ๆ ก็คือ การหาวิธีการที่จะทำให้ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรกิจกรรมที่สามารถทำได้มีหลายวิธี เช่น อาจใช้วิธีชี้แจงให้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษร อาจเรียกประชุมชี้แจงหรือจัดบรรยาย อบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับความรู้ทางด้านหลักสูตรและแนวทางปฏิบัติ รวมตลอดทั้งการประชุมเชิงปฏิบัติในการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

นอกจากนี้ ผู้บริหารจึงต้องให้บริการและสนับสนุนในการจัดให้มีการทำวัสดุหลักสูตรด้วย ซึ่งวัสดุประกอบหลักสูตรคือสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาใช้ประกอบกับหลักสูตรเพื่อให้ผลของการเรียนการสอนบรรลุถึงจุดหมายของหลักสูตรประกอบด้วย

2.1 เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หนังสือเรียน คู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือการวัดประเมินผล การเรียน คู่มือการจัดกิจกรรม คู่มือการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ คู่มือการบริหารจัดการแนะแนว คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน คู่มือการบริหารหลักสูตร คู่มือผู้สอน คู่มือผู้ปกครอง และเอกสารอื่นที่ใช้ประกอบหลักสูตร

2.2 สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ เอกสารประกอบการเรียนการสอน หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม แบบฝึก บทเรียนสำเร็จรูป ใบงานและอุปกรณ์การสอน เช่น บทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ บทเรียนออนไลน์ ชุดการสอน เป็นต้น

การให้บริการด้านวัสดุหลักสูตรนี้ ผู้บริหารจะต้องจัดหาบับที่เป็นปัจจุบัน ให้มีจำนวนครบถ้วนทุกประเภท และให้มีจำนวนมากพอที่ผู้สอนจะศึกษาหาความรู้และนำไปใช้ได้ หากโรงเรียนได้รับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนไม่มากนัก ผู้บริหารควรทำสำเนาเพิ่มขึ้นและแจกให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยแห่งละ 1 ชุด หากกลุ่มสาระการเรียนรู้ใดมีผู้สอนมากอาจจะต้องให้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ต้องมีการประชุมชี้แจงและทบทวนให้ผู้สอนได้ใช้และใช้ให้เป็น ผู้บริหารอาจมอบหมายผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ดูแลให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้สอนด้วย

การจัดทำสื่อการเรียนการสอน ถือเป็นหน้าที่ที่ผู้สอนจะต้องวางแผนว่าจะใช้อะไรจะจัดหา โดยการจัดซื้อจัดจ้าง หรือผลิตขึ้นเองและจะนำมาใช้ในการกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร ผู้สอนอาจไม่มีแนวคิดหรือไม่รู้จักวิธีการผลิตหรือการใช้สื่อการเรียนการสอนหรือใช้แล้วไม่ประสบผล ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมหลายรูปแบบ เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดทำ ผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ กิจกรรมที่อาจทำได้ ดังนี้

2.2.1 กำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียนที่จะให้ผู้สอนจัดหา ผลิต และใช้สื่อการเรียนการสอน ในแต่ละหมวดวิชา

2.2.2 จัดสรรงบประมาณในการจัดหาและผลิตสื่อ

2.2.3 ช่วยอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เท่าที่โรงเรียนจะทำได้ เช่น ช่วยประสานงานจัดหาผู้พิมพ์ต้นฉบับและทำสำเนา จัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำ เป็นต้น

2.2.4 จัดโครงการฝึกอบรม อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ให้ทดลองทำและนำไปใช้

2.2.5 เชิญวิทยากรผู้ประสบความสำเร็จในด้านการสร้าง และใช้สื่อการเรียนการสอนมาเสนอผลงานและสาธิตการนำไปใช้ที่ถูกต้อง

2.2.6 นำผู้สอนไปศึกษาสถานที่ต่าง ๆ ที่มีการผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนที่ได้ผล เพื่อช่วยผู้สอนสนใจและเกิดแรงบันดาลใจ

2.2.7 จัดประกวดการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน

2.2.8 สร้างแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกด้วยวิธีการต่าง ๆ

3. การบริหารเกี่ยวกับอาคารสถานที่

เมื่อผู้สอนมีความเข้าใจหลักสูตรชัดเจนแล้ว ผู้บริหารและกรรมการวิชาการของสถานศึกษา จะต้องมาพิจารณาร่วมกันว่า ควรมีการปรับปรุงอาคารสถานที่และกำหนดใช้อย่างไร การเรียนการสอนในบาง

รายวิชาอาจต้องมีห้องพิเศษ เช่น ห้องเรียนศิลป์ ห้องปฏิบัติการวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนทางภาษา ห้องพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งการเตรียมสถานที่ที่ดีจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และเอกสารประกอบการสอน

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้กับผู้สอนแต่ละรายวิชาจะต้องช่วยกันคิดทำรายการเสนอผู้ช่วยฝ่ายวิชาการพิจารณาขอตั้งงบประมาณ กรรมการงบประมาณจะช่วยกันพิจารณาจัดให้ตามความเหมาะสมและจำเป็น ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องคอยควบคุมดูแลให้การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามโครงการที่วางแผนไว้

5. การนิเทศการสอน

กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้นั้น จุดสำคัญอย่างหนึ่งอยู่ที่การเรียนการสอนการปรับปรุงวิธีสอนของผู้สอนให้ก้าวหน้าและสอดคล้องกับหลักสูตรเป็นวิธีการที่ค่อนข้างจะซับซ้อนและต้องใช้เวลาการนิเทศกันเองภายในโรงเรียน ซึ่งอาจได้ผลในระดับหนึ่ง ผู้บริหารจึงควรส่งผู้สอนไปเข้ารับการอบรมทางวิชาการในเรื่องต่าง ๆ เช่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยในชั้นเรียน การสอนซ่อมเสริม การจัดการชั้นเรียน จิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งผู้บริหารงานวิชาการจะต้องรู้จักการกระตุ้นและสนับสนุน หาทางให้ผู้สอนเกิดความรู้สึกรักอยากปรับปรุงการสอนของตนเองโดยมีผู้บริหารคอยส่งเสริมและให้กำลังใจ

เราคงยอมรับกันว่าความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของผู้สอนและกระบวนการเรียนของผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องดูแลให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากผู้สอนในโรงเรียนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านคุณวุฒิความสามารถ และประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนและสิ่งที่คุณเรียนจะได้รับนอกจากนี้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการศึกษา เนื้อหา นวัตกรรมและเทคโนโลยี ความจำเป็นในการจัดการปรับปรุงและช่วยเหลือผู้สอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมมีเพิ่มมากขึ้น ผู้บริหารจึงต้องมีบทบาทที่ต้องนิเทศการสอน หรือจัดให้มีการนิเทศการสอนเพื่อช่วยเหลือผู้สอนใน

2. บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนในการใช้หลักสูตร

ผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญในการที่จะนำอุดมการณ์ เป้าหมายของหลักสูตรที่เป็นลายลักษณ์อักษรไปสู่การปฏิบัติจริงให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้ประสบผลสำเร็จหรือไม่ ผู้สอนจึงเป็นกลไกสำคัญในการแปลงหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ฉะนั้น นอกจากผู้สอนจะต้องได้เรียนรู้ฝึกฝนและทำความเข้าใจในหลักการ แนวคิด ทิศทางการพัฒนาผู้เรียน วิธีการสอน การวัดและประเมินผลของหลักสูตรอาจยังคงไม่เพียงพอ ผู้สอนจะต้องเข้าใจและตระหนักในบทบาทหน้าที่ในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจกับหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการของหลักสูตรใหม่
2. ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีสอนที่เอื้อต่อหลักสูตร
3. คิดค้นคว้าและแสวงหาแนวทางและวิธีใหม่ ๆ มาใช้จัดการเรียนการสอน
4. ศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือครู ให้เข้าใจชัดเจนก่อนทำการสอน
5. เตรียมการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแนวหลักสูตรใหม่
6. วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเลือกกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
7. ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ให้เหมาะสมสอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้และตัวผู้เรียน
8. วางแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการใหม่
9. ใช้แหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในโรงเรียนในท้องถิ่น ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนให้มาก
10. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในชุมชนของตนและชุมชนอื่นๆ
11. ส่งเสริมผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมและร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนของตน

สรุปได้ว่า หลักสูตรจะถูกนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพหรือไม่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องทำหน้าที่ให้สอดคล้องกัน ซึ่งวัชร บุณณสิงห์ (2544 : 47-48) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการใช้หลักสูตรของผู้บริหารและครูผู้สอนได้ ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 หน้าที่ของผู้บริหารและครูผู้สอนในการใช้หลักสูตร

หน้าที่ของผู้บริหาร	หน้าที่ของครูผู้สอน
1. เป็นผู้นำในการใช้หลักสูตรและการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตร	1. ใช้หลักสูตรตามที่ได้รับมอบหมาย
2. ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักสูตรอย่างกระจ่างชัดสามารถควบคุมดูแล และให้คำแนะนำแก่ผู้สอนให้ดำเนินการจนบรรลุจุดหมายของหลักสูตร	2. ศึกษาและทำความเข้าใจองค์ประกอบของหลักสูตรทุกส่วน
3. กำหนดมาตรการและแนวปฏิบัติในการใช้หลักสูตร	3. ปฏิบัติตามแนวทางที่โรงเรียนกำหนด
4. จัดหาวัสดุหลักสูตรที่ทันสมัยและให้มีจำนวน	4. ใช้วัสดุหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

<p>เพียงพอดีจำนวนผู้สอน</p> <p>5. ควบคุมดูแลติดตามผลการใช้หลักสูตรสนับสนุนส่งเสริมและนิเทศการใช้หลักสูตรและการสอนวิธีการให้กำลังใจและช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น</p> <p>6. ประเมินผลการใช้หลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรสำหรับโรงเรียนของตน</p>	<p>5. วิเคราะห์หลักสูตร แปลความและตีความหลักสูตรสู่แนวปฏิบัติและเลือกใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม</p> <p>6. ประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การประเมินผลการใช้หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร</p>
---	--

บทสรุป

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยมีการจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ และมีการดำเนินงานอื่น ๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทำความเข้าใจกับการนำหลักสูตรไปใช้ตามบทบาทหน้าที่ของตน เพื่อให้การใช้หลักสูตรนั้นสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

งานที่สำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ งานบริหารและบริการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และงานสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ โดยการนำหลักสูตรไปใช้จะมีขั้นตอนการปฏิบัติ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตร ขั้นการใช้หลักสูตร และขั้นการประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้จะได้ผลบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่ อยู่ที่ความรู้ ความเข้าใจ แนวปฏิบัติของหลักสูตรอย่างแท้จริงของผู้ใช้หลักสูตร และกระบวนการนิเทศ ติดตาม รวมถึงการตระหนักในบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้
2. จงอธิบายแนวคิดของการนำหลักสูตรไปใช้
3. จงอธิบายลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้
4. จงอธิบายขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้มาพอเข้าใจ
5. ครูผู้สอนมีผลต่อความสำเร็จของการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างไร
6. จงยกตัวอย่างบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้หลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- ชาติชาย ม่วงปฐม. (2557). เอกสารประกอบการสอน รายวิชาพัฒนาหลักสูตร. อุตรธานี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- চার্গ বৃষ্টি. (2531). **তথ্যসূত্র** : **কার্যকরিত্ব**। ঢাকা : **আবুল কালাম আজাদ**.
- บุญเลี้ยง หุมทอง. (2553). **การพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุจิรี ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม. (2545). **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด.
- แรมสมร อยู่สถาพร. (2536). **เทคนิคและวิธีสอนในระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชร บวรณสิงห์. (2544). **การบริหารหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**. เชียงใหม่ : เดอะโนว์เลจ เซ็นเตอร์.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2547). **การพัฒนาหลักสูตรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน : หลักการและแนวปฏิบัติ**.
ปัตตานี : ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อมรา เล็กเริงสินธุ์. (2540). **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ฝ่ายเอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- Beauchamp, G.A. (1981). *A Curriculum Theory* (4thed.). Illinois : F.E.Peacock.
- Verduin, J.R. (1977). *Cooperative Curriculum Improvement*. New York : Prentice-Hall.

แผนบริหารการสอนบทที่ 5

การประเมินหลักสูตร

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของการประเมินหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร
3. ความสำคัญของการประเมินหลักสูตร
4. ประเภทของการประเมินหลักสูตร
5. ระยะเวลาในการประเมินหลักสูตร
6. สิ่งที่ควรประเมินในการประเมินหลักสูตร
7. หลักการสำคัญในการประเมินหลักสูตร
8. ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร
9. ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร
10. ปัญหาในการประเมินหลักสูตร
11. รูปแบบการประเมินหลักสูตร

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายความหมายของการประเมินหลักสูตรได้
2. ระบุจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรได้
3. บอกความสำคัญของการประเมินหลักสูตรได้
4. บอกประเภทของการประเมินหลักสูตรได้
5. บอกระยะเวลาในการประเมินหลักสูตรได้
6. บอกสิ่งที่ควรประเมินในการประเมินหลักสูตรได้
7. บอกหลักการสำคัญในการประเมินหลักสูตรได้
8. อธิบาย/วิเคราะห์ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตรได้
9. บอกประโยชน์ของการประเมินหลักสูตรได้
10. ระบุปัญหาในการประเมินหลักสูตรได้
11. อธิบาย/วิเคราะห์รูปแบบการประเมินหลักสูตรได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม

3. กระบวนการกลุ่ม
4. แสดงความคิดเห็น
5. แผนผังความคิด/บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
2. Microsoft Power point การประเมินหลักสูตร
3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร
4. Internet และ Website เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร
5. ตัวอย่างการเขียน Mind Mapping (แผนผังความคิด)
6. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม
3. แสดงแผนผังความคิด/ตรวจผลงานประจำบท

บทที่ 5

การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในการตรวจสอบหาคุณภาพของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร มีข้อบกพร่องส่วนใดที่ควรปรับปรุงแก้ไขบ้าง เมื่อมีการประเมินหลักสูตรแล้วสามารถตอบคำถามได้ว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้นจะเป็นอย่างไรบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้หรือไม่ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพสูงขึ้น การประเมินหลักสูตรมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบก็มีการประเมินที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการประเมิน การประเมินหลักสูตรมีทั้งก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร และหลังการใช้หลักสูตร ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจึงเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรอย่างชัดเจนว่า สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางเอาไว้หรือไม่ หรือว่ามีข้อบกพร่อง อุปสรรคอะไรจึงไม่ประสบผลสำเร็จ

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 192) ได้ให้นิยามคำว่า การประเมินหลักสูตรว่า การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจข้อบกพร่องหรือปัญหาเพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นหรือตัดสินคุณค่าของหลักสูตรนั้น ๆ

อึ้ง บั้วศรี (2542 : 328) ให้ความหมายการประเมินหลักสูตรว่า กระบวนการของข้อกำหนด รวบรวมและประมวลข้อมูลที่มีประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ ที่ต้องทำต่อเนื่องกันตั้งแต่เริ่มวางแผนจัดทำหลักสูตรต้นแบบ จนกระทั่งได้หลักสูตรแม่บทที่เสร็จสมบูรณ์จนถึงขั้นนำไปใช้

รุจิรุ ภู่อาระ (2545 : 143) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในเชิงปริมาณ
2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการปฏิบัติของผู้เรียนกับมาตรฐาน
3. การอธิบายและการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร
4. การอธิบายการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการเลือกการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจเรื่อง

หลักสูตร

5. การใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ของหลักสูตรต่อผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด หลักสูตรสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้จริงหรือไม่ ซึ่งข้อมูลการประเมินหลักสูตรจะไปสู่การตัดสินใจที่จะปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีคุณภาพสูงขึ้น

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 291) ให้ความหมายว่า การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่าหลักสูตรนั้น ๆ มีประสิทธิภาพแค่ไหน เมื่อนำไปใช้แล้วบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีอะไรที่ต้องแก้ไขเพื่อนำผลที่ได้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีกว่า

มารุต พัฒนาผล (2561 : 31) สรุปความหมายการประเมินหลักสูตร คือ การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรในลักษณะการตัดสินคุณค่าในประเด็นต่าง ๆ ว่ามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด หรือไม่เพียงใดโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และนำผลการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากขึ้น

กูด (Good, 1973 : 209) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินหลักสูตร คือการประเมินผลของกิจกรรมการเรียนภายในขอบข่ายของการสอนที่เน้นเฉพาะจุดประสงค์ของการตัดสินใจในความถูกต้องของจุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์ และความต่อเนื่องของเนื้อหาและผลสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจในการวางแผนการจัดโครงการต่อเนื่องและการหมุนเวียนของกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่จะจัดให้มีขึ้น

โอลิวา (Oliva, 1992 : 52) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า เป็นกระบวนการที่กระทำอย่างต่อเนื่องโดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมแล้วนั้นในการทำการตัดสินใจซึ่งกระทำ เพื่อจุดประสงค์ของการทำให้เกิดเป็นระบบแบบแผนที่ดีขึ้น

จากความหมายของการประเมินหลักสูตรสรุปได้ว่า กระบวนการประมวลผลข้อมูลที่มีประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจคุณภาพของหลักสูตรนั้น ๆ ว่า มีประสิทธิภาพเพียงใด มีผลกระทบอย่างไร เมื่อนำไปใช้แล้วสามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายได้จริงหรือไม่ มีอะไรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นบ้าง

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ พอสรุปได้ ดังนี้ (ทิตินา แคมมณี, 2544 : 134, ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 192-193)

1. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ทั้งนี้มักจะประเมินในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินการอยู่ โดยพิจารณาความสอดคล้อง เหมาะสมขององค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาวิชา การวัดและประเมินผล ฯลฯ ว่าสามารถนำมาปฏิบัติในช่วงการทดลองหรือในขณะที่ใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินการอยู่ได้มากน้อยเพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคใด ซึ่งจะเป้นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพได้ทันทางที่

2. เพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การประเมินในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้ทำให้ได้แนวทางการปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. เพื่อตัดสินคุณภาพของหลักสูตร โดยพิจารณาว่ามีคุณภาพดีหรือไม่ดี บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ตอบสนองความต้องการของสังคมเพียงใด เหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อไปหรือไม่ การประเมินในลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งแล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผลเมื่อจบโครงการหรือเมื่อการนำไปใช้ครบถ้วนตามวงจรหลักสูตร

4. เพื่อติดตามผลผลิตจากหลักสูตร โดยพิจารณาที่คุณภาพของผู้เรียนว่า มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตร หลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษามาแล้ว การประเมินในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้หรือหลังจากที่ใช้ไปแล้วระยะหนึ่ง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 218-219) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรใด ๆ ก็ตามจะมีจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกัน คือ

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรหรือการประเมินปัจจัยเบื้องต้น โดยตรวจสอบดูว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมา นั้นสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งเป็นระยะของการพัฒนาหลักสูตรและการตรวจสอบหลักสูตรตามลำดับ

2. เพื่อวัดผลดูว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบระบบของหลักสูตร รวมทั้งวัสดุประกอบหลักสูตรและการบริหารและการบริการหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่

3. การประเมินผลจากตัวผู้เรียนเองหรือการประเมินผลเพื่อตรวจสอบดูว่ามีลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 293) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร คือ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงคุณภาพการศึกษาของสังคม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อประชากรในการพัฒนาสังคมต่อไป ดังนั้นการประเมินหลักสูตรซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งไม่น้อยกว่า กระบวนการในการจัดการศึกษาในส่วนอื่น ๆ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องหาวิธีที่ดีที่สุดในการประเมินหลักสูตรเพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และจะต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนตามขั้นตอนของวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้

ประสาธ เมืองเฉลิม (2554 : 105-106) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรที่ปฏิบัติกันส่วนใหญ่ มีอยู่ 2 ประการ ดังนี้

1. การประเมินเพื่อปรับปรุงหลักสูตร คือ การประเมินในระหว่างการทำงานพัฒนาหลักสูตร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผลการประเมินนั้นเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยมีการวัดผลเป็นระยะ ๆ ในระหว่างการทำงานทดลองใช้หลักสูตร แล้วนำผลจากการวัดมาประเมินว่า ขั้นตอนหลักสูตรมีความเหมาะสม และสามารถปฏิบัติได้ดีเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรในการปรับปรุงส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรได้อย่างถูกต้องก่อน

2. การประเมินเพื่อสรุปผลว่าคุณค่าของการพัฒนาหลักสูตร มีความเหมาะสมหรือไม่ หลักสูตรได้สนองความต้องการของผู้เรียนของสังคมเพียงใด ควรจะใช้ได้ต่อไปหรือควรยกเลิกหรืออาจยกเลิกบางส่วนและปรับแก้ส่วนใด

มารุต พัฒผล (2561 : 31) สรุปว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนตลอดจนผู้สำเร็จการศึกษาว่า เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่ เพียงใด แล้วนำผลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ทาบ (Taba, 1962 : 310) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินหลักสูตรกระทำขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงใดบ้างที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา การประเมินดังกล่าวจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตรและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ จุดประสงค์ ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คุณภาพของผู้ใช้ บริหารและผู้ใช้หลักสูตร สมรรถภาพของผู้เรียน ความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ การใช้สื่อและวัสดุการสอน ฯลฯ

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่
2. เพื่อตัดสินใจว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบระบบของหลักสูตรต่าง ๆ รวมทั้งการบริหารงานและการสอนตามหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ หรือสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่างไร
3. เพื่อประเมินผลจากตัวผู้เรียน เพื่อตรวจสอบว่า มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

ความสำคัญของการประเมินหลักสูตร

นักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินไว้ ดังนี้

สงัด อุทรานันท์ (2532 : 279-280) กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า ควรทำให้ครอบคลุมระบบของหลักสูตรทั้งหมดและควรประเมินให้ต่อเนื่องกัน ดังนั้น การประเมินหลักสูตรจึงควรประเมินทั้ง 4 ประเด็นสำคัญ คือการประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตร การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร และการประเมินระบบหลักสูตร มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาวิชา กิจกรรม และการวัดประเมินผล เป็นต้น ซึ่งมักจะประเมินคุณค่าของเอกสารหลักสูตรในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความชัดเจน ความสอดคล้องทั้งในแง่ความสอดคล้องภายในหลักสูตรและความสอดคล้องภายนอกหลักสูตร ความครอบคลุมความซ้ำซ้อน ความเหมาะสม และความทันสมัย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้วิธีให้ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้องประเมิน

2. การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินในส่วนที่เกี่ยวกับการนำเอกสารหลักสูตรไปใช้เพื่อศึกษา ว่าได้ดำเนินการไปตามวิธีการและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ให้ไว้ในหลักสูตรหรือไม่เพียงใด การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรทำอย่างไรรวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการนำหลักสูตรไปใช้ วิธีการประเมินอาจใช้การสังเกต สัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถามของผู้ใช้หลักสูตร ได้แก่ ครู นักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียน เป็นต้น

3. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร เป็นการประเมินในส่วนที่เป็นผลผลิตที่ได้จากหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย สัมฤทธิ์ผลของนักเรียนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เช่น ความรู้ ความสามารถในเนื้อหาวิชา บุคลิกลักษณะ พฤติกรรมทางด้านศีลธรรมจรรยา เป็นต้น

4. การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบพร้อมกันไปไม่ว่าจะเป็นเอกสาร หลักสูตร การใช้หลักสูตร สัมฤทธิ์ผลของนักเรียน และสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนทั้งหมด เช่น การบริหาร การจัดสภาพแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์ อาจารย์ นักเรียน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 193) และมารุต พัฒผล (2561 : 41) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินหลักสูตรไว้สอดคล้องกัน โดยเน้นการวิเคราะห์จำแนกตามช่วงเวลาการประเมินหลักสูตร 3 ระยะ ซึ่งครอบคลุมระบบของหลักสูตรทั้งหมดและควรประเมินให้ต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ เพื่อลดปัญหาอันเนื่องมาจากข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดของหลักสูตรที่อาจมีสาเหตุจากหลายปัจจัยและในระยะเวลาต่างกัน การประเมินหลักสูตรตามเวลาและจุดมุ่งหมายของการประเมินจึงแบ่งออกเป็น การประเมินก่อนการใช้หลักสูตร การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร และการประเมินหลังการใช้หลักสูตร แต่ละระยะมีความสำคัญ ดังนี้

1. การประเมินก่อนการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินตรวจสอบความเป็นไปได้ของหลักสูตรฉบับร่าง หลักสูตร ช่วยทำให้ทราบว่าเอกสาร มีความถูกต้อง หรือไม่ มีความชัดเจนอ่านแล้วเข้าใจตรงกันหรือไม่ ทรัพยากรที่ใช้ในหลักสูตรมีเพียงพอหรือไม่ ผู้บริหาร และผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรที่จะใช้เพียงใด แผนการใช้หลักสูตรมีความชัดเจนเพียงใด ซึ่งการประเมินหลักสูตร ก่อนการใช้หลักสูตร เป็นปัจจัยเอื้อต่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรช่วยทำให้ทราบว่า การใช้ หลักสูตรมีประสิทธิภาพเพียงใด เช่น การบริหารงานวิชาการ การนิเทศ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล สื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ คุณภาพผู้เรียน เป็นต้น การประเมินระหว่างใช้หลักสูตรเน้นการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนา (evaluation for improvement) เป็นสำคัญ

3. การประเมินหลังการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบเพื่อสรุปผลตัดสินว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้นควรจะใช้ต่อไปหรือควรปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นหรือควรยกเลิกการนำไปใช้อีก ช่วยทำให้ทราบประสิทธิผลของหลักสูตร คือ คุณภาพของผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ซึ่งโดยทั่วไปแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการรู้คิด (Cognitive) ด้านทักษะการปฏิบัติ (Psychomotor) และด้านอารมณ์และเจตคติ (Affective) ซึ่งใน Oxford Advanced Learner's Dictionary 7thed. ให้ ความหมายของ Affective ว่า “connected with

emotions and attitudes” การประเมินหลักสูตรช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร มีข้อมูล สารสนเทศ เพื่อนำไปใช้สำหรับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ให้มีความเหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมาก

กาเย่ (Gagne, 1967 : 19-20) มีความเห็นว่า สิ่งที่สำคัญของการประเมินหลักสูตรก็คือ หาวิธีตรวจสอบความเหมาะสมของการเลือกและการจัดเนื้อหา เพื่อจะได้ทราบว่า เนื้อหาบางตอนในหลักสูตรนั้นไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้เด็กเกิดความสับสนหรือทำให้เด็กเรียนรู้ได้ช้าลงหรือไม่ การจัดลำดับเนื้อหาในหลักสูตรทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่ การวิเคราะห์งานเป็นไปอย่างถี่ถ้วนเพียงใด สิ่งเหล่านี้รวมทั้งหลักการในการออกแบบหลักสูตรนั้นยากที่จะตรวจสอบโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่ก็มีควมจำเป็นจะต้องหาวิธีการศึกษาให้ได้

โบแชมป์ (Beauchamp, 1975 : 170-171) เสนอว่า การประเมินหลักสูตรอย่างน้อยที่สุดจะต้องให้ครอบคลุมใน 4 ด้าน คือ การประเมินผลการใช้หลักสูตรของครู การประเมินรูปแบบของหลักสูตร การประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน และการประเมินระบบหลักสูตร

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรนั้น ประกอบ 4 ส่วน คือ

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร โดยประเมินรายละเอียดต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในเอกสารหลักสูตร เช่น จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาวิชา กิจกรรม และการวัดประเมินผล เป็นต้น
2. การประเมินการใช้หลักสูตร โดยประเมินการใช้หลักสูตรว่า ได้ดำเนินการตามข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ให้ไว้ในหลักสูตรหรือไม่เพียงใด การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรทำอย่างไร
3. การประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น ความรู้ ความสามารถในเนื้อหาวิชา บุคลิกลักษณะ และพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป
4. การประเมินระบบหลักสูตร โดยประเมินขององค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรทั้งระบบพร้อมกัน

ประเภทของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามแนวทางในการประเมินได้ ดังนี้

โชติ เพชรชื่น (2535 : 570-571) ได้จำแนกประเภทของการประเมินหลักสูตรออกเป็น 2 แนวคิด คือ

1. **การประเมินผลผลิต** แนวคิดนี้ได้ปฏิบัติกันมานาน อาจเรียกว่าเป็นวิธีการดั้งเดิมซึ่งเป็นการประเมินประสิทธิภาพของการสอน โดยมุ่งวัดความสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรความสำเร็จหรือประสิทธิภาพของหลักสูตรซึ่งพิจารณาได้จากการเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนว่าพฤติกรรมของนักเรียนได้เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงไร ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่กิจกรรมที่ต้องกระทำในการประเมินตามแนวคิดนี้คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมนักเรียนกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจะทำการประเมินเมื่อการใช้หลักสูตรได้เสร็จสิ้นลงหรือสอนจบหลักสูตรสิ่งที่ใช้ในการประเมินคือ ผลของการทดสอบ หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้น ลักษณะ

การประเมิน ก็เป็นการเปรียบเทียบผลของการทดสอบ หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การประเมินลักษณะนี้เป็นการประเมินแบบอิงเกณฑ์

2. การประเมินหลักสูตรทั้งระบบ แนวคิดเป็นการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรทั้งหมด ได้แก่ เอกสารหลักสูตร หรือที่เรียกว่าตัวหลักสูตร สภาพการณ์ก่อนการใช้หลักสูตรการปฏิบัติขณะกำลังใช้หลักสูตร ตลอดทั้งสภาพการณ์ภายหลังจากการใช้หลักสูตรเสร็จแล้ว การประเมินตามแนวคิดนี้มีความเชื่อว่าการศึกษาระบบการทำงานในการเรียน และสภาวะแวดล้อมของโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้เข้าใจหรืออธิบายภาพของผลผลิตของการเรียนการสอนได้ดีกว่าแนวคิดแรก ลักษณะการประเมินเป็นการประเมินหลาย ๆ สิ่งหรือหลาย ๆ ด้าน ผลของการประเมินมักจะเป็นการบรรยายเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 193-194) ได้จำแนกประเภทของการประเมินหลักสูตรตามระยะเวลาในการประเมินหลักสูตรออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. การประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ (Pre-Evaluation) เป็นการประเมินในช่วงที่มีการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร อาจมีการดำเนินการตรวจสอบทุกขั้นตอนของการจัดทำหลักสูตร ตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายไปจนถึงการกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียน เมื่อสร้างหลักสูตรฉบับร่างเสร็จแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้จริงจึงควรมีการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฉบับร่างและองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรในระยะนี้ต้องอาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตรทางด้านเนื้อหาวิชา ทางด้านวิชาชีพครูทางด้านการวัดและประเมินผล เป็นต้น

2. การประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร (Midterm or Progressive Evaluation) เป็นการประเมิน ในขณะที่มีการดำเนินการใช้หลักสูตรที่จัดทำขึ้น ควรมีการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด จะแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม เช่น ประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรในด้านการบริหาร การจัดการหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอน

3. การประเมินหลักสูตรหลังการใช้หลักสูตร (Summative Evaluation) เป็นการประเมินหลังจากที่มีการใช้หลักสูตรมาแล้วระยะหนึ่ง หรือครบกระบวนการเรียบร้อยแล้ว ควรจะประเมินหลักสูตรทั้งระบบซึ่งได้แก่ การประเมินองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรทั้งหมด คือ เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับติดตาม การจัดกระบวนการเรียนการสอน ฯลฯ เพื่อสรุปผลตัดสินว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นควรดำเนินการใช้ต่อไป หรือควรปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นหรือควรยกเลิก

นอกจากนี้ ไพศาล หวังพานิช (2543 : 14-15) ได้จำแนกประเภทของการประเมินหลักสูตรตามระดับของหลักสูตร และจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน ดังต่อไปนี้

1. ประเภทของการประเมินหลักสูตรที่จำแนกตามระดับของหลักสูตร แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1.1 การประเมินองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ การประเมินความจำเป็น การประเมินวัตถุประสงค์ การประเมินโครงสร้าง การประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร (การสอน วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรม) การประเมินปัจจัยป้อน (ผู้เรียนที่คัดเลือกเข้ามา ความพร้อมด้านต่าง ๆ) และการประเมินผลหรือผลลัพธ์ (Outcome)

1.2 การประเมินหลักสูตรโดยภาพรวม เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ซึ่งต้องประเมินทุกองค์ประกอบของหลักสูตรเพื่อสรุปผลหรือภาพรวม

2. ประเภทของการประเมินหลักสูตรที่จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมินสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การประเมินเพื่อปรับปรุง (Formative Evaluation) เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นตรวจสอบข้อเด่น ข้อด้อยในส่วนประกอบของหลักสูตรเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการแก้ไขปรับปรุงเป็นสำคัญ

2.2 การประเมินเพื่อสรุปรวม (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อการประมวลผลโดยสรุปรวมทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตร

ระยะเวลาในการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การประเมินหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ระยะที่ 2 การประเมินหลักสูตรระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร และระยะที่ 3 การประเมินหลักสูตรหลังจากการใช้หลักสูตรครบวงจร รายละเอียดมีดังนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 294-295)

1. ระยะที่ 1 การประเมินหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้

เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้จริง จะต้องมีการประเมินเพื่อตรวจสอบ คุณภาพหลักสูตรฉบับร่าง รวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการประเมินหลักสูตร ในระยะนี้จะต้องกระทำอย่างรอบคอบและมีระบบที่ชัดเจน เพราะผลการประเมินจะนำมาใช้ปรับปรุงหลักสูตร ให้สมบูรณ์ได้ตรงประเด็น มีขั้นตอน ดังนี้

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ได้แก่ ประเมินเอกสารหลักสูตร ระบบการบริหารจัดการ ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการใช้หลักสูตร ผลผลิตของหลักสูตร และคุณค่าของหลักสูตร

1.2 การวางแผนดำเนินการ เป็นการนำจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรในแต่ละด้านมาวางแผน กำหนดขอบข่ายของการประเมินให้ชัดเจน ทั้งในด้านผู้รับผิดชอบการประเมิน การเก็บข้อมูล แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอรายงานผลการประเมิน

1.3 การทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่าง การออกแบบทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่างจะต้องจัดให้คล้ายสถานการณ์จริง แต่ขนาดของกลุ่มทดลองจะเล็กและเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรที่จะใช้หลักสูตรจริง นอกจากนั้นการทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่างจะสอดคล้องกับการวางแผน การประเมินหลักสูตรด้านระบบบริหารจัดการและการนิเทศกำกับดูแล รวมทั้งทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการใช้หลักสูตร

1.4 การประเมินผลจากการทดลองใช้ เป็นการนำผลมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรควรจัดทำเป็นระบบ เพราะผลการวิเคราะห์จะเป็นเครื่องชี้นำไปสู่การปรับปรุงในแต่ละส่วนของการประเมิน และนำไปปรับปรุงหลักสูตรทั้งระบบ

2. ระยะที่ 2 การประเมินหลักสูตรระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร

การประเมินหลักสูตรในระยะนี้ เป็นการทำให้หลักสูตรกระจ่าง มีความชัดเจนของกระบวนการใช้หลักสูตรในด้านระบบบริหารและการจัดการหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพราะการใช้หลักสูตรในระยะนี้จะใช้ในภาพกว้าง มีกลุ่มเป้าหมาย สถานที่ และเวลาที่แตกต่างกัน การประเมินหลักสูตรระยะนี้จะทำให้ได้ภาพกว้างและลึกเพื่อใช้ในการตัดสินใจตัดสินคุณค่าได้

3. ระยะที่ 3 การประเมินหลักสูตรหลังจากการใช้หลักสูตรครบวงจร

เมื่อการใช้หลักสูตรครบกระบวนการแล้ว จะต้องประเมินหลักสูตรทั้งระบบเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร รวมทั้งการบริหารจัดการทรัพยากรในการใช้หลักสูตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และผลการประเมินจะใช้เป็นข้อมูลสำหรับการของบประมาณเพื่อจัดการศึกษาต่อไป การประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ได้แก่ การประเมินองค์ประกอบด้านต่างๆ ของหลักสูตรทั้งหมด คือ เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร บุคลากรที่เกี่ยวข้อง สภาพการใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตรทั้งระบบ แบ่งการประเมินออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

3.1 การประเมินตนเองหรือการประเมินภายใน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการประเมินหลักสูตร เช่น ผู้สอนและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง การประเมินผลสัมฤทธิ์โดยผู้สอน ฯลฯ

3.2 การประเมินโดยบุคคลภายนอก โดยมีจุดมุ่งหมายของการประเมินเฉพาะด้านขององค์ประกอบหลักสูตรเพื่อพิจารณาภาพรวมของระบบหลักสูตร

3.3 การติดตามผลการใช้หลักสูตร การประเมินส่วนนี้ควรร่วมมือกันจากกรรมการประเมินหลักสูตรทั้งภายในและภายนอก

การประเมินหลักสูตรที่ดีควรมีการตรวจสอบเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ทราบว่า ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร มีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดอะไรที่จำเป็นต้องรีบแก้ไข เพื่อที่จะลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเมื่อใช้หลักสูตรจริง

สิ่งที่ควรประเมินในการประเมินหลักสูตร

ในการประเมินหลักสูตรนั้น สิ่งที่ต้องประเมินในการประเมิน หลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ประเภท (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 195-197) คือ

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรว่า จุดหมาย จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ และวิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนมีความสอดคล้อง เหมาะสม

ครอบคลุมและถูกต้องตามหลักการพัฒนาหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ภาษาที่ใช้สามารถสื่อสารให้เข้าใจและมีความชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติหรือไม่ หลักสูตรที่สร้างขึ้นเหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ และสามารถสนองความต้องการของสังคมและผู้เรียนมากน้อยเพียงใด การประเมินเอกสารหลักสูตรมักใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้วิธีการที่ให้ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการประเมิน นอกจากนี้ยังสามารถใช้วิธีอื่น ๆ เช่น การใช้การสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม โดยกำหนดรายการและระดับที่ต้องการประเมิน เป็นต้น

2. การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีกับสถานการณ์จริงเพียงใด การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทำอะไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรในการใช้หลักสูตร เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น และสามารถนำหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการประเมินอาจจะใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการส่งแบบสอบถามให้ผู้ใช้หลักสูตร คือ ครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้เรียน ผู้ปกครอง เป็นต้น การประเมินการใช้หลักสูตรอาจประเมินการใช้หลักสูตรทั้งหมดก็ได้

3. การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ (Academic Achievement) ได้แก่ ความรู้ ความสามารถในวิชาการต่าง ๆ ที่เรียน และสัมฤทธิ์ผลที่ไม่ใช่ทางวิชาการ (Non-Academic Achievement) ได้แก่ บุคลิกภาพ ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ เป็นต้น การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรนั้น นอกจากจะประเมิน ผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่แล้ว ยังควรติดตามผลความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการศึกษาว่า สามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนไปใช้ในการปฏิบัติงานและประสบความสำเร็จในการทำงานหรือศึกษาต่อหรือไม่ เพียงใด มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะแก้ปัญหาและปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ดีหรือไม่ โดยติดตามสอบถามจากผู้เรียน ผู้สำเร็จการศึกษา นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การส่งแบบสอบถาม เป็นต้น

4. การประเมินระบบหลักสูตร ในการประเมินระบบหลักสูตร หากประเมินในแต่ละส่วนอาจทำให้มองเห็นภาพรวมไม่ชัดเจน ไม่ถูกต้อง จึงควรมีการประเมินหลักสูตรทั้งระบบพร้อมกันไปเพราะการประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตร และการประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรเป็นสิ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน

หลักการสำคัญในการประเมินหลักสูตร

ผู้ประเมินควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของการประเมิน 3 ประการ (ไพศาล หวังพานิช, 2543 : 17) ดังนี้

1. ความถูกต้องตรงความเป็นจริง (Relevancy) นักประเมินต้องประเมินได้ตรงวัตถุประสงค์และตรงประเด็นเป็นการประเมินสิ่งที่ต้องการจะประเมินได้อย่างแท้จริง

2. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) นักประเมินต้องประเมินอย่างตรงไปตรงมา อธิบายได้ มั่นใจได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยข้อมูลที่มีคุณภาพและความพอเพียงของข้อมูล

3. ความยุติธรรม (Fair) นักประเมินต้องซื่อตรง ไม่ลำเอียง (Unbias) ไม่บิดเบือนจากข้อมูลหรือความเป็นจริงที่ปรากฏ โดยอาศัยเกณฑ์ (Criteria) การพิจารณาตัดสินที่เหมาะสมและชัดเจน

ผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินจึงต้องกำหนดหลักการในการประเมิน เพื่อให้การประเมินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 115) ได้เสนอหลักการในการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. มีจุดประสงค์ในการประเมินที่ชัดเจน
2. ข้อมูลสำหรับการประเมินผลควรได้มาจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้
3. กำหนดขอบเขตของการประเมินผลให้ชัดเจนและครอบคลุมทุกองค์ประกอบของกระบวนการพัฒนา

หลักสูตร

4. ดำเนินการอย่างรัดกุมในการรวบรวมข้อมูล เพื่อกำหนดเกณฑ์และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล
5. การประเมินผลหลักสูตรควรใช้วิธีการที่หลากหลาย
6. การวิเคราะห์ผลการประเมินจะต้องกระทำด้วยความรอบคอบ และมีความเที่ยงตรงในการพิจารณา
7. มีเอกภาพในการตัดสินผลการประเมิน
8. การประเมินหลักสูตรควรถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ

นอกจากนี้ เบรดี (Brady, 1987 : 167) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการประเมินหลักสูตร ซึ่งได้รับการพัฒนามาจาก The Phi Delta Kappa National Study Committee on Evaluation โดยสามารถจำแนกเกณฑ์ออกได้เป็น 3 ด้าน คือ เกณฑ์ด้านความเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Criteria) เกณฑ์ด้านการปฏิบัติ (Practical Criteria) และเกณฑ์ด้านความรอบคอบ (Prudential Criteria) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (Brady, 1987 : 167-168; โชติเพชรชื่น, 2535 : 571-572)

เกณฑ์ด้านความเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Criteria) มีจำนวน 4 เกณฑ์ คือ

1. ความตรงภายใน (Internal Validity) หมายถึง การออกแบบรายการประเมินเพื่อการรวบรวมข้อมูลนั้นทำให้ได้ข้อมูลตรงตามความต้องการของผู้ประเมิน ผลของการประเมินถูกต้องตรงกันกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ หรือความตรงกันระหว่างสารสนเทศกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง

2. ความตรงภายนอก (External Validity) หมายถึง ความเป็นไปได้ที่จะอ้างอิงผลการประเมินจากกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้ประเมินสามารถใช้หรือประยุกต์ข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

3. ความเที่ยง (Reliability) หมายถึง ความคงที่หรือความคงเส้นคงวาของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาจากการวัดหลาย ๆ อย่าง ในเรื่องนี้ผู้ประเมินจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การวัดค่อนข้างมาก

4. ความเป็นปรนัย (Objective) หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความเข้าใจข้อมูลที่ได้ตรงกันมากน้อยเพียงไร ความเป็นปรนัยของการประเมินจะเกิดขึ้นได้เพียงไรนั้น ก็อยู่ที่ผู้ประเมินจะต้องตีความหมายข้อมูลให้ตรงกันกับของบุคคลที่ร่วมประเมินด้วย

เกณฑ์ด้านการปฏิบัติ (Practical Criteria) มีจำนวน 6 เกณฑ์ คือ

1. ความตรงประเด็น (Relevance) หมายถึง ข้อมูลที่ได้สอดคล้องหรือมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายหมายเพียงไร ดังนั้น การตั้งจุดมุ่งหมายในการประเมินให้ชัดเจนจะช่วยให้ผู้ประเมินระมัดระวังในการเก็บข้อมูล และตรวจสอบความสอดคล้องหรือความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายได้ง่ายขึ้น

2. ความสำคัญ (Importance) หมายถึง การจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบที่จะประเมินตลอดทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวมมาว่าข้อมูล ส่วนใดจะช่วยให้ประโยชน์แก่การสรุปผลมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการประเมินในบางครั้งจำเป็นต้องประเมินทั้งในมุมกว้างและลึกด้วย

3. ขอบเขต (Scope) หมายถึง แบบแผนของการประเมินเอื้ออำนวยให้ศึกษาได้ทั้งกว้างและลึก

4. ความเชื่อถือหรือการยอมรับ (Credibility) หมายถึง ผู้ที่ต้องการทราบผลการประเมินเชื่อถือในตัวผู้ประเมินเพียงใด และยอมรับข้อเสนอแนะของผู้ประเมินหรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ผลการประเมินกับผู้ประเมินมีความสำคัญต่อการประเมินมาก

5. ความเหมาะสมของเวลา (Timeliness) หมายถึง การรายงานผลการประเมินเสร็จทันต้องการใช้เพื่อดำเนินการหรือตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ ถ้าหากรายงานผลได้ทันที่ก็จะมีประโยชน์อย่างยิ่ง วิธีการรายงานผลให้ทำเป็นระยะ ๆ และไม่ต้องยึดรูปแบบรายงานอย่างเคร่งครัดก็ได้

6. ความครอบคลุม (Pervasiveness) หมายถึง ผลการประเมินได้นำไปใช้กันอย่างกว้างขวางหรือไม่ การที่จะให้มีผลการประเมินที่กว้างขวางนั้น ผู้ประเมินจะต้องรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคน และทุกกลุ่มคนได้ทราบทั่วถึงกัน

เกณฑ์ด้านความรอบคอบ (Prudential Criteria) จำนวน 1 เกณฑ์ คือ

1. ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การพิจารณาถึงความเหมาะสมระหว่างการลงทุนกับผลตอบแทนที่ได้รับ การพิจารณาถึงความสูญเปล่าของทรัพยากรที่มีตลอดทั้งการพิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่างผลการเกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และระหว่างผลที่เกิดขึ้นกับความต้องการของสังคมอีกด้วย

หากการประเมินหลักสูตรมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือสามารถทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร นำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทำนองกลับกันถ้าหากการประเมินหลักสูตรไม่มีคุณภาพจะส่งผลทำให้การตัดสินใจมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้

ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 197 – 202) กล่าวว่า ในการประเมินหลักสูตรนั้นผู้ประเมินควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินหลักสูตรต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจนก่อนว่า จะประเมินในส่วนใดหรือเรื่องใด

2. ขั้นวางแผนออกแบบการประเมินผล ขั้นตอนนี้เปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการประเมิน ดังนั้น หลังจากที่ผู้ประเมินผลได้ศึกษาและสำรวจเอกสารและผลงานประเมินที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ แล้ว ผู้ประเมินผลก็พร้อมที่จะตัดสินใจวางรูปแบบการประเมินหลักสูตรได้สิ่งที่ผู้ประเมินผลจะต้องตัดสินใจกำหนดมีดังนี้

2.1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ในการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินผลอาจได้ข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมายทั้งหมด หรืออาจศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของประชากรนั้น ซึ่งต่างก็มีข้อดีและข้อเสียกันคนละอย่าง

2.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล ก่อนลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินผลต้องตัดสินใจกำหนดแล้วว่า จะใช้แหล่งข้อมูลจากที่ใด กล่าวคือ ใช้แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary source) ซึ่งผู้ประเมินผลต้องเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่ด้วยตนเอง หรือใช้แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary source) ซึ่งผู้ประเมินผลต้องอาศัยข้อมูลที่บุคคลหรือองค์กรอื่น ๆ เก็บรวบรวมไว้แล้ว หรือใช้ข้อมูลทั้งสองแหล่ง

2.3 การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการประเมินหลักสูตรมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายอย่าง ซึ่งผู้ประเมินผลควรพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสม

2.4 การกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน ผู้ประเมินควรตั้งเกณฑ์ในการประเมินที่เหมาะสมไว้ล่วงหน้า เพราะเกณฑ์การประเมินจะเป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพในส่วนของหลักสูตรที่ถูกประเมิน

2.5 การกำหนดเวลา ผู้ประเมินผลควรกำหนดในเรื่องของเวลาในการดำเนินการประเมินผลในขั้นตอนต่างๆ เช่น การเตรียมการประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลงาน เป็นต้น โดยอาจกำหนดเป็นปฏิทินปฏิบัติงานเพื่อจะได้ข้อมูลที่ต้องการและไม่เสียเวลา

3. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินผลเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบขอบข่ายและระยะเวลาที่กำหนดไว้ในปฏิทินปฏิบัติงานประเมินผล ถ้าผู้ประเมินผลต้องอาศัยผู้อื่นเป็นผู้ช่วยหรือลูกมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นลูกมือด้วย เพราะบุคคลเหล่านี้ก็มีส่วนช่วยให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมากขึ้นแตกต่างกันไป

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ประเมินผลกำหนดวิธีการจัดระบบข้อมูลโดยอาจจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และพิจารณาเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ที่เหมาะสม ซึ่งมักจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมินผล และลักษณะของข้อมูล จากนั้นจึงวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ เพียงใด

5. ขั้นรายงานผลการประเมิน ภายหลังจากที่วิเคราะห์ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ประเมินผลจะต้องรายงานและเสนอผลการประเมิน โดยพิจารณาตัดสินว่าจะให้ออกมาในรูปแบบใด เป็นความเรียงหรือในรูปของ

กราฟ เป็นต้น และการรายงานผลการประเมินจะมุ่งเสนอข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรนี้เมื่อนำไปปฏิบัติจริงแล้ว มีคุณภาพหรือไม่เพียงใด มีส่วนใดบ้างที่ควรแก้ไขปรับปรุงหรือยกเลิก

นอกจากนี้ รุจิริ ภูสาระ (2546 : 159-160) กล่าวว่า ผู้ประเมินควรดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินหลักสูตรต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจนก่อนว่าจะประเมินในส่วนใดหรือเรื่องใด และในแต่ละเรื่องจะศึกษาบางส่วนทุกส่วน ผู้ประเมินหลักสูตรต้องกำหนดด้วยว่า ต้องการนำข้อมูลมาทำอะไร การกำหนดขอบข่ายวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินหลักสูตร อย่างเด่นชัด จะเป็นกรอบของการประเมินผลหรือตัวเสนอแนะรูปของการประเมินผลกลุ่มผู้ให้ข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินหลักสูตร

2. ขั้นตอนการวางแผนแบบประเมินผล ขั้นนี้ เปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการประเมิน หลังจากที่คุณประเมินผลได้ศึกษาและสำรวจเอกสาร และผลงานประเมินที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ แล้วประเมินก็พร้อมที่จะตัดสินใจตามรูปแบบของการประเมินหลักสูตรได้ โดยสิ่งที่ผู้ประเมินผลจะต้องตัดสินใจกำหนด ดังนี้

2.1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

2.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล

2.3 การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4 การกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน โดยผู้ประเมินควรตั้งเกณฑ์ในการประเมินที่เหมาะสมไว้ล่วงหน้า เพราะเกณฑ์การประเมินจะเป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพในส่วนของหลักสูตรที่ประเมิน

3. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นนี้เรียกว่า การปฏิบัติการภาคสนาม ผู้ประเมินอาจจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง หรือมีผู้ช่วยประเมินช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลก็ได้

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ประเมินผลกำหนดวิธีการกำหนดการจัดระบบโดยอาจจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่และพิจารณาเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ที่เหมาะสม ซึ่งมักจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมินผล และลักษณะข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ข้อมูล โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดว่า สอดคล้องกันหรือไม่

5. ขั้นรายงานผลการประเมิน โดยมุ่งเสนอข้อมูลบ่งชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรนี้ เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วมีคุณภาพหรือไม่ มีส่วนใดที่แก้ไขปรับปรุงหรือยกเลิก

ทาบ (Taba, 1962 : 324) ให้แนวทางในการประเมินผลหลักสูตรเป็นกระบวนการมีขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์และตีความตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้มองเห็นกระจ่างชัดในเชิงพฤติกรรมคือปฏิบัติได้จริง (Formulation and Clarification for Objective)

2. คัดเลือกและสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับค้นหาหลักสูตร (Selection and Construction of the Appropriate Instruments for Getting Evidences)

3. ใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นประเมินผลหลักสูตรตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (Application of Evaluative Criteria)
 4. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังจากนักเรียนและลักษณะของการสอนเพื่อนำมาประกอบในการแปรผลของการประเมิน (Information on the Background of Students and the Nature of Instruction in the Light Which to Interpret the Evidences)

5. แปรผลของการประเมิน เพื่อนำไปปรับปรุงหลักสูตรและการสอนต่อไป (Translation of Evaluation Finding into Improvement of the Curriculum and Instruction)

สรุปได้ว่า ในการประเมินหลักสูตร มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายในการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินหลักสูตรต้องกำหนดเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจนว่าจะประเมินอะไร ส่วนใดหรือเรื่องใด

2. ขั้นตอนออกแบบการประเมินหลักสูตร เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง แหล่งข้อมูล เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน

3. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขอบข่ายและระยะเวลาที่กำหนดไว้ในปฏิทินปฏิบัติงานประเมินผล

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการกำหนดวิธีการจัดระบบข้อมูล พิจารณาเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมแล้วจึงทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5. ขั้นรายงานผลการประเมิน รายงานและเสนอผลการประเมิน การรายงานผลมุ่งเสนอข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรมีคุณภาพ

ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ทราบถึงคุณภาพของหลักสูตร การประเมินผลมีประโยชน์ในการจัดการศึกษา การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรต้องอาศัยผลจากการประเมินผลเป็นสำคัญ ซึ่งประโยชน์ของการประเมินผลหลักสูตร ดังนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 300-301)

1. ทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นนั้นมีจุดดีหรือจุดเสียตรงไหน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงได้ถูกต้อง ส่งผลให้หลักสูตรมีคุณภาพดียิ่งขึ้น

2. สร้างความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจ และค่านิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน

3. ช่วยในการบริหารทางด้านวิชาการ ผู้บริหารจะได้อำนาจที่จะตัดสินใจและสนับสนุนช่วยเหลือ หรือบริการทางใดบ้าง

4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา

5. ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนนักเรียนได้ผลดี ด้วยความร่วมมือกันทั้งทางโรงเรียนและที่บ้าน

6. ให้ผู้ปกครองทราบความเป็นไปอย่าสม่ำเสมอ เพื่อหาทางส่งเสริมและปรับปรุงแก้ไขร่วมกันระหว่างผู้ปกครองนักเรียนกับทางโรงเรียน
7. ช่วยให้การประเมินผลเป็นระบบระเบียบ เพราะมีเครื่องมือ และหลักเกณฑ์ทำให้เป็นเหตุผลในทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น
8. ช่วยชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของหลักสูตร
9. ช่วยให้เห็นสามารถวางแผนการเรียนในอนาคตได้ ข้อมูลของการประเมินผลหลักสูตรทำให้ทราบเป้าหมายแนวทาง และขอบเขตในการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ปัญหาในการประเมินหลักสูตร

ในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ดังนั้น ในการประเมินหลักสูตรมักพบปัญหาในแต่ละด้านแตกต่างกันออกไป ดังนี้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 202-204)

1. ปัญหาด้านการวางแผนการประเมินหลักสูตร การประเมินหลักสูตรมักขาดการวางแผนล่วงหน้า ทำให้ขาดความรอบคอบในการประเมินผล
2. ปัญหาด้านเวลา การกำหนดเวลาไม่เหมาะสม การประเมินหลักสูตรไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนด
3. ปัญหาด้านความเชี่ยวชาญของคณะกรรมการประเมินหลักสูตร คณะกรรมการประเมินหลักสูตรไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรที่จะประเมิน และไม่มีความเชี่ยวชาญในการประเมินผลทำให้ผลการประเมินที่ได้ไม่น่าเชื่อถือ
4. ปัญหาด้านความเที่ยงตรงของข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินไม่เที่ยงตรง
5. ปัญหาด้านวิธีการประเมิน การประเมินหลักสูตรส่วนมากประเมินเชิงปริมาณทำให้ได้ข้อค้นพบที่ไม่ลึก
6. ปัญหาด้านการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ
7. ปัญหาด้านการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง
8. ปัญหาด้านเกณฑ์การประเมิน

นอกจากนี้ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2556 : 37-38) ได้กล่าวถึง ปัญหาในการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. ปัญหาด้านเวลา
2. ปัญหาด้านความเชี่ยวชาญของคณะกรรมการประเมินหลักสูตร
3. ผู้ประเมินหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีความกลัวเกี่ยวกับผลการประเมิน
4. ปัญหาด้านวิธีการประเมิน
5. ปัญหาด้านเกณฑ์การประเมิน
6. ปัญหาด้านการวางแผนประเมินหลักสูตร
7. ขาดความมุ่งมั่นที่จะนำผลจากการประเมินไปใช้

8. ปัญหาด้านการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ
9. ปัญหาด้านการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนในการปฏิบัติงานหลายขั้นตอน และต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย การประเมินหลักสูตรมักพบกับปัญหาในแต่ละขั้นตอนที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ควรมีการวางแผนจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและคณะกรรมการประเมินหลักสูตรที่มีความเชี่ยวชาญเพื่อจะได้ดำเนินการประเมินหลักสูตรให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และนำผลข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

รูปแบบการประเมินหลักสูตร

จากรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่เกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบ ทำให้มีผู้พยายามวิเคราะห์และจัดกลุ่มรูปแบบการประเมินให้เป็นหมวดหมู่ ดังนี้

นักการศึกษาได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินหลักสูตรหลายรูปแบบ บางรูปแบบจะประเมินเฉพาะองค์ประกอบส่วนเดียวในระบบหลักสูตร บางรูปแบบประเมินครอบคลุมทั้งระบบหลักสูตร หรือเพียงบางส่วน อย่างไรก็ตามรูปแบบการประเมินแบ่งออกเป็น 2 ประเภทดังนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 302-303)

1. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำหลักสูตรไปใช้ กลุ่มนี้จะเสนอรูปแบบที่เด่น ๆ คือ รูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบปุยแซงค์ (Puissance Analysis Technique)

2. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรในระหว่างหรือหลังการใช้หลักสูตร สามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

2.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่าหลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลักกล่าวคือพิจารณาว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Robert L. Hammond)

2.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย (Goal Free Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมิน ผู้ประเมินจะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดตามสภาพความเป็นจริง ความเป็นอิสระในการประเมินและต้องไม่มีความลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Michael Scriven)

2.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์เป็นหลัก เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Robert E. Stake)

2.4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision-Making Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Malcolm Provus) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของดอริส โกว (Doris T. Gow) เป็นต้น

นอกจากนี้ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2550 : 25) ยังสรุปแนวคิดของรูปแบบการประเมินหลักสูตรต่าง ๆ ของนักวิชาการออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

กลุ่มแรก เป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก (Goal-Based Model) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของหลักสูตรเป็นหลัก คุณภาพหรือความสำเร็จของหลักสูตรสามารถตรวจสอบได้จากผู้เรียนว่า มีคุณลักษณะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพียงใด

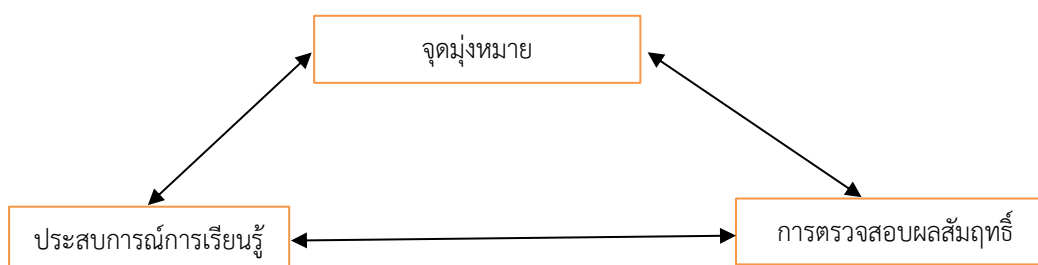
กลุ่มที่สอง เป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดเกณฑ์หรือมาตรฐานเป็นหลัก (Criterion-Based Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ประเมินเป็นหลักและกลุ่ม

กลุ่มสุดท้าย เป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดความต้องการตัดสินใจเป็นหลัก (Decision-Based Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจทางการบริหารเป็นหลักโดยในแต่ละรูปแบบ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก (Goal-Based Model) ประกอบด้วยรูปแบบการประเมินหลักสูตร 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Hammond) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (โชติ เพชรชื่น, 2536 : 82-89; ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 222-226; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541 : 110-112; อารัง บัวศรี, 2542 : 332-334) เป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Base) โดยเป็นการเปรียบเทียบว่า พฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยการศึกษารายละเอียดของ องค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์ การเรียนรู้และการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยที่องค์ประกอบทั้งสามส่วนต่างมีความสัมพันธ์กัน โดยนิยมเรียกกันว่า “ห่วงวงกลมของไทเลอร์” (Tyler Loop) ดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 รูปแบบการประเมินผลของไทเลอร์

ที่มา : (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 223 และচারঙ্গ บัวศรี, 2542 : 333)

ไทเลอร์เชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน วัตถุประสงค์ และจำเพาะเจาะจงจะเป็นแนวทางในการประเมินผลในภายหลัง ดังนั้น พื้นฐานของการจัดหลักสูตร คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้วอย่างไร และพยายามจัดประสบการณ์การสอนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ บทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การตรวจสอบว่าหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด ดังนั้น การประเมินหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและการประเมินคุณค่าของหลักสูตรด้วย

ไทเลอร์ได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ 2 ประการ กล่าวคือ

1. เพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้น ประสบผลสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ต่อไป แต่ส่วนใดที่ไม่ประสบผลสำเร็จก็จะปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. เพื่อการประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่เพื่อให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเข้าใจปัญหาความต้องการของการศึกษา และเพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย

ด้วยเหตุนี้การประเมินหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและการประเมินคุณค่าของหลักสูตร ไทเลอร์ได้จัดลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์อย่างกว้าง ๆ โดยวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ คือนักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระ ส่วนปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของวัตถุประสงค์ คือ จิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดภายหลังจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 4 เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลโดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขั้นตอนที่ 6 ถ้าไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตร แต่ถ้าบรรลุตามวัตถุประสงค์ ก็อาจจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของ

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ เน้นการพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ยึดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่า หลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่

2. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Hammond)

โรเบิร์ต แฮมมอนด์ (Robert Hammond) (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 227-231; โชติ เพชรชื่น, 2529 : 90-104; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541 : 116-121) มีแนวคิดในการประเมินหลักสูตรโดยมีส่วนที่ยึดจุดประสงค์เป็นหลักคล้ายส่วนของไทเลอร์ แต่เขาได้เสนอแนวคิดต่างไปจากไทเลอร์โดยกล่าวว่า การประเมินผลควรประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ในรูปของปฏิสัมพันธ์ของมิติต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาวะแวดล้อมทางการศึกษาซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ ใหญ่ ๆ แต่ละมิติจะประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ ๆ อีกหลายตัวแปร ความสำเร็จของหลักสูตรขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในมิติต่าง ๆ เหล่านั้น มิติทั้ง 3 ได้แก่

1. มิติด้านการสอน ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ 5 ตัวแปร คือ

1.1 การจัดชั้นเรียนและตารางสอน เป็นเรื่องของการจัดครูและนักเรียนให้พบกัน และดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งการจัดส่วนนี้ต้องคำนึงถึงเวลาและสถานที่ คือ การกำหนดช่วงเวลาต้องคำนึงถึงธรรมชาติของผู้เรียนและลักษณะวิชาว่าควรจัดวิชาใดก่อนหลังในตารางสอน นอกจากนี้การแบ่งกลุ่มนักเรียนและลักษณะการเลื่อนชั้นสูงขึ้นไป อาจจัดเป็นระดับชั้นเรียงลำดับตามความยากง่าย หรือไม่แบ่งชั้น หรือผสมผสานทั้ง 2 แบบ

1.2 เนื้อหาวิชา ต้องจัดให้เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของผู้เรียนและชั้นเรียนแต่ละระดับ

1.3 วิธีการ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ประการ คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การให้ข้อมูลย้อนกลับทันที การให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จ และการแบ่งและจัดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ที่ละน้อย

1.4 สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือและอุปกรณ์พิเศษ ห้องปฏิบัติการ วัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ รวมถึงสิ่งที่มีผลต่อการใช้หลักสูตรและการสอนด้านอื่น ๆ

1.5 งบประมาณ หรือค่าใช้จ่าย หมายถึง เงินที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวก การจัดการเรียนการสอน การซ่อมแซม เงินเดือนครู ค่าจ้างบุคลากรที่จะทำให้งานการใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จ

2. มิติด้านสถาบัน ประกอบด้วยตัวแปรที่ควรคำนึงถึง 6 ตัวแปร คือ

2.1 นักเรียน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ อายุ เพศ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา ความสนใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สุขภาพกายและสุขภาพจิต ภูมิหลังทางครอบครัว

2.2 ครู มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิสูงสุดทางการศึกษา ประสบการณ์การสอน เงินเดือน กิจกรรมที่ทำเวลาว่าง การฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงเวลา 1-3 ปี ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ

2.3 ผู้บริหาร มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิสูงสุดทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการบริหาร เงินเดือน กิจกรรมที่ทำเวลาว่าง การฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงเวลา 1-3 ปี ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ

2.4 ผู้เชี่ยวชาญ มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ อายุ เพศ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ลักษณะของการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือ ลักษณะทางบุคลิกภาพ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

2.5 ครอบครัว มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ สถานภาพสมรส ขนาดของครอบครัว รายได้ สถานที่อยู่ การศึกษา การเป็นสมาชิกของสมาคม การโยกย้าย จำนวนลูกที่อยู่โรงเรียนนี้ จำนวนญาติที่อยู่ร่วมโรงเรียน

2.6 ชุมชน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ สถานภาพชุมชน จำนวนประชากร การกระจายของอายุของประชากร ความเชื่อ (ค่านิยม ประเพณี ศาสนา) ลักษณะทางเศรษฐกิจ สภาพการให้บริการด้านสุขภาพอนามัย การรับนวัตกรรมเทคโนโลยี

3. มิติด้านพฤติกรรม มีองค์ประกอบของพฤติกรรม 3 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านความรู้ พฤติกรรมด้านทักษะ และพฤติกรรมด้านเจตคติ

แนวคิดการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ เริ่มด้วยการประเมินหลักสูตรที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เพื่อได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ แล้วจึงเริ่มกำหนดทิศทางและกระบวนการของการเปลี่ยนหลักสูตร ขั้นตอนการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน ควรเริ่มต้นที่วิชาใดวิชาหนึ่ง และจำกัดระดับชั้นเรียน
2. กำหนดตัวแปรในมิตินการสอนและมิตินสถาบันให้ชัดเจน
3. กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยระบุถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงว่าประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนด เงื่อนไขของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และเกณฑ์ของพฤติกรรมที่บอกให้รู้ว่านักเรียนประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์มากน้อยเท่าใด

4. ประเมินพฤติกรรมที่ระบุไว้ในจุดประสงค์ ผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นตัวกำหนด พิจารณาหลักสูตรที่ดำเนินการใช้อยู่เพื่อตัดสิน รวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

5. วิเคราะห์ผลภายในองค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมแท้จริงที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นผลสะท้อนกลับไปสู่พฤติกรรม ที่ตั้งจุดประสงค์ไว้ และเป็นการตัดสินว่าหลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด

6. พิจารณาสິงที่ควรเปลี่ยนแปลงปรับปรุง แนวคิดในการประเมินหลักสูตรของแสมมอนด์เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ตัวแปรของมิติด้านการสอนและมิติด้านสถาบัน ซึ่งอาจมีผลต่อความสำเร็จของหลักสูตรนั้น

สรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแสมมอนด์ ยึดจุดประสงค์เป็นหลักคล้ายส่วนของไทเลอร์ แต่เขาได้เสนอแนวคิดต่างไปจากไทเลอร์โดยกล่าวว่า การประเมินผลควรประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ในรูปของปฏิสัมพันธ์ของมิติต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาวะแวดล้อมทางการศึกษา ประกอบด้วย 3 มิติ ประกอบด้วย มิติด้านการเรียนการสอน มิติด้านสถาบัน และมิติด้านพฤติกรรม ความสำเร็จของหลักสูตรขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในมิติต่าง ๆ

กลุ่มที่ 2 รูปแบบการประเมินที่ยึดเกณฑ์หรือมาตรฐานเป็นหลัก (Criterion-Based Model)
ประกอบด้วยรูปแบบการประเมินหลักสูตร 2 รูปแบบ คือ การประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Scriven) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตก (Stake) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Scriven)

สคริฟเวน (Scriven) (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 231-232; โชติ เพชรชื่น, 2529 : 31-46) เป็นผู้ค้นคิดการประเมินผลโดยไม่ยึดเป้าหมาย สคริฟเวนไม่เห็นด้วยกับการประเมินที่คำนึงถึงแต่จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ก่อน เพราะจะก่อให้เกิดความลำเอียงในการประเมินว่าจะต้องตรวจสอบให้ตรงกับจุดประสงค์ให้ได้เท่านั้น ซึ่งจะทำให้ประเมินในสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่ได้ครบ

สคริฟเวนเสนอว่า ในการประเมินนั้นผู้ประเมินควรประเมินผลสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ และจะสังเกตพฤติกรรมและสภาพการณ์ รวมทั้งผลต่าง ๆ ที่ได้รับ ผู้ประเมินจะมีความเป็นอิสระในการเก็บข้อมูลทุกชนิดที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่สังเกตได้ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต มักเป็นข้อมูลในลักษณะเชิงคุณภาพ ซึ่งอาจได้ข้อค้นพบต่าง ๆ มากมายนอกเหนือจากการได้ข้อค้นพบเพียงว่าหลักสูตรได้บรรลุจุดประสงค์หรือไม่อย่างไร เช่นอาจได้คำตอบว่าหลักสูตรที่ประเมินนั้นคุ้มกับการลงทุนหรือไม่ ฯลฯ

จุดเด่นของรูปแบบการประเมินโดยไม่ยึดเป้าหมายของสคริฟเวน คือ เป็นการประเมินผล ที่เกิดขึ้นจากหลักสูตร ทั้งที่คาดหวังไว้และไม่คาดหวังไว้ เป็นการขยายแนวคิดของไทเลอร์ แต่สคริฟเวนก็ได้เสนอแนะอะไรเกี่ยวกับวิธีประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร จึงเป็นแต่เพียงการเสนอรูปแบบรวม ๆ ของการประเมินผลตามทัศนะของเขาเท่านั้น

สรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินผลของสคริปเวท เป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดเกณฑ์หรือมาตรฐานเป็นหลัก เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมินเป็นหลัก โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างการประเมินความก้าวหน้ากับการประเมินผลสรุปได้อย่างชัดเจน โดยการประเมินความก้าวหน้าเป็นการประเมินความก้าวหน้าเป็นการประเมินเพื่อการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ส่วนการประเมินผลรวมนั้นมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร

4. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Robert E. Stake)

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Stake) (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 232-236; โขติเพชรชื่น, 2529 : 47-58) จัดว่าเป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก สเตคได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่าเป็นการบรรยายและการตัดสินคุณค่าของหลักสูตร ซึ่งเน้นเรื่องการบรรยายสิ่งที่จะถูกประเมินโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตัดสินคุณค่า และมีแนวคิดว่าการประเมินหลักสูตรไม่ควรพิจารณาเฉพาะผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตรเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนหลาย ๆ ส่วน ทั้งนี้เพราะผลสำเร็จของหลักสูตร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น ผู้เรียนไม่สามารถบรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ อาจมาจากองค์ประกอบด้านเวลา กล่าวคือ ให้เวลาแก่ผู้เรียนไม่เพียงพอ หรือเวลาที่จัดไม่เหมาะสมทั้ง ๆ ที่หลักสูตรนั้นอาจดีอยู่แล้วก็ได้ ดังนั้น ถ้าจะพิจารณาแต่ผลลัพธ์ของการใช้หลักสูตรอย่างเดียวจะไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอในการที่จะตัดสินว่าหลักสูตรนั้นดีหรือไม่ดี และจะมองไม่เห็นช่องทางที่ชัดเจนและครอบคลุมในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

สเตคมีความเห็นว่าข้อมูลที่จะพิจารณาในการประเมินหลักสูตรมี 3 ด้านคือ

1. ด้านสิ่งที่มาก่อน (Antecedends) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตรและเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว ประกอบด้วย 7 หัวข้อคือ บุคลิกและนิสัยของนักเรียน บุคลิกและนิสัยของครู เนื้อหาในหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียน ลักษณะของชุมชน

2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (Transactions) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง ฯลฯ เป็นขั้นของการใช้หลักสูตรประกอบด้วย 5 หัวข้อคือ การสื่อสาร การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ บรรยากาศของสิ่งแวดล้อม

3. ด้านผลผลิต (Outcomes) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ทักษะของนักเรียน ทักษะของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นกับครู ผลที่เกิดขึ้นกับสถาบัน

ก่อนที่ผู้ประเมินจะประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของทั้ง 3 ด้าน ผู้ประเมินต้องตั้งผลที่คาดหวังเอาไว้ก่อน แล้วสังเกตหรือทดสอบผลที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นจึงใช้มาตรฐานซึ่งได้แก่ เกณฑ์ต่างๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่า ควรใช้เป็นทางนำไปสู่การตัดสิน ดังนั้น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Stake) จึงแสดงให้เห็นได้ชัดเจนในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ตารางการประเมินหลักสูตรของสเตก (Stake)

เกณฑ์ในการวิเคราะห์	ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินหลักสูตร			
	ผลที่คาดหวัง	ผลที่เกิดขึ้น	เกณฑ์มาตรฐาน	การตัดสินของบุคคลต่าง ๆ
ก. สิ่งที่มีมาก่อน 1. บุคลิกและนิสัยของนักเรียน 2. บุคลิกและนิสัยของครู ฯลฯ				
ข. กระบวนการเรียนการสอน 1. การสื่อสาร 2. การจัดแบ่งเวลา ฯลฯ				
ค. ผลผลิต 1. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน 2. เจตคติของนักเรียน ฯลฯ				

ที่มา : (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 234)

จากรูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตกนี้ จะเห็นว่านอกจากจะพิจารณาข้อมูลทั้ง 3 ด้านแล้ว ผู้ประเมินยังต้องเก็บข้อมูลดังกล่าวเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นการบรรยายและส่วนที่เป็นการตัดสินคุณค่า ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นการบรรยายหรือที่เรียกว่า “ข้อมูลเชิงบรรยาย” (Descriptive Data) ประกอบด้วย ข้อมูล 2 ชนิด ดังนี้

1.1 ข้อมูลที่อธิบายสิ่งที่คาดหวังของหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งที่มีก่อนกระบวนการจัดการเรียนการสอน และผลผลิตของหลักสูตร

1.2 ข้อมูลที่อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงซึ่งสังเกตได้หรือทดสอบได้เกี่ยวกับสิ่งที่มีก่อนกระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตของหลักสูตร

ผู้ประเมินจะต้องอธิบายความสัมพันธ์ (Congruence) ระหว่างสิ่งที่มีก่อน (Antecedents) กระบวนการเรียนการสอน (Transactions) และผลผลิต (Outcomes) ของหลักสูตร และศึกษาความสอดคล้อง

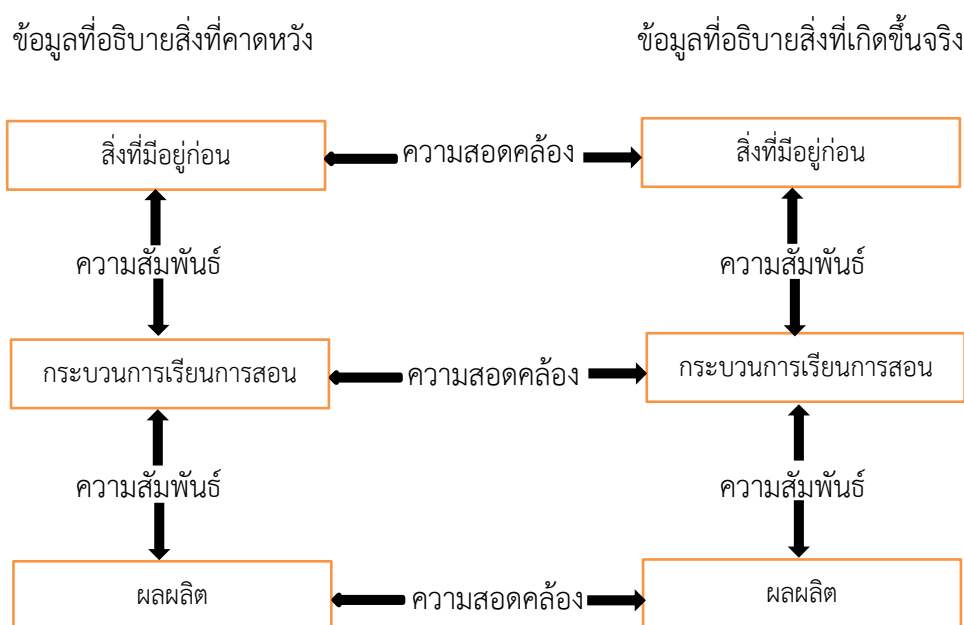
(Contingency) ระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงของสิ่งที่มีก่อนกระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตเพื่อจะได้ทราบว่าสิ่งที่คาดหวังจะให้เป็นไปได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่อย่างไร

2. ส่วนที่เป็นการพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรหรือที่เรียกว่า “ข้อมูลเชิงตัดสิน” (Judgemental Data) ประกอบด้วยข้อมูล 2 ชนิด ดังนี้

2.1 ข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน (Standards) ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ เช่น ครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง ฯลฯ เชื่อว่าควรจะใช้

2.2 ข้อมูลที่เป็นการตัดสินของบุคคล ซึ่งเป็นความรู้สึกนึกคิดตัดสินคุณภาพ และความเหมาะสมของบุคคลต่าง ๆ

ผู้ประเมินจะต้องตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานและข้อมูลที่เป็นการตัดสินของบุคคลต่าง ๆ มาประกอบการพิจารณาตัดสินว่าหลักสูตรมีส่วนใดดีส่วนใดไม่ดี การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร ดังแสดงในภาพที่ 5.2

ภาพที่ 5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเพื่อหาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร

ที่มา : (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 236

กลุ่มที่ 3 รูปแบบการประเมินที่ยึดความต้องการตัดสินใจเป็นหลัก (Decision-Based Model) ประกอบด้วย รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Provus) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของงอว์ (Gow) มีรายละเอียด ดังนี้

5. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Provus)

แมลคอล์ม โพรวัส (Malcolm Provus) (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์, 2539 : 237-238; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541 : 121-127) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรที่เรียกว่า การประเมินผลความแตกต่าง หรือการประเมินผลความไม่สอดคล้อง (The Discrepancy of Evaluation) ซึ่งจะประเมินหลักสูตรใน 5 ส่วน คือ การออกแบบ ทรัพยากรหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มใช้หลักสูตร กระบวนการ ผลผลิตของหลักสูตร และค่าใช้จ่ายหรือผลตอบแทน โดยแต่ละส่วนจะมีขั้นตอนการประเมินผลเหมือนกัน คือ แบ่งการดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

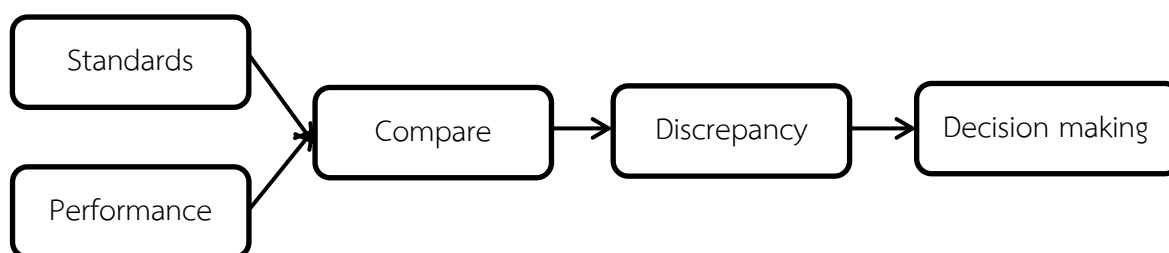
ขั้นที่ 1 กำหนดมาตรฐานของสิ่งที่ต้องการจะวัด (Standards-S)

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือการปฏิบัติจริงของสิ่งที่ต้องการจะวัด (Performance- P)

ขั้นที่ 3 นำข้อมูลที่รวบรวมได้ในขั้นที่ 2 มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ในขั้นที่ 1 (Compare- C)

ขั้นที่ 4 ศึกษาความแตกต่างหรือความไม่สอดคล้องระหว่างผลการปฏิบัติจริงกับเกณฑ์มาตรฐาน (Discrepancy- D)

ขั้นที่ 5 ส่งผลการประเมินให้ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรว่าจะยกเลิกการใช้หลักสูตรที่ประเมิน หรือแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติ หรือเกณฑ์มาตรฐานให้มีคุณภาพดีขึ้น (Decision Making) ดังแสดงการประเมินของโพรวัสในภาพที่ 5.3

ภาพที่ 5.3 การแสดงการประเมินของโพรวัส

ที่มา : (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 317)

จากภาพที่ 5.3 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ ดังนี้

S = Standard เป็นขั้นแรกของการดำเนินการประเมินหลักสูตร กล่าวคือ ผู้ประเมินผลต้องตั้งมาตรฐานที่ต้องการวัดไว้ก่อน

P = Performance หลังจากดำเนินการขั้นแรกเรียบร้อยแล้ว ผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือการปฏิบัติจริงในสิ่งที่ต้องการวัดมาให้เพียงพอ ข้อมูลที่รวบรวมเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมที่ชัดเจน

C = Compare เมื่อตั้งมาตรฐานและรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ก็นำข้อมูลมาเปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

D = Discrepancy จากการเทียบข้อมูลกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ ผู้ประเมินพบว่า มีช่องว่างอะไรที่เกิดขึ้นกับผลที่คาดหวัง

D = Decision Making ผู้ประเมินจะส่งผลประเมินไปให้ผู้ที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

ทั้งนี้ โพรวิสเสนอว่า รูปแบบการประเมินความไม่สอดคล้องนี้ ผู้ประเมินสามารถทำการประเมินโครงการหรือหลักสูตรที่กำลังดำเนินการอยู่ และสามารถประเมินในขั้นตอนใดก็ได้ กล่าวคือ ตั้งแต่ขั้นการวางแผนจนถึงขั้นการนำไปใช้ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ประเมินทั้งในระดับโรงเรียนจนถึงระดับชาติได้

6. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) ซึ่งย่อมาจาก Context-Input-Process-Product Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แดเนียล สตัฟเฟิลบีมและคณะ (Daniel L. Stufflebeam et al.) (โชติ เพชรชื่น, 2536 : 59-75; ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 240-242; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541 : 166-172) ได้เสนอไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 โดยได้นิยามการประเมินว่า เป็นกระบวนการรวบรวมและสกัดข้อมูลเพื่อสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งสตัฟเฟิลบีมเชื่อว่า ถ้าผู้ใดมีสารสนเทศที่มีคุณภาพเพียงพอครบถ้วน จะช่วยให้ผู้นั้นสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ฉะนั้น จึงจัดว่าการประเมินรูปแบบนี้เป็นการประเมินเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แนวทาง ได้แก่

1. **Planning Decisions** เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนเพื่อตั้งจุดมุ่งหมาย ซึ่งเป็นผลที่คาดหวัง

2. **Structuring Decisions** เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดวิธีการที่เหมาะสมซึ่งเป็นวิธีการที่คาดหวัง

3. **Implementing Decisions** เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อใช้ประโยชน์ ควบคุมปรับปรุงวิธีการ ซึ่งเป็นวิธีการที่เกิดขึ้นจริง ๆ

4. **Recycling Decisions** เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานเมื่อสิ้นสุด การใช้หลักสูตร มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตรว่า ควรปรับปรุงแก้ไข ปรับให้เข้าหรือสอดคล้องกับหลักสูตรอื่นหรือล้มเลิกหลักสูตร ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจริง

สาระของการตัดสินใจทั้ง 4 ประเภทมี ดังนี้

	สิ่งที่คาดหวัง (Intended)	สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actual)
ผลที่เกิด (Ends)	1. ตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน (Planning)	4. ตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานต่อ (Recycling)
วิธีการ (Means)	2. ตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง (Structuring)	3. ตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติ (Implementing)

ภาพที่ 5.4 รูปแบบของการตัดสินใจ

ที่มา : โชติ เพชรชื่น, 2536 : 62)

ทั้งนี้จะพบว่า รูปแบบการประเมินแบบชิปมีความสอดคล้องกับรูปแบบการตัดสินใจ คือ

สิ่งที่คาดหวัง (Intended)	สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actual)
1. การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน อาศัยการประเมินสถานะแวดล้อมหรือบริบท (Context)	4. การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานต่อ อาศัยการประเมินผลผลิต (Product)
2. การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง อาศัยการประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input)	3. การตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติ อาศัยการประเมินกระบวนการ (Process)

ภาพที่ 5.5 ความสอดคล้องของรูปแบบการตัดสินใจและรูปแบบการประเมินแบบชิป

ที่มา : โชติ เพชรชื่น, 2536 : 63)

จากภาพที่ 5.5 มีรายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินแบบชิปดังนี้

รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 240-242; โชติ เพชรชื่น, 2529 : 59-75) รูปแบบการประเมินหลักสูตรนี้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในชื่อ CIPP model (Context-Input-Process-Product model) หรือ The Phi Delta Kappa Committee model รูปแบบนี้เป็นการประเมินข้อมูล 4 ประเภทคือ

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินสถานะแวดล้อมโดยการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไรจึงจะสนองความต้องการ และแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ ในกรณีหลักสูตรไม่ใช่อยู่ในขั้นการวางแผนแต่ใช้มาระยะหนึ่งแล้วต้องการประเมิน การประเมินในกรณีนี้จะเป็นการประเมินในเรื่องจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร โครงสร้างของ

หลักสูตร และเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหลักสูตร เพื่อตรวจสอบดูว่า สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อม ปัญหา และความต้องการต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร

2. การประเมินปัจจัยตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร นักเรียน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ ฯลฯ เพื่อตรวจสอบดูว่าปัจจัยตัวป้อนเหล่านั้นเป็นอย่างไร มีผลหรือมีส่วนช่วยให้การใช้หลักสูตรในทางปฏิบัติบรรลุผลหรือไม่อย่างไร

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรในขั้นปฏิบัติการ หรือประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร เพื่อตรวจสอบดูว่ากิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ของการใช้หลักสูตร ในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับการสอน การบริหาร ฯ

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้น โดยตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ เพียงใด ซึ่งอาจพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ภาวะการปฏิบัติงานทำหรือการศึกษาต่อ ฯลฯ

รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบ CIPP นี้เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบผู้ประเมินจะประเมินผลทั้ง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น แล้วนำมาพิจารณาความสอดคล้องและความสัมพันธ์กันกล่าวคือ ถ้าในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องการให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ก็ต้องศึกษาว่า ปัจจัยเบื้องต้นต่าง ๆ และกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งกระบวนการบริหารหลักสูตร เอื้อต่อการทำให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น หรือไม่อย่างไร ผลที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติหรือสภาพที่เป็นอยู่สอดคล้องกันหรือไม่ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรได้ รวมทั้งทราบว่าส่วนใดของหลักสูตรใช้ได้ ส่วนใดมีข้อบกพร่อง เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

7. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโรว์ (Gow)

รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบโรว์ (สัจด์ อุทรานันท์, 2532 : 289-291; ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 239-240) เป็นรูปแบบการประเมินเพื่อตัดสินคุณภาพของหลักสูตร กระบวนการดำเนินงานในการประเมินหลักสูตรมี 2 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนแรก เป็นการวิเคราะห์หลักสูตร โดยพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ โอกาสในการเรียนรู้ (Opportunity) สิ่งเร้า (Motivators) โครงสร้างของหลักสูตร (Structure) และสภาพการเรียนการสอน (Instructional Events) และขั้นตอนที่สอง เป็นการตัดสินคุณภาพของหลักสูตรโดยใช้ทฤษฎีทางการศึกษาและทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นหลัก โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์หลักสูตร ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรทั้ง 4 องค์ประกอบนั้นจะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปนี้

1.1 โอกาสในการเรียนรู้ (Opportunity) โดยพิจารณาจาก 1) โอกาสในการเรียนรู้เนื้อหาวิชา ซึ่งพิจารณาจากความถี่ของเนื้อหาและทักษะ และ 2) โอกาสในการเรียนรู้อันเนื่องมาจากการใช้หลักสูตร โดยพิจารณาจากความเข้มของเนื้อหาสาระของหลักสูตรและการสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

1.2 สิ่งเร้า (Motivators) โดยพิจารณาจาก 1) การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสนำทางตนเองเลือกสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ประเมินผลตนเอง และมีการวางแผนการเรียนของตนเอง 2) การที่ผู้เรียนได้รับแรงเสริมทั้งภายนอกและภายในผู้เรียน และ 3) ความหลากหลายของรูปแบบวิธีการและกลวิธีในการสอน

1.3 โครงสร้างของหลักสูตร (Structure) โดยพิจารณาจาก 1) ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรกับลักษณะนิสัย และความต้องการของผู้เรียน 2) ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับบทเรียน 3) ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์และบทเรียน 4) ความเหมาะสมในการกำหนดและจัดลำดับของจุดประสงค์เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย และ 5) ความเหมาะสมในการให้แนวทางกับครูสำหรับการวินิจฉัยและทำการสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียน

1.4 สภาพการเรียนการสอน (Instructional Events) โดยพิจารณาจาก 1) ความเหมาะสมของคู่มือในการให้แนวทางการสอนและให้ความรู้พื้นฐานจำเป็นสำหรับครู 2) ความเหมาะสมและความชัดเจนของเอกสารสำหรับผู้เรียนในการให้แนวทางแก่ผู้เรียน 3) ความสะดวกในการใช้รูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารการสอน และ 4) ความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างกลวิธีในการสอนกับลักษณะของผู้เรียน

2. การตัดสินคุณภาพของหลักสูตร หลังจากได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์คุณลักษณะต่าง ๆ ในองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนมาแล้วก็นำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการและทฤษฎีทางการศึกษา และทฤษฎีทางจิตวิทยาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ หรือมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด การใช้หลักการและทฤษฎีทางการศึกษาและจิตวิทยาเป็นหลักในการพิจารณาตัดสินคุณภาพของหลักสูตรนี้จะทำให้การประเมินหลักสูตรด้วยวิธีนี้มีความแตกต่างจากการประเมินโดยรูปแบบอื่นที่มักจะใช้ความคิดเห็นของบุคคลผู้วิเคราะห์เป็นหลักสำคัญ

สรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น แต่ละรูปแบบต่างก็มีจุดเน้นของการประเมินช่วงเวลาในการประเมิน แหล่งการประเมิน ตลอดจนข้อดีและข้อจำกัดในการประเมินหลักสูตรที่แตกต่างกันออกไป ผู้ประเมินจะเลือกใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบใดมาทำการประเมินหลักสูตรนั้นจะต้องทำการพิจารณาถึงมิติต่าง ๆ ของหลักสูตรก่อนที่จะมาทำการประเมิน อาทิ 1) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) 2) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Hommond) 3) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Scriven) 4) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเทค (Robert E. Stake) 5) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Provus) 6) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) 7) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโกว์ (Gow)

บทสรุป

การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร เพราะทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด และแสดงให้เห็นว่าเมื่อนำไปใช้กับผู้เรียนแล้วบรรลุผลมากน้อยเพียงใด และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตรทำได้ 4 ระยะ คือ การประเมินก่อนการใช้หลักสูตร การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร การประเมินหลังการใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

หลักการสำคัญในการประเมินหลักสูตร ประกอบด้วย ความถูกต้องตรงความเป็นจริง (Relevancy) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ความยุติธรรม (Fair) ส่วนเกณฑ์สำหรับการใช้พิจารณาตัดสินใจการประเมินหลักสูตร ประกอบด้วย 1) เกณฑ์ความเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Criteria) ซึ่งเน้นความถูกต้องและเชื่อถือได้ของการประเมินหลักสูตร 2) เกณฑ์ด้านการปฏิบัติ (Practical Criteria) เน้นหลักการที่กำหนดไว้เพื่อให้การประเมินหลักสูตรมีความเป็นไปได้จริงในระดับการปฏิบัติ และ 3) เกณฑ์เกณฑ์ด้านความรอบคอบ (Prudential Criteria) เป็นหลักการที่กำหนดไว้เพื่อให้การประเมินหลักสูตรมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด และส่วนขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร ต้องดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย ขั้นตอนวัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตร ขั้นวางแผนแบบการประเมินผล ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นรายงานผลการประเมิน

รูปแบบการประเมินหลักสูตรมีหลากหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบต่างก็มีแนวคิดและขั้นตอนในการประเมินหลักสูตรที่แตกต่างกันไป การที่จะเลือกใช้รูปแบบใดขึ้นอยู่กับเป้าหมายและระยะของการประเมินด้วย ในบทนี้ได้เสนอรูปแบบการประเมินหลักสูตรไว้ 7 รูปแบบคือ ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) 2) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Hommond) 3) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Scriven) 4) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Robert E. Stake) 5) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Provus) 6) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) 7) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโกว่า (Gow) ส่วนปัญหาในการประเมินหลักสูตรมักพบปัญหาที่แตกต่างกันออกไป เช่น ปัญหาด้านการวางแผนการประเมินหลักสูตร ปัญหาด้านเวลา ปัญหาด้านความเชี่ยวชาญของคณะกรรมการประเมินหลักสูตร ปัญหาด้านความเที่ยงตรงของข้อมูล ปัญหาด้านวิธีการประเมิน ปัญหาด้านการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ปัญหาด้านการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และปัญหาด้านเกณฑ์การประเมิน

คำถามท้ายบท

1. การประเมินหลักสูตรคืออะไร
2. จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรมีอะไรบ้าง
3. หลักการสำคัญของการประเมินหลักสูตรมีอะไรบ้าง

4. การประเมินหลักสูตรมีกี่ประเภท อะไรบ้าง
5. จงอธิบายขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร
6. การประเมินหลักสูตรของไทเลอร์มีลักษณะอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : อลีน เพลส.
- ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. (2550). การพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตร : การประยุกต์ใช้การประเมิน
อภิमान. ปริญญาโทการศึกษาดุสิตบัณฑิต (สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ.
- โชติ เพชรชื่น. (2529). เทคนิคการประเมินหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2535). การประเมินหลักสูตร. ใน สารานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ 12 สิงหาคม 2535 คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : วิสิทธิ์พัฒนา.
- _____. (2536). เทคนิคการประเมินหลักสูตร. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิตนา แคมมณี. (2544). “การประเมินหลักสูตร” ในสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (บรรณาธิการ) รวม
บทความทางการประเมินโครงการ เล่มที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อํารง บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2554). หลักสูตรการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ไพศาล หวังพานิช. (2543). การพัฒนาการใช้และการประเมินหลักสูตร. วารสารการวัดผลการศึกษา.
22(64) : 5-22.
- มารุต พัฒผล. (2561). การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- รุจิรี ภูสาระ. (2545). การพัฒนาหลักสูตร : ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : บুদ্ধพอยท์.
- _____. (2546). การพัฒนาหลักสูตร : ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
บুদ্ধพอยท์.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล. (2556). การประเมินหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2541). วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สังต์ อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.

Beauchamp, G. A. (1975). *Curriculum Thoery*. 3thed. Illinois : F.E. Peacock. Publisher.

Brady, L. (1987). *Curriculum Development*. London : Prentice Hall.

Gagne, R. W. (1967). *Curriculum Research and the Promotion of Learning* in Area Monograph Series on Curriculum Evaluation. No.1, Perspective of Curriculum Evaluation, Chicago : Rand McNally & Co.

Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rded. New York : McGraw Hill.

Oliva. P.F. (1992). *Developing the Curriculum*. 3rd ed. New York : Harper Collins.

Taba, Hilda. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York : Harcourt, Brace and World Inc.

แผนบริหารการสอนบทที่ 6 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
2. เหตุผลในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
4. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
5. ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
6. องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา
7. แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้
2. บอกเหตุผลในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้
3. อธิบายความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาได้
4. อธิบายแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาได้
5. บอกขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้
6. ระบุองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาได้
7. เขียนสรุปแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. ปฏิบัติจริง/แสดงความคิดเห็น
5. บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้

2. Microsoft Power point การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
4. Internet และ Website เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
5. ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษา
6. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
7. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม
3. ตรวจผลงานประจำบท/ใบงานจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

บทที่ 6

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นสังคมโลกยุคไร้พรมแดนทำให้การศึกษาต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ครู อาจารย์ในสถานศึกษาจึงต้องเป็นผู้ตัดสินใจพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรอย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน จึงจะได้หลักสูตรเชิงรุก มิใช่หลักสูตรเชิงรับ การพัฒนาหลักสูตรจากหน่วยงานกลางต้องใช้เวลามากกว่าจะประกาศใช้ไปตามสถานศึกษาต่าง ๆ มักจะล่าช้าพลาดโอกาสต่อการจัดการเรียนการสอนให้เป็นตัวนำสังคม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศ โดยหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 27 ระบุไว้ว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้สถานศึกษาต้องจัดทำสาระของหลักสูตร หรือการจัดทำหลักสูตร และต้องบริหารจัดการหลักสูตรในสถานศึกษาด้วยตนเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดคุณภาพต่อผู้เรียนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแม่บท

ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในความหมาย “หลักสูตรสถานศึกษา (School- Based Curriculum)” นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 10) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระการปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนรวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542 : 10) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วยวิธีการปรับหรือขยาย

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 2-3) สรุปไว้ว่าหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยการเรียนรู้และประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่

เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละปีหรือภาคและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545 : 26) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่า หลักสูตรที่โรงเรียนได้ดำเนินการจัดทำหรือพัฒนาขึ้นโดยจัดทำองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้เป็นไปตามขอบข่ายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วจัดทำสาระหรือรายละเอียดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งความถนัด ความสนใจ ตลอดจนความสามารถของผู้เรียน หลักสูตรของแต่ละโรงเรียนจึงมีส่วนที่เป็นแกนกลางเหมือนกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในส่วนที่เพิ่มเติมตามวิสัยทัศน์และความต้องการของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 27-28) ได้ระบุว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นการจัดสภาพเรียนรู้ และมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่สถานศึกษาแต่ละแห่งได้วางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาคจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดทำหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่เกิดจากการวางแผนร่วมกันของบุคลากรภายในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและบุคลากรในชุมชน การออกแบบหลักสูตรมีความครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษาการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายของคุณภาพการศึกษาอันเป็นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นมวลประสบการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตามศักยภาพแต่ละคน สอดคล้องกับคำกุญแจ (key word) **ภูมิสังคม** หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสอดคล้องกับความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2552 : 45)

หลักสูตรสถานศึกษา (School curriculum) หมายถึง แผนหรือแนวทางในการจัดประมวลความรู้และประสบการณ์ซึ่งจัดทำโดยคณะบุคคลในระดับสถานศึกษา เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียนชุมชน และสังคมอย่างมีความสุข การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพิจารณาจากหลักสูตรแกนกลาง และกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น นอกจากนี้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถพัฒนาเพิ่มเติมในส่วนที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษา ตลอดจนความต้องการ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 11)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553 : 1) หลักสูตรสถานศึกษา (School-Based Curriculum) หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ซึ่งจัดทำโดยคณะบุคคลของสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน สังคม ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองมีชีวิตอยู่ในชุมชน สังคมอย่างมีความสุข ซึ่งต้องไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติและสิทธิมนุษยชน

ปารีชาติ ประเสริฐสังข์ (2556 : 90) กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่า เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนที่มีความรู้ ความสามารถโดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงระดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบการณ์สำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคมและโลกอย่างมีความสุข

สกิลเบ็ก (Skilbeck, 1984 : 2) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้และการประเมินผล การกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนดำเนินการโดยสถานศึกษา เน้นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ไม่ใช่กำหนดจากบุคคลภายนอก

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา เป็นมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่สถานศึกษาร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจัดทำขึ้น เพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนไปสู่คุณภาพ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน และสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วย การเรียนรู้และประสบการณ์อื่น ๆ ที่น่าสนใจ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งได้กำหนดเอาไว้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามวิสัยทัศน์และความต้องการของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั่นเอง

เหตุผลในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

นาตยา ปิลันธนานนท์ และคณะ (2542 : 37-38) ให้เหตุผลในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนขึ้นมาใช้เอง เป็นการสื่อสารให้คณะครูในโรงเรียนได้ทราบว่าสอนอะไร สอนอย่างไร ใช้สื่อการสอนอะไร และประเมินผลอย่างไร
2. สามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ ปรัชญา ปณิธานของโรงเรียนและท้องถิ่นได้
3. สร้างความมั่นใจว่านักเรียนทุกคนมีโอกาสดูแลได้รับการเรียนรู้ตามมาตรฐานที่วางไว้ด้วยการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะของเด็ก
4. เกิดความแน่ใจว่าหลักสูตรที่นักเรียนเรียนในแต่ละชั้นปีนั้นมีการจัดวางความรู้ทักษะ ค่านิยม จริยธรรมอย่างสัมพันธ์เชื่อมโยง และต่อเนื่องกันตลอด
5. เป็นแนวทางแก่ครูที่สอนในแต่ละชั้นปีให้การเรียนในวิชาหนึ่ง มีโอกาสเกี่ยวเนื่องกับการเรียนในวิชาอื่นๆ ด้วย
6. เปิดโอกาสให้โรงเรียนได้ส่งเสริมการเรียนการสอนแบบบูรณาการเชื่อมโยงกลุ่มสาระฯ ต่างๆ เข้าด้วยกัน
7. ส่งเสริมให้คณะครูมีเป้าหมายที่เป็นเอกลักษณ์ร่วมกัน โดยทุกชั้นปีและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอน เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

8. ส่งเสริมให้คณะครูได้มีโอกาสประชุม อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุงการเรียนการสอน

ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาทุกแห่งต้องร่วมมือร่วมใจกับชุมชน ท้องถิ่น และวัดในการถ่ายทอดเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ลงสู่หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ตั้งไว้ นักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ ดังนี้

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, ปราณี สังฆะตวรรธน์ และประภาพรรณ เอี่ยมสุภชาติ (2545 : 6-7) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องจัดทำสาระในรายละเอียดตามกรอบของหลักสูตรแกนกลางและจัดทำหลักสูตรอื่นบางส่วนหรือเพิ่มเติม เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ดังนั้น บทบาทของสถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารและคณะครูจะต้องรับผิดชอบงานทางด้านการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรในทุกเนื้อหาสาระเพิ่มเติม การที่สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรเองสามารถสนองความต้องการความถนัดและความสามารถของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 13) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้านสามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายามจัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงาน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลตามจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสนุกและเพลิดเพลินในการเรียนรู้เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจ และเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคนควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจและประสบการณ์ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจให้ผู้เรียนและการทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น ใช้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสารส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจ และ ศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อตัวบุคคล และสังคมหลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบสามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อ

การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553 : 1) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาไว้มีรายละเอียด ดังนี้

1. เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา และเป็นไปตามสภาพปัญหาของชุมชน สังคม

2. เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่าง ๆ ใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้สอดคล้องกับสภาพจริงในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้านสามารถชี้แนะให้ผู้เรียนบริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้พยายามจัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจึงต้องอาศัยความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานและสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2 ประการ ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญที่สถานศึกษาจะต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ (บังอร อนุเมธางกูร, 2556 : 286)

สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ๆ ตามความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ทำให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด ดังนั้น ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์ หน่วยงานต่าง ๆ และสถานศึกษาในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างแท้จริง

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา เป็นแนวคิดภายใต้พื้นฐานของการบริหารงานที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management -SBM) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารงานด้านวิชาการ ด้านการเงิน ด้านบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดแผนพัฒนาคุณภาพ นโยบาย วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ โดยมีความเชื่อว่าการตัดสินใจที่ดีที่สุดเกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด

มนุษย์ส่วนใหญ่จะปฏิบัติงานและกระทำการใด ๆ ตามความรู้ ความเชื่อ และแนวคิดของตนเอง ดังนั้น การที่ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จะกระทำการและปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับความรู้และแนวคิดที่มีเหตุผลและความถูกต้องอัน จะเป็นแนวทาง ขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเชื่อมั่นและมุ่งมั่นในการปฏิบัติภารกิจดังกล่าว

สำหรับประเทศไทย แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรคือ ต้องการกระจายอำนาจให้กับโรงเรียนสามารถ ตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรได้เอง เพราะเท่าที่ผ่านมามีปัญหาเกิดขึ้นจากการรวมอำนาจการบริหารการศึกษาไว้ที่ ส่วนกลาง คือ กระทรวงศึกษาธิการ ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 406) ดังนี้

1. ปัญหาการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางทำให้เกิดปัญหา คือ

1.1 ก่อให้เกิดความล่าช้าในการอนุมัติ อนุญาต

1.2 ขาดความเป็นอิสระในการคิด การตัดสินใจในระดับล่าง และระดับปฏิบัติของหน่วยงานในพื้นที่ และสถานศึกษา

1.3 การบริหารและตัดสินใจของหน่วยงานระดับล่างไม่อาจทำได้ ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นและความเร่งด่วนในการแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของนักเรียนและประชาชน หรือชุมชนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

1.4 ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณและทรัพยากร เนื่องจากการจัดสรรที่ไม่สอดคล้องกับปัญหา และ ความต้องการที่แท้จริง

2. ปัญหาด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ก็มีกำหนดและควบคุมจากส่วนกลางสูงมาก แม้มีความพยายามให้สถานศึกษาและหน่วยงานในพื้นที่พัฒนาหลักสูตรในท้องถิ่นก็ไม่เกิดผลเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจาก

2.1 กรอบหลักสูตรและการประเมินผล เป็นสาเหตุสำคัญในการสกัดกั้นการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร

2.2 ความวิตกกังวลของสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่เกรงว่าจะไม่สามารถดำเนินการได้ครบตาม ระเบียบและกฎเกณฑ์ดังกล่าว

2.3 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครูที่ยึดติดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่ส่งเสริมศักยภาพ และ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน

2.4 ระบบรวมศูนย์ในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการควบคุม จัดสรรและ กำหนดคุณลักษณะจากส่วนกลาง เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สถานศึกษามีอาจจัดรายวิชาที่สนองความต้องการของ นักเรียนและความต้องการของชุมชนได้

3. ปัญหาจากการใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศก่อให้เกิดผลต่อผู้ปฏิบัติตามหลักสูตร คือ

3.1 ผู้บริหารโรงเรียนบางส่วนขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร

3.2 ครูไม่เข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3.3 เนื้อหาวิชามีความยาก ไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

- 3.4 ครูไม่เข้าใจวิธีการจัดการเรียนการสอน จึงจัดการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง
- 3.5 การจัดส่งเอกสารประกอบหลักสูตรไปยังโรงเรียนมีความล่าช้า ไม่ทันใช้เปิดภาคการศึกษา
- 4. ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก็คือ
 - 4.1 การขาดบุคลากรดำเนินการ
 - 4.2 ขาดความร่วมมือและสนับสนุน
 - 4.3 ขาดวิทยากร
 - 4.4 ขาดความรู้
 - 4.5 ขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน
 - 4.6 ครูไม่ปรับหลักสูตร
 - 4.7 ไม่ปรับปรุงสื่อ เอกสาร
 - 4.8 ครูไม่มีความรู้ และขาดทักษะในการดำเนินการ

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารไปยังสถานศึกษา ให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้เอง ซึ่งแนวทางที่กำหนดไว้ มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 3)

1. ยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ School-Based เป็นแนวคิดที่มุ่งให้โรงเรียนมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. การมีส่วนร่วมและการร่วมคิด ร่วมทำ การศึกษาเป็นเรื่องของสาธารณชน มิใช่การรับผิดชอบของใครฝ่ายเดียวอีกต่อไป
3. การกระจายอำนาจ เป็นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับผู้ใกล้ชิดเด็ก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ชุมชน เป็นความเชื่อว่าผู้มีส่วนได้เสียต่อการศึกษาหรือผู้ใกล้ชิดเด็กสามารถจัดการศึกษาได้ดีที่สุด ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และชุมชน อำนาจการตัดสินใจควรอยู่ในระดับปฏิบัติ คือ สถานศึกษา
4. ภารกิจที่ตรวจสอบได้ ต้องมีการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ และภารกิจของผู้บริหาร ครู อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และชุมชนอย่างชัดเจน และภารกิจเหล่านี้ต้องสามารถตรวจสอบความสำเร็จได้ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินการโดยคณะกรรมการหรือคณะทำงาน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการโดยสังเขป ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553 : 38-39)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน

2. **วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ** มีแหล่งข้อมูลสำคัญมากมายที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา อาทิ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา จุดเน้น ความต้องการของชุมชน และของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ตลอดจนความต้องการของผู้เรียน

3. **การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา** พิจารณาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา (เวลาเรียน รายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน) คำอธิบายรายวิชา แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และเกณฑ์การจบการศึกษา พร้อมกันนี้สถานศึกษาจะต้องจัดทำเอกสารระเบียบการวัดผลประเมินผล เพื่อใช้ควบคู่กับหลักสูตรสถานศึกษา

4. **ตรวจพิจารณาคุณภาพหลักสูตร** เมื่อจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนจะดำเนินการในขั้นตอนต่อไปในการเสนอคณะกรรมการสถานศึกษา ควรจะมีการพิจารณาคุณภาพ ความถูกต้องเหมาะสม โดยสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหรือการรับฟังความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. **คณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ** นำเสนอร่างเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาและระเบียบการวัดประเมินผลต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากมีข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการก็นำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปพิจารณาปรับปรุงร่างหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความเหมาะสม ชัดเจนยิ่งขึ้น ก่อนการอนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ให้จัดทำประกาศหรือคำสั่งเรื่องให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ลงนาม หรือผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ลงนามเพียงผู้เดียว

6. **ใช้หลักสูตรสถานศึกษา** ครูผู้สอนนำหลักสูตรสถานศึกษาไปกำหนดโครงสร้างรายวิชาและออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย

7. **วิจัย และติดตามผลการใช้หลักสูตร** ดำเนินการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ เพื่อนำผลจากการติดตามมาใช้เป็นข้อมูลพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา

เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาเป็นเอกสารสำคัญที่ครูจะใช้สำหรับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้จัดการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาควรมีข้อมูลที่ชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งองค์ประกอบสำคัญ มีดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2546 : 40) ได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา ควรสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1. วิสัยทัศน์
2. พันธกิจ
3. จุดหมาย
4. สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน (เป็นทักษะหลักในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต)
5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ
 - 5.1 การรู้คิด
 - 5.2 คุณธรรม จริยธรรม
 - 5.3 ทักษะทางสังคมและจิตอาสา
6. โครงสร้างเวลาเรียน
7. คำอธิบายสาระการเรียนรู้
8. การจัดการเรียนรู้
9. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
10. การวัดและประเมินผล

นอกจากนี้ยังควรมีภาคผนวกที่นำเสนอ

1. คณะกรรมการบริหารหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. คณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา/คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 40) ได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ประกอบด้วย

1. ส่วนนำ ข้อมูลในส่วนนี้ช่วยให้ครูผู้สอนทราบถึงเป้าหมายโดยรวมของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน เช่น วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลาง เป็นต้น

2. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา เป็นส่วนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนดรายวิชาที่จัดสอนในแต่ละปี/ภาคเรียน ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พร้อมทั้งจำนวนเวลาเรียน หรือหน่วยกิตของรายวิชาเหล่านั้น

3. คำอธิบายรายวิชา ส่วนนี้เป็นรายละเอียดที่ช่วยให้ทราบว่าผู้เรียนจะเรียนรู้อะไรจากรายวิชานั้น ๆ ในคำอธิบายวิชาจะประกอบด้วยรหัสวิชา ชื่อรายวิชา ประเภทรายวิชา (พื้นฐาน/เพิ่มเติม) กลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับชั้นที่สอน พร้อมทั้งคำอธิบายรายวิชาให้ทราบว่า เมื่อเรียนรายวิชานั้นแล้วผู้เรียนจะมีความรู้ทักษะ คุณลักษณะหรือเจตคติอะไร ซึ่งอาจจะระบุให้ทราบถึงกระบวนการเรียนรู้หรือประสบการณ์สำคัญที่ผู้เรียนจะได้รับด้วยก็ได้

4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นส่วนหนึ่งที่สถานศึกษากำหนดให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณประโยชน์ โดยระบุแนวทางการจัดเวลา และแนวทางการประเมินกิจกรรม

5. เกณฑ์การจบการศึกษา เป็นส่วนที่สถานศึกษากำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะจบการศึกษาในแต่ละระดับ โดยพัฒนาเกณฑ์ดังกล่าวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับเกณฑ์การจบหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลาง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2552 : 48-49) ได้กล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

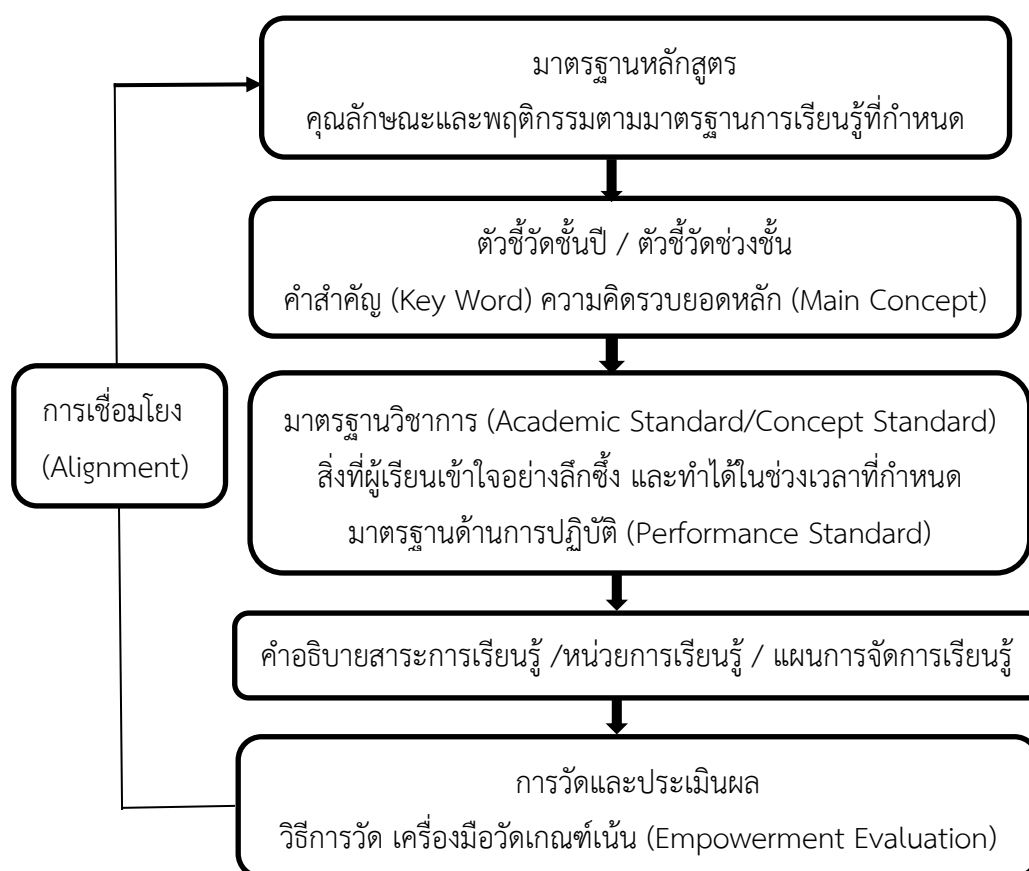
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard-based Curriculum) ซึ่งมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและเป็นกรอบแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษาจึงต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวเดียวกัน หรือความเชื่อมโยงตลอดแนว (Alignment)

ความเชื่อมโยงตลอดแนวจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมาสู่หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง ความเชื่อมโยงจากมาตรฐานหลักสูตร (Curriculum Standard) ซึ่งเป็นคุณลักษณะและพฤติกรรมที่คาดหวังตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. มาตรฐานวิชาการ (Academic Standard) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และสามารถทำได้ในช่วงเวลาที่กำหนด

2. มาตรฐานการปฏิบัติ (Performance Standard) เป็นผลการปฏิบัติงานหรือระดับความสามารถที่ผู้เรียนจะต้องแสดงออก จากนั้นจะเป็นการเชื่อมโยงมาสู่ตัวชี้วัดชั้นปี/ตัวชี้วัดช่วงชั้น ซึ่งจะระบุคำสำคัญ (Key Word) หรือความคิดรวบยอดหลัก (Main Concept) อย่างชัดเจน ส่วนที่กล่าวมานั้นเป็นการเชื่อมโยงภายในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มี 2 มิติมาประกอบกัน คือ รูปแบบ และสาระ (กรอบหลักสูตร Curriculum Framework) ต่อจากนั้นก็จะเป็นการเชื่อมโยงมาสู่หลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ การเชื่อมโยงสู่คำอธิบายสาระการเรียนรู้ การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และสุดท้ายเป็นการเชื่อมโยงสู่การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นการประเมินตามสภาพจริงและเสริมพลัง (Empowerment Evaluation)

ความเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับหลักสูตรสถานศึกษาแสดงเป็นแผนภาพ ดังภาพที่ 6.1 ดังนี้

ภาพที่ 6.1 ความเชื่อมโยงของมาตรฐานหลักสูตรสู่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
ที่มา : (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2552 : 49)

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ยังคงใช้แนวทางการจัดทำหลักสูตร ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ทุกประการ หากแต่มีประกาศแนวปฏิบัติการเพิ่มเติมตามสาระการเรียนรู้ การปรับโครงสร้างเวลาเรียน รวมถึงการวัดและประเมินผล ว่าด้วยเกณฑ์การจบหลักสูตรก็ต้องปรับเปลี่ยนไป ตามการลด เพิ่มและการจัดหมวดหมู่รายวิชาพื้นฐาน

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา ตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ประกอบด้วย 1. ส่วนนำ 2. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3. คำอธิบายรายวิชา 4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 5. เกณฑ์การจบการศึกษา

ดังนั้น การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้นจะอธิบายการจัดทำไปแต่ละองค์ประกอบพร้อมเสนอตัวอย่างประกอบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและแนวคิดในการไปดำเนินการต่อไป (ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, ปราณี สังขะตวรพรรณ และประภาพรรณ เอี่ยมสุภชาติ, 2545; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561) มีรายละเอียด ดังนี้

1. การกำหนดส่วนนำ ประกอบด้วย

1.1 ความนำ

เป็นการกล่าวนำที่แสดงให้เห็นความเชื่อมโยง ระหว่างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น จุดเน้น และความต้องการของโรงเรียน

ตัวอย่างความนำ

โรงเรียนเทพศิรินทร์ พุแค จังหวัดสระบุรี

ความนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจึงเริ่มจากการศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางฯ ศึกษาเป้าหมายในการพัฒนาคนในระดับท้องถิ่น ที่กำหนดโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าว มาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

การดำเนินงานของสถานศึกษาในการใช้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือ จัดทำโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนจัดทำคำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และสร้างเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นการนำอุดมการณ์ จุดหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา และประสบการณ์การเรียนรู้ไปสู่ผู้เรียน นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างก็ยอมรับความสำคัญของขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ ว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนใดๆทั้งหมด เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง หลักสูตรแม้จะสร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ถ้าหากว่าการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินการโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรจะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะฉะนั้นการนำหลักสูตรไปใช้ จึงมีความสำคัญที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้จะต้องทำความเข้าใจกับวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดสมความมุ่งหมายทุกประการ

สถานศึกษามีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และดำเนินการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ

ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องสร้างความมั่นใจต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนว่าผู้เรียนจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด และเกิดสมรรถนะสำคัญ ตลอดจนมี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ดังกล่าว สถานศึกษา จะต้องออกแบบหลักสูตรให้ครอบคลุมส่วนที่เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กระทรวง ศึกษาธิการประกาศใช้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุถึงคุณภาพตามมาตรฐาน อันเป็นความคาดหวังที่กำหนด ไว้ร่วมกันในการพัฒนาเยาวชนทุกคนในชาติ นอกจากนั้นหลักสูตรยังต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหา และ ความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนสามารถ อยู่ในสังคม แวดล้อมได้อย่างมีความสุข และเกิดความรักความผูกพันในบ้านเกิดเมืองนอน มีบทบาทในการร่วมพัฒนา ชุมชน

ที่มา : (โรงเรียนเทพศิรินทร์ พุแค, 2561 : 2)

1.2 วิสัยทัศน์โรงเรียน

เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ เอกลักษณ์ของโรงเรียนเพื่อ สร้างศรัทธา จุดประกายความคิดในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้วยกระบวนการบริหารจัดการเชิงระบบที่สอดคล้อง กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กรอบหลักสูตรระดับ ท้องถิ่น จุดเน้น และความต้องการของโรงเรียน (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561 : 7 และ 28-33)

หลักการกำหนดวิสัยทัศน์

1. ศึกษา วิเคราะห์วิสัยทัศน์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น และความต้องการตามจุดเน้นของท้องถิ่นและโรงเรียน
2. กำหนดคำสำคัญที่บ่งบอกเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ที่จะพัฒนาผู้เรียนไปสู่จุดหมายของสถานศึกษา
3. เรียบเรียงเป็นวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
4. การเขียนควรใช้ภาษาที่กระชับ ชัดเจน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

ตัวอย่างวิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรมมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่น

ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

ที่มา : (โรงเรียนเทพศิรินทร์ พุแค, 2561 : 3)

1.3 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

การกำหนดสมรรถนะสำคัญ ซึ่งเป็นสมรรถนะจาเป็นพื้นฐาน 5 ประการ ที่ผู้เรียนพึงมี ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) สมรรถนะสำคัญเหล่านี้ได้หลอมรวมอยู่ในมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

โดยโรงเรียนจะต้งนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ทุกข้อ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน

ตัวอย่างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

โรงเรียนบ่อวิทยาการ จังหวัดจันทบุรี

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและ ประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจน การเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือ สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

ที่มา : (โรงเรียนบ่อวิทยาการ, 2563 : 2)

1.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และโรงเรียนอาจจะเพิ่มเติมตามจุดเน้นของโรงเรียนได้ตามความเหมาะสม

ตัวอย่างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

โรงเรียนบ่อวิทยาการ จังหวัดจันทบุรี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง

6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. จิตสาธารณะ

ที่มา : (โรงเรียนบ่อวิทยาการ, 2563 : 3)

2. การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรสถานศึกษา

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะกำหนดสัดส่วนเวลาที่ใช้การจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้แก่ผู้เรียนในแต่ละชั้นปี หรือแต่ละภาคเรียน เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้หรือผลการเรียนรู้ที่ระบุไว้ทั้งรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติมตามลำดับ ในการจัดทำโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตร โรงเรียนจะต้องดำเนินการ 2 ประเภทคือ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561 : 8-9)

2.1 โครงสร้างหลักสูตรเวลาเรียน เป็นโครงสร้างหลักสูตรที่แสดงให้เป็นภาพรวมของเวลาเรียนทั้งหมดของระดับการศึกษา พร้อมกับระบุเวลาเรียนเป็นรายชั้นปีในระดับประถมศึกษาหรือแต่ละภาคเรียน ในระดับระดับมัธยมศึกษาต้น หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.2 โครงสร้างหลักสูตรชั้นปี เป็นโครงสร้างหลักสูตรที่แสดงเวลาเรียนของแต่ละชั้นปีหรือแต่ละภาคเรียน โดยระบุเวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

ขั้นตอนการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

1. ศึกษา วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยพิจารณาเวลาเรียนภาพรวมของแต่ละระดับการศึกษา ระดับชั้นปี สัดส่วนเวลาในแต่ละกลุ่มสาระ การเรียนรู้ซึ่งเป็นรายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติม รวมถึงกำหนดเวลาการเรียนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และเงื่อนไขในการกำหนดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2. ศึกษา วิเคราะห์ จุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จุดเน้น วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

3. ศึกษา นโยบาย ทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงของระดับท้องถิ่น

4. ศึกษา วิเคราะห์ ความต้องการของชุมชน ผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

5. ศึกษา วิเคราะห์ผลการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนในอดีต และศักยภาพของโรงเรียนทุกด้าน

6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน พร้อมการกำหนดจุดเน้นพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่ได้จากหลอมรวมทั้งจุดเน้นของระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษา และระดับท้องถิ่น (ความต้องการของชุมชน) เช่น จุดเน้นคุณภาพด้านการเรียนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจุดเน้นด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

7. กำหนดสัดส่วนเวลาเรียนรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ให้สอดคล้องและสามารถพัฒนาผู้เรียนตามจุดเน้นที่โรงเรียนกำหนดไว้ตามข้อ 6 โดยยึดกรอบเวลาตามเงื่อนไขของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

7.1 กำหนดเวลาเรียนรวมทั้งหมด

ระดับประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 1,000 ชั่วโมง/ปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง/ปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง/ปี

7.2 กำหนดเวลาเรียนในรายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติม

ระดับประถมศึกษา ปีละไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมง/ปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีละไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมง/ปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีละไม่น้อยกว่า 1,600 ชั่วโมง/ปี

7.3 กำหนดเวลาเรียนกิจกรรมพัฒนาเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) รวม 6 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) รวม 3 ปี จำนวน 45 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) รวม 3 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

7.4 การสอนวิชาหน้าที่พลเมือง สถานศึกษาทุกแห่งยังคงต้องจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมือง เป้าหมายของการจัด คือ การส่งเสริมการสร้างความเป็นพลเมืองดีของชาติ ตามบริบทของสถานศึกษา โดยมีทางเลือกในการเรียนการสอน 4 ทางเลือก

1) เพิ่มวิชาหน้าที่พลเมืองในหลักสูตรสถานศึกษา โดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรม (วัดผลรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง)

2) บูรณาการกับการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นทั้งรายวิชาพื้นฐาน หรือเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรม (วัดผลรวมอยู่ในรายวิชานั้น ๆ)

3) บูรณาการกับการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาเพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น (วัดผลรวมอยู่ในรายวิชานั้น ๆ)

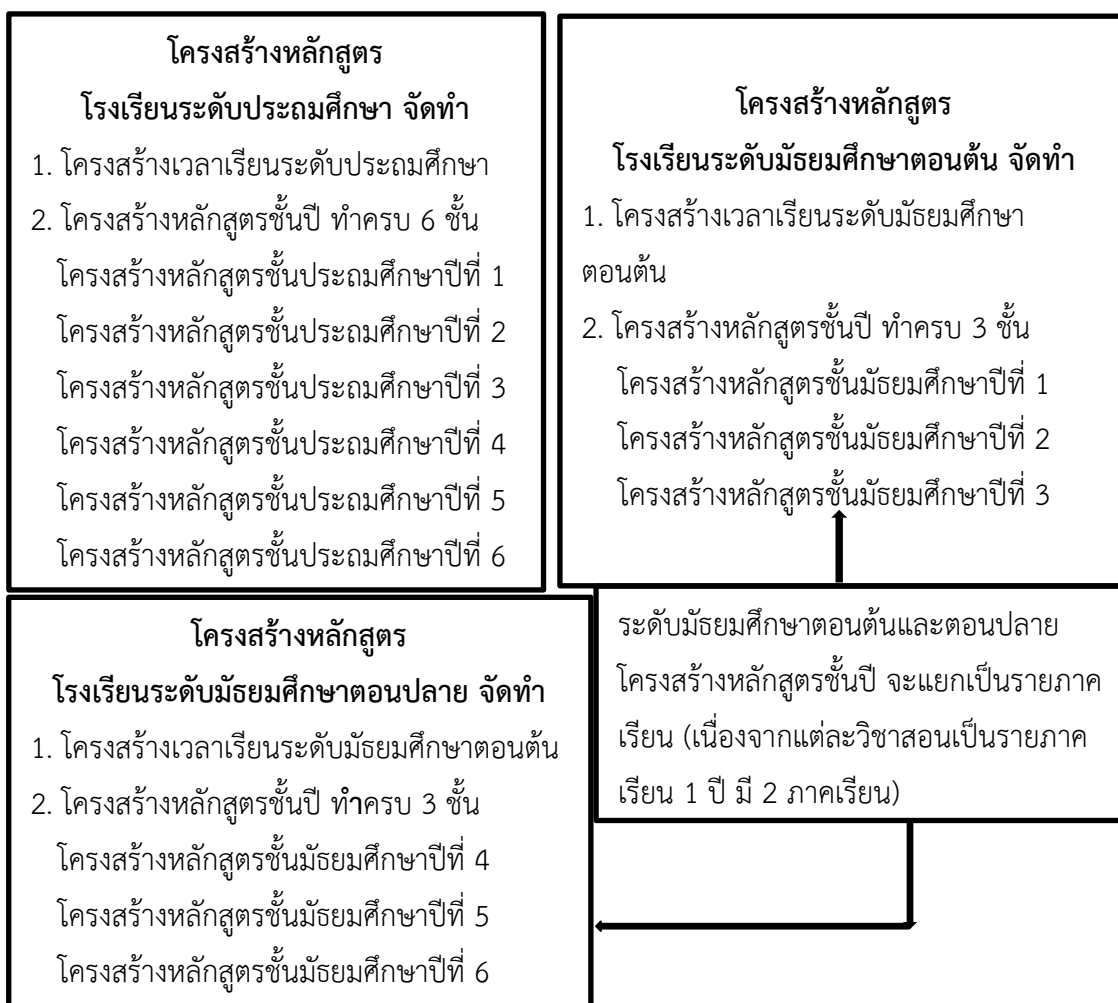
4) บูรณาการเรียนรู้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรม/โครงการ/ หน่วยงานหรือวิถีชีวิตประจำวันในโรงเรียน (วัดผล ผ่าน-ไม่ผ่าน ตามลักษณะของกิจกรรม) ทั้งนี้ สถานศึกษาควรระบุได้ว่าจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองในลักษณะใด ผลการจัดบรรลุเป้าหมายหรือไม่

7.5 การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ระดับประถมศึกษาให้เรียนสาระประวัติศาสตร์ 40 ชั่วโมง/ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 40 ชั่วโมง/ปี (3 หน่วยกิต) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 80 ชั่วโมง/ 3 ปี (2 หน่วยกิต)

7.6 การเรียนการสอนภาษาอังกฤษ สถานศึกษาทุกแห่งยังคงจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 200 ชั่วโมง/ปี โดยเสนอทางเลือก 2 ทางคือ

- 1) จัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เป็นรายวิชาพื้นฐาน จำนวน 200 ชั่วโมง/ปี
- 2) จัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เป็นรายวิชาพื้นฐาน อย่างน้อย 120 ชั่วโมง/ปี และจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร 80 ชั่วโมง/ปี รวมเวลาเรียนภาษาอังกฤษ ทั้งหมด จำนวน 200 ชั่วโมง/ปี

8. การกำหนดรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นรายวิชาใหม่ โรงเรียนจัดทำเพิ่มเติมและให้มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนานักเรียนให้เรียนรู้เพิ่มความเข้มข้นใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือสมรรถนะ และคุณลักษณะตาม จุดเน้นของโรงเรียน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561 : 8-9)

ตัวอย่างโครงสร้างเวลาเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษา

โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ /กิจกรรม	เวลาเรียน					
	ป. 1	ป. 2	ป. 3	ป. 4	ป. 5	ป. 6
● กลุ่มสาระการเรียนรู้						
ภาษาไทย	200	200	200	160	160	160
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80
สังคมศึกษา ฯ	40	40	40	80	80	80
ประวัติศาสตร์	40	40	40	40	40	40
สุขศึกษาและพลศึกษา	40	40	40	80	80	80
ศิลปะ	40	40	40	80	80	80
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80
ภาษาต่างประเทศ	160	160	160	80	80	80
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	840	840	840	840	840	840
● รายวิชาเพิ่มเติม						
ภาษาอังกฤษ	40	40	40	40	40	40
รวมเวลาเรียน (เพิ่มเติม)	40	40	40	40	40	40
● กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	120	120	120
1.แนะแนว	40	40	40	40	40	40
2.ลูกเสือ-เนตรนารี	40	40	40	40	40	40
3.ชุมนุม	30	30	30	30	30	30
4.กิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณประโยชน์	10	10	10	10	10	10
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	1,000 ชั่วโมง/ปี					

ที่มา : (โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม, 2562 : 5)

ตัวอย่าง โครงสร้างหลักสูตร (มีรายวิชาเพิ่มเติม)
 โครงสร้างหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
 โครงสร้างเวลาเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

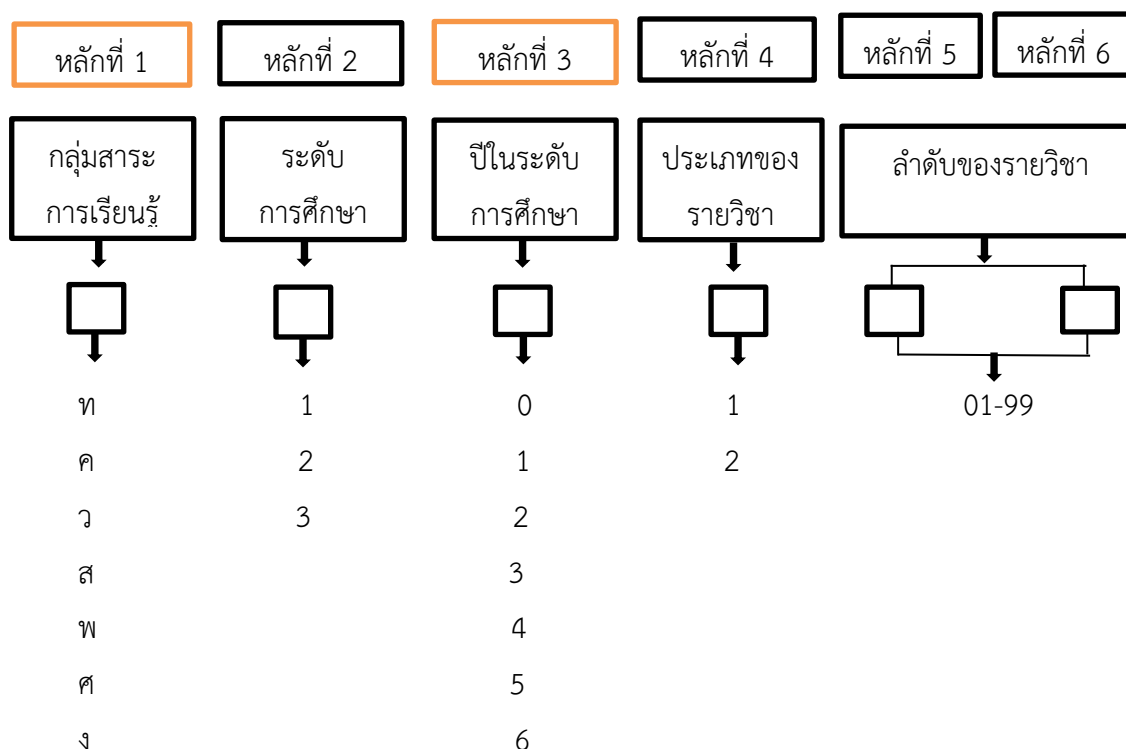
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1		
รายวิชา/กิจกรรม		เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน		840
ท11101	ภาษาไทย	200
ค11101	คณิตศาสตร์	200
ว11101	วิทยาศาสตร์	80
ส11101	สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	40
ส11102	ประวัติศาสตร์	40
พ11101	สุขศึกษาและพลศึกษา	40
ศ11101	ศิลปะ	40
ง11101	การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40
อ11101	ภาษาอังกฤษ	160
รายวิชาเพิ่มเติม		40
อ11201	ภาษาอังกฤษ	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		120
■ กิจกรรมแนะแนว		40
■ กิจกรรมนักเรียน		
ลูกเสือ/เนตรนารี		40
ชุมนุม		30
*กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์		10
รวมเวลาเรียนทั้งหมด		1,000

การกำหนดรหัสวิชา

เพื่อให้เกิดความสะดวกและความเข้าใจตรงกันในการสื่อสาร สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดรหัสวิชาอย่างเป็นระบบ

ระบบรหัสวิชา

การกำหนดรหัสวิชาควรใช้ตัวเลขอารบิก เพื่อสื่อสารและการจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาระบบรหัสวิชา สำหรับรายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยตัวอักษรและตัวเลข 6 หลัก ดังนี้

□ ใช้รหัสอักษรตามรายการรหัสตัวอักษรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

หลักที่ 1 เป็นรหัสตัวอักษรแสดงกลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ

ท หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ค หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

ว หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ส หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

พ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

ศ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ง หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศให้ใช้รหัสของแต่ละภาษาตามรายการ

หมายเหตุ รหัสตัวอักษรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

1. ให้ใช้รหัสตัวอักษรของแต่ละภาษา ดังนี้

ก หมายถึง ภาษาเกาหลี	ข หมายถึง ภาษาเขมร
จ หมายถึง ภาษาจีน	ช หมายถึง ภาษารัสเซีย
ญ หมายถึง ภาษาญี่ปุ่น	ด หมายถึง ภาษาเวียดนาม
น หมายถึง ภาษาลาติน	บ หมายถึง ภาษาบาลี
ป หมายถึง ภาษาสเปน	ฝ หมายถึง ภาษาฝรั่งเศส
ม หมายถึง ภาษามลายู	ย หมายถึง ภาษาเยอรมัน
ร หมายถึง ภาษาอาหรับ	ล หมายถึง ภาษาลาว
อ หมายถึง ภาษาอังกฤษ	ฮ หมายถึง ภาษาฮินดู

2. กรณีที่มีสถานศึกษาใดจัดทำรายวิชาภาษาต่างประเทศอื่นๆ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาทำเรื่องเสนอสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออนุมัติและประกาศการใช้รหัสตัวอักษรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเพิ่มเติม

หลักที่ 2 เป็นรหัสตัวเลขแสดงระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย สะท้อนระดับความรู้และทักษะในรายวิชาที่กำหนดไว้ คือ

- 1 หมายถึง รายวิชาระดับประถมศึกษา
- 2 หมายถึง รายวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 3 หมายถึง รายวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักที่ 3 เป็นรหัสตัวเลขแสดงปีที่เรียนของรายวิชา ซึ่งสะท้อนระดับความรู้และทักษะในรายวิชาที่กำหนดไว้ในแต่ละปี คือ

0 หมายถึง รายวิชาที่ไม่กำหนดปีที่เรียน จะเรียนปีใดก็ได้ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

1 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 1 ของระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ป.1 ม.1 และ ม.4)

2 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 2 ของระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ป.2 ม.2 และ ม.5)

3 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 3 ของระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ป.3 ม.3 และ ม.6)

4 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 4 ของระดับประถมศึกษา (ป.4)

5 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 5 ของระดับประถมศึกษา (ป.5)

6 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 6 ของระดับประถมศึกษา (ป.6)

หลักที่ 4 เป็นรหัสตัวเลขแสดงประเภทของรายวิชา คือ

1 หมายถึง รายวิชาพื้นฐาน

2 หมายถึง รายวิชาเพิ่มเติม

หลักที่ 5 และหลักที่ 6 เป็นรหัสตัวเลขแสดงลำดับของรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในปี/ระดับการศึกษาเดียวกัน ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวนตั้งแต่ 01-99 ดังนี้

รายวิชาที่กำหนดปีที่เรียน ให้นำรหัสหลักที่ 5-6 ต่อเนื่องในปีเดียวกัน หากจัดรายวิชาเป็นรายภาค ให้กำหนดเรียงลำดับรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันให้เสร็จสิ้นในภาคเรียนแรกก่อน แล้วจึงกำหนดต่อในภาคเรียนที่สองรายวิชาที่ไม่กำหนดปีที่เรียน ให้นำรหัสหลักที่ 5-6 ต่อเนื่องในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ รหัสหลักที่ 5 และหลักที่ 6 ของรายวิชาเพิ่มเติม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ให้กำหนดรหัสวิชา เป็นช่วงลำดับ ดังนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ลำดับที่ 01 - 19 หมายถึง รายวิชาในกลุ่มฟิสิกส์

ลำดับที่ 21 - 39 หมายถึง รายวิชาในกลุ่มเคมี

ลำดับที่ 41 - 59 หมายถึง รายวิชาในกลุ่มชีววิทยา

ลำดับที่ 61 - 79 หมายถึง รายวิชาในกลุ่มโลกและอวกาศ

ลำดับที่ 81 - 99 หมายถึง รายวิชาในกลุ่มวิทยาศาสตร์อื่น ๆ

หมายเหตุ ในทางปฏิบัติให้โรงเรียนระบุเวลาเรียนตามที่โรงเรียนกำหนด

3. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา

การจัดทำคำอธิบายรายวิชา เป็นข้อมูลรายละเอียดของแต่ละรายวิชา โดยนำตัวชี้วัดรายปีหรือ ตัวชี้วัดช่วงชั้น และสาระการเรียนรู้ในชั้นปีที่จัดทำคำอธิบายรายวิชา สำหรับนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชา ให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัด หรือผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ซึ่งคำอธิบายรายวิชา มี 2 ประเภท คือ

3.1 คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน เป็นรายวิชาที่ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องได้เรียนรู้ โดยหลักสูตรกำหนดมาตรฐานการ

เรียนรู้ และตัวชี้วัดขั้นต่ำไว้ โรงเรียนจะนำไปจัดการเรียนการสอนทั้งนี้เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกระดับ การศึกษาและทุกระดับชั้นปี

3.2 คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นรายวิชาใหม่ โรงเรียนจัดทำเพิ่มเติมและให้มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนานักเรียนให้เรียนรู้เพิ่มความเข้มข้นใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือสมรรถนะ และคุณลักษณะตาม จุดเน้นของโรงเรียน ต้องสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา เพื่อสร้างความเข้าใจว่าในรายวิชานั้น ผู้เรียนจะได้เรียนรู้อะไรบ้าง ฝึกทักษะ กระบวนการ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญอะไรบ้างและเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปออกแบบการจัดการเรียนรู้

ลักษณะของคำอธิบายรายวิชา เป็นความเรียงที่ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามตัวชี้วัดที่หลักสูตรกำหนดในรายวิชาพื้นฐานและตามผลการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดขึ้นในรายวิชาเพิ่มเติม ดังนั้น คำอธิบายรายวิชา จึงต้องสะท้อนตัวชี้วัดหรือผลการเรียนรู้ของรายวิชานั้น เป็นรายปีสำหรับระดับประถมศึกษา และเป็นรายภาคเรียนสำหรับระดับมัธยมศึกษา

ขั้นตอนการจัดทำคำอธิบายรายวิชา

รายวิชาพื้นฐาน

รายวิชาพื้นฐานเป็นรายวิชาที่สอนให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) การเขียนอธิบายรายวิชาพื้นฐาน มีขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ตัวชี้วัดชั้นปีในระดับประถมศึกษา สำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น วิเคราะห์ตัวชี้วัดชั้นปี เพื่อกำหนดเป็นรายภาค หรือตัวชี้วัดช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นรายภาคและสาระการเรียนรู้แกนกลางตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กำหนด

2. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและความต้องการและบริบทของโรงเรียนเพื่อกำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดในรายวิชานั้น

3. จัดกลุ่มตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อหลอมรวมและเรียบเรียง เขียนเป็นความเรียง ให้เห็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียน มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะในรายวิชานั้น

4. จัดทำรายละเอียดตามรูปแบบของคำอธิบายรายวิชา

รายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชาเพิ่มเติมเป็นรายวิชาที่โรงเรียนกำหนดขึ้นตามจุดเน้น ความต้องการ หรือท้องถิ่น การเขียนคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม มีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้ซึ่งโรงเรียนเป็นผู้กำหนดขึ้นเอง

2. กำหนดสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้
 3. จัดกลุ่มผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อหลอมรวมและเรียบเรียงเขียนเป็นความเรียง ให้เห็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียน มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะในรายวิชานั้น

4. จัดทำรายละเอียดของรูปแบบของคำอธิบายรายวิชา

องค์ประกอบของคำอธิบายรายวิชา

องค์ประกอบสำคัญของคำอธิบายรายวิชา ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ส่วนหัวคำอธิบายวิชา

ส่วนที่ 2 เนื้อหา สาระการเรียนรู้

ส่วนที่ 3 รหัสตัวชี้วัด หรือผลการเรียนรู้

ส่วนที่ 1 ส่วนหัวคำอธิบายวิชา แสดงให้เห็น รหัสวิชา (เป็นรายพื้นฐานหรือเพิ่มเติม) กลุ่มสาระการเรียนรู้ ระบุระดับชั้นที่ใช้เรียน เวลาที่ใช้ในการเรียน ประกอบด้วย

รหัสวิชา..... ชื่อรายวิชา..... กลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ชั้นปี..... จำนวนชั่วโมงหรือหน่วยกิต (ตามโครงสร้างเวลาเรียนของสถานศึกษา)

ส่วนที่ 2 เนื้อหา สาระการเรียนรู้ แสดงให้เห็น เนื้อหา สาระการเรียนรู้ ทักษะ กระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้รับการพัฒนาประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยมีแนวการเขียนที่สำคัญ ดังนี้

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง หมายถึง ส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร
 2. ผู้เรียนสามารถทำอะไรได้บ้าง หมายถึง ส่วนที่เป็นทักษะ/กระบวนการเรียนรู้ที่ต้องการให้ฝึกและเกิดกับผู้เรียน

3. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อะไรบ้าง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและตามธรรมชาติวิชา หมายถึง ส่วนที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรสถานศึกษา และกลุ่มสาระการเรียนรู้

เนื้อหาคำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน ได้จากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในประเด็น ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง ผู้เรียนสามารถทำอะไรได้บ้าง และผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อะไรบ้าง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ส่วนคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม เนื้อหาพิจารณาตามธรรมชาติวิชา

ส่วนที่ 3 รหัสตัวชี้วัด หรือผลการเรียนรู้ หรือผลการเรียนรู้ แสดงให้เห็นภาพรวมและรายมาตรฐานการเรียนรู้ หรือตัวชี้วัด หรือผลการเรียนรู้ที่จะใช้ในการประเมินผลการเรียน

รหัสตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน พิจารณาจากหลักสูตรแกนกลาง)

ผลการเรียนรู้ (รายวิชาเพิ่มเติม โรงเรียนกำหนดเอง)

การเขียนคำอธิบายรายวิชาขอเสนอ 2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 เขียนรหัสวิชา และชื่อรายวิชากำกับไว้ส่วนที่ 1

รหัสวิชา.....ชื่อรายวิชา.....	
รายวิชาพื้นฐาน (หรือรายวิชาเพิ่มเติม)	กลุ่มสาระการเรียนรู้.....
ชั้นปีการศึกษา.....	เวลา.....ชั่วโมง

ส่วนที่ 1

เขียนเป็นความเรียงให้ได้ใจความว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร (ความรู้:เนื้อหา/ สาระการเรียนรู้) สามารถทำอะไรได้ (ทักษะ/ กระบวนการ) และมีคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ใดบ้างตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและธรรมชาติของวิชา

เนื้อหา/สาระการเรียนรู้	3 ประเด็นสามารถเขียนแยก แต่ละย่อหน้าหรือหลอมรวม เป็นย่อหน้าเดียว
ทักษะ/กระบวนการ	
คุณลักษณะอันพึงประสงค์	

ส่วนที่ 2

รหัสตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	ส่วนที่ 3
(ผลการเรียนรู้ : รายวิชาเพิ่มเติม)	
.....	
.....	
รวมทั้งหมด.....ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	
(รวมทั้ง.....ผลการเรียนรู้ : รายวิชาเพิ่มเติม)	

ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (รูปแบบที่ 1)

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน		ส่วนที่ 1
เนื้อหา/ สาระการ เรียนรู้	<p>ว11101 วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1</p> <p>ศึกษารับรู้แบบนักวิทยาศาสตร์ ลักษณะ หน้าที่และการดูแลรักษาส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมนุษย์ ลักษณะและหน้าที่ของส่วนต่าง ๆ ของสัตว์และพืชรอบตัว และสภาพแวดล้อมในบริเวณที่สัตว์และพืชอาศัยอยู่ ชนิดและสมบัติของวัสดุที่ใช้ทำวัตถุรอบตัว การเกิดเสียง และทิศทางการเคลื่อนที่ของเสียง ลักษณะของหิน และการมองเห็นดาวบนท้องฟ้าในเวลากลางวัน และกลางคืน การแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูก การเปรียบเทียบ การเขียนโปรแกรมอย่างง่ายโดยใช้ซอฟต์แวร์หรือสื่อ การใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยีเบื้องต้น การใช้งานซอฟต์แวร์เบื้องต้น</p>	
ทักษะ/ กระบวนการ	<p>ใช้การสืบเสาะหาความรู้ สังเกต สำรวจตรวจสอบโดยใช้เครื่องมืออย่างง่าย รวบรวมข้อมูล บันทึก และอธิบายผลการสำรวจตรวจสอบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเบื้องต้น สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น แสดงขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างง่าย เขียนโปรแกรมโดยใช้สื่อ สร้าง จัดเก็บ และเรียกใช้ไฟล์ตามวัตถุประสงค์</p>	ส่วนที่ 2
คุณ ลักษณะ อันพึง ประสงค์	<p>ตระหนักถึงประโยชน์ของการใช้ความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย ปฏิบัติตามข้อตกลงในการใช้งาน ดูแลรักษาอุปกรณ์ และใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม มีจิตวิทยาศาสตร์ จริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม</p>	
	<p>รหัสตัวชี้วัด</p> <p>ว 1.1 ป.1/1, ป.1/2</p> <p>ว 1.2 ป.1/1, ป.1/2</p> <p>ว 2.1 ป.1/1, ป.1/2</p> <p>ว 2.3 ป.1/1</p> <p>ว 3.1 ป.1/1, ป.1/2</p> <p>ว 3.2 ป.1/1</p> <p>ว 4.2 ป.1/1, ป.1/2, ป.1/3, ป.1/4, ป.1/5</p> <p>รวมทั้งหมด 15 ตัวชี้วัด</p>	ส่วนที่ 3

ที่มา : (โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม, 2562 : 27-28)

ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (รูปแบบที่ 2)

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน	
ว11101 วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เวลา 80 ชั่วโมง
<p>ศึกษาการเรียนรู้แบบนักวิทยาศาสตร์ ลักษณะ หน้าที่และการดูแลรักษาส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมนุษย์ ลักษณะและหน้าที่ของส่วนต่าง ๆ ของสัตว์และพืชรอบตัว และสภาพแวดล้อมในบริเวณที่สัตว์และพืชอาศัยอยู่ ชนิดและสมบัติของวัสดุที่ใช้ทำวัตถุรอบตัว การเกิดเสียง และทิศทางการเคลื่อนที่ของเสียง ลักษณะของหิน และการมองเห็นดาวบนท้องฟ้าในเวลากลางวัน และกลางคืน การแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูก การเปรียบเทียบ การเขียนโปรแกรมอย่างง่ายโดยใช้ซอฟต์แวร์หรือสื่อ การใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยีเบื้องต้น การใช้งานซอฟต์แวร์เบื้องต้น <u>ใช้การสืบเสาะหาความรู้ สังเกต สำรวจตรวจสอบโดยใช้เครื่องมืออย่างง่าย รวบรวมข้อมูล บันทึก และอธิบายผลการสำรวจตรวจสอบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเบื้องต้น สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น แสดงขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างง่าย เขียนโปรแกรมโดยใช้สื่อ สร้าง จัดเก็บ และเรียกใช้ไฟล์ตามวัตถุประสงค์ ตระหนักถึงประโยชน์ของการใช้ความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย ปฏิบัติตามข้อตกลงในการใช้งาน ดูแลรักษาอุปกรณ์ และใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม มีจิตวิทยาศาสตร์ จริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม</u></p>	
รหัสตัวชี้วัด	
ว 1.1	ป.1/1, ป.1/2
ว 1.2	ป.1/1, ป.1/2
ว 2.1	ป.1/1, ป.1/2
ว 2.3	ป.1/1
ว 3.1	ป.1/1, ป.1/2
ว 3.2	ป.1/1
ว 4.2	ป.1/1, ป.1/2, ป.1/3, ป.1/4, ป.1/5
รวมทั้งหมด 15 ตัวชี้วัด	

หมายเหตุ เวลาเรียนพิจารณาจากโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา

4. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคมสามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขโรงเรียนได้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561 : 24-26)

4.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียนนักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว

4.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัด และความสนใจโดยเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ไม่เห็นแก่ตัว มีระเบียบวินัย มีความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน รู้จักการแก้ปัญหา การตัดสินใจ ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์ กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

4.2.1 กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาด/ผู้บำเพ็ญประโยชน์/นักศึกษาวิชาทหาร เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์เพื่อการอยู่ร่วมกันให้รู้จักการเสียสละและบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมและวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย

4.2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนรวมกลุ่มกันจัดขึ้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน เพื่อเติมเต็มความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ทักษะ เจตคติ เพื่อพัฒนาตนเองตามศักยภาพนักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุม

4.3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติในลักษณะอาสาสมัครเพื่อช่วยขัดเกลาจิตใจของผู้เรียนให้มีความเมตตา กรุณา มีความเสียสละ และมีจิตสาธารณะเพื่อช่วยสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ตามเงื่อนไขของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดเวลาเรียนกิจกรรมพัฒนาเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ดังนี้

โครงสร้างเวลาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

กิจกรรม	เวลาเรียน									
	ระดับประถมศึกษา						มัธยมศึกษาตอนต้น			มัธยมศึกษาตอนปลาย
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4-6
กิจกรรมแนะแนว										
กิจกรรมนักเรียน	รวม 6 ปี						รวม 3 ปี			รวม 3 ปี
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	จำนวน 60 ชั่วโมง						จำนวน 45 ชั่วโมง			จำนวน 60 ชั่วโมง
รวมเวลาเรียน	120	120	120	120	120	120	120	120	120	360

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ป.1- ป.6) รวม 6 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1- ม.3) รวม 3 ปี จำนวน 45 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) รวม 3 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

แนวทางการประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ยังคงใช้แนวทางการปฏิบัติการวัดประเมินผลเดิมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมหรือผลงาน ชิ้นงาน/คุณลักษณะของผู้เรียนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนค้นหาศักยภาพของตนสะท้อนแนวคิดจากการปฏิบัติกิจกรรมการทำงานกลุ่ม และการมีจิตสาธารณะ โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมิน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มี 2 แนวทาง คือ

1. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายกิจกรรม
2. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อการตัดสิน การประเมินการผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค เพื่อสรุปผลการผ่านในแต่ละกิจกรรม สรุปผลรวมเพื่อสรุปผลการผ่านในแต่ละกิจกรรม สรุปผลรวมเพื่อเลื่อนชั้นและประมวลผลรวมในปีสุดท้ายเพื่อการจบแต่ละระดับการศึกษา

เกณฑ์การตัดสิน

1. กำหนดเกณฑ์การประเมินตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ 2 ระดับ คือ ผ่าน และ ไม่ผ่าน

2. เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินรายกิจกรรม

ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมครบตามเกณฑ์ ปฏิบัติกิจกรรม และมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบตามเกณฑ์ ไม่ผ่านการปฏิบัติกิจกรรมหรือมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

3. เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปี/รายภาค

ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีผลการประเมินระดับ “ผ่าน” ในกิจกรรมสำคัญทั้ง 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีผลการประเมินระดับ “ไม่ผ่าน” ในกิจกรรมสำคัญใดกิจกรรมหนึ่งใน 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

4. เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อจบระดับการศึกษา

ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีผลการประเมินระดับ “ผ่าน” ทุกชั้นปีในระดับ การศึกษานั้น

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีผลการประเมินระดับ “ไม่ผ่าน” บางชั้นปีในระดับการศึกษานั้น

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ตัวอย่างการจัดทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ระดับประถมศึกษา

โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนา อย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้าง ให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์ เพื่อสังคมสามารถจัดการตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ได้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. **กิจกรรมแนะแนว** เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนให้มีทักษะในการตัดสินใจ การปรับตัว และการวางแผนเพื่อเลือกศึกษาต่อ เลือกอาชีพ

นักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว 40 ชั่วโมงต่อปีการศึกษา

แนวทางการจัดกิจกรรมแนะแนว

1. จัดกิจกรรมให้ครูได้รู้จักและช่วยเหลือผู้เรียนมากขึ้น โดยใช้กระบวนการทางจิตวิทยา การจัดการบริการสนเทศ โดยจัดให้มีเอกสารเพื่อใช้สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การเขียนประวัติ การพบผู้ปกครองก่อน และระหว่างเรียน การเยี่ยมบ้านนักเรียน การให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในเรื่องสุขภาพจิต เศรษฐกิจ การจัดการระเบียบสะสม สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน และบัตรสุขภาพ

2. จัดบริการให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ในด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว โดยมีผู้ให้คำปรึกษาที่มีคุณวุฒิ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องการให้คำปรึกษา ตลอดจนมีห้องให้คำปรึกษาที่เหมาะสม

2.1 ช่วยเหลือผู้เรียนที่ประสบปัญหาด้านการเงิน โดยการให้ทุนการศึกษาแก่ผู้เรียน

2.2 ติดตามเก็บข้อมูลของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้ได้ร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจ เพื่อส่งเสริมหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ส่งเสริมและพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความสามัคคี และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ และเนตรนารี นักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี 40 ชั่วโมงต่อปีการศึกษา

แนวกำรจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี

1) จัดกิจกรรมลูกเสือสำรองสำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

2) จัดกิจกรรมลูกเสือสามัญสำหรับนักเรียนชายในระดับชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 4-6 และจัดกิจกรรมเนตรนารี สำหรับนักเรียนหญิงในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

2.2 กิจกรรมชุมนุม นักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุม 30 ชั่วโมงต่อปีการศึกษา

แนวกำรจัดกิจกรรมชุมนุม

กิจกรรมชุมนุมที่โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม ได้ดำเนินการจัดเพื่อให้นักเรียนได้เลือก ตามความสนใจ มีดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

1. ชุมนุมภาษาไทย
2. ชุมนุมเล่นิทาน
3. ชุมนุมคณิตศาสตร์
4. ชุมนุมวิทยาศาสตร์
5. ชุมนุมศิลปะ

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

1. ชุมนุมรักการอ่าน
2. ชุมนุมคณิตศาสตร์
3. ชุมนุมวิทยาศาสตร์

4. ชุมนุมคอมพิวเตอร์

5. ชุมนุมศิลปะ

6. ชุมนุมดนตรี

7. ชุมนุมกีฬา

นักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรม 30 ชั่วโมงต่อปี

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

ได้ทำประโยชน์ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึง ความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตใจมุ่งทำประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม กิจกรรมสำคัญ ได้แก่ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม กิจกรรมดำรงรักษา สืบสาน ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กิจกรรมพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อสังคม

นักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ 10 ชั่วโมงต่อปีการศึกษา

แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

การจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยนำไปสอดแทรกในกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ทั้งนี้ การทำกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ได้ให้ผู้เรียนรายงานแสดงการเข้าร่วมกิจกรรมลงในสมุดบันทึก และมีผู้รับรองผล การเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ทั้งกิจกรรมในสถานศึกษาและกิจกรรมนอกสถานศึกษา

ที่มา : (โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม, 2562 : 92-93)

5. การจัดทำเกณฑ์การจบหลักสูตร

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้อง และเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน (ซึ่งจะต้องจัดทำเป็นเอกสารคู่มือสำหรับครูทุกคน)

ระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาเป็นกรอบภาระงานและแนวปฏิบัติด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงกับการเรียนรู้เป็นกระบวนการเดียวกัน สาระของระเบียบดังกล่าวกำหนดบนพื้นฐานของนโยบายด้านการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักวิชา หลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ยังคงยึดแนวปฏิบัติตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และยึดคำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 110/2555 เรื่อง การแก้ไขโครงสร้างเวลาเรียนและเกณฑ์การจบการศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ลงวันที่ 25 มกราคม 2555 (สำนักวิชาการและมาตรฐาน

การศึกษา, 2561 : ภาคผนวก) กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องและแนวปฏิบัติที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติม อันจะสะท้อนมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษาที่สร้างความมั่นใจในกระบวนการดำเนินงานและความเชื่อมั่นแก่สังคม ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการจัดการศึกษาของสถานศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดว่าการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียนและตัดสินว่า ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะความสามารถ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดในระดับใด สามารถที่จะได้รับการเลื่อนชั้นเรียน หรือจบการศึกษาได้หรือไม่ สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาจะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การตัดสินผลการเรียน ให้ตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา โดยต้องดำเนินงานเชื่อมโยงกับการเรียนการสอน ผู้สอนต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในแต่ละปี/ภาคเรียน ตลอดจนมีการสอนซ่อมเสริมผู้เรียนในด้านที่ต้องได้รับการพัฒนา และส่งเสริมสนับสนุนในด้านที่เด่น เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเพิ่มตามศักยภาพ

การตัดสินผลการเรียนเพื่อพิจารณาเลื่อนชั้น กำหนดให้ระดับประถมศึกษาตัดสินผลการเรียนปลายปีเพื่อการเลื่อนชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนเป็นหน่วยกิตให้ตัดสินผลการเรียนเป็นรายภาคเรียน เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาการเลื่อนชั้นเมื่อสิ้นปีการศึกษา นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการซ้ำชั้นโดยให้คำนึงถึงวุฒิภาวะและความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. การให้ระดับผลการเรียนในระดับประถมศึกษา สามารถให้ระดับผลการเรียนได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษากำหนดให้ใช้ตัวเลขแสดงระดับผลการเรียนเป็น 8 ระดับสำหรับการอ่าน คณิตวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ระดับผลการประเมินเป็นดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ระดับผลการประเมินเป็นผ่านและไม่ผ่าน

3. การรายงานผลการเรียน กำหนดให้สถานศึกษารายงานผลการเรียนให้ผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องรับทราบความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. เกณฑ์การจบการศึกษา สถานศึกษากำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับเกณฑ์กลางสำหรับการจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

5. เอกสารหลักฐานการศึกษา กำหนดให้สถานศึกษาต้องจัดทำระเบียบแสดงผลการเรียน ประกาศนียบัตร และแบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา โดยใช้แบบพิมพ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาอื่นเพิ่มเติมเพื่อบันทึกผลการประเมินและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้เรียน

6. การเทียบโอนผลการเรียน สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียนได้ในกรณีต่าง ๆ ได้แก่ การย้ายสถานศึกษา การศึกษาจากต่างประเทศและขอเข้าศึกษาต่อในประเทศ การย้ายหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษา การขอกลับเข้าศึกษาต่อของผู้ที่ออกกลางคัน ตลอดจนการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ทั้งนี้ในการเทียบโอนผลการเรียนสถานศึกษาเดิมต้องจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาให้ผู้เรียนเพื่อนำไปแสดงต่อสถานศึกษาแห่งใหม่

7. การประเมินคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เข้ารับการประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและระดับชาติด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศของผู้เรียนที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป นอกจากนี้ สถานศึกษาอาจเพิ่มเติมประเด็นอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

ตัวอย่างเกณฑ์การจบการศึกษาระดับประถมศึกษา

โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา

เกณฑ์การจบระดับประถมศึกษา

1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐาน จำนวน 5,040 ชั่วโมง รายวิชาเพิ่มเติม จำนวน 480 ชั่วโมง และมีผลการประเมินรายวิชาพื้นฐานผ่านทุกรายวิชา
2. ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ระดับ “ผ่าน” ขึ้นไป
3. ผู้เรียนต้องมีผลการประเมิน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ระดับ “ผ่าน” ขึ้นไป
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และได้รับการตัดสินผลการเรียน “ผ่าน” ทุกกิจกรรม

ที่มา : (โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม, 2562 : 99)

บทสรุป

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดโดยมุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภทที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้บรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลางที่เป็นกรอบแนวทางและทิศทางให้สถานศึกษานำไปจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาเอง เพื่อพัฒนาเยาวชนคนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามือถือประกอบสำคัญคือ ความนำ วิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดหมาย สมรรถนะของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างเวลาเรียน คำอธิบายรายวิชา การจัดการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการวัดและประเมินผล โดยมีขั้นตอนสำคัญดังนี้ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดหมาย สมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา การเขียนคำอธิบายสาระการเรียนรู้จากมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกำหนดเวลาเรียนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ และการเขียนเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา

คำถามท้ายบท

1. หลักสูตรสถานศึกษาคืออะไร จงอธิบาย
2. จงให้เหตุผลในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. หลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีความเชื่อมโยงกันอย่างไร
4. จงอธิบายถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
5. ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีอะไรบ้าง จงอธิบาย
6. องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษามีอะไรบ้าง จงอธิบาย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, ปราณี สังฆะตวรรรณ และประภาพรรณ เอี่ยมสุภชาติ. (2545). **ชุดฝึกอบรมครู : ประมวลสาระ บทที่ 5 หลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- นัตยา ปิณฑานนท์, มธุรส จงชัยกิจ และศิริรัตน์ นีละคุปต์. (2542). **การศึกษาตามมาตรฐาน : แนวคิดสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บังอร อนุเมธางกูร. (2556). **เอกสารประกอบการสอน รายวิชาหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร**. สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- บุญเลี้ยง พุ่มทอง. (2553). **การพัฒนาหลักสูตร (CURRICULUM DEVELOPMENT)**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ ประเสริฐสังข์. (2556). **การออกแบบหลักสูตร**. ร้อยเอ็ด : รุจีวีการพิมพ์.

ปัญญา แก้วกีร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล. (2545). การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม. (2562). หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม พุทธศักราช 2562 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560). นครราชสีมา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7.

โรงเรียนเทพศิรินทร์ พุแค. (2561). หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ พุแค พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560). สระบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 4.

โรงเรียนบ่อวิทยาการ. (2563). หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ่อวิทยาการ จังหวัดจันทบุรี พุทธศักราช 2563 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). จันทบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 17.

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : เซ็นเตอร์ดีสคัฟเวอร์.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). พัฒนาหลักสูตรและการสอน-มิติใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

_____. (2552). จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา : กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2545). การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : บুদ্ধพอยท์.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. บริษัท ไทย พับลิค เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). นิยามคำศัพท์หลักสูตร หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. (2561). เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการ พัฒนาบุคลากรหลักเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการนำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไปสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

Skilbeck, Malcolm. (1984). School – Based Curriculum Development. London : Harper & Row, Publishers.

แผนบริหารการสอนบทที่ 7 เทคนิคและทักษะการสอน

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของเทคนิคและทักษะการสอน
2. ความสำคัญของทักษะการสอน
3. ลักษณะครูที่มีทักษะการสอน
4. เทคนิคและทักษะการสอน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายความหมายของเทคนิคและทักษะการสอนได้
2. อธิบายความสำคัญของทักษะการสอนได้
3. วิเคราะห์ลักษณะครูที่มีทักษะการสอนได้
4. อธิบายเทคนิคและทักษะการสอนได้
5. วิเคราะห์เทคนิคและทักษะการสอนได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. แสดงความคิดเห็น
5. บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
2. Microsoft Power point เทคนิคและทักษะการสอน
3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับเทคนิคและทักษะการสอน
4. Internet และ Website เกี่ยวกับเทคนิคและทักษะการสอน
5. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม

3. ตรวจสอบผลงานประจำบท

บทที่ 7

เทคนิคและทักษะการสอน

เทคนิคการสอน เป็นกลวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการเรียนการสอน ทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เทคนิคการสอนที่พัฒนาขึ้นล้วนมีรากฐานมาจากทฤษฎี แนวคิดการเรียนการสอน ส่วนทักษะการสอนจะเป็นเรื่องของความชำนาญ ความคล่องแคล่วในการใช้ และปรับใช้เทคนิคการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ทำอย่างไรจึงจะทำให้นักเรียนสนใจบทเรียนหรือกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การเป็นผู้สอนที่ดีต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ มีความรู้ดี มีเทคนิคหลากหลาย มีทักษะการสอนที่ชำนาญ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความศรัทธาในอาชีพครู จึงเห็นได้ว่า เทคนิค และทักษะการสอนเป็นคุณลักษณะสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เป็นครูประสบผลสำเร็จในอาชีพ

ความหมายของเทคนิคและทักษะการสอน

ชนาธิป พรกุล (2551 : 24) กล่าวถึงเทคนิคการสอนไว้ว่า กลวิธีที่นำมาใช้ร่วมกับวิธีสอนหรือรูปแบบการสอน ทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ทิตินา แคมมณี (2552 : 478) อธิบายถึงเทคนิคการสอนไว้ว่า คือ กลวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน ขั้นตอนการสอน วิธีการสอน หรือการดำเนินการทางการสอนใด ๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ในการบรรยาย ผู้สอนอาจใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้การบรรยายมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การยกตัวอย่าง การใช้สื่อ การใช้คำถาม เป็นต้น

ส่วนทักษะการสอนนั้น อารมณ์ ใจเที่ยง (2550 : 176) อธิบายไว้ว่า ทักษะการสอน คือ ผู้ที่มีความชำนาญในการสอนสามารถดำเนินการสอนได้อย่างคล่องแคล่ว ราบรื่น และเรียบร้อย ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระจำในการบทเรียนได้

รังสิณี สุคนธปฏิมา (2553 : 36) กล่าวว่า ทักษะการสอน หมายถึง ความสามารถหรือความชำนาญในการสอน ซึ่งทักษะจะไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ ถ้าไม่มีการฝึกฝนปฏิบัติ

ชาติชาย ม่วงปฐม (2557 : 12) ทักษะการสอน เป็นข้อปฏิบัติย่อย ๆ ที่นำไปใช้ในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้สอนสามารถใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ จนชำนาญจะเป็นผู้ที่มีทักษะการสอน

กุลิสรา จิตรชญาวนิช (2563 : 43-44) กล่าวว่า ทักษะการสอน เป็นความสามารถในด้านต่าง ๆ ของผู้สอน เช่น การวางแผนการสอน การใช้วิธีสอนหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการสอน รูปแบบการสอน การใช้สื่อการเรียน การวัดผลและประเมินผล มาใช้ดำเนินการได้อย่างเชี่ยวชาญและมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ทักษะการสอนไม่ใช่เทคนิคการสอน ทักษะการสอนเป็นการใช้เทคนิคการสอนอย่างชำนาญ คล่องแคล่ว ทักษะการสอนไม่ได้หมายถึงการใช้เทคนิคการสอนเพียงอย่างเดียว รวมถึงการใช้วิธีสอน รูปแบบการเรียนการสอน ระบบการสอน และหลักการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระจ่างชัดในบทเรียน

ความสำคัญของทักษะการสอน

การที่ครูมีความรู้ความสามารถและมีความเข้าใจตลอดเวลาจนมีทักษะการสอน จะพัฒนาสมรรถภาพของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดีอันจะช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจในการนำเทคนิคต่าง ๆ ไปใช้ ทักษะการสอนจึงมีความสำคัญต่อครูผู้สอนเป็นอย่างมาก ความสำคัญของทักษะการสอน ดังนี้ (อารี พันธมณี, 2546 : 123)

1. ส่งเสริมความชำนาญ
2. ช่วยให้เกิดความมั่นใจ
3. ช่วยไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในการสอน
4. ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ
5. ทำให้เกิดความชื่นชมในตนเองและผู้อื่น ผู้เรียนจะต้องเกิดการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ

ลักษณะครูที่มีทักษะการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 174) กล่าวว่า ครูที่มีทักษะการสอนประกอบด้วยคุณลักษณะ “4 กระ” ดังนี้

1. กระตือรือร้น พฤติกรรมข้อนี้หมายความว่า ครูที่มีทักษะการสอนดีจะมีความกระตือรือร้นในการสอน และเทคนิควิธีในการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียน ทำให้ผู้เรียนสนใจเรียนตลอดจนจบชั่วโมงสอน

2. กระฉับกระเฉง พฤติกรรมข้อนี้หมายความว่า ครูที่มีทักษะการสอนดีจะมีการแสดงออกที่กระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว ไม่เคอะเขิน ไม่อึดอาด ซักซ้า ครูจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกด้วยความมั่นใจ ทั้ง อากัปกริยา และทั้งวิธีการสอน กล่าวคือ มีความคล่องแคล่วในบุคลิกท่าทาง และมีความคล่องตัวในการสอนอันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความกระฉับกระเฉงในการเรียนด้วย

3. กระจ่าง ข้อนี้หมายความว่า ครูที่มีทักษะการสอนดีจะมีความสามารถในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้รับอย่างกระจ่างแจ้ง สามารถสอนเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ชัดเจนถูกต้อง สมบูรณ์ ผู้สอนจะให้ความกระจ่างในบทเรียนแก่ผู้เรียนได้นั้น ตัวผู้สอนเองจะต้องมีความกระจ่างในเนื้อหาสาระนั้นเสียก่อน ดังนั้น “กระจ่าง” ในข้อนี้จึงหมายถึง ความสามารถของผู้สอนในการใช้ภาษาได้อย่างกระจ่าง และตนเองมีความรู้อย่างกระจ่างแจ้ง ซึ่งเป็นความรู้ที่ถูกต้องแท้จริง

4. กระบวนการ ข้อนี้หมายความว่า ครูที่มีทักษะการสอนดีจะมีความสามารถในการดำเนินการสอนอย่างมีขั้นตอนที่ต่อเนื่องกัน เป็นไปตามลำดับ ไม่สับสน และไม่ขัดแย้งกัน และสามารถดำเนินการสอนจนเสร็จสิ้น

กระบวนการ บรรลุจุดประสงค์การสอนตามแผนที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูที่มีทักษะการสอนดีจึงเป็นเรื่องครูที่มีความสามารถในการสอนอย่างเป็นกระบวนการ มีลำดับขั้นตอนในการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาเรียนนั้น

กล่าวได้ว่า ครูที่มีทักษะการสอนดีจะมีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง สอนได้อย่างกระฉ่างและมีกระบวนการในการสอนเป็นอย่างดี

เทคนิคและทักษะการสอน

ทักษะจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เองต้องฝึกฝน ผู้ที่เป็นครูควรได้มีการฝึกฝนเพื่อเป็นพื้นฐานในการสอนต่อไป เป็นที่เชื่อกันว่า การที่ครูจะมีความสามารถในการใช้ทักษะให้ได้ผลนั้น ทักษะการสอนที่สำคัญที่จะช่วยเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จ ในบทนี้จะนำเสนอ 9 ประเภท ได้แก่ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550 : 178 และชาติชาย ม่วงปฐม, 2557 : 257-268)

1. เทคนิคการใช้วาจา กิริยาท่าทางเสริมบุคลิกภาพ และสื่อความหมาย
2. เทคนิคการใช้คำถาม
3. เทคนิคการใช้สื่อการสอน
4. เทคนิคการใช้กระดานดำ
5. เทคนิคการอธิบายและเล่าเรื่อง
6. เทคนิคการสร้างความสนใจ
7. เทคนิคการสรุปบทเรียน
8. เทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน
9. เทคนิคการเสริมกำลังใจ

ในแต่ละเทคนิคมีรายละเอียด ดังนี้

1. เทคนิคการใช้วาจา กิริยาท่าทางเสริมบุคลิกภาพ และสื่อความหมาย ความสามารถในการวิธีการพูด น้ำเสียง จังหวะ ประกอบกับการใช้กิริยาท่าทางชวนให้สื่อความเข้าใจได้กระฉ่างชัดเจน แนบเนียน ไม่เคอะเขิน และเหมาะสมกับบุคลิกภาพของผู้เป็นครู

1.1 จุดมุ่งหมายการใช้กิริยา วาจา ท่าทางประกอบการสอน

จุดมุ่งหมายสำคัญของการใช้กิริยา วาจา ท่าทางประกอบการสอนเพื่อสร้างความประทับใจ ความศรัทธา ได้รับความสนใจ และสื่อความหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

1.2. การใช้เทคนิคการใช้กิริยา วาจา ท่าทางประกอบการสอน เทคนิคการใช้กิริยา วาจา ท่าทางประกอบการสอน มีดังนี้

1.2.1 การเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนอิริยาบถของผู้สอนควรเดินด้วยท่าทางที่เหมาะสมสง่างาม และดูเป็นธรรมชาติ

1.2.2 การใช้มือและแขน ใช้มือประกอบท่าทางในการสอน ซึ่งจะเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเพราะผู้เรียนสนใจดูสิ่งที่เคลื่อนไหวมากกว่าสิ่งที่นิ่ง

1.2.3 การแสดงออกด้วยสีหน้า สายตา เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถใช้สื่อความหมายกับผู้เรียน ผู้เรียนจะเข้าใจความรู้สึก สีหน้าของผู้สอนต้องคล้อยตามสัมพันธ์กับความรู้สึกดังกล่าวด้วย

1.2.4 การทรงตัวและการวางท่าทาง ควรวางท่าทางให้เหมาะสมไม่เครียดเกินไป

1.2.5 การใช้น้ำเสียง ต้องใช้ภาษา “ร” “ล” ต้องชัดเจน ควรพูดด้วยน้ำเสียงที่น่าฟังห้ามเสียงดังหรือตวาด

1.2.6 แต่งกายเหมาะสม ถูกกาลเทศะ การแต่งกายนับว่า เป็นสิ่งที่สำคัญกับผู้สอนในการเสริมบุคลิกภาพดึงดูดความสนใจ ผู้สอนต้องแต่งกายให้เรียบร้อยตามสมัยนิยม โดยคำนึงถึงวัยรูปร่างและความเหมาะสม

2. เทคนิคการใช้คำถาม ความสามารถในการตั้งคำถามและในวิธิตามเพื่อให้นักเรียนตอบโดยใช้การสังเกต ความคิดเห็น เหตุผล และอื่นๆ ที่ใช้ความสามารถในระดับสูงกว่าความจำทำให้มีปฏิสัมพันธ์ในระหว่างกันและกันด้วย

เริ่มพงษ์ ทวระ (2540 : 131) ได้กล่าวว่า สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน ก็คือ การให้นักเรียนได้เรียนรู้ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดให้ ผู้สอนจำเป็นต้องคิดหาวิธีการที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จำเป็นไปสู่การคิดค้น และติดตามกิจกรรมการเรียนการสอนไปตลอดก็คือ การใช้คำถามของครู

2.1 จุดมุ่งหมายของการใช้คำถาม

เทคนิคการใช้คำถามมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่ใช้ส่งเสริมกระบวนการคิดของผู้เรียน และยังสามารถตรวจสอบประเมินความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียน และเร้าความสนใจของผู้เรียนด้วย

2.2 การใช้เทคนิคการใช้คำถาม

เทคนิคการใช้คำถามเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เมื่อผู้สอนมีความเข้าใจในประเภทของคำถามแล้ว จำเป็นใช้เทคนิคที่เหมาะสมในการใช้คำถาม ดังนี้

2.1 ใช้คำถามโดยให้ผู้เรียนทุกคนเป็นเจ้าของคำถาม โดยตั้งคำถามก่อน แล้วเว้นระยะให้ทุกคนคิดรวบรวมความรู้ ประสพการณ์เพื่อตอบคำตอบ ผู้สอนควรกวาดสายตาไปทั่วห้อง เพื่อสังเกตผู้เรียนอย่างทั่วถึงทำให้ผู้เรียนทุกคนตั้งใจคิดหาคำตอบ แล้วจึงสุ่มผู้เรียนให้ตอบคำถาม

2.2 ผู้สอนควรถาม คำถามด้วยความมั่นใจ มีการเตรียมตัวล่วงหน้า อาจต้องเตรียมทั้งคำถามหลัก และคำถามรองที่จะนำผู้เรียนไปสู่การตอบคำถามหลัก

2.3 ถามคำถามอย่างกลมกลืน สอดคล้องกับบทเรียน

2.4 ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ในการถามเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

2.5 ในการถามอาจให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เช่น ถามผู้เรียนเรียนอ่อนเพื่อกระตุ้นความสนใจ ถามผู้เรียนเรียนเก่ง เพื่อช่วยในการได้ข้อสรุปที่ถูกต้องที่รวดเร็ว ถามให้ผู้เรียนอาสาสมัครเพื่อกระตุ้นผู้เรียนทุกคน ถามทีละคนเพื่อประเมินความรู้ เจตคติของทุกคน

2.6 ในการใช้คำถามสิ่งหนึ่งที่สำคัญที่สุดคือ การให้ข้อมูลป้อนกลับ ผู้เรียนควรต้องได้รู้คำตอบของเขาถูกหรือผิด ความรู้ใดที่ควรรู้เพิ่มเติมซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะเพิ่มเติมความรู้ที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคำถามนั้น

2.7 ในการใช้ถามผู้สอนควรสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน เมื่อผู้เรียนตอบคำถามถูกควรมีการเสริมแรงตามความเหมาะสม เช่น ชมเชย พยักหน้า หรือปรบมือ เมื่อผู้เรียนตอบผิดหรือตอบไม่ได้ ผู้สอนควรให้กำลังใจและอาจใช้คำถามสำรองที่ปูพื้นไปสู่คำตอบของคำถามหลัก และให้กำลังใจ

2.8 ในการใช้คำถามควรใช้คำถามที่หลากหลายทั้งคำถามพื้นฐาน คำถามเพื่อค้นคิดและคำถามเพื่อขยายความคิด

2.9 ในการใช้คำถามควรใช้กริยา ท่าทาง และระดับเสียงสูง ต่ำที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ และตั้งใจคิดหาคำตอบ

2.3 ประเภทของคำถาม

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2544 : 91-93) อธิบายไว้ว่า คำถามมีหลายประเภท สามารถจำแนกได้โดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ เช่น คำถามระดับต้น คำถามระดับสูง คำถามแบบปิด คำถามแบบเปิด แต่ถ้าใช้การแบ่งประเภทของคำถามตามระดับขั้นของการใช้ความคิดในพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ตามแนวความคิดของเบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom) จะได้เป็น 6 ประเภท เรียงตามลำดับการคิดต่ำสุด ดังนี้

1) ถามความจำ เป็นคำถามที่มีคำตอบแน่นอน ถามเนื้อหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริง คำจำกัดความ คำนิยาม คำศัพท์ กฎ ทฤษฎี ถามเกี่ยวกับ ใคร (Who) อะไร (What) เมื่อไร (When) ที่ไหน (Where) รวมทั้งใช่หรือไม่ เช่น ช่วงเปลี่ยนฤดูมรสุมอยู่ระหว่างเดือนใด บริเวณใดของไทยพบทองคำมากที่สุด ประธานาธิบดีคนปัจจุบันของประเทศสหรัฐอเมริกาใคร เป็นต้น

2) ถามความเข้าใจ เป็นคำถามที่ต้องใช้ความรู้ ความจำมาประกอบเพื่ออธิบายด้วยคำพูดของตนเอง เป็นคำถามที่สูงกว่าถามความรู้ เช่น จงอธิบายลักษณะของผู้มีสุขภาพจิตดี ทำไมประชาชนในภาคต่าง ๆ จึงมีอาชีพต่างกัน จงยกตัวอย่างกรณีที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เหตุใดฝนจึงไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น

3) ถามการนำไปใช้ เป็นคำถามที่นำความรู้และความเข้าใจไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ เช่น ถ้านักเรียนพบเพื่อนถูกรถมอเตอร์ไซด์ชน นักเรียนจะช่วยเพื่อนอย่างไร ท่านจะมีวิธีประหยัดการใช้น้ำมันในครอบครัวของท่านได้อย่างไร เมื่อเข้าชมพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ เป็นต้น

4) การถามการวิเคราะห์ เป็นคำถามที่ให้จำแนกแยกแยะเรื่องราวต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยส่วนย่อยอะไรบ้าง โดยอาศัยหลักการ กฎ ทฤษฎี ที่มาของเรื่องราว หรือเหตุการณ์นั้น เช่น อาหารในจานนี้ประกอบด้วยสารอาหารประเภทใดบ้าง การกระทำของตัวละครเอกในเรื่องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนอย่างไรบ้าง สาเหตุที่ทำให้ชาวต่างชาตินิยมมาท่องเที่ยวในประเทศไทยคืออะไร เป็นต้น

5) การถามการสังเคราะห์ เป็นคำถามที่ใช้กระบวนการคิดเพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลย่อย ๆ ขึ้นเป็นหลักการหรือแนวคิดใหม่ เช่น จงสร้างรายการอาหารที่สามารถจัดเลี้ยงชาวต่างประเทศ 5-6 ชาติ โดยให้มีอาหารประจำชาติของแต่ละชาติด้วย จงออกแบบเสื้อที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมตะวันออกและตะวันตก นวนิยายเรื่องนี้ให้ข้อคิดโดยสรุปในด้านใดบ้าง เป็นต้น

6) การถามการประเมินค่า เป็นคำถามที่ให้นักเรียนตีคุณค่าโดยใช้ความรู้ความรู้สึก ความคิดเห็นในการกำหนด เช่น ท่านมีวิธีการใดที่จะบอกว่าบุคคลนี้ดี บุคคลนั้นไม่ดี นักเรียนชอบกีฬาชนิดใดมากที่สุด เพราะเหตุใด ถ้าให้เลือกระหว่างการโดยสารรถไฟไปเชียงใหม่กับการไปโดยเครื่องบิน นักเรียนจะเลือกวิธีใด เพราะเหตุใด เป็นต้น

จากประเภทของคำถามดังกล่าวเห็นได้ว่า การถามคำถามระดับสูง ได้แก่ การถามการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล และคิดนำไปใช้ได้ดี ผู้สอนจึงควรใช้คำถามประเภทนี้ให้มาก

คำถามแบบปิดและคำถามแบบเปิด

ถ้าพิจารณาจากลักษณะของคำตอบ จะสามารถแบ่งประเภทของคำถามได้ 2 ประเภท คือ

1. **คำถามแบบปิด** เป็นคำถามที่มีคำตอบเพียงอย่างเดียว หรือให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เหมาะสมสำหรับข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ ลักษณะคำถามมักใช้คำว่า อะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไร (When) ใคร (Who) ใช่หรือไม่ (Yes-No Question) เป็นต้น เช่น ประเทศไทยมีประชากรกี่ล้านคน สุนทรภู่เกิดเมื่อไร ผลงานของสุนทรภู่มีอะไรบ้าง ใครเป็นผู้ประดิษฐ์อักษรไทย เป็นต้น

2. **คำถามแบบเปิด** เป็นคำถามที่มีคำตอบหลายอย่าง ผู้ตอบต้องใช้ความรู้ผนวกความคิดให้เหตุผลประกอบการอธิบาย ลักษณะของคำถามจะใช้คำว่าทำไม เพราะเหตุใด (Why) อย่างไร (How) ถ้าไม่เป็นอย่างนั้นแล้วจะเป็นอย่างไร เป็นต้น เช่น ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม เพราะเหตุใดหนังสือเล่มนี้จึงได้รับรางวัล นักเรียนคิดว่าตัวละครตัวใดเป็นผู้มีคุณธรรม และเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เป็นต้น

คำถามทั้ง 2 แบบ ข้างต้นนี้ ครูผู้สอนควรใช้คำถามแบบเปิดให้มากกว่าแบบปิด ซึ่งเป็นการพัฒนาความคิดของนักเรียนได้ดี

2.4 ข้อควรคำนึงถึงในการถามคำถาม

1. เป็นคำถามที่ตรงประเด็น เฉพาะเจาะจง กระชับและชัดเจน
2. ใช้ภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตรงกับความต้องการของผู้สอน

3. ถ้าผู้เรียนตอบถูกควรมีการเสริมกำลังใจ และถ้าตอบไม่ถูกควรเสริมแรงกระตุ้นเพื่อให้พยายามต่อไป

4. ถ้าไม่มีคำตอบควรถามใหม่ ใช้คำถามที่ง่ายขึ้นหรืออธิบายขยายความ ทำให้ผู้เรียนได้แนวทางในการตอบ

5. ใช้คำถามให้สอดคล้องกับเนื้อหา วิชา สติปัญญาของผู้เรียน

6. ควรกระตุ้นผู้ที่ไม่สนใจตอบคำถามให้มีส่วนร่วมในการคิดตอบด้วย

7. ใช้คำถามให้กลมกลืนกันไปในชั้นตอนต่าง ๆ ของการสอนเป็นการถามที่ถูกจังหวะและโอกาส

สรุปได้ว่า ครูควรใช้คำถามในหลายลักษณะ โดยไม่ถามเฉพาะเจาะจงด้านความรู้ ความจำ ประเภทของคำที่ควรนำมาใช้ ได้แก่ คำถามที่ให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าและการนำไปใช้ ตลอดจนควรเป็นคำถามแบบเปิดที่นักเรียนต้องใช้ความคิดในการตอบอย่างมีเหตุผลก็จะเป็นการพัฒนาให้นักเรียนในด้านการคิดเป็นได้เป็นอย่างดี

3. เทคนิคการใช้สื่อการสอน ความสามารถในการเลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับขั้นตอนของการสอน และสามารถใช้อุปกรณ์การสอนได้อย่างถูกต้องตามลักษณะวิธีที่ดีของการใช้

วิซรพล วิบูลยศรีน (2557 : 21) กล่าวว่า ทักษะการใช้สื่อการสอน ถ้าผู้สอนวางแผนอย่างเป็นระบบ ก่อนการเลือกใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน จะทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจการใช้สื่อการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดอย่างเต็มศักยภาพของตน และบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ การใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนมีขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ผู้เรียน
2. แจกจุดประสงค์
3. เลือกขั้นตอนสื่อ และวัสดุ
4. การใช้อุปกรณ์และวัสดุ
5. กำหนดการมีส่วนร่วมของผู้เรียน
6. ประเมินและปรับแก้

3.1 จุดมุ่งหมายของการใช้อุปกรณ์การสอน

การใช้อุปกรณ์การสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมีส่วนร่วมเกิดแนวคิดเกิดการเรียนรู้ง่ายขึ้น สามารถจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้แม่นยำและช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้เรียน

3.2 การใช้เทคนิคการใช้อุปกรณ์การสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.1 ในการใช้อุปกรณ์การสอนควรใช้ให้เป็นลำดับขั้นอย่างคล่องแคล่วมีการเตรียมตัวล่วงหน้า และทดลองใช้มาก่อน

3.2.2 ใช้สื่อ อุปกรณ์ให้ผู้เรียนเห็นได้ชัดทั่วห้องและจัดวางอย่างเหมาะสม อาจตั้งวางหรือแขวนดูให้เป็นระเบียบ เหมาะสมกับห้องเรียน

3.2.3 ในการใช้สื่อ อุปกรณ์ที่เป็นแผนภูมิ แผนที่ กระดาน หรือสื่อที่อยู่ในจอภาพควรวางเครื่องชี้จุดเน้นที่เหมาะสม เช่น เลเซอร์ ไม้ยาว

3.2.4 สื่อ อุปกรณ์ควรทันสมัย ทันเหตุการณ์ และตรงกับเนื้อหาบทเรียน

3.2.5 ในการใช้สื่อ อุปกรณ์ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้ด้วย

3.2.6 ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้ เครื่องมือ สื่อ อุปกรณ์สื่อบางอย่างที่มีอันตรายและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้ ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนการใช้อุปกรณ์

3.2.7 หลังการใช้ผู้สอนควรเก็บรักษา เก็บวางสื่อให้เป็นระเบียบ เพื่อไว้ใช้ต่อไป และเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับผู้เรียน อาจฝึกให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมเพื่อฝึกระเบียบวินัยของผู้เรียน

4. เทคนิคการใช้กระดานดำ ความสามารถในการกระดานดำให้เป็นประโยชน์ต่อการสอน ทั้งด้านการเขียน การวาดภาพ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้ เป็นต้น

4.1 จุดมุ่งหมายของการใช้กระดานดำ

เทคนิคการใช้กระดานดำเพื่อใช้เป็นสื่อกลาง ศูนย์กลางของความสนใจ และการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียนทั้งชั้น

4.2 การใช้เทคนิคการใช้กระดานดำ

4.2.1 ผู้สอนควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งก่อนสอน

4.2.2 ในการเขียนกระดานดำควรแบ่งครึ่ง หรือแบ่งเป็น 3 ส่วน ใช้เขียนทีละส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับช่วงสายตาของผู้เรียน ซึ่งไม่ควรเขียนกระดานยาวจนเกินไป

4.2.3 ในการเขียนกระดานดำควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ

4.2.4 หัวข้อเรื่องควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำ

4.2.5 ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง ควรทำมุมประมาณ 45 องศา เพื่อไม่ให้บังผู้เรียนที่จะมองเห็นสิ่งที่ผู้สอนเขียน

4.2.6 ในการเขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว

4.2.7 ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดานไม่ควรยืนบัง

4.2.8 ถ้ามีข้อความสำคัญควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้หรือใช้ชอล์กสีต่าง ๆ

4.2.9 เขียนคำตอบของผู้เรียน หรือความคิดของผู้เรียนลงบนกระดานเพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ

4.2.10 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเขียนกระดานดำ

4.2.11 ถ้าจะขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน

5. เทคนิคการอธิบายและเล่าเรื่อง ความสามารถในการอธิบายเปรียบเทียบ เล่านิทาน เล่าประวัติ หรือ ยกตัวอย่าง โดยลำดับเรื่องใช้ท่าทาง น้ำเสียงในการอธิบายหรือเล่าเรื่อง แต่ละตอนได้อย่างเหมาะสม ชวนให้ ติดตามโดยตลอด

5.1. จุดมุ่งหมายของอธิบายเล่าเรื่อง

เทคนิคการอธิบายเล่าเรื่องเป็นเทคนิคที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น สนใจฟังเรื่องราวที่ผู้สอนนำเสนอ และให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในบทเรียน

5.2. การใช้เทคนิคการอธิบาย เล่าเรื่อง

5.2.1 ในการอธิบาย เล่าเรื่องควรใช้เวลาไม่นานเกินไป ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

5.2.2 ใช้ภาษาในการอธิบาย เล่าเรื่องที่ง่ายแก่การเข้าใจ

5.2.3 ใช้สื่อการสอน หรือตัวอย่างประกอบการอธิบาย เล่าเรื่องที่น่าสนใจ

5.2.4 ในการอธิบาย เล่าเรื่องต้องครอบคลุมใจความสำคัญ และได้สาระครบถ้วน

5.2.5 ในการอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องยาก

5.2.6 ใช้ท่าทางประกอบในการอธิบาย เล่าเรื่องที่น่าสนใจเป็นธรรมชาติ และสื่อความหมายตรงกับ ความหมายของเรื่องที่เล่า

5.2.7 ใช้คำถามประกอบการอธิบาย เล่าเรื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ได้รับความสนใจ และทราบแนวความคิดของผู้เรียน รวมทั้งตรวจสอบในเบื้องต้นว่า ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ผู้สอน อธิบาย

5.2.8 ในการอธิบาย เล่าเรื่องอาจมีการเขียนภาพ เขียนผังประกอบการเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้เรียนเกิด ความเข้าใจมากขึ้น

5.2.9 ควรมีการสรุปผลการอธิบาย เล่าเรื่องเป็นระยะ และสรุปสุดท้ายของการเล่าเรื่องโดยให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสรุปด้วย

6. เทคนิคการสร้างความสนใจ ความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นหรือพร้อมที่จะ เรียนโดยการเปลี่ยนวิธีสอนหรือเปลี่ยนกิจกรรมไปในลักษณะต่าง ๆ เพื่อสร้างความสนใจ

6.1 จุดมุ่งหมายของการสร้างความสนใจ

เทคนิคการสร้างความสนใจมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีสมาธิ สนใจ และตั้งใจร่วมกิจกรรมการเรียน การสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

6.2 การใช้เทคนิคการสร้างความสนใจ

6.2.1 ใช้สายตา สีหน้า ท่าทางประกอบการสอน เช่น การมอง ยิ้ม สายหน้า โบกมือ ผงกศีรษะ ชี้ เป็นต้น โดยการใช้สายตา สีหน้า ท่าทาง ควรใช้อย่างทั่วถึงกับผู้เรียนทุกคน ผู้สอนที่ดีควรรู้ว่า ขณะจัดกิจกรรมการ

เรียนการสอน ผู้เรียนแต่ละคนทำกิจกรรมใด ใครสนใจ ไม่สนใจบทเรียน และควรแก้ไขและให้ผู้เรียนทุกคนเกิดความสนใจในบทเรียนอย่างทั่วถึง

6.2.2 ใช้ถ้อยคำและน้ำเสียงที่เหมาะสม ถ้อยคำที่ผู้สอนใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน ควรมีการเน้นหนักเบาในคำพูดบางครั้งผู้สอนควรใช้อารมณ์ขัน หรือนำเสนอเรื่องราวที่ตลกให้ผู้เรียนได้คลายความเครียด

6.2.3 ใช้การเคลื่อนไหวของผู้สอน ผู้สอนควรเปลี่ยนจุดนั่งและจุดยืนของตน แต่ก็ให้พอเหมาะสม ไม่ใช่เดินวนเวียนไปมาตลอดเวลา จะทำให้ผู้เรียนสับสน

6.2.4 ใช้การเน้นจุดสำคัญของเรื่องและการเว้นระยะการพูดหรืออธิบาย ผู้สอนควรฝึกเน้นคำพูดสำเนียง จังหวะ

6.2.5 ใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้ความคิดเป็นการตั้งสมาธิผู้เรียนเข้าสู่บทเรียน

7. เทคนิคการสรุปบทเรียน ผู้สอนพยายามให้ผู้เรียนรวบรวมความรู้ ความเข้าใจ ความคิด และกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึกที่ได้รับจากบทเรียน ผู้สอนจะให้ผู้เรียนสรุปความรู้ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการสำคัญแนวคิดสำคัญที่ได้จากการเรียนรู้ให้เป็นหมวดหมู่ อาจอยู่ในรูปของผังกราฟิก

7.1 จุดมุ่งหมายของการสรุปบทเรียน

จุดมุ่งหมายของการสรุปบทเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้จัดระบบระเบียบความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างคงทน และสามารถถ่ายโยงความรู้ต่อไปได้

7.2 การใช้เทคนิคการสรุปบทเรียน

7.2.1 สรุปโดยการอธิบายสั้น ๆ ชัดเจน ทบทวนสาระสำคัญที่เรียนมา

7.2.2 สรุปโดยใช้อุปกรณ์ หรือรูปภาพประกอบ

7.2.3 สรุปโดยการสนทนาซักถาม

7.2.4 สรุปโดยการสร้างสถานการณ์

7.2.5 สรุปโดยนิทาน หรือการยกสุภาษิต

7.2.6 สรุปโดยการปฏิบัติ เช่น การให้สังเกต การสาธิต เป็นต้น

7.2.7 สรุปบทเรียนโดยใช้ผังกราฟิก

7.2.8 การสรุปบทเรียนต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเป็นหลักในการสรุปบทเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้อง ขยายความ และให้ความรู้ที่จำเป็นเพิ่มเติมในบางกรณี

8. เทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน การนำเข้าสู่บทเรียนนี้ เป็นการจัดกิจกรรมก่อนเริ่มสอนเนื้อหาในทุกสาขา ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียน ผู้เรียนรู้ว่า กำลังจะเรียนเรื่องอะไร โดยครูไม่ต้องบอกโดยตรง และนักเรียนยังสามารถนำความรู้และทักษะที่มีอยู่เดิมมาสัมพันธ์กับบทเรียนใหม่ได้อย่างชัดเจนขึ้น

8.1 จุดมุ่งหมายของการนำเข้าสู่บทเรียน

8.1.1 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้บทเรียนใหม่ได้ดี

8.1.2 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเข้ากับประสบการณ์ที่จะจัดการเรียนการสอน

8.1.3 เพื่อให้ผู้เรียนได้รับบรรยากาศการเริ่มต้นของการเรียนให้เป็นที่น่าสนใจอยากเรียนรู้

8.1.4 เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบขอบเขตของบทเรียนทั้งเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

8.2 การใช้เทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน

2.1 ใช้อุปกรณ์การสอนประกอบการนำเข้าสู่บทเรียน เช่น ของจริง รูปภาพ วิดีทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น

2.2 ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน

2.3 ใช้การเล่าเรื่อง เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ

2.4 ใช้คำถาม หรือปัญหา ทายปัญหาเพื่อเร้าความสนใจ

2.5 ใช้การสนทนาซักถามถึงเรื่องต่าง ๆ ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับบทเรียนใหม่

2.6 ใช้กิจกรรมทบทวนบทเรียนเดิมที่สัมพันธ์กับบทเรียนใหม่

2.7 ใช้กิจกรรมแสดงละคร บทบาทสมมติที่เชื่อมโยงสู่บทเรียนที่จะเรียน

2.8 ใช้การร้องเพลง แสดงท่าทางประกอบ หรือเดินตามจังหวะเสียงเพลง และการวิเคราะห์เนื้อหา สาระของเพลง ซึ่งเป็นเพลงต้องเป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่จะเรียน

2.9 ใช้การสาธิตเรื่องราวต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับบทเรียนที่จะเรียน

2.10 ใช้เกมที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับบทเรียนให้ผู้เรียนเล่น

9. เทคนิคการเสริมกำลังใจ กลวิธีในการแสดงพฤติกรรมชื่นชมผู้เรียนของผู้สอน กล่าวคือ เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนในการเรียนรู้ การเสริมกำลังใจใช้ขณะผู้เรียนอยู่ระหว่างการทำกิจกรรม หลังทำกิจกรรม ได้แก่ การเสริมกำลังใจด้วยวาจา เสริมกำลังใจด้วยท่าทาง เสริมกำลังใจด้วยการให้รางวัลที่เป็นสัญลักษณ์ เสริมกำลังใจโดยให้เห็นความก้าวหน้าของตนเอง และการเสริมกำลังใจด้วยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

9.1 จุดมุ่งหมายของการเสริมกำลังใจ

การใช้เทคนิคการเสริมกำลังใจเพื่อเป็นแรงจูงใจ แรงกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องการเรียนรู้

9.2 การใช้เทคนิคการเสริมกำลังใจ

2.1 เสริมกำลังใจทันทีเมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

2.2 เสริมกำลังใจอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ และไม่ควรรู้วิธีเดียวซ้ำบ่อย ๆ

2.3 เสริมกำลังให้เหมาะสมกับวัย และระดับของผู้เรียน ผู้เรียนวัยเด็กเล็กอาจต้องการการเสริมกำลังภายนอก แต่ผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะอาจต้องการการเสริมกำลังใจภายใน และผู้สอนอาจต้องสังเกตและวิเคราะห์ผู้เรียนให้ดี เพราะผู้เรียนมีความแตกต่างกัน การเสริมกำลังใจวิธีหนึ่งอาจเหมาะกับนักเรียนคนหนึ่ง แต่อาจใช้ไม่ผลกับนักเรียนคนอื่น

2.4 การเสริมกำลังใจต้องไม่พูดเกินความจริง

2.5 การเสริมกำลังใจควรเป็นไปอย่างทั่วถึงผู้เรียนทั้งหมด

2.6 เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดให้เหมาะสมกับวัย

2.7 การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากผู้สอนอย่างเดียว ควรมาจากสิ่งแวดล้อม เช่น การปรบมือ

บทสรุป

เทคนิคการสอน เป็นกลวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการเรียนการสอน ทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนทักษะการสอนจะเป็นเรื่องของความชำนาญ ความคล่องแคล่วและความชำนาญในการใช้ และปรับใช้เทคนิคการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น เทคนิคการสอนจึงเป็นสิ่งที่ครูทุกคนต้องเรียนรู้ และฝึกฝนเพื่อทำให้เกิดทักษะในการใช้เทคนิคการสอน เทคนิคการสอนประกอบด้วย เทคนิคการใช้วาจา กิริยาท่าทางเสริมบุคลิกภาพ และสื่อความหมาย เทคนิคการใช้คำถาม เทคนิคการใช้สื่อการสอน เทคนิคการใช้กระดานดำ เทคนิคการอธิบายและเล่าเรื่อง เทคนิคการสร้างความสนใจ เทคนิคการสรุปบทเรียน เทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน และเทคนิคการเสริมกำลังใจ

คำถามท้ายบท

1. นักศึกษาคิดว่า เทคนิคการสอนกับทักษะการสอน เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร จงอธิบาย
2. เทคนิคการสอน แบ่งได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง
3. เพราะเหตุใดผู้สอนจึงต้องฝึกทักษะและเทคนิคการสอน
4. การนำเข้าสู่บทเรียนและการสรุปบทเรียน มีความสำคัญอย่างไรต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน
5. ให้อธิบายเทคนิคการใช้กระดานดำในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน
6. การใช้สื่อการสอน ควรเป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กุลิศรา จิตรชญาวณิช. (2563). การจัดการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนาธิป พรกุล. (2551). การออกแบบการสอน การบูรณาการการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาติชาย ม่วงปฐม. (2557). **ทฤษฎีการเรียนรู้การสอน**. อุดรธานี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ทีศนา แคมมณี. (2552). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). **การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).

รังสิณี สุนทรปฎิมา (2553). **การพัฒนาบทเรียนมัลติมีเดีย เรื่องทักษะการสอนสำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

เริ่มพงษ์ ทวระ. (2540). **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ฝ่ายผลิตเอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏอุดรธานี.

วีชรพล วิบูลยศรีน. (2557). **นวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). **หลักการสอน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

อารี พันธุ์มณี. (2546). **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ : ไยไหมเอ็ดดูเคท.

แผนบริหารการสอนบทที่ 8 การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน
2. ความสำคัญของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน
3. บรรยากาศที่พึงปรารถนาในชั้นเรียน
4. ประเภทของบรรยากาศในชั้นเรียน
5. หลักการจัดชั้นเรียน
6. ลักษณะของชั้นเรียนที่ดี
7. รูปแบบการจัดชั้นเรียน
8. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุข

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนได้
2. อธิบายความสำคัญของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนได้
3. จัดบรรยากาศที่พึงปรารถนาในชั้นเรียนได้
4. อธิบายประเภทของบรรยากาศในชั้นเรียนได้
5. อธิบายหลักการจัดชั้นเรียนได้
6. วิเคราะห์ลักษณะของชั้นเรียนที่ดีได้
7. วิเคราะห์รูปแบบการจัดชั้นเรียนได้
8. วิเคราะห์การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุขได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. แสดงความคิดเห็น
5. บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้

2. Microsoft Power point การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน
3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน
4. Internet และ Website เกี่ยวกับการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน
5. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม
3. ตรวจผลงานประจำบท

บทที่ 8

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

บรรยากาศในชั้นเรียนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมความสนใจของผู้เรียน ชั้นเรียนที่มีบรรยากาศเต็มไปด้วยความอบอุ่น และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ย่อมเป็นแรงจูงใจภายนอกที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียน ในชั้นเรียน ตลอดจนช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี และความประพฤติอันดีงามให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ การมีห้องเรียนที่มีบรรยากาศที่ดี เหมาะสม จะเอื้ออำนวยต่อกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ ตลอดจนช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ประเภทของบรรยากาศ หลักการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน รูปแบบชั้นเรียน และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

ความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนไว้ ดังนี้

เริ่มพงษ์ ทวระ (2540 : 103-104) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนการสอน เพื่อช่วยส่งเสริมให้บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นที่น่าสนใจ และจูงใจให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน นอกจากนี้ยังช่วยแก้ปัญหาในการปกครองชั้นเรียนและแก้ปัญหาเรื่องวินัยได้อีกด้วย

อัชรา เอ็บสุซลารี (2561 : 318) ได้ให้ความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนว่า เป็นการจัดบรรยากาศในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและกระตือรือร้น

กุลิสรา จิตรชญาวนิช (2563 : 139) ได้ให้ความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนว่า เป็นการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนหรือสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยและมีความพร้อมต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน และเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ รวมถึงมีระเบียบวินัยในชั้นเรียนด้วย

ความสำคัญของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553 : 240; กุลิสรา จิตรชญาวนิช, 2563 : 140) ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น เช่น ห้องเรียนที่ไม่คับแคบจนเกินไป ทำให้ผู้เรียนเกิดความคล่องแคล่วในการทำกิจกรรม
 2. ช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามและควมมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน เช่น ห้องเรียนที่สะอาด ที่จัดโต๊ะเก้าอี้เอียงเป็นระเบียบ ที่มีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่กัน ผู้เรียนจะซึมซับสิ่งเหล่านี้ไว้โดยไม่รู้ตัว
 3. ช่วยเสริมสร้างสุขภาพที่ดีให้แก่ผู้เรียน เช่น มีแสงสว่างเหมาะสม ที่นั่งไม่ใกล้กระดานดำจนเกินไป มีขนาดโต๊ะเก้าอี้ที่เหมาะสมกับวัย รูปร่างของผู้เรียน เป็นต้น
 4. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างความสนใจในบทเรียนมากขึ้น เช่น การจัดมุมวิชาการต่าง ๆ การจัดป้ายนิเทศ การตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานของผู้เรียน
 5. ช่วยส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่น การฝึกให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การฝึกให้มีอัธยาศัยไมตรีในการอยู่ร่วมกัน เป็นต้น
 6. ช่วยสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนและการมาโรงเรียน เพราะในชั้นเรียนมีผู้สอนที่เข้าใจผู้เรียน ให้ความเมตตาเอื้ออารีต่อผู้เรียน และผู้เรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
- สรุปได้ว่า การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนจะช่วยส่งเสริมในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคมได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข รักการเรียนรู้ และเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ได้

บรรยากาศที่พึงปรารถนาในชั้นเรียน

บรรยากาศในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนการสอน จัดแบ่งได้ 6 ลักษณะ ดังนี้ (พรณิชูทัย, 2542 : 261-263)

1. บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียนเพื่อ ให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน นักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จ
2. บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) เป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะหาผิดพลาดด้วย โดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวลบรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกรังเกียจ
3. บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ (Respect) เป็นบรรยากาศที่ครูรู้สึกว่ามีนักเรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนได้ อันส่งผลให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดการยอมรับนับถือตนเอง
4. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) เป็นบรรยากาศทางด้านจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูมีความเข้าใจนักเรียน เป็นมิตร ยอมรับให้ความช่วยเหลือ จะทำให้นักเรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียน และรักการมาเรียน

5. บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) การควบคุมในที่นี้ หมายถึง การฝึกให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มิใช่การควบคุม ไม้ให้มีอิสระ ครูต้องมีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียนและฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ของตน อย่างมีขอบเขต

6. บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จในงานที่ทำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จให้มากกว่าการพูดถึงความล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่ความล้มเหลวจะมีผลทำให้ความคาดหวังต่ำ ซึ่งไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ดีขึ้น

บรรยากาศ ทั้ง 6 ลักษณะนี้ ผู้สอนควรสร้างให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนให้ได้ เพราะมีผลต่อความสำเร็จของผู้สอนและผู้เรียนในด้านการเรียนการสอน

ประเภทของบรรยากาศในชั้นเรียน

ในการจัดการเรียนรู้นั้นจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ต้องอาศัยบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมนั้น ๆ การสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนถือเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งบรรยากาศในชั้นเรียน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) บรรยากาศทางกายภาพ และ 2) บรรยากาศทางจิตวิทยา มีรายละเอียด ดังนี้

1. บรรยากาศทางกายภาพ การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย น่าดู มีความสะอาด มีเครื่องใช้ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้การเรียนของผู้เรียนสะดวกขึ้น เช่น ห้องเรียนมีขนาดเหมาะสม แสงเข้าถูกทาง และมีแสงสว่างเพียงพอ กระดานดำมีขนาดพอเหมาะ โต๊ะมีขนาดเหมาะกับวัยของผู้เรียน เป็นต้น (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553 : 241) นอกจากนี้ อชรา เอิบสุขสิริ (2561 : 319) กล่าวว่า บรรยากาศทางกายภาพเป็นลักษณะและขนาดของห้องเรียนที่ไม่เล็กหรือใหญ่เกินไป มีเนื้อที่พอเหมาะให้ขยับโต๊ะ เก้าอี้เพื่อจัดกิจกรรมได้ มีอุปกรณ์หรือมุมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น ตู้หนังสือ ป้ายนิเทศ มุมวิทยาศาสตร์ มุมภาษา มีโต๊ะเก้าอี้ที่มีขนาดเหมาะกับผู้ใช้เรียน ประตูหน้าต่างมากพอให้อากาศถ่ายเทได้อย่างสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ ห้องมีลักษณะโปร่ง สบาย สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม ซึ่งการจัดบรรยากาศทางด้านกายภาพ ควรจัดสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553 : 242-244)

1. การจัดโต๊ะเรียนและเก้าอี้ของผู้เรียน

1.1 ให้มีขนาดเหมาะสมกับรูปร่างและวัยของผู้เรียน

1.2 ให้มีช่องว่างระหว่างแถวแถวที่ผู้เรียนจะลุกนั่งได้สะดวกและทำกิจกรรมได้คล่องตัว

1.3 ให้มีความสะดวกต่อการทำความสะอาดและการเคลื่อนย้ายเปลี่ยนรูปแบบที่นั่งเรียน

1.4 ให้มีรูปแบบที่ไม่จำเจ เช่น อาจเปลี่ยนเป็นรูปตัวที ตัวยู ครึ่งวงกลม หรือเข้ากลุ่มเป็นวงกลมได้

อย่างเหมาะสมกับกิจกรรมการสอน

1.5 ให้ผู้เรียนที่นั่งจุดอ่านกระดานดำได้ชัดเจน

1.6 แกวหน้าของโต๊ะเรียนควรอยู่ห่างจากกระดานดำพอสมควร ไม่น้อยกว่า 3 เมตร ไม่ควรจัดโต๊ะจนติดกระดานดำจนเกินไป ทำให้ผู้เรียนต้องแหงนมองกระดานดำ และหายใจเอาฝุ่นชอล์กเข้าไปมากทำให้เสียสุขภาพ

2. การจัดโต๊ะผู้สอน

2.1 ให้อยู่ในจุดที่เหมาะสม อาจจัดไว้หน้าห้อง ข้างห้อง หรือหลังห้องก็ได้ จากงานวิจัยบางเรื่องเสนอแนะให้จัดโต๊ะผู้สอนไว้ด้านหลังห้อง เพื่อให้มองเห็นผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม การจัดโต๊ะผู้สอนนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบการจัดที่นั่งของผู้เรียนด้วย

2.2 ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งบนโต๊ะและในลิ้นชักโต๊ะ เพื่อสะดวกต่อการนั่งทำงานของผู้สอน และการวางสมุดงานของผู้เรียน ตลอดจนเพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่ผู้เรียน

3. การจัดป้ายนิเทศ

ป้ายนิเทศจะติดไว้ที่ฝาผนังของห้องเรียน ส่วนใหญ่จะติดไว้ที่ข้างกระดานดำทั้ง 2 ข้าง ผู้สอนควรใช้ป้ายนิเทศนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังนี้

3.1 จัดตกแต่ง ออกแบบให้สวยงาม น่าดูสร้างความสนใจแก่ผู้เรียน

3.2 จัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับบทเรียน อาจใช้ติดสรุปบทเรียน ทบทวนบทเรียนหรือเสริมความรู้แก่ผู้เรียน

3.3 จัดให้ใหม่อยู่เสมอสอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญหรือวันสำคัญต่าง ๆ ที่ผู้เรียนเรียนและควรรู้

3.4 จัดติดผลงานผู้เรียนและแผนภูมิแสดงความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นการให้แรงจูงใจที่น่าสนใจวิธีหนึ่ง

แนวทางการจัดป้ายนิเทศ

เพื่อให้การจัดป้ายนิเทศได้ประโยชน์คุ้มค่า ผู้สอนควรคำนึงถึงการจัดป้ายนิเทศ ดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาที่จะจัด ศึกษาเนื้อหาที่จะจัดโดยละเอียด เพื่อให้ได้แนวความคิดหลัก สาระสำคัญ เขียนสรุปหรือจำแนกไว้เป็นข้อ ๆ

2. กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดโดยคำนึงแนวความคิดหลักสาระสำคัญของเรื่องและคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายว่าต้องการให้เขาทำอะไร แคไหน อย่างไร

3. กำหนดชื่อเรื่องนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้ดู ชื่อเรื่องที่ดีจะต้องเป็นข้อความสั้น ๆ กินใจให้ความหมายชัดเจน ทำทาย อาจมีลักษณะเป็นคำถามและชี้ให้เห็นวัตถุประสงค์ในการจัดแผ่นป้าย

4. วางแผนการจัดคร่าว ๆ ไว้ในใจว่าจะใช้วัสดุอะไรบ้าง แล้วจึงช่วยกันจัดหา สิ่งเหล่านั้น อาจเป็นรูปภาพ แผนภาพ ภาพสเก็ตซ์ ของจริง ของจำลอง การตูนเท่าที่จะพอหาได้

5. ออกแบบการจัดที่แน่นนอนโดยคำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่โดยสเก็ตรูปแบบการจัดลงบนกระดาษรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายแผ่นผ้าว่าจะวางหัวเรื่อง รูปภาพ และสิ่งต่าง ๆ ในตำแหน่งใด คำบรรยายอยู่ตรงไหน ใช้เส้นโยงอย่างจูงใจ น่าสนใจ ควรออกแบบสัก 2-3 รูปแบบ แล้วเลือกเอารูปแบบที่ดีที่สุด

6. ลงมือจัดเตรียมชิ้นส่วนต่าง ๆ ให้มีขนาดและอยู่ในสภาพพร้อมที่จะขึ้นแสดงบนแผ่นป้ายได้อย่างเหมาะสม หัวเรื่องจะใช้วิธีใด ภาพต้องฉีกใหม่ คำบรรยายจะอย่างไร เตรียมให้พร้อม

7. ลงมือปฏิบัติจริงบนแผ่นป้ายตามรูปแบบที่วางแผนไว้ อาจทดลองวางบนพื้นราบในพื้นที่เท่าป้ายก่อนเพื่อระยะที่เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง

4. การจัดสภาพห้องเรียนต้องถูกสุขลักษณะ

4.1 มีอากาศถ่ายเทได้ดี มีหน้าต่างพอเพียงและมีประตูเข้าออกได้สะดวก

4.2 มีแสงสว่างพอเหมาะ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนอ่านหนังสือได้ชัดเจน เป็นการถนอมสายตา ควรใช้ไฟฟ้าช่วยถ้ามีแสงสว่างน้อยเกินไป

4.3 ปราศจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น กลิ่น ควีน ผุ่น เป็นต้น

4.4 มีความสะอาดโดยฝึกให้ผู้เรียนรับผิดชอบช่วยกันเก็บกวาด เช็ดถู เป็นการปลูกฝังนิสัยรักษาความสะอาดและฝึกการทำงานร่วมกัน

5. การจัดมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน

5.1 มุมหนังสือ ควรมีไว้เพื่อฝึกนิสัยรักการอ่าน ส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านคล่อง ส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ผู้สอนควรหาหนังสือหลาย ๆ ประเภทที่มีความยากง่าย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนมาให้ให้อ่าน และควรหาหนังสือชุดใหม่มาปรับเปลี่ยนบ่อย ๆ การจัดมุมหนังสือควรจัดให้เป็นระเบียบ สะดวกต่อการหยิบอ่าน

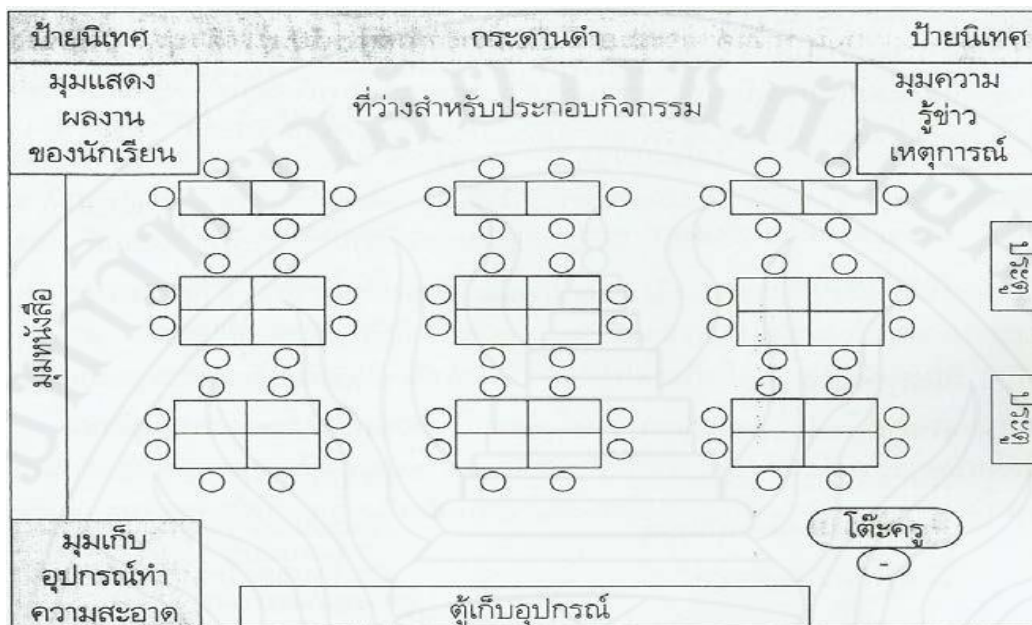
5.2 มุมเสริมความรู้กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ควรจัดไว้ให้น่าสนใจ ช่วยเสริมความรู้ ทบทวนความรู้ เช่น มุมภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา มุมความรู้ ข่าวเหตุการณ์ เป็นต้น

5.3 มุมแสดงผลงานของผู้เรียน ผู้สอนควรติดป้ายนิเทศ แขนงหรือจัดวางไว้บนโต๊ะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และมีกำลังใจในการเรียนต่อไป อีกทั้งสามารถแก้ไขพัฒนาผลงานของผู้เรียนให้ดีขึ้น โดยลำดับได้อีกด้วย

5.4 ตู้เก็บสื่อการเรียนการสอน เช่น บัตรคำ แผนภูมิ ภาพพลิก กระดาษ สี กาว เป็นต้น ควรจัดให้เป็นระเบียบ เป็นสัดส่วน สะดวกต่อการหยิบใช้อุปกรณ์ชิ้นใดชิ้นหนึ่งที่เก่าเกินไปหรือหากไม่ใช้แล้ว ก็ไม่ควรเก็บไว้ให้รกรุงรัง

5.5 มุมเก็บอุปกรณ์ทำความสะอาด ตลอดจนชั้นวางเครื่องมือเครื่องใช้ของผู้เรียน เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน แก้วน้ำ กล่องอาหาร ปิ่นโต เป็นต้น ควรจัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบและหมั่นเช็ดถูให้สะอาดอยู่เสมอ

5.6 การประดับตกแต่งห้องเรียน ผู้สอนส่วนใหญ่มักนิยมประดับตกแต่งห้องเรียนด้วยสิ่งต่าง ๆ เช่น ม่าน มู่ลี่ ภาพ ดอกไม้ คำขวัญ สุภาพচিত ควรตกแต่งพอเหมาะไม่ให้อึดกรุงรัง สีสนั้ที่ใช้ไม่ควรฉูดฉาด หรือใช้สีสะท้อนแสง อาจทำให้ผู้เรียนเสียสายตาได้ การประดับตกแต่งห้องเรียนควรคำนึงหลักความเรียบง่าย เป็นระเบียบ ประหยัด มุ่งประโยชน์ และสวยงาม การจัดห้องเรียนซึ่งเป็นการจัดบรรยากาศทางกายภาพ แสดงดังภาพที่ 8.1

ภาพที่ 8.1 แสดงแผนผังการจัดห้องเรียน

ที่มา : (วารี ธีระจิตร, 2526 : 32)

2. บรรยากาศทางด้านจิตวิทยา บรรยากาศทางด้านจิตใจที่ผู้เรียนรู้สึกสบายใจ มีความอบอุ่น มีความเป็นกันเอง มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และมีความรักศรัทธาต่อผู้สอน ตลอดจนมีอิสระในการกล้าแสดงออกอย่างมีระเบียบวินัยในชั้นเรียน ซึ่งผู้เรียนจะมีพฤติกรรมดังกล่าวขึ้นอยู่กับผู้สอนเป็นสำคัญ ดังนั้น ปัจจัยที่มีผลต่อบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา คือ บุคลิกภาพ พฤติกรรม การสอน เทคนิคการปกครองชั้นเรียน และปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนของผู้สอน มีรายละเอียด ดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553 : 242)

1. บุคลิกภาพของผู้สอน สภาพบรรยากาศของห้องเรียนที่ส่วนสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของผู้สอน ผู้สอนที่มีบุคลิกภาพดี เช่น การแต่งกาย การยืน การเดิน ท่าทาง น้ำเสียง การใช้คำพูด การแสดงออกทางสีหน้า แววตา เป็นต้น เหมาะสมกับความเป็นผู้สอน จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศ การเรียนรู้ได้ดี

2. พฤติกรรมการสอนของผู้สอน ในการสอนของผู้สอนต้องใช้เทคนิคและทักษะการสอนที่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียนและบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ และทักษะตามที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งพฤติกรรมการสอนผู้สอนควรมีลักษณะดังนี้

2.1 ตอบสนองพฤติกรรมของผู้เรียนโดยใช้เทคนิคการเสริมแรงที่เหมาะสม เช่น ใช้วาจา ใช้ท่าทาง ให้รางวัล และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตลอดจนให้ทำกิจกรรมที่ผู้เรียนชอบ ผู้สอนควรเสริมแรงให้ทั่วถึงและเหมาะสม

2.2 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน แสดงให้ผู้เรียนเห็นว่าคุณสมบัติของเขามีประโยชน์ พยายามนำความคิดเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้

2.3 ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม การให้ทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ใช้ความรู้ความคิดความสามารถที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ฝึกการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและได้ผลงานนำมาสู่ความภาคภูมิใจในกลุ่มและตนเอง ในการมอบหมายงานให้กลุ่มเท่านั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงความยากง่ายของงาน ความรู้และความสามารถของผู้เรียนในกลุ่ม เพื่อให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จ เป็นการสร้างความรู้สึกทางบวกแก่ผู้เรียนงานใดที่ผู้สอนเห็นว่ายาก ผู้สอนควรเข้าไปดูแลกระตุ้นให้ผู้เรียนช่วยกันคิดแก้ปัญหาในกลุ่มของตน ผู้สอนจะต้องมีความอดทนที่จะไม่รีบชี้แนะ หรือบอกวิธีการแก้ปัญหาตรง ๆ ต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการต่าง ๆ หลาย ๆ แบบจนสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ

2.4 ใช้เทคนิควิธีสอนที่ไม่ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่ายในการเรียน ผู้สอนควรคิดค้นคว้าและแสวงหาแนวทางวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอนควรเป็นวิธีที่ยืดผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เช่น วิธีการสอนแบบทดลอง แบบแก้ปัญหา แบบแสดงบทบาทสมมติ แบบสืบเสาะหาความรู้ แบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม แบบอภิปราย ตลอดจนนวัตกรรมการสอนที่น่าสนใจ การจะใช้วิธีการสอนแบบใดนั้น ผู้สอนจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน ระยะเวลา สติปัญญา และวัยของผู้เรียน

3. เทคนิคการปกครองชั้นเรียนของผู้สอน

เทคนิคหรือวิธีการที่ผู้สอนใช้ปกครองชั้นเรียนมีส่วนส่งเสริมการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยา กล่าวคือ ถ้าผู้สอนปกครองชั้นเรียนด้วยความยุติธรรม ยึดหลักประชาธิปไตย ใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับ ยินดีปฏิบัติ ผู้เรียนก็จะอยู่ในห้องเรียนอย่างมีความสุข เกิดความรู้สึกอบอุ่นพอใจและสบายใจ ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้สอนโหด ไม่ยุติธรรม เลือกว่ารักมากกว่าชัง ปกครองชั้นเรียนแบบเผด็จการ ผู้เรียนจะเกิดความรู้สึกไม่ศรัทธา ผู้สอน ไม่เห็นคุณค่าของระเบียบกฎเกณฑ์และส่งผลให้ไม่สนใจเรียน ไม่อยากมาโรงเรียนในที่สุด ดังนั้น เทคนิควิธีการปกครองชั้นเรียนของผู้สอนจึงมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาด้วย ซึ่งการปกครองชั้นเรียน ผู้สอนควรยึดหลักต่อไปนี้

3.1 หลักประชาธิปไตย ผู้สอนควรให้ความสำคัญแก่ผู้สอนเท่าเทียมกัน ให้ความเสมอภาค ให้อิสระ ให้ออกาสแก่ทุกคนในการแสดงความคิดเห็น ขณะเดียวกันผู้สอนต้องใจกว้าง ยินดีรับฟังความคิดเห็นของทุกคน และควรฝึกให้ผู้เรียนรู้จักปฏิบัติตนตามสิทธิหน้าที่ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ให้รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่าง ประชาธิปไตย

3.2 หลักความยุติธรรม ผู้สอนควรปกครองโดยให้ความยุติธรรมแก่ผู้เรียนทุกคนโดยทั่วถึง ผู้เรียนจะ เคารพศรัทธาผู้สอน และยินดีปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียน ยินดีปฏิบัติตามคําอบรมสั่งสอนของผู้สอน ตลอดจนไม่สร้างปัญหาให้แก่ชั้นเรียน

3.3 หลักพรหมวิหาร 4 อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

เมตตา หมายถึง ความรักและเอ็นดู ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข

กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

มุทิตา หมายถึง ความยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ลาภยศ สุข สรรเสริญ

อุเบกขา หมายถึง ความเที่ยงธรรม การวางตัวเป็นกลาง การวางใจเฉย

ถ้าผู้สอนทุกคนยึดหลักพรหมวิหาร 4 ในการปกครองผู้เรียน นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเคารพรัก ศรัทธาผู้สอน และมีความสุขในการเรียนแล้ว ยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่ผู้เรียนได้อีกส่วนหนึ่ง

3.4 หลักความใกล้ชิด การที่ผู้สอนแสดงความเอาใจใส่ ความสนใจ ให้ความใกล้ชิดกับผู้เรียน เป็น วิธีการหนึ่งในการสร้างบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา ซึ่งควรดำเนินการ ดังนี้ (จิตรา วสุวานิช, 2531: 135)

1. ผู้สอนจะต้องรู้จักผู้เรียนในชั้นทุกคน รู้จักชื่อจริง ชื่อเล่น ความสนใจของผู้เรียน แต่ละคน เป็นต้นว่า งานอดิเรก มีพี่น้องกี่คน จุดดี จุดด้อย ของผู้เรียนแต่ละคน

2 ผู้เรียนจะต้องแสดงความสนใจในสารทุกข์สุกดิบของผู้เรียนแต่ละคน เช่น หมั่นถามความเป็นไปของพี่น้อง ความคืบหน้าของการสะสมแต้ม คือ ไม่เพียงพอแต่รู้จักว่า ผู้เรียนเป็นอะไรในข้อที่ 1 แต่รู้ข่าวคราวเคลื่อนไหวของสิ่งเหล่านั้นด้วย

3. ผู้สอนจะมอบเวลาของตนเพื่อผู้เรียน เวลาที่นอกเหนือจากงานสอน ได้แก่ เวลาเย็นหลังเลิกเรียน ช่วงเวลาพักระหว่างการเรียน เพื่อช่วยผู้เรียนที่ต้องการให้ผู้สอนช่วยเหลือเป็นพิเศษ เป็นต้นว่า ต้องการขอคำปรึกษา ต้องการขอคำแนะนำในการหารายได้พิเศษ ผู้สอนจะต้องพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือผู้เรียนได้ตลอดเวลา

4. ผู้สอนจะต้องใกล้ชิด สัมผัสผู้เรียนทั้งร่างกายและจิตใจ คำสั่งสอนและการกระทำของผู้สอน จะต้องสอดคล้องกัน เป็นต้นว่า ถ้าผู้สอนจะอบรมสั่งสอนผู้เรียนเรื่อง ความซื่อสัตย์ ผู้สอนจะต้องปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ด้วยเช่นกัน ภายสัมผัสก็เป็นสิ่งจำเป็น การจับต้องตัวบ้าง จะเป็นสื่อทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความใกล้ชิดสนิทสนม

4. ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน

ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล 2 คน หรือบุคคลสองฝ่าย โดยต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน สำหรับปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนมี 3 ลักษณะคือ (ประดินันท์ อุปรมัย, 2523 : 133)

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับโรงเรียน ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเป็นไปด้วยดี หมายถึง ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม ผู้สอนให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีอิสระ และมีความสบายใจในการทำกิจกรรม บรรยากาศภายในห้องเรียนก็จะไม่ตึงเครียด เป็นบรรยากาศที่รื่นรมย์ น่าเรียน น่าสอน ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน บรรยากาศในห้องเรียนจะเต็มไปด้วยความอบอุ่น สร้างความรู้สึกที่ดีให้แก่ผู้เรียนได้ ถ้าผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน คือ มีความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เป็นต้น ผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้สอนเป็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ปกครองดูแลผู้เรียนได้ทั่วถึง ส่งสอนอบรมบ่มนิสัย และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้เรียนได้ถูกต้อง ผู้เรียนก็จะค่อย ๆ ซึมซาบเอาสิ่งที่ดีงามไว้ปฏิบัติจนเป็นคุณลักษณะเฉพาะตนที่พึงประสงค์ เมื่อผู้เรียนทุกคนต่างเป็นคนดี เพราะมีผู้สอนที่ดี ทุกคนจะมีปฏิสัมพันธ์ดีต่อกัน อันเป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่พึงปรารถนาขึ้นในห้องเรียน

3. ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา หมายถึง การพูดจาร่วมกันในชั้นเรียนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน อาจเป็นการบรรยาย การอธิบาย การถามคำถาม การมอบหมายงาน การพูดของผู้เรียน เป็นต้น ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเช่นกัน .

พรเพ็ญ สุวรรณเดชา (2532 : 14) ได้กล่าวถึง ผลดีของการมีปฏิสัมพันธ์ทางวาจาที่ดีต่อกันไว้ ดังนี้

- 1) การแสดงออกทางวาจาด้วยดีระหว่างครูกับนักเรียนจะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน
- 2) ช่วยให้การเรียนได้ผลดี เพราะมีการสื่อความหมายที่ถูกต้อง เข้าใจกัน
- 3) ช่วยให้นักเรียนรู้สึกสบายใจในการที่จะรับวิชาการ หรือทำความเข้าใจบทเรียนและกล้าแสดงความคิดเห็น โดยไม่หวาดกลัวครู
- 4) ช่วยให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจในตัวครู มีเหตุผล
- 5) ช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนในชั้นได้
- 6) ช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เกิดเจตคติ ความสนใจ ค่านิยม และผลการเรียนรู้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวาจานั้นควรให้เกิดเจตคติ ความสนใจ ค่านิยม และผลการเรียนรู้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2557 : 80) ได้อธิบายว่า บรรยากาศทางจิตวิทยาเป็นบรรยากาศที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนอย่างมาก เพราะการเรียนการสอนจะดำเนินอย่างมีชีวิตชีวาและราบรื่นนั้น ผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้สอนกับผู้เรียนต้องมีความสัมพันธ์กัน และมีปฏิสัมพันธ์อย่างไม่มีการหวาดระแวงกัน ปราศจากการติและวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือทางไม่ดี เป็นบรรยากาศของการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ซึ่งทั้งผู้สอน และผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศทางจิตใจร่วมกัน บรรยากาศทางจิตวิทยา มีดังนี้

1. บรรยากาศที่อบอุ่น (Warmth) เป็นบรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนเป็นคนกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าที่จะคิดลองทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะผลที่ได้นั้นจะเป็นไปตามที่คิดหรือไม่ก็ตาม การสร้างบรรยากาศดังกล่าวสามารถทำได้โดยผู้สอนทำหน้าที่ ในการ ช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดความราบรื่นในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยอาจเข้าไปช่วยเป็นผู้ร่วมคิดในการแก้ปัญหาที่ยากให้ง่ายหรือ ลดความ ซับซ้อนลงแต่ยังคงให้เด็กได้ใช้ความสามารถของเขาในการเรียนรู้ โดยมีการสนับสนุนเสริมแรงและให้คำปรึกษาจากผู้สอน

2. บรรยากาศที่เป็นอิสระ (Freedom) เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมาย และมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดพลาดโดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกรังเกียจ เช่น หากผู้เรียนทำงานผิดพลาด ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้พยายาม คิดถึงสาเหตุของข้อผิดพลาดนั้น และให้ผู้เรียนได้ลองหาทางแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนคอยแนะนำให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจอยู่เสมอ

3. บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) เป็นบรรยากาศที่กระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรู้ปัญหา อยากรู้อธิบายคำตอบ ซึ่งบรรยากาศดังกล่าว เป็น การกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรู้สึว่าตนเองมีความสามารถที่จะแก้ปัญหาหรือทำกิจกรรมนั้น ๆ ได้ และให้กำลังใจ เมื่อผู้เรียนได้ลงมือทำหรือตอบสนองรวมทั้งการยกตัวอย่างความสำเร็จหรือสิ่งที่คุณเคยทำมาก่อนทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในความสามารถและเกิดความภูมิใจทำให้ไม่มี ความกลัวที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป

4. บรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือ (Respect) เป็นบรรยากาศที่ผู้สอนรู้สึกว่าผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนรู้ได้ อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดการยอมรับนับถือตนเอง

5. บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) เป็นบรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และ ระเบียบของห้องเรียน โดยผู้เรียนมีหน้าที่รับผิดชอบงานของตนเอง มีความตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและออกจากห้องเรียนตลอดจนการแต่งกาย ภาษาท่าทาง วาจาที่ใช้มีความสุภาพและเป็นผู้มีสัมมาคารวะ ให้ตระหนักเสมอว่าการที่ผู้สอนมี ความคุ้นเคยเป็นกันเองกับ ผู้เรียนนั้นเป็นสิ่งดี แต่ต้องสร้างให้ผู้เรียนมีความเกรงใจและประพฤติในทางเหมาะสม ทั้งกาย วาจา และใจด้วย

6. บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จในงานที่ทำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่คุณประสบความสำเร็จให้มากกว่า

การพูดถึงความล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่ความล้มเหลวจะมีผลทำให้ความคาดหวังต่ำ ซึ่งไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ดีขึ้น

การจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสบายใจ มีความอบอุ่น มีความเป็นกันเอง มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และมีความรักศรัทธาต่อผู้สอน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงตระหนักถึงการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยา โดยปรับบุคลิกภาพความเป็นครูให้เหมาะสมปรับพฤติกรรมการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียน และสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

หลักการจัดชั้นเรียน

ชั้นเรียนมีความสำคัญต่อผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนจะต้องใช้เวลาอยู่ในชั้นเรียนวันละประมาณ 5-6 ชั่วโมง อิทธิพลของชั้นเรียนจึงมีมากที่จะปลูกฝังคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ดีของผู้เรียนได้ (กุลิสรา จิตรขญาวนิช, 2563 : 144) เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะนิสัยที่ดี ครูควรคำนึงถึงหลักการจัดชั้นเรียนมีรายละเอียด ดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553 : 251-252)

1. การจัดชั้นเรียนควรยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ชั้นเรียนควรเป็นห้องใหญ่หรือกว้าง เพื่อสะดวกในการโยกย้ายโต๊ะเก้าอี้ จัดเป็นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน ถ้าเป็นห้องเล็ก ๆ หลาย ๆ ห้อง ติดกัน ควรทำฝาเลื่อนเพื่อเหมาะสมแก่การทำให้ห้องกว้างขึ้น

2. ควรจัดชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างความรู้ทุกด้าน โดยจัดอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจไว้ตามมุมห้อง เพื่อผู้เรียนจะได้ค้นคว้าทำกิจกรรม ควรติดอุปกรณ์รูปภาพและผลงานไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

3. ควรจัดชั้นเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการเรียนของผู้เรียนเป็นอันมาก ผู้สอนมีส่วนช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้ได้ดี เช่น ให้ผู้เรียนจัดหรือติดอุปกรณ์ให้สวยงาม จัดกระถางต้นไม้ประดับชั้นเรียน จัดที่ว่างของชั้นเรียนให้ผู้เรียนทำกิจกรรม คอบให้คำแนะนำในการอ่านหนังสือ ค้นคว้าแก้ปัญหา และผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ไม่ให้เครียด เป็นกันเองกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้สึกมีความปลอดภัย สะดวกสบายเสมือนอยู่ที่บ้าน

4. ควรจัดชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม ชั้นเรียนจะน่าอยู่ก็ตรงที่ผู้เรียนรู้จักรักษาความสะอาด ตั้งแต่พื้นที่ชั้นเรียน โต๊ะ ม้านั่ง ขอบประตูหน้าต่าง ขอบกระดาน ซอล์ก แปรงลบ กระดาน ฝาผนัง เพดาน ซอกมุมของห้อง ถึงขยะต้องล้างทุกวัน เพื่อไม่ให้มีกลิ่นเหม็น และบริเวณที่ตั้งขยะต้องดูแลเป็นพิเศษ เพราะเป็นแหล่งบ่อเกิดของเชื้อโรค

5. ควรจัดชั้นเรียนเพื่อสร้างความเป็นระเบียบ ทุกอย่างจัดให้เป็นระเบียบทั้งอุปกรณ์ของใช้ต่าง ๆ เช่น การจัดโต๊ะ ตู้ ชั้นวางของและหนังสือ แม้แต่การใช้สิ่งของก็ให้ผู้เรียนได้รู้จักหยิบใช้ เก็บในที่เดิม จะช่วยให้ผู้เรียนเคยชินต่อความเป็นระเบียบ

6. ควรจัดชั้นเรียนเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตย โดยผู้สอนอาจจัด ดังนี้

- 6.1 จัดให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มทำงาน โดยให้มีการหมุนเวียนกลุ่มกันไป เพื่อให้ได้ฝึก การทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 6.2 จัดที่นั่งของผู้เรียนให้สลับที่กันเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีสิทธิที่จะนั่งในจุดต่าง ๆ ของห้องเรียน
- 6.3 จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้หมุนเวียนกันเป็นผู้นำกลุ่ม เพื่อฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

7. ควรจัดชั้นเรียนให้เอื้อต่อหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับปัจจุบันเน้น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและให้ใช้กระบวนการสอนต่าง ๆ ดังนั้นผู้สอนจึงควรจัดสภาพห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น จัดที่นั่งเป็นรูปแบบต่าง ๆ อาจเป็นรูปตัวยู ตัวที รูปครึ่งวงกลม หรือตัดเป็นแถวตอนลึกให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดบรรยากาศ ด้านจิตวิทยาให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา พัฒนาอาชีพ พัฒนาสังคม และเป็นคนเก่ง ดี มีความสุขได้ในที่สุด

ลักษณะของชั้นเรียนที่ดี

การบริหารจัดการชั้นเรียนที่ดี จะต้องมิลักษณะของชั้นเรียนที่ดี ดังนี้ (ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2557 : 6)

1. ชั้นเรียนควรมีสีสันที่น่าดู สบายตา อากาศถ่ายเทได้ดี ถูกสุขลักษณะ
2. จัดโต๊ะ เก้าอี้ สิ่งที่อยู่ในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอน และกิจกรรมประเภทต่าง ๆ
3. ให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีอิสระเสรีภาพ และมีวินัยในการดูแลตนเอง
4. ใช้ประโยชน์ชั้นเรียนให้คุ้มค่า ครูอาจจัดแปลงเป็นห้องประชุม ห้องฉายภาพยนตร์และอื่น ๆ
5. จัดเตรียมชั้นเรียนให้พร้อมต่อการสอนในแต่ละครั้ง เช่น การทำงานกลุ่ม การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ
6. สร้างบรรยากาศให้อบอุ่น ให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน

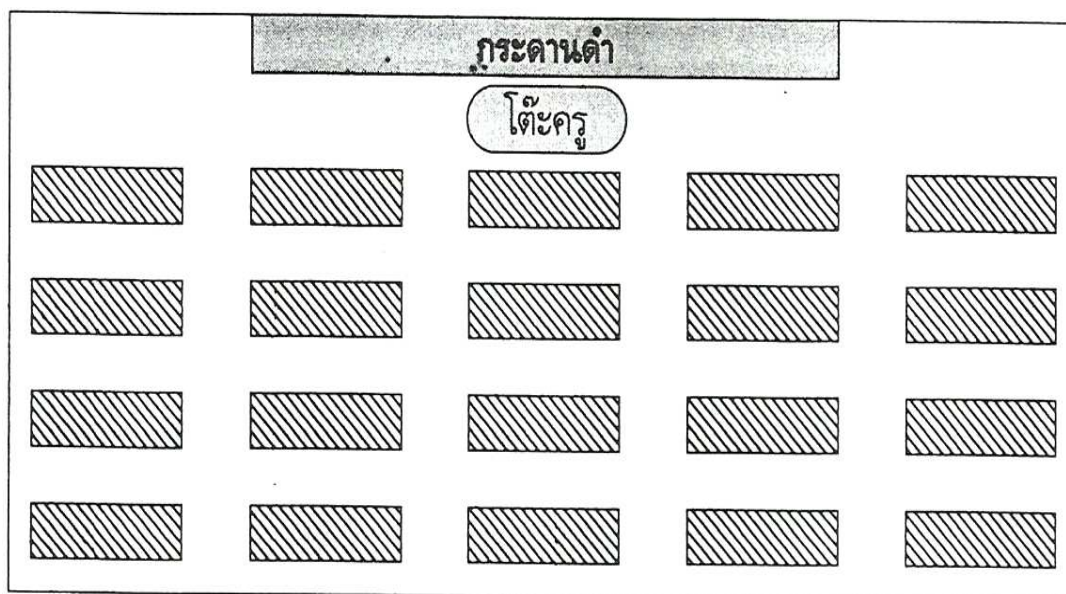
รูปแบบการจัดชั้นเรียน

การจัดการชั้นเรียน จัดได้หลายรูปแบบ โดยจัดให้เหมาะสมกับบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน จำนวนผู้เรียน สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ขนาดของห้องเรียน เป็นต้น ผู้สอนควรได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการจัดโต๊ะ เก้าอี้ มุมวิชาการ และมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศของห้องเรียนให้น่าสนใจไม่ซ้ำซากจำเจ ไม่น่าเบื่อหน่าย ผู้เรียนจะเกิดความกระตือรือร้นและกระฉับกระเฉงในการเรียนดีขึ้น การจัดชั้นเรียนถ้าแบ่งตามวิธีการสอนจะได้ 2 แบบ คือ

1. ชั้นเรียนแบบธรรมดา
2. ชั้นเรียนแบบนวัตกรรม

ซึ่งแต่ละแบบมีลักษณะดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553 : 253-255)

1. **ชั้นเรียนแบบธรรมดา** เป็นชั้นเรียนที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้นำการเรียนรู้ โดยมีผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้จากผู้สอน การจัดชั้นเรียนแบบนี้จะมีโต๊ะผู้สอนอยู่หน้าชั้นเรียน และมีโต๊ะเรียนวางเรียงกันเป็นแถว โดยหันหน้าเข้าหาผู้สอน ซึ่งผนังห้องอาจมีกระดานดำ ป้ายนิเทศ หรือสื่อการเรียนรู้ติดไว้ เช่น แผนภูมิ แผนภาพ แผนที่ เป็นต้น ซึ่งสื่อการเรียนรู้เหล่านี้ อาจเปลี่ยนแปลงไม่บ่อยนัก ดังภาพที่ 8.2

ภาพที่ 8.2 การจัดชั้นเรียนแบบธรรมดา

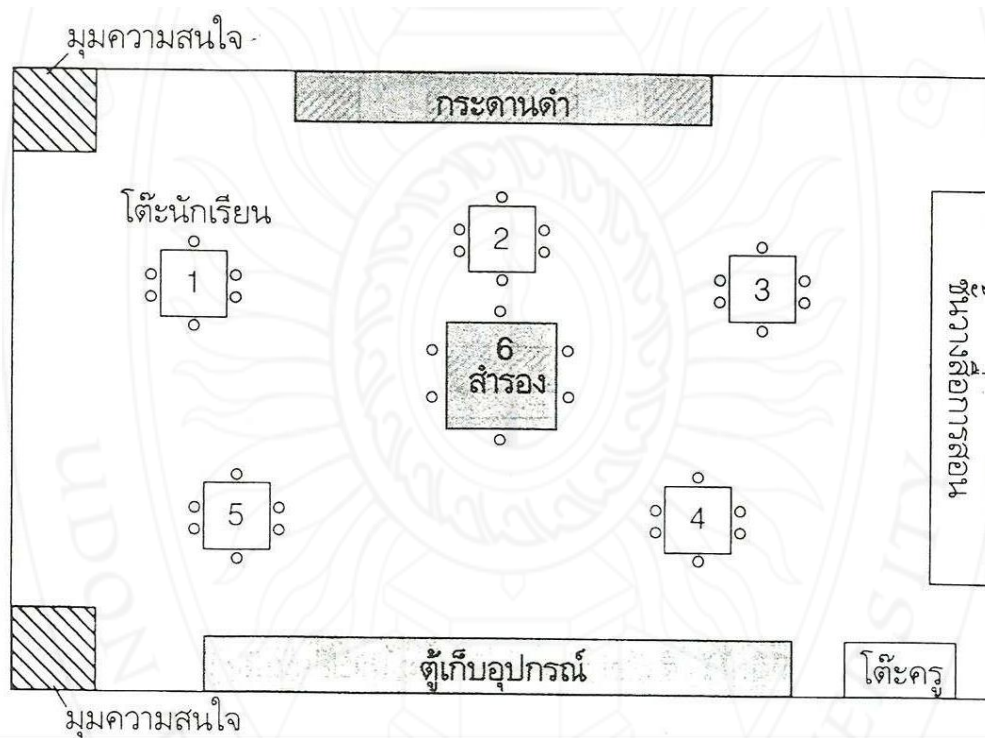
ที่มา : (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553 : 253)

1.1 ลักษณะการจัดชั้นเรียน การจัดชั้นเรียนแบบธรรมดานี้ โต๊ะเรียนของผู้เรียน อาจเป็นโต๊ะเดี่ยวหรือโต๊ะคู่ก็ได้ ผนังห้องเรียนอาจจะมีกระดานป้ายนิเทศ หรือสื่อการสอนเช่น แผนภูมิ รูปภาพ แผนที่ติดไว้ ซึ่งสื่อการสอนเหล่านี้จะไม่เปลี่ยนแปลงบ่อยนัก การตกแต่งผนังห้องเรียนจะแตกต่างกันออกไปตามแต่สถานที่ตั้งของโรงเรียน โรงเรียนที่อยู่ในตัวเมืองอาจจะมีการตกแต่ง มากกว่าโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลออกไปตามชนบท เพราะหาสื่อการสอนได้ยากกว่า บางห้องเรียนอาจจะมีมุมความสนใจ แต่ก็ไม่ได้ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน

1.2 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนในชั้นเรียนแบบธรรมดานี้ ผู้สอนจะเป็นผู้รอบรู้ในด้านต่างๆ ใช้วิธีการสอนแบบป้อนความรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยการบรรยาย และอธิบายให้ผู้เรียนฟังอยู่ตลอดเวลา ผู้สอนจะเป็นผู้แสดงกิจกรรมต่าง ๆ เอง แม้กระทั่งการทดลองอย่างง่าย ๆ ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้

หยิบจับ หรือแต่ต้องสื่อการสอนที่ผู้สอนนำมาแสดง ผู้เรียนจึงต้องฟังผู้สอน มีมีโอกาสได้พูด หรือทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อค้นหาคำตอบใด ๆ สื่อการสอนที่ใช้ส่วนมาก ได้แก่ ซอล์ก กระดานดำ และแบบเรียน

2. **ชั้นเรียนแบบนวัตกรรม** เป็นชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการแบบสอนใหม่ๆ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ แบบโพร์แมท แบบสตอรีไลน์ แบบโครงงาน เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนจะมีอิสระในการเรียน อาจเรียนเป็นกลุ่ม หรือเป็นรายบุคคล โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษา การจัดชั้นเรียนจึงมีรูปแบบการจัดโต๊ะเก้าอี้ในลักษณะต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องเรียงแถวหันหน้าเข้าหาผู้สอน เช่น จัดเป็นรูปตัววี ด้วยวงกลม หรือจัดเป็นกลุ่ม ดังภาพที่ 8.3

ภาพที่ 8.3 การจัดชั้นเรียนแบบนวัตกรรม

ที่มา : (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553 : 254)

2.1 ลักษณะการจัดชั้นเรียน การจัดชั้นเรียนแบบนวัตกรรมนี้ โต๊ะผู้สอนไม่จำเป็นต้องอยู่หน้าชั้น อาจเคลื่อนย้ายไปตามมุมต่างๆ การจัดโต๊ะผู้เรียนจะเปลี่ยนรูปแบบไปตามลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอน ส่วนใหญ่นิยมจัดโต๊ะเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดศูนย์สนใจ มีสื่อการสอนในรูปแบบของชุดการสอน หรือเครื่องช่วยสอนต่าง ๆ ไว้ให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง หรือศึกษาร่วมกับเพื่อน มีการตกแต่งผนังห้องและเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับเรื่อง que ผู้เรียนกำลังเรียน

2.2 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน การจัดชั้นเรียนแบบนี้ผู้สอนจะเป็นผู้กำกับและแนะแนวผู้เรียนเป็นผู้แสดงบทบาท ผู้สอนจะพูดน้อยลง ให้ผู้เรียนได้คิด ได้ถาม ได้แก้ปัญหา และได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง ผู้เรียนอาจจะเรียนด้วยตนเองจากสื่อประสม เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม ชุดการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผู้สอนจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือเมื่อจำเป็น ดังนั้น การจัดชั้นเรียนแบบนี้จึงเป็นการจัดชั้นเรียนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ต้องการให้ผู้เรียนได้คิดค้นคว้า วิเคราะห์วิจารณ์ และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนสามารถเรียนรู้ได้ตนเอง

สรุปได้ว่า ผู้สอนจัดชั้นเรียนได้ 2 แบบ คือ แบบธรรมดา และแบบนวัตกรรม แต่เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร การจัดชั้นเรียนแบบนวัตกรรมจะเป็นแบบที่เหมาะสม เพราะสะดวกและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สะดวกแก่การทำงานกลุ่ม และสะดวกกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น ผู้สอนจึงควรจัดชั้นเรียนแบบนวัตกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน

การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุข

เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาย่างมีคุณภาพ ในการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ที่มีความจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบ 6 ประการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 34-39)

1. เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์ที่มีหัวใจและสมอง เด็กควรได้มีโอกาส เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ มีโอกาสเลือกอนาคตของตนเอง และมีสิทธิ์ได้รับปฏิบัติจากผู้ใหญ่อย่างมนุษย์คนหนึ่ง
2. ผู้สอนมีเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อผู้เรียนทุกคนโดยทั่วถึง มีความเข้าใจในทฤษฎีแห่งพัฒนาการตามธรรมชาติของผู้เรียนทุกคน ผู้สอนควรให้ความเอาใจใส่ต่อผู้เรียนทุกคนเท่าเทียมกัน มีการเตรียมตัวเพื่อการสอนให้มีคุณภาพ มีความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้จักแก้ปัญหา และเรียนรู้วิธีการนำตัวเองไปสู่ความสำเร็จรุ่งเรืองอย่างมีสติและเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม
3. ผู้เรียนเกิดความรักและภูมิใจในตัวเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลา รู้จักตัวเอง เห็นคุณค่าของชีวิต และความเป็นมนุษย์ของตน ยอมรับทั้งจุดดีและจุดด้อยของตน รู้จักเกรงใจและให้เกียรติผู้อื่น มีเหตุผลและใจกว้างพร้อมที่จะดำเนินชีวิตในบทบาทของผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ
4. เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ ได้ค้นพบความสามารถของตน ได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งและกว้างไกล เรียนให้เข้าใจและทำให้รู้เคล็ดลับของการทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ และเรียนจนรู้สึกเข้าใจวิธีคิด วิธีปฏิบัติของคนในอาชีพนั้น เสมือนเป็นคนที่อยู่ในอาชีพนั้นจริง ๆ ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างสร้างสรรค์เพื่อความสุขของตนเองและผู้อื่น
5. เด็กได้รู้จักคิดและพัฒนาความคิดจากความรู้ที่ได้รับขยายวงไปสู่ความรู้ใหม่เกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลอง อยากรศึกษาให้ลึกซึ้งเพิ่มเติม รักการเรียน มีระบบในการเรียนและเห็นประโยชน์ของการเรียน ซึ่ง

ไม่ได้ขีดวงจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่อาจสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความเป็นไปในชีวิตและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น

6. การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในบทเรียน แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในสภาพความเป็นจริง เกิดประโยชน์และมีความหมายต่อตัวเขา รู้จักสืบเสาะหาคำตอบ ข้อสงสัยต่าง ๆ จากแหล่งวิทยาการ รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสภาพต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล มีความคิดเป็นของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ตกเป็นเครื่องมือของใคร รู้วิธีดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและสามารถให้ความช่วยเหลือและแนะนำผู้อื่นได้เมื่อเขาเติบโตขึ้น ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นครูอย่างแท้จริง ทั้งด้านคุณลักษณะนิสัย จิตใจ และด้านความรู้ความสามารถที่จะจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา มีความสมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา (IQ) ด้านอารมณ์ (EQ) และด้านจิตใจ (MQ) เพื่อการเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

ข้อควรคำนึงในการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ได้ ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 86)

1. บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยาก โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถในการรับรู้ของเด็กแต่ละวัย มีความต่อเนื่องในเนื้อหาวิชาและขยายวงไปสู่ความรู้แขนงอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้าง ความเข้าใจต่อชีวิตและโลกรอบตัว

2. วิธีการเรียนสนุกและไม่น่าเบื่อ และตอบสนองความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียน การนำเสนอเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ยัดเยียดหรือกดดัน เนื้อหาที่เรียนไม่มากเกินไปจนผู้เรียนเกิดความเหนื่อยล้าและน่าเบื่อไปจนผู้เรียนหมดความสนใจ

3. ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่าง ๆ ของผู้เรียนรวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ จากการประมวลข้อมูลและเหตุผลต่าง ๆ และคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ

4. แนวทางการเรียนรู้ควรสัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสัมผัสความงามและความเป็นไปของสรรพสิ่งรอบตัว บทเรียนไม่จำกัดสถานที่หรือเวลา และทุกคนมีสิทธิ์เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

5. มีกิจกรรมที่หลากหลาย สนุก ชวนให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต่อบทเรียนนั้น ๆ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ใช้ภาษาที่นิมนวลให้กำลังใจและเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์

6. สื่อที่ใช้ในการประกอบการเรียน ระวังให้เกิดการเรียนรู้ บรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจน คือ มุ่งให้ผู้เรียนสามารถเรียนจนรู้ชัด (Learn to know) เรียนจนทำได้ (Learn to do) และเรียนเพื่อจะเป็น (Learn to be)

7. การประเมินผล มุ่งพัฒนาการของผู้เรียนในภาพรวมมากกว่าจะพิจารณาจาก ผลการทดสอบทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินผลตนเองด้วย

สรุปได้ว่า การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างมีความสุขนั้น ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ครูจึงจำเป็นต้องมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม และมีความสามารถในการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา มีความสมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้และมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้อื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลจากการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนจะช่วยส่งเสริมในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุข เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน การจัดบรรยากาศ มีทั้งด้านกายภาพและด้านจิตวิทยา ทางด้านกายภาพเป็นการจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในห้องเรียนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด สะดวกต่อการเรียนการสอน ส่วนทางด้านจิตวิทยา เป็นการสร้างความอบอุ่นทำให้ผู้เรียนสบายใจ ดังนั้นผู้สอนควรจัดบรรยากาศทั้ง 2 ด้านให้เหมาะสม

รูปแบบการจัดชั้นเรียนสามารถจัดได้หลายรูปแบบโดยจัดให้เหมาะสมกับบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การจัดชั้นเรียนแบบธรรมดา เป็นชั้นเรียนที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง โดยมีผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้จากผู้สอน การจัดชั้นเรียนแบบนี้จะมีโต๊ะผู้สอนอยู่หน้าชั้นเรียน และมีโต๊ะเรียนวางเรียงกันเป็นแถว โดยหันหน้าเข้าหาผู้สอน ส่วนการจัดชั้นเรียนแบบนวัตกรรม เป็นชั้นเรียนที่ให้อื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการแบบสอนใหม่ ๆ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ แบบโพร์แมท แบบสตอรีไลน์ แบบโครงงาน เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน มีผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษา การจัดชั้นเรียนจึงมีรูปแบบการจัดโต๊ะเก้าอี้ในลักษณะต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องเรียงแถวหันหน้าเข้าหาผู้สอน ดังนั้น การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุขนั้นต้องอาศัยครูเป็นฐานในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ครูจึงจำเป็นต้องมีบุคลิกภาพที่ดี และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

คำถามท้ายบท

1. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีความหมายและความสำคัญอย่างไร
2. หลักการสำคัญของการจัดชั้นเรียนเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการจัดชั้นเรียนแบบธรรมดากับแบบนวัตกรรมแตกต่างกันอย่างไร
4. บรรยากาศในชั้นเรียนแบ่งออกเป็นกี่ประเภท และแต่ละประเภทมีลักษณะเป็นอย่างไร
5. ลักษณะของชั้นเรียนที่ดีมีลักษณะอย่างไร
6. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุขควรจัดชั้นเรียนให้มีลักษณะอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กุลิศรา จิตรชญาวณิช. (2563). **การจัดการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตรา วสุวานิช. (2531). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2557). **การจัดการชั้นเรียนและแหล่งเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : มินเซอร์วิส ซัพพาย.
- ประดินันท์ อุปรมัย. (2523). “**การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้**” ในเอกสารการสอน ชุดวิชา ระบบการเรียนการสอน หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรเพ็ญ สุวรรณเดชา. (2532). **ปฏิสัมพันธ์ทางวาทะกับการเรียนการสอน**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 6(15), 13-16.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2557). **การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เริ่มพงษ์ ทวระ. (2540). **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ฝ่ายผลิตเอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- วารี ธีระจิตร. (2526). **การจัดและปรับปรุงสภาพห้องเรียนหลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). **ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม : ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). **หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อัครา เอิบสุขสิริ. (2561). **จิตวิทยาสำหรับครู**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แผนบริหารการสอนบทที่ 9

แผนการจัดการเรียนรู้

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้
2. ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้
3. หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้
4. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้
5. รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้
6. ลักษณะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี
7. ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
8. ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ได้
2. บอกความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ได้
3. บอกหลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้
4. บอกองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ได้
5. อธิบายรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ได้
6. วิเคราะห์ลักษณะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีได้
7. วิเคราะห์ขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้
8. เขียนตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. การปฏิบัติจริง/แสดงความคิดเห็น
5. บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้

2. Microsoft Power point แผนการจัดการเรียนรู้
3. ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้
4. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้
5. Internet และ Website เกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้
6. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม
3. ตรวจผลงานประจำบท

บทที่ 9

แผนการจัดการเรียนรู้

เมื่อผู้สอนดำเนินการออกแบบการเรียนรู้จะทำให้ผู้สอนทราบล่วงหน้าว่า จะสอนอะไร เพื่อจุดประสงค์ใด จะสอนอย่างไร ใช้สื่ออะไร และวัดผลประเมินผลโดยวิธีใด สิ่งที่คุณสอนต้องดำเนินการคือ การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมก่อนสอนเพื่อช่วยให้เกิดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ ทำให้จัดการเรียนรู้ได้ครอบคลุมเนื้อหา มีแนวทางและเป้าหมายที่ชัดเจน ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญ หลักการ องค์ประกอบ รูปแบบ ลักษณะ และขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี เพื่อส่งผลให้การจัดการเรียนรู้นั้นดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากมีการปฏิรูปการศึกษาจนเกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 คำว่า “แผนการจัดการเรียนรู้” ก็ถูกนำมาใช้แทนคำว่า “แผนการสอน” เพื่อให้ครูผู้สอนมุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนได้จัดทำขึ้นจากสาระการเรียนรู้ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการวางแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

รุจิรี ภูสาระ (2545 : 92) อธิบายว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นการเตรียมการสอนหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างเป็นระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์

เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ (2552 : 87) อธิบายว่าแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง วัสดุหลักสูตรที่ควรพัฒนาจากหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุเป้าประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร เป็นส่วนที่แสดงการจัดการเรียนการสอนตามบทเรียน และประสบการณ์การเรียนรู้เป็นรายวันหรือรายสัปดาห์

ชวลิต ชูกำแพง (2553 : 65) ให้ความหมายแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรของครูผู้สอนที่เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง โดยใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เนื้อหาเวลาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ เป็นไปอย่างเต็มศักยภาพ

ชนาธิป พรกุล (2555 : 85) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เขียนไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้สอนมีความพร้อมและมั่นใจว่าจะสามารถสอนได้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และดำเนินการสอนได้ราบรื่น

ชาตรี ฝ่ายคำตา (2563 : 258) ได้ให้ความหมายว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่ครูออกแบบขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยพิจารณาว่าอะไรเป็นเป้าหมายสำคัญในการเรียนรู้ ทำอย่างไรจะทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายและทราบอย่างไรว่าผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย

กุลิสรา จิตรชญาวนิช (2563 : 170) ได้อธิบายว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เขียนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรของครูผู้สอนไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อีกครั้ง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันผู้เรียนให้เป็นไปอย่าง เต็มศักยภาพทำให้ผู้สอนมีความพร้อมและมั่นใจว่าจะสามารถสอนได้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้และดำเนินการสอนได้ราบรื่น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการเตรียมการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าอย่างมีระบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางการสอนสำหรับครูในการช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

การวางแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นงานสำคัญของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จด้วยดีหรือไม่ก็น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวางแผนการจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญ ถ้าครูผู้สอนมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีเท่ากับบรรลุจุดหมายปลายทางไปแล้วครึ่งหนึ่ง การวางแผนการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญหลายประการ นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

สุพิน บุญชูวงศ์ (2543 : 121) ได้กล่าวถึง การวางแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. ทำให้ผู้สอนสอนด้วยความมั่นใจ เมื่อเกิดความมั่นใจในการสอนย่อมจะสอนด้วยความแคล่วคล่อง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างราบรื่น ไม่ติดขัด เพราะเตรียมการทุกอย่างไว้พร้อมแล้วการสอนก็จะดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างสมบูรณ์

2. ทำให้เป็นการสอนที่มีคุณค่าคุ้มกับเวลาที่ผ่านไป เพราะผู้สอนสอนอย่างมีแบบแผน มีเป้าหมาย และมีทิศทางในการสอน มีข้อเสนอแนะอย่างเลื่อนลอย ผู้เรียนก็จะได้รับความรู้ เกิดเจตคติ ความคิด เกิดทักษะ และเกิดประสบการณ์ใหม่ตามที่ผู้สอนวางแผนไว้

3. ทำให้เป็นการสอนที่ตรงตามหลักสูตร ทั้งนี้เพราะการวางแผนการสอน ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหาสาระที่จะสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล แล้วจัดทำออกมาเป็นแผนการสอน เมื่อผู้สอนสอนตามแผนการสอนก็ย่อมทำให้เป็นการสอนที่ตรงตามจุดหมายและทิศทางของหลักสูตร

4. ทำให้การสอนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพดีกว่าสอนไม่มีการวางแผน เนื่องจากในการวางแผนการสอนผู้สอนต้องวางแผนอย่างรอบคอบในทุกองค์ประกอบของการสอน รวมทั้งการจัดเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสับสนต่าง ๆ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ได้ โดยสะดวกและง่ายดายขึ้น ดังนั้น เมื่อมีการวางแผนการสอนที่รอบคอบและปฏิบัติตามแผน การสอนที่วางไว้ ผลของการสอนย่อมสำเร็จได้ดีกว่าการไม่ได้วางแผนการสอน

5. ทำให้ผู้สอนมีเอกสารเตือนความจำ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสอนต่อไปทำให้ไม่เกิดความซ้ำซ้อนและเป็นแนวทางในการทบทวนหรือการออกข้อทดสอบเพื่อวัดผลประเมินผลผู้เรียนได้ นอกจากนี้ทำให้ผู้สอนมีเอกสารไว้ให้แนวทางแก่ผู้ที่เข้าสอนแทนในกรณีจำเป็น เมื่อผู้สอนไม่สามารถเข้าสอนเองได้ ผู้เรียนจะได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกัน

6. ทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและต่อวิชาที่เรียน ทั้งนี้เพราะผู้สอนสอนด้วยความพร้อม เป็นความพร้อมทั้งทางด้านจิตใจ และความพร้อมทางด้านวัตถุ ความพร้อมทางด้านจิตใจ คือ มั่นใจในการสอน เพราะผู้สอนได้เตรียมการสอนมาอย่างรอบคอบ ส่วนความพร้อมทางด้านวัตถุ คือ การที่ผู้สอนได้เตรียมเอกสารหรือสื่อการสอนไว้อย่างพร้อมเพรียง เมื่อผู้สอนเกิดความพร้อมในการสอนย่อมสอนด้วยความกระฉ่างแจ้ว ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนในบทเรียน อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและต่อวิชาที่เรียน

อารมณ์ ใจเที่ยง (2553 : 204-205) ได้สรุปความสำคัญของการวางแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. ทำให้ผู้สอนสอนด้วยความมั่นใจ เป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างราบรื่น ไม่ติดขัดเพราะได้เตรียมการทุกอย่างไว้พร้อมแล้ว

2. ทำให้เป็นการสอนที่มีคุณค่าคุ้มกับเวลาที่ผ่านไป เพราะผู้สอนสอนอย่างมีแผน มีเป้าหมายและมีทิศทางในการสอน ผู้เรียนก็จะได้รับความรู้ ความคิด เกิดเจตคติ เกิดทักษะ และประสบการณ์ใหม่ตามที่ผู้สอนวางแผนไว้ ทำให้เป็นการเรียนการสอนที่มีคุณค่า

3. ทำให้เป็นการเรียนการสอนที่ตรงตามหลักสูตร ทั้งนี้เพราะในการวางแผนการสอนผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหาสาระที่จะสอน การจัดกิจกรรมการเรียน การใช้สื่อการสอน และการวัดประเมินผลแล้วจัดทำออกมาเป็นแผนการสอน เมื่อผู้สอนสอนตามแผนการสอน ก็ย่อมทำให้เป็นการสอนที่ตรงตามจุดหมายและทิศทางของหลักสูตร

4. ทำให้การสอนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพดีกว่าการสอนที่ไม่มีการวางแผนการสอน เนื่องจากในการวางแผนการสอนผู้สอนต้องวางแผนอย่างรอบคอบในทุกองค์ประกอบของการสอน รวมทั้งการจัดเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งจะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้โดยสะดวกและง่ายดายขึ้น ดังนั้นเมื่อมีการวางแผนการสอนที่รอบคอบและปฏิบัติตามแผนการสอนที่วางไว้ ผลของการสอนย่อมสำเร็จได้ดีกว่าไม่ได้วางแผนการสอน

5. ทำให้ผู้สอนที่เอกสารเตือนความจำ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสอนต่อไป ทำให้ไม่เกิดความซ้ำซ้อนและเป็นแนวทางในการทบทวนหรือการออกข้อสอบเพื่อวัดผลประเมินผลผู้เรียนได้ นอกจากนี้ทำให้ผู้สอนมีเอกสารไว้ให้เป็นแนวทางแก่ผู้ที่เข้าสอนแทน ในกรณีจำเป็นเมื่อผู้สอนนั้นไม่สามารถเข้าสอนได้ ผู้เรียนจะได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกัน

6. ทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและต่อวิชาเรียน ทั้งนี้เพราะผู้สอนสอนด้วยความพร้อม เป็นความพร้อมทั้งทางด้านจิตใจและความพร้อมทางด้านวัตถุ ความพร้อมทางด้านจิตใจ คือ ความมั่นใจในการสอน เพราะผู้สอนได้เตรียมการสอนอย่างรอบคอบ ส่วนความพร้อมทางด้านวัตถุคือ การที่ผู้สอนได้เตรียมเอกสารหรือสื่อการเรียนรู้อย่างพร้อมเพรียง เมื่อผู้สอนเกิดความพร้อมในการสอน ย่อมสอนด้วยความกระจำจั่ง ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนในบทเรียน อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและต่อวิชาที่เรียน

นอกจากนี้ กุสิศรา จิตรชญาวนิช (2563 : 171-172) ได้อธิบายว่า การวางแผนการจัดการเรียนรู้เป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องรับผิดชอบในการจัดทำเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งความสำคัญของการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. เป็นเข็มทิศในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้สอน กล่าวคือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางที่ทำให้ผู้สอนสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้สอนรู้ว่าในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งมีจุดประสงค์อะไร จะใช้เนื้อหาอะไร จะจัดกิจกรรมอย่างไร จะใช้สื่อการเรียนรู้อะไร และจะมีการวัดประเมินผลอย่างไร

2. ทำให้ผู้สอนมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ เพราะจะได้มีการวางแผนเตรียมความพร้อมล่วงหน้าในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เช่น มีการเตรียมจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล

3. ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ เพราะผู้สอนมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบล่วงหน้า จึงทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพส่งผลให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีค่ารวมทั้งมีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้

4. ทำให้ผู้เรียนศรัทธาในตัวผู้สอน เพราะผู้สอนมีการเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้มาก่อนล่วงหน้า จึงทำให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความราบรื่นและมีเป้าหมาย ทำให้ผู้เรียนมาเรียนแล้วไม่รู้สึกรอคอยและเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้

5. ทำให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน เพราะผู้สอนมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ไว้อย่างเป็นระบบ ทำให้สามารถใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างคุ่มและบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

6. ผู้สอนสามารถสอนหรือจัดการเรียนรู้แทนกันได้ ในกรณีที่ผู้สอนประจำชั้นหรือประจำสาระการเรียนรู้ไม่อยู่ ผู้สอนคนอื่นสามารถที่จะดำเนินการจัดการเรียนรู้แทนได้โดยไม่ต้องปล่อยให้ผู้เรียนเสียโอกาสในการเรียนรู้ เพราะผู้สอนแทนสามารถที่จะศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ได้

7. ช่วยให้ผู้สอนนำข้อบกพร่องที่พบจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปปรับปรุงแก้ไขในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การวางแผนการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนดำเนินการสอนด้วยความมั่นใจในการสอนตามทิศทางที่ออกแบบไว้ สามารถที่จะเตรียมเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ สามารถทำนายผลสำเร็จจากการจัดการเรียนรู้ได้ **ดังคำที่ว่า การวางแผนดีมีชัยในการสอนไปกว่าครึ่งหนึ่ง**

หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553 : 215-216)

1. เขียนให้ชัดเจนแจ่มแจ้งในทุกหัวข้อ เพื่อให้ความกระจ่างแก่ผู้อ่าน มีรายละเอียดพอสมควร ไม่ย่อและไม่ละเอียดมากเกินไป

2. ใช้ภาษาเขียนที่สื่อความหมายได้เข้าใจตรงกัน เป็นประโยคที่ได้ใจความ ไม่ใช่ความค้ำ ไม่ยืดเยื้อเยิ่นเย้อ และไม่ใช่วรรณคดี

3. เขียนทุกหัวข้อหรือทุกช่องให้สอดคล้องกัน เช่น

- สารสำคัญจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหา
- จุดประสงค์จะต้องสอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรม และการวัดผล
- สื่อการเรียนจะต้องสอดคล้องกับกิจกรรมและการวัดผล

4. เขียนให้เป็นลำดับขั้นตอนการสอนก่อน-หลัง ในทุกหัวข้อ

5. เขียนทุกหัวข้อให้ถูกต้อง เช่น จุดประสงค์ต้องเขียนให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

6. จัดเนื้อหา กิจกรรม ให้เหมาะสมกับเวลาที่กำหนดไว้

7. คิดจัดกิจกรรมที่น่าสนใจอยู่เสมอ ไม่ควรใช้วิธีเดียวกันทุกครั้งการสอน

8. เขียนให้เป็นระเบียบ ง่ายแก่การอ่าน และสะดวกชวนอ่าน

9. เขียนในสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้จริง และสอนตามที่ได้วางแผนไว้

นอกจากนี้ ศศิธร เวียงวะลัย (2556 : 55) ได้กล่าวว่า หลักการเขียนแผนการจัดการจัดการ กิจกรรม การเรียนรู้ ผู้เขียนจะต้องมีการวางแผนล่วงหน้าก่อนการเขียน โดยศึกษาเนื้อหาที่จะเขียน แบ่งหน่วยเนื้อหาย่อย ๆ แบ่งเวลาที่ใช้ วางแผนกิจกรรมและสื่อที่ใช้ แล้วเขียนแผนให้ละเอียดและตามลำดับขั้นตอนของกิจกรรมการสอนทุกหัวข้อมีความสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกัน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย รวมทั้งต้องมีการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

สรุปได้ว่า หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ ควรเขียนให้ชัดเจน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เขียนไปตามองค์ประกอบให้มีความสอดคล้องต่อเกี่ยวเนื่องกัน

องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

นักวิชาการหลายท่านได้สรุปองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ชนาธิป พรกุล (2555 : 86) ได้อธิบายว่า แผนการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ ได้แก่

1. เรื่องและเวลาที่ใช้สอน
2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง/จุดประสงค์การเรียนรู้
3. สาระสำคัญ
4. เนื้อหา (สาระ)
5. กิจกรรมการเรียนรู้ (กิจกรรมการเรียนการสอน)
6. สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ (สื่อการเรียนการสอน)
7. การวัดผลและประเมินผล

ศศิธร เวียงวะลัย (2556 : 54) สรุปว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. สาระสำคัญ
2. จุดประสงค์การเรียนรู้
3. สาระการเรียนรู้
4. กิจกรรมการเรียนรู้
5. สื่อ
6. การวัดประเมินผลการเรียนรู้
7. กิจกรรมเสนอแนะ
8. ความคิดเห็นผู้บริหาร
9. บันทึกหลังสอน

ชาติรี ฝ่ายคำตา (2563 : 260) ได้สรุปว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย

1. มาตรฐานการเรียนรู้ (Learning standard)
2. ตัวชี้วัด (Indicators)
3. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Learning objectives)
4. แนวคิดหลัก (Main concept)
5. กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning activities)
6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (Assessment of student learning)
7. สื่อการเรียนรู้ (Learning media)
8. บันทึกหลังการสอน (Teacher, s log)

รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้

รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้มีหลายรูปแบบ การจะเลือกใช้แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบใดขึ้นอยู่กับนโยบายของสถานศึกษาหรือผู้สอนเป็นหลัก โดยควรคำนึงถึงความเหมาะสมและความสะดวกในการที่จะนำไปปฏิบัติ แผนการจัดการเรียนรู้ที่นิยมใช้ มี 3 รูปแบบ ดังนี้ (นวลจิตต์ เขาวีรติพงศ์, 2562 : 47-49; กุสิศรา จิตรชญาวิช, 2563 : 183-186)

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบเรียงหัวข้อ เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนรายละเอียด แต่ละองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้เรียงลำดับหัวข้อที่กำหนดไว้ตามแนวดิ่ง ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้แบบเรียงหัวข้อนี้ส่วนใหญ่ผู้สอนจะนิยมใช้เขียนแผนการจัดการเรียนรู้มากกว่าแบบอื่น ๆ เพราะจะเขียนได้ง่าย สะดวกในการทำและการนำไปใช้ สำหรับตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้แบบเรียงหัวข้อ ดังภาพที่ 9.1

กลุ่มสาระการเรียนรู้..... หน่วยการเรียนรู้ที่..... เรื่อง..... เวลา..... ชั่วโมง	ชั้น..... ภาคเรียนที่...../.....
มาตรฐานการเรียนรู้	
ตัวชี้วัด	
สาระสำคัญ	
จุดประสงค์การเรียนรู้	
สาระการเรียนรู้	
กิจกรรมการเรียนรู้	
สื่อและแหล่งเรียนรู้	
การวัดผลประเมินผล	
บันทึกผลการจัดการเรียนรู้	

ภาพที่ 9.1 ตัวอย่างรูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบเรียงหัวข้อ

ที่มา : (กุลิสรา จิตรขญาวนิช, 2563, 183-184)

2. แผนการจัดการเรียนรู้แบบกิ่งตาราง เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนแบบเรียงหัวข้อบางองค์ประกอบ และส่วนองค์ประกอบที่เหลือจะเขียนเป็นลักษณะตาราง ดังภาพที่ 9.2

กลุ่มสาระการเรียนรู้.....ชั้น.....ภาคเรียนที่...../..... หน่วยการเรียนรู้ที่..... เรื่อง.....เวลา.....ชั่วโมง																																							
มาตรฐานการเรียนรู้																																							
ตัวชี้วัด																																							
สาระสำคัญ																																							
จุดประสงค์การเรียนรู้																																							
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <thead> <tr> <th style="width: 15%;">สาระการเรียนรู้</th> <th style="width: 15%;">กิจกรรมการเรียนรู้</th> <th style="width: 15%;">สื่อการเรียนรู้</th> <th style="width: 15%;">การวัดและประเมินผล</th> <th style="width: 15%;">หมายเหตุ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table>	สาระการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	หมายเหตุ																																		
สาระการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	หมายเหตุ																																			

ภาพที่ 9.2 ตัวอย่างรูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้กิ่งตาราง
 ที่มา : (กุลิสรา จิตรชญาวนิช, 2563, 185)

3. แผนการจัดการเรียนรู้แบบตาราง เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นตาราง ดังภาพที่ 9.3

กลุ่มสาระการเรียนรู้.....ชั้น.....ภาคเรียนที่...../.....
 หน่วยการเรียนรู้ที่.....
 เรื่อง.....เวลา.....ชั่วโมง

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระสำคัญ	กิจกรรม การเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	การวัดผลและ ประเมินผล	หมายเหตุ

ภาพที่ 9.3 ตัวอย่างรูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบตาราง
 ที่มา : (กุลิสรา จิตรชญาวิช, 2563, 186)

ลักษณะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553 : 228) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้กิจกรรมผู้เรียนดำเนินการเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

2. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบ หรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยผู้สอนต้องลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบมาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหา ให้ผู้เรียนคิดแก้ไขหรือ หาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง

3. เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนรับรู้ เรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ และสามารถนำกระบวนการไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

4. เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนได้ใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้และผู้เรียน

5. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวัสดุอุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศศิธร เวียงวะลัย (2556 : 80) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

2. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบหรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยผู้สอนต้องลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบมาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหา ให้ผู้เรียนคิดแก้ไขหรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง

3. เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนรับรู้และเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ และสามารถนำกระบวนการไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

4. เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนได้ใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้และผู้เรียน

5. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวัสดุอุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้ (กุลิสรา จิตรชญาวนิช, 2563 : 187)

1. เป็นแนวทางที่ดีและชัดเจนให้ผู้สอนสามารถใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้บรรลุจุดประสงค์

2. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ในลักษณะเป็นการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

3. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

4. เป็นกิจกรรมที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ มีจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล ความเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน

5. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ต้องเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบหรือลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง กิจกรรมมุ่งให้ผู้เรียนรับรู้และเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้และผู้เรียนและสอดคล้องกับจุดประสงค์

ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาหรือผู้สอนเป็นผู้จัดทำ เพราะผู้ที่จะต้องนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น สถานศึกษาหรือผู้สอนจะต้องเป็นผู้วางแผนในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อาจมีลำดับขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2543 : 123) ได้อธิบายขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยการนำมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาสู่การจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะจัดทำหลักสูตรเพื่อให้เข้าใจเป้าหมายและทิศทางของแผนการจัดการเรียนรู้

2. วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เพื่อกำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น และกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี รายภาค เฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคเรียน สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นการกำหนดเนื้อหาที่ต้องเรียนโดยคำนึงจุดเน้นของหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน จำนวนเวลาที่จัดการเรียนรู้ในแต่ละสัปดาห์ วัยและระดับชั้น ส่วนการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี รายภาคเรียนนั้น เป็นการระบุถึงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่งเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปี/ภาคเรียน

3. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ช่วงชั้นและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาคเรียนเพื่อกำหนดเป็นสาระการเรียนรู้รายปี รายภาค กล่าวคือ เป็นเนื้อหาที่จะต้องเรียนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

4. นำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี รายภาค และสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคเรียน มาพิจารณาเพื่อจัดคำอธิบายรายวิชา

5. นำคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดเป็นการเรียนรู้ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าหน่วยการเรียนรู้เปรียบเสมือนบทเรียนหนึ่ง ๆ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาหลายเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้การจัดทำหน่วยการเรียนรู้อาจใช้หลักการบูรณาการหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้เข้าด้วยกัน โดยใช้วิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกน เช่น สังคมศึกษา และนำลักษณะเนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

6. นำหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เป็นรายหน่วย

7. นำแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้รายชั่วโมง

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อาจมีลำดับขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้ (กุลิสรา จิตรชญาวณิช, 2563 : 188)

1. วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดหน่วยการเรียนรู้และรายละเอียดย่อยของเนื้อหาที่จะนำมาทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง

2. วิเคราะห์จุดประสงค์รายวิชาและมาตรฐานรายวิชา เพื่อนำมาเขียนเป็นจุดประสงค์ การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ เจตคติและค่านิยม

3. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้หรือเนื้อหา โดยเลือกและขยายสาระที่เรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชนท้องถิ่น และคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับ

4. วิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้หรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบทเรียน โดยกิจกรรมจะต้องมีความหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. วิเคราะห์กระบวนการวัดและประเมินผล โดยเลือกใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

6. วิเคราะห์สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ โดยคัดเลือกสื่อการเรียนรู้และ แหล่งการเรียนรู้ ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้

สรุปว่า ขั้นตอนการเขียนแผนการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องดำเนินการตามลำดับ คือ ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์มาตรฐานและสาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสมรรถนะสำคัญ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการวัดประเมินผล แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ทุกกระบวนการจะต้องสอดคล้องกับผู้เรียน สภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้เห็นองค์ประกอบที่สำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมที่ชัดเจน จึงได้นำเสนอตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนี้

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ขนมหอยโรเทียมทาน

เวลา 5 ชั่วโมง

เรื่อง การอ่านในใจบทเรียน

เวลา 1 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

ตัวชี้วัด

ท 1.1 ป.4/2 อธิบายความหมายของคำ ประโยคและสำนวนจากเรื่องที่อ่าน

ท 2.1 ป.4/1 คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด

สาระสำคัญ

การอ่านในใจ ผู้อ่านต้องใส่ใจสมาธิในการอ่าน และอ่านอย่างพิจารณาจะทำให้ตอบคำถาม ลำดับเหตุการณ์ และสรุปเรื่องพร้อมทั้งขอคิดจากเรื่องที่อ่าน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อ่านในใจและเก็บใจความสำคัญของเรื่องได้
2. บอกความหมายคำใหม่ในบทเรียนได้
3. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัดได้เป็นระเบียบ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. รักความпенไทย
2. ใฝ่เรียนรู้
3. มีจิตสาธารณะ
4. มีวินัย
5. อยู่อย่างพอเพียง

สาระการเรียนรู้

1. การอ่านในใจ “เรื่อง ขนมหอยโรเทียมทาน”
2. การตั้งคำถาม ตอบคำถามจากเนื้อเรื่อง “ขนมหอยโรเทียมทาน”
3. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัดได้เป็นระเบียบ

กระบวนการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ครูอ่านปริศนาคำทายให้นักเรียนตอบ

ฉันทน์เปนมขมไทย	ไขแปงกลมหอ
ขางโน้นน้หนอ	มีไสเปนถั่ว
บางไสมะพร้าว	หวานเค็มถวนทั่ว
ใบตองหอรอบตัว	หัวแหลมตั้งบน ฉันทน์คือ (ขนมเทียน)
ฉันทน์เปนมขมไทย	ลอกโตเปนชั้น
ตัดเปนชั้นอัน	เทเปนชั้นดวยแปง
ทำสุกโดยนึ่ง	ขาวเขียวมวงแดง
หนูนอยย้มแฉง	ฉันทน์ชื่อขนมอะไร (ขนมชั้น)

ขั้นที่ 2 นักเรียนอ่านอธิบายเพิ่ม เติมความรู้ (การอ่านในใจ การอ่านจับใจความ) ในหนังสือเรียน และรวมกันอภิปราย

ขั้นที่ 3 นักเรียนอ่านคำใหม่ในบทเรียนพร้อมกัน 1 เที้ยว ครูมอบหมายให้นักเรียนอ่านเพิ่มเติมในเวลาว่างและให้นักเรียนคัดลายมีดคำใหม่ในบทเรียนลงสมุดเป็นการบ้าน จากนั้นสนทนากันเกี่ยวกับความหมายของแต่ละคำ (อ่านเพิ่ม เติมความหมาย)

ขั้นที่ 4 ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3-4 คน แต่ละกลุ่มแต่งตั้งหัวหน้ากลุ่ม เลขานุการกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มทุกคนอ่านในใจ “เรื่อง ขนมไทยไร่เทียมทาน” เพื่อจับใจความสำคัญของเรื่อง แต่ละกลุ่มช่วยกันตั้งคำถามจากเนื้อเรื่องให้กลุ่มอื่นตอบ กลุ่มละ 3 คำถาม

ขั้นที่ 5 ครูมอบหมายให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด ทักษะภาษา แบบฝึกหัดที่ 1 ข้อ 1 (3, 4, 5, 6) ข้อ 3 (1, 2) เปรณการบ้าน

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ปริศนาคำทาย
2. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
3. แบบฝึกหัด รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

วัดผลประเมินผล

1. วิธีการประเมิน

- สังเกตพฤติกรรม
- ตรวจแบบฝึกหัด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

- แบบการสังเกตพฤติกรรม

- แบบฝึกหัด

3. เกณฑ์การประเมิน

- นักเรียนผ่านเกณฑ์การสังเกตพฤติกรรม ร้อยละ 75-80
- นักเรียนผ่านเกณฑ์การทำแบบฝึกหัด ร้อยละ 75-80

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ระดับมัธยมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

สาระที่ 1 การอ่าน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การอ่าน

เรื่อง หลักการอ่านจับใจความสำคัญ

เวลา 3 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้ และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

ตัวชี้วัดช่วงชั้น

1. จับใจความสำคัญ ดีความ แปลความ และขยายความเรื่องที่อ่าน ท 1.1 (ม. 4-6/2)
2. คาดคะเนเหตุการณ์จากเรื่องที่อ่าน และประเมินค่าเพื่อนำความรู้ ความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต ท 1.1 (ม. 4-6/4)
3. ตอบคำถามจากการอ่านงานเขียนประเภทต่าง ๆ ภายในเวลาที่กำหนด ท 1.1 (ม. 4-6/6)
4. อ่านเรื่องต่าง ๆ แล้วเขียนกรอบแนวคิด ผังความคิด บันทึกย่อความ และรายงาน ท 1.1 (ม. 4-6/7)
5. มีมารยาทในการอ่าน ท 1.1 (ม. 4-6/9)

สาระสำคัญ

การอ่านเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาหาความรู้ และพัฒนาชีวิต ซึ่งนอกจาก จะทำให้เกิดความรู้แล้วยังก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้แนวคิดในการดำเนินชีวิต การอ่านจึงเป็นหัวใจของการศึกษาทุกระดับ และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เรื่องต่าง ๆ การจับใจความ เป็นทักษะที่จำเป็น เพราะจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนบอกจุดประสงค์ในการแต่งได้
2. นักเรียนบอกที่มาของเรื่องได้
3. นักเรียนเขียนสรุปเรื่องที่อ่านได้เหมาะสม
4. นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง
5. มีมารยาทในการอ่าน

สาระการเรียนรู้

1. หลักการอ่านจับใจความสำคัญ
2. ใจความสำคัญและผลความ
3. ตำแหน่งของใจความสำคัญ

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (5 นาที)

ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับการอ่านจับใจความ จุดมุ่งหมายของการอ่าน หลักการอ่าน จับใจความสำคัญ การสังเกตข้อความที่เป็นใจความสำคัญและผลความ และตำแหน่งของใจความสำคัญ

2. ขั้นทดลองกระบวนการเรียนรู้ (5 นาที)

2.1 นักเรียนเข้ากลุ่ม กลุ่มละ 3-4 คน ช่วยกันศึกษา (อ่าน) บัตรเนื้อหาที่จับสลากได้ แล้วเขียนสรุปลงบนกระดาษปฐพี ตัวแทนนำเสนอสรุปความเป็น Mind Mapping

2.2 นักเรียนทุกคนทำใบงานแล้วช่วยกันเฉลยแล้วเก็บไว้ในแฟ้มสะสมงาน

2.3 แข่งขันเกมตอบคำถามเป็นกลุ่ม

3. ขั้นเสนอความรู้ใหม่ (20 นาที)

3.1 ครูสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับการอ่านนิทาน โดยสุ่มนักเรียน จำนวน 1 คน ให้ออกมาอ่านนิทานให้เพื่อน ๆ ฟัง เมื่อนักเรียนอ่านจบ ครูตั้งคำถามให้นักเรียนทุกคนช่วยกันตอบเช่น นิทานเรื่องนี้ มีตัวละคร กี่ตัวเป็นคน หรือ สัตว์ เหตุการณ์เกิดที่ใด เวลาใด นิทานเรื่องนี้ให้ข้อคิดเรื่องอะไร นักเรียนและครูช่วยกันสรุป

3.2 นักเรียนเข้ากลุ่ม กลุ่มละ 3-4 คน โดยจัดกลุ่มคละนักเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อน ทุกกลุ่มส่งตัวแทนจับสลาก

3.3 นักเรียนแต่ละกลุ่มจับสลากบัตรเนื้อหา ที่ครูทำไว้เป็นเรื่อง ๆ จำนวน 4 เรื่อง และใบความรู้เรื่องการอ่านจับใจความ 2 ชุด กลุ่มใดได้เรื่องใดให้ช่วยกันอ่านเรื่องนั้น

4. ขั้นฝึกทักษะ (เป็นกลุ่ม 30 นาที)

4.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันอ่านเนื้อหาที่จับสลากได้ สรุปเรื่องที่อ่าน แล้วเขียนลงกระดาษปฐพีนำไปติดไว้ข้างฝาห้องเรียน

4.2 แต่ละกลุ่มช่วยกันเขียนข้อคำถามเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจ กลุ่มละ 15 คำถาม แล้วนำคำถามของกลุ่มไปให้กลุ่มอื่นหาคำตอบ โดยกำหนดเวลาที่จำกัด

4.3 แต่ละกลุ่มหาคำตอบจากข้อคำถามของกลุ่มอื่น

4.4 นักเรียนแข่งขันตอบปัญหา โดยใช้คำถามของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งได้คัดเลือก

4.5 ทุกกลุ่มตอบคำถามเสร็จเรียบร้อยแล้วเอาข้อคำถามและคำตอบส่งคืนเจ้าของเพื่อตรวจให้คะแนน แต่ละกลุ่มตรวจให้คะแนนเพื่อน

ชั่วโมงที่ 2

5. ขั้นเสนอผลงาน (30 นาที)

5.1 จับสลากตัวแทนกลุ่มออกไปนำเสนอผลงานที่ละกลุ่มจนครบทุกกลุ่ม และประกาศคะแนนเพื่อนแต่ละกลุ่ม

5.2 นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปเรื่องทั้งหมดเป็น Mind Mapping ลงในกระดาษปฐพี ด้วยสีเมจิกให้ถูกต้อง และสวยงาม

5.3 นำ Mind Mapping ไปติดไว้ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษา และตรวจสอบ แล้วช่วยกันปรับปรุง และตัวแทนกลุ่ม นำเสนอโดยเล่านิทานจากเรื่องที่จับสลากได้ ให้เพื่อน ๆ ฟัง

6. ชั้นสรุปความรู้ (30 นาที)

6.1 ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปเนื้อหาแต่ละเรื่อง

6.2 นักเรียนทำใบงาน (กิจกรรม) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ จากการสรุปงานบนกระดาษปฐพี และจาก Mind Mapping ของแต่ละกลุ่มจนเสร็จ

6.3 ครู และนักเรียนร่วมกันเฉลย โดยเปลี่ยนกันตรวจ และให้แก้ไขให้ถูกต้อง ครูลงชื่อให้แต่ละคนและเก็บชิ้นงานไว้ในแฟ้มสะสมงาน

ชั่วโมงที่ 3

7. ชั้นกิจกรรมเกม

7.1 นักเรียนเตรียมความพร้อม โดยแต่ละกลุ่มทบทวนความรู้ให้แก้กัน

7.2 ครูแจกกระดาษคำถามให้นักเรียนแต่ละคนตอบ โดยไม่ต้องดูกัน

7.3 นักเรียนส่งกระดาษคำตอบเป็นกลุ่มแล้วเปลี่ยนกันตรวจ โดยครูและนักเรียนร่วมกันเฉลยแล้วหาค่าเฉลี่ยของกลุ่ม

7.4 ประกาศผลเกม โดยให้แต่ละกลุ่มบอกคะแนนเฉลี่ย กลุ่มใดได้คะแนนสูงสุดเป็นกลุ่มที่ชนะเลิศ

7.5 ครูนำคะแนนของแต่ละคนมารอกเป็นคะแนนเก็บระหว่างเรียน

7.6 นักเรียนทำแบบทดสอบย่อยท้ายแผน

สื่อการเรียนรู้

1. แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ เล่มที่ 1 เรื่อง หลักและกลวิธีการอ่านจับใจความสำคัญ
2. กระดาษปฐพี
3. ดินสอ สีเมจิก
4. สลาก
5. แบบฝึกหัด

การวัดผลและประเมินผล

1. การประเมินพฤติกรรมและผลงานระหว่างเรียน โดยใช้แบบประเมินแบบ Rubric Scores คะแนนเต็ม 20 คะแนน

2. การทดสอบย่อย โดยใช้การทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ

เกณฑ์การประเมิน

8-10 คะแนน หมายถึง ดีมาก

6-7 คะแนน หมายถึง ดี

4-5 คะแนน หมายถึง พอใช้

0-3 คะแนน หมายถึง ปรับปรุง

บทสรุป

แผนการจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนกับพิมพ์เขียวของวิศวกรที่ใช้เป็นฐานในการควบคุมการก่อสร้าง วิศวกรจะขาดพิมพ์เขียวไม่ได้ ฉะนั้น ครูผู้สอนก็จะขาดแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ได้ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จะเกิดประสิทธิภาพแก่ผู้สอนและผู้เรียนนั้นจะต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนล่วงหน้า เพื่อจะทำให้ผู้สอนมีแนวทางในการสอนและทราบว่า จะสอนเพื่ออะไร (เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใด) สอนอะไร (เนื้อหา/สาระการเรียนรู้ใด) สอนอย่างไร (จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไร) สอนโดยใช้สื่อการเรียนรู้อะไร และสอนแล้วบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร (การวัดและประเมินผล)

องค์ประกอบสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) มาตรฐานการเรียนรู้ 2) ตัวชี้วัด 3) จุดประสงค์การเรียนรู้ 4) แนวคิดหลัก 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน 7) สื่อการเรียนรู้ และ 8) บันทึกหลังการสอน หลักสำคัญในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ควรเขียนรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบให้ชัดเจน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สาระสำคัญให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ควรสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด แนวคิดหลัก กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล กิจกรรมการเรียนรู้น่าสนใจ เหมาะสมกับเวลาที่กำหนดไว้ และสื่อการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผล และสิ่งสำคัญที่สุดคือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนสร้างขึ้น ควรเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและสอดคล้องกับจุดประสงค์ สำหรับรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้มี 3 แบบ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบเรียงหัวข้อ แผนการจัดการเรียนรู้แบบกิ่งตาราง และแผนการจัดการเรียนรู้แบบตาราง ทั้งนี้ในการเลือกรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับผู้สอนหรือสถานศึกษาเป็นผู้กำหนด

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้
2. นักศึกษาคิดว่าแผนการจัดการเรียนรู้ มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้อย่างไร
3. การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบใดบ้าง

4. จงอธิบายขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
6. รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้มีกี่แบบ แต่ละแบบมีลักษณะเป็นอย่างไร
7. ให้นักศึกษาเลือกเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง เขียนแผนจัดการเรียนรู้ มาส่งคนละ 1 แผน

เอกสารอ้างอิง

- กุลิสรา จิตรชญาวณิช. (2563). **การจัดการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2553). **การวิจัยหลักสูตรและการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชาติรี ฝ่ายคำตา. (2563). **กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เคมี (Strategies for teaching chemistry)**. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนาธิป พรกุล. (2555). **การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลจิตต์ เขาวีรติพงษ์. (2562). **เพื่อนคู่คิดครูวิทยาศาสตร์มีอาชีพ การออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ และการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์**. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุจิรี ภูสาระ. (2545). **การเขียนแผนการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ ฯ : บุ๊คพอยท์.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2543). **การออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด Backward Design**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศศิธร เวียงวะลัย. (2556). **การจัดการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ ฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุพิน บุญชูวงศ์. (2543). **หลักการสอน**. กรุงเทพฯ ฯ : แสงสุทธิการพิมพ์.
- เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ. (2552). **กระบวนการจัดหลักสูตรสถานศึกษา แนวคิดสู่ปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ ฯ : บุ๊คบอยท์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). **หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ ฯ : โอเดียนสโตร์.

แผนบริหารการสอนบทที่ 10 การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของการวัดผล การทดสอบ และการประเมินผล
2. จุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผลการเรียน
3. หลักการวัดผลและประเมินผลการเรียน
4. ประโยชน์ของการวัดและการประเมินผลการเรียน
5. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียน
6. การประเมินผลจากสภาพจริง

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของการวัดผล การทดสอบและการประเมินผลได้
2. บอกจุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผลการเรียนได้
3. อธิบายหลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนได้
4. บอกประโยชน์ของการวัดและการประเมินผลได้
5. บอกเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนได้
6. อธิบายความหมาย ลักษณะ และเครื่องมือในการประเมินตามสภาพจริงได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยาย และอภิปราย
2. การใช้คำถาม
3. กระบวนการกลุ่ม
4. แสดงความคิดเห็น
5. บรรยายสรุป
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
2. Microsoft Power point การวัดผลและประเมินผล
3. ตำรา หนังสือ และงานวิจัยเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล
4. Internet และ Website เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ วัดผลจุดคอม www.watpon.com

ครูบ้านนอก.คอม www.kroobannok.com

4. แบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม
2. การสังเกตพฤติกรรมการนำเสนองานกลุ่ม
3. ตรวจผลงานประจำบท

บทที่ 10

การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการเก็บรวบรวม ตรวจสอบ ตีความผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เพื่อนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้และใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินผลการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจหลักการ กระบวนการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตลอดจนมีกระบวนการจัดการที่เป็นระบบเพื่อให้การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และให้ผลการประเมินสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการปรับปรุงคุณภาพของการจัดการศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้ที่จะขาดเสียไม่ได้

ความหมายของการวัดผล การทดสอบ และการประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนควรเข้าใจกับความหมายและความสัมพันธ์ของ 3 คำ คือ การทดสอบ การวัดผล และการประเมินผล มีนักวัดผลการศึกษาได้ให้คำนิยามไว้ ดังนี้

สมนึก ภักดิ์ทิพย์ (2553 : 3) ได้ให้ความหมายของการวัดผล การทดสอบ และการประเมินผลไว้ ดังนี้

1. การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการหาปริมาณหรือจำนวนของสิ่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง ผลจากการวัดจะออกมาเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ เช่น นายรักษชาติ สูง 187 ซม. (ใช้เครื่องมือวัด คือที่วัดส่วนสูง) ถังแก๊สหนัก 3.5 กก. (เครื่องมือวัดคือเครื่องชั่งน้ำหนัก) เป็นต้น

2. การทดสอบ (Testing) หมายถึง กระบวนการวัดผลอย่างหนึ่งที่กระทำอย่างมีระบบเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบความสามารถของบุคคลโดยใช้ข้อสอบหรือคำถามไปกระตุ้นให้สมองแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา เช่น เด็กชายสมานิติได้คะแนนสอบวิชาภาษาอังกฤษ 95 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน (ใช้แบบทดสอบวิชาภาษาอังกฤษ)

3. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การตัดสินหรือวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดผล หรือจากการทดสอบ เช่น ผลจากการวัดความสูงของนายรักษชาติได้ 187 ซม. ก็อาจประเมินว่าเป็นคนที่สูงมาก ผลจากการทำแบบทดสอบวิชาภาษาอังกฤษก็อาจจะประเมินว่าเก่ง เป็นต้น

นอกจากนี้ ศิริชัย กาญจนวาสิ (2556 : 9) ยังให้ความหมายของการวัดผล การทดสอบ และการประเมินผลไว้ ดังนี้

1. การวัดผล เป็นกระบวนการกำหนดตัวเลข (Assignment of Numerals) ให้แก่สิ่งต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์

2. การทดสอบ เป็นกระบวนการใช้แบบทดสอบสำหรับกำหนดหรือบรรยายคุณลักษณะหรือคุณภาพเฉพาะอย่างของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อใช้เป็นสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจ

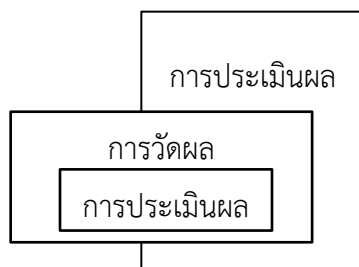
3. การประเมินผล เป็นเป็นการตัดสินคุณค่า (Value Judgment) ของสิ่งต่าง ๆ ตามเกณฑ์มาตรฐาน

Bloom (1971 : 46) ได้แบ่งพฤติกรรมที่จะวัดออกเป็น 3 ลักษณะ คือ วัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ การวัดเกี่ยวกับความรู้ความคิด (วัดด้านสมอง) วัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย ได้แก่ การวัดเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด (วัดด้านจิตใจ) วัดพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ได้แก่ การวัดเกี่ยวกับการใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสส่วนต่างๆ ของร่างกาย (วัดด้านการปฏิบัติ) การจัดการเรียนรู้จะมีการวัดผลด้วยการทดสอบและมีการประเมินผลด้วยการวัดผลและการทดสอบ จึงเห็นได้ว่าการใช้ทั้งการวัดผลและการประเมินผลควบคู่กันไปไม่สามารถแยกกันได้อย่างชัดเจน เพราะตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอนต้องใช้ทั้งการวัดและประเมินผลเพื่อให้เก็บรวบรวมข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมทั้งความสามารถด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้แต่ละครั้ง ดังนั้น ผู้เขียนจึงใช้คำว่า การวัดผลและประเมินผลในบทนี้

สรุปได้ว่า การทดสอบ เป็นกระบวนการการใช้แบบทดสอบเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ต้องการวัดตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และการวัดผลการศึกษา เป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขเพื่อแทนความหมายในสิ่งที่ต้องการวัด เพื่อนำผลการวัดนั้นไปใช้ประโยชน์ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการประเมินผลต่อไป ส่วนการประเมินผล เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวัดเพื่อตัดสินว่า คุณลักษณะที่ต้องการวัด ดี-ไม่ดี ผ่าน-ไม่ผ่าน หรือควรได้ผลการเรียนอยู่ในระดับใด แล้วนำเสนอเป็นข้อมูลย้อนกลับให้แก่ผู้สอนที่จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองต่อไป

ความสัมพันธ์ของการทดสอบ การวัด และการประเมินผล

จากการสังเคราะห์ของนักวิชาการ พบว่า การทดสอบจะเป็นส่วนหนึ่งของการวัดผลและในการวัดผลในบางส่วนนั้นจำเป็นต้องมีการนำผลที่ได้จากการวัดผลไปดำเนินการประเมินพิจารณาเพื่อตัดสินคุณค่าหรือตัดสินใจตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น หรือเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังแสดงในภาพที่ 10.1

ภาพที่ 10.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการทดสอบ การวัดผลและการประเมินผล

ที่มา : (Wirema & Jurs, 1990 : 10)

จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียน

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนตลอดเวลา ซึ่งจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไม่ใช่เฉพาะการนำผลการวัดไปตัดสินได้-ตกเท่านั้น ในการวัดและประเมินผลแต่ละครั้งจะมีการกำหนดความมุ่งหมายในการวัดและประเมินผลที่แตกต่างกัน ซึ่งนักการศึกษาได้ให้แนวคิดจุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผลการเรียนไว้ ดังนี้

ประสาธ เนืองเฉลิม (2549 : 62) ให้แนวคิดจุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผลการเรียน ดังนี้

1. วัดและประเมินผลเพื่อพิจารณาและพัฒนาสมรรถภาพของนักเรียน หมายถึง การวัดผลเพื่อดูว่านักเรียนบกพร่องหรือไม่เข้าใจในเรื่องใดอย่างไร แล้วจึงประเมินว่าผ่านตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยครูพยายามอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีความเจริญงอกงามตามศักยภาพของนักเรียน

2. วัดและประเมินผลเพื่อวินิจฉัย หมายถึง การวัดผลเพื่อค้นหาจุดบกพร่องของนักเรียนที่มีปัญหาว่ายังไม่เกิดการเรียนรู้ตรงจุดใดและประเมินว่าต้องดำเนินการเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือต่อไป

3. วัดและประเมินผลเพื่อจัดอันดับหรือจัดตำแหน่ง หมายถึง การวัดผลเพื่อจัดอันดับความสามารถของนักเรียนในกลุ่มเดียวกันและประเมินว่าใครเก่งกว่าใคร และใครควรได้อันดับที่ 1 2 3 ฯลฯ

4. วัดและประเมินผลเพื่อเปรียบเทียบหรือเพื่อทราบพัฒนาการของนักเรียน หมายถึง การวัดผลเพื่อเปรียบเทียบความสามารถของนักเรียนเองแล้วประเมินว่าสูงขึ้นหรือไม่ในระดับใด เช่น การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแล้วนำผลมาเปรียบเทียบกัน

5. วัดและประเมินผลเพื่อพยากรณ์ หมายถึง การวัดเพื่อนำผลที่ได้ไปประเมินในลักษณะการคาดคะเนหรือทำนายเหตุการณ์ในอนาคต

6. วัดผลเพื่อประเมินผล หมายถึง การวัดเพื่อนำผลที่ได้มาตัดสินหรือสรุปคุณภาพของการจัดการศึกษาว่ามีประสิทธิภาพสูงหรือต่ำ และควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

การวัดและประเมินผลการศึกษาของผู้เรียนต้องอยู่บนจุดมุ่งหมายพื้นฐาน 2 ประการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 2)

1. การวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอน อย่างต่อเนื่อง บันทึก วิเคราะห์แปลความหมายข้อมูลแล้วนำมาใช้ในการส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ของผู้เรียน และการสอนของครูการวัดและประเมินผลกับการสอนจึงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กัน หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดการเรียนการสอนก็ขาดประสิทธิภาพ การประเมินระหว่างการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เช่นนี้เป็นการวัดและประเมินผลย่อย (Formative Assessment) ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนทุกวัน เป็นการประเมินเพื่อให้รู้จุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง จึงเป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนา ในการเก็บข้อมูล ผู้สอนต้องใช้วิธีการและเครื่องมือการประเมินที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การซักถาม การระดมความคิดเห็น เพื่อให้ได้มิติข้อมูลของประเด็นที่กำหนด การใช้แฟ้มสะสมงาน การใช้ภาระงานที่เน้นการปฏิบัติ การประเมินความรู้เดิม การ

ให้ผู้เรียนประเมินตนเอง การให้เพื่อนประเมินเพื่อน และการใช้เกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics) สิ่งสำคัญที่สุดในการประเมินเพื่อพัฒนา คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนในลักษณะคำแนะนำที่เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ทำให้การเรียนรู้พอกพูน แกไขความคิด ความเข้าใจเดิมที่ไม่ถูกต้อง ตลอดจนการให้ผู้เรียนสามารถตั้งเป้าหมายและพัฒนาตนได้

2. การวัดและประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินสรุปผลการเรียนรู้ (Summative Assessment) ซึ่งมีหลายระดับ ได้แก่ เมื่อเรียนจบหน่วยการเรียนรู้ จบรายวิชาเพื่อตัดสินให้คะแนน หรือให้ระดับผลการเรียน ให้การรับรองความรู้ความสามารถของผู้เรียนว่าผ่านรายวิชาหรือไม่ ควรได้รับการเลื่อนชั้นหรือไม่ หรือสามารถ จบหลักสูตรหรือไม่ ในการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนที่ดีต้องให้ออกาสผู้เรียนแสดงความรู้ความสามารถด้วยวิธีการที่หลากหลายและพิจารณาตัดสินบนพื้นฐานของเกณฑ์ผลการปฏิบัติมากกว่าใช้เปรียบเทียบระหว่างผู้เรียน

หลักการวัดผลและประเมินผลการเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 8) ได้ให้หลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนที่จะต้องนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ต้องวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน คือการวัดผลจะเป็นสิ่งตรวจสอบผลจากการสอนของครูว่า นักเรียนเกิดพฤติกรรมตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายการสอนมากน้อยเพียงใด
2. เลือกใช้เครื่องมือที่ดีและเหมาะสม การวัดผลครูต้องพยายามเลือกใช้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพ ใช้เครื่องมือวัดหลาย ๆ อย่างเพื่อช่วยให้การวัดถูกต้องสมบูรณ์
3. ระวังความคลาดเคลื่อนหรือความผิดพลาดของการวัด เมื่อจะใช้เครื่องมือชนิดใดต้องระวังความบกพร่องของเครื่องมือหรือวิธีการวัดของครู
4. ประเมินผลการวัดให้ถูกต้อง เช่น คะแนนที่เกิดจากการสอนครูต้องแปลผลให้ถูกต้องสมผลและมีความยุติธรรม
5. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า จุดประสงค์สำคัญของการวัดก็คือเพื่อค้นและพัฒนาสมรรถภาพของนักเรียน จึงต้องพยายามค้นหาผู้เรียนแต่ละคนว่ามีจุดเด่น-จุดด้อยในเรื่องใด และหาทางปรับปรุงแต่ละคนให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ ชูศรี ต้นพงศ์ (2546 : 8-9) ได้กล่าวถึงหลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนที่จะต้องนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. เน้นกระบวนการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและการประเมินเพื่อตัดสินการเรียนให้มีความครอบคลุมทั้งด้านความรู้ทักษะและกระบวนการ รวมทั้งคุณธรรมจริยธรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์
2. เน้นการประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้แก่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริงหรือใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงที่สะท้อนถึงความรู้ความสามารถและการปฏิบัติจริงของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

3. เน้นการบูรณาการการประเมินผลควบคู่ไปกับการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการประเมินจากคุณภาพของงานและกระบวนการทำงานของผู้เรียน
4. เน้นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินส่งเสริมให้มีการประเมินตนเองประเมินโดยเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อนและประเมินโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
5. เน้นการประเมินผู้เรียนด้วยการพิจารณาอย่างครอบคลุมจากพัฒนาการของผู้เรียนความประพฤติการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้การร่วมกิจกรรมและการทดสอบตามความเหมาะสม

ประโยชน์ของการวัดและการประเมินผลการเรียน

มีหลายประการ (ทรงศรี ตุ่นทอง, 2552 : 78-79) ดังนี้

1. เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน การประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียนก่อนที่จะเริ่มเรียนบทเรียนใหม่ เพราะเนื้อหาบางบทเรียนอาจต้องใช้ความรู้หรือทักษะพื้นฐานบางประการ ครูจึงต้องตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้หรือทักษะขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้ปรับพื้นฐานของนักเรียนก่อนที่จะเรียนเรื่องต่อไป
2. เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน สามารถนำผลการประเมินมาพิจารณาว่าการเรียนการสอนที่จะขึ้นมีข้อบกพร่องในเรื่องใด เช่น อาจเป็นเพียงวิธีสอน สื่อการสอน หรืออื่น ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเพื่อการปรับปรุงการสอนในครั้งต่อไป
3. เพื่อการวินิจฉัยข้อบกพร่องของผู้เรียน ในการวิเคราะห์หาสาเหตุข้อบกพร่องในการเรียนของผู้เรียนและการสอนของครู เช่น อาจใช้แบบทดสอบวินิจฉัยข้อบกพร่องในการเขียนภาษาไทย ถ้าตรวจสอบแล้วพบว่านักเรียนทำผิดในเรื่องใดก็จะช่วยให้ครูผู้สอนได้รู้ข้อบกพร่องของผู้เรียนเพื่อซ่อมเสริมนักเรียนในเรื่องนั้น ๆ ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
4. เพื่อตัดสินผลการเรียน การประเมินเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน หรือการประเมินเพื่อสรุปคุณภาพการจัดการเรียนการสอนโดยพิจารณาว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้มากน้อยเพียงใด โดยนำผลการวัดตลอดภาคเรียนหรือตลอดปี ไปเพื่อการตัดสินผลขั้นสุดท้ายในรูปแบบเกรด เช่น A, B, C, D, E หรือ 4 3 2 1 เป็นต้น หรือในระดับคุณภาพ เช่น ผ่านยอดเยี่ยม – ผ่าน – ไม่ผ่าน หรือสอบได้-สอบตก เป็นต้น
5. เพื่อจัดตำแหน่งหรือจัดประเภท ในการประเมินผลเพื่อการจัดตำแหน่งหรือจัดประเภทเป็นการนำผลที่ได้จากการวัดมาเปรียบเทียบหรือจัดอันดับความสามารถของผู้สอบในกลุ่มเดียวกัน เพื่อจะตอบว่ามีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับใดของกลุ่ม เช่น ผ่าน-ไม่ผ่าน และ เก่ง ปานกลาง อ่อน
6. เพื่อตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียน การตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียน เป็นการตรวจดูว่าผู้เรียนมีพัฒนาการหรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ โดยเปรียบเทียบผู้เรียนคนเดียวหรือกลุ่มเดียวกัน ในระยะเวลาที่ต่างกัน เช่นก่อนเรียนกับหลังเรียน

7. เพื่อพยากรณ์หรือทำนาย การพยากรณ์เป็นการนำผลจากการวัดในปัจจุบันไปทำนายอนาคตว่า ผู้เรียนจะเรียนสำเร็จหรือไม่ ในอนาคตควรจะเรียนอะไร มักนำไปใช้กับการแนะนำ หรือสอบคัดเลือกเพื่อศึกษาต่อ อาจใช้ผลการเรียนในอดีต หรือแบบทดสอบความถนัด (aptitude test) ทานายก็ได้

8. เพื่อประเมินค่า การประเมินค่าเป็นการประเมินที่มุ่งคุณภาพการศึกษาในภาพรวม เช่น ดูความเหมาะสมของหลักสูตรสถานศึกษา ดูการจัดบริการในโรงเรียนว่าเหมาะสมหรือไม่ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนี้เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหาร ใช้เพื่อการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

9. เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน การประเมินผลโดยเฉพาะการประเมินผลระหว่างเรียนสามารถนำมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนให้สูงขึ้น โดยนำผลการแจ้งให้ผู้เรียนทราบ เพื่อรู้หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น อาจใช้วิธีซักถามหรือกำหนดปัญหาให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียน

เครื่องมือประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ โดยทั่วไปมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ เพื่อรู้จักผู้เรียน เพื่อประเมินวิธีเรียนของผู้เรียน และเพื่อประเมินพัฒนาการของผู้เรียน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 83-89)

1. เครื่องมือวัดและประเมินผลแบบเป็นทางการ (Formal Assessment) เป็นการได้มาซึ่งข้อมูลผลการเรียนรู้ที่นิยมใช้กันมาตั้งแต่ดั้งเดิม เช่น แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ครูสร้างขึ้น ผลจากการเก็บข้อมูลคือคะแนนใช้ในการเปรียบเทียบ เช่น การเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อดูพัฒนาการ หรือใช้เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์เมื่อสิ้นสุดการสอนในแต่ละหน่วยหรือรายวิชา วิธีการและเครื่องมือที่เป็นทางการเหมาะสำหรับการประเมินเพื่อตัดสินมากกว่าจะใช้เพื่อประเมินพัฒนาการผู้เรียน หรือเพื่อหาจุดบกพร่องสำหรับนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

2. เครื่องมือวัดและประเมินผลแบบไม่เป็นทางการ (Informal Assessment) เป็นการได้มาซึ่งข้อมูลผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นรายบุคคล จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายที่ผู้สอนเก็บรวบรวมตลอดเวลา วิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาความพร้อมและพัฒนาการของผู้เรียน ปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสม และแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน

เครื่องมือวัดและประเมินผล สามารถสรุปภาพรวมของเครื่องมือและวิธีการต่าง ๆ ในการวัดผลและประเมินผลที่นำมาใช้ในการจัดการรู้ได้ ดังนี้

1. การสังเกตพฤติกรรม เป็นการเก็บข้อมูลจากการดูการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน โดยไม่ขัดจังหวะการทำงานหรือการคิดของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ทำได้ตลอดเวลา แต่ควรมีกระบวนการและจุดประสงค์ที่ชัดเจนว่า ต้องการประเมินอะไร โดยอาจใช้เครื่องมือ เช่น แบบมาตราประมาณค่า แบบตรวจสอบรายการ สมุดจดบันทึก เพื่อประเมินผู้เรียนตามตัวชี้วัด และควรสังเกตหลายครั้ง หลายสถานการณ์หลายช่วงเวลา

รูปแบบของการสังเกต ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 85)

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมในหมู่ผู้สังเกตและอาจมีการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม หมายถึง การสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตอยู่ภายนอกวงของผู้ถูกสังเกต คือ สังเกตในฐานะบุคคลภายนอก การสังเกตแบบนี้เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่า มีผู้สังเกตกำลังทำการสังเกตอยู่ แบ่งออกเป็น 2 อย่าง ได้แก่

2.1. การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง หมายถึง การสังเกตที่ผู้ไม่ได้วางแผน หรือกำหนดขอบเขตเฉพาะเรื่องไว้ล่วงหน้า หรือไม่ได้มีการเตรียมการมาก่อน

2.1. การสังเกตแบบมีโครงสร้าง หมายถึง การสังเกตที่ผู้สังเกตได้กำหนดเรื่องที่จะสังเกตไว้ล่วงหน้าแล้ว มีการเตรียมการล่วงหน้าและตั้งใจสังเกตโดยตรง

2. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสนทนาหรือการพูดโต้ตอบกันอย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อค้นหาความรู้ ความจริง ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยมีรูปแบบของการสัมภาษณ์ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์ที่ไม่มีคำถามกำหนดไว้ล่วงหน้า แน่นนอน ไม่ต้องใช้คำถามที่เหมือนกันหมดกับผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคน ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบได้อิสระ

2.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์จะใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไว้แล้วแล้วทำการสอบถามตามกรอบหรือแบบที่เตรียมไว้ทุกประการ

3. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่นิยมใช้กันมากใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นวิธีการที่สะดวก มีรูปแบบของแบบสอบถาม ดังนี้

3.1 แบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open-ended Form) ไม่ได้กำหนดคำตอบไว้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบเขียนตอบอย่างอิสระด้วยความคิดของตนเอง

3.2 แบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Form) ประกอบด้วยข้อความและตัวเลือก ซึ่งตัวเลือกนี้สร้างขึ้นโดยคาดว่า ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้ตามความคิดและต้องการ

4. การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolios) เป็นการรวบรวมชิ้นงานของผู้เรียนโดยกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดภาคเรียน เพื่อสะท้อนความก้าวหน้า และและผลสัมฤทธิ์ทางด้านใดด้านหนึ่งของผู้เรียน เช่น แฟ้มสะสมงานที่แสดงความก้าวหน้าของผู้เรียน ต้องมีผลงานในช่วงเวลาต่าง ๆ ที่แสดงถึงความก้าวหน้าของผู้เรียน

5. การวัดผลและประเมินผลภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) เป็นวิธีการประเมินงานหรือกิจกรรมที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติงานเพื่อให้ทราบถึงผลการพัฒนาของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้ผู้สอนต้องเตรียมสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ ภาระงาน หรือกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การทำโครงการ โครงงาน การสำรวจ การนำเสนอ การสร้างแบบจำลอง การท่องปากเปล่า การทดลองวิทยาศาสตร์ การจัด

นิทรรศการ การแสดงละคร เป็นต้น และเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics) การประเมินการปฏิบัติอาจจะปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะงานหรือประเภทกิจกรรม

6. แบบทดสอบ (Test) ชุดของคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อชักนำให้ผู้ถูกทดสอบแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา แบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะ และความสามารถทางวิชาการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาแล้วว่าบรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ แบบทดสอบมีหลายชนิด เช่น แบบทดสอบเลือกตอบ แบบทดสอบถูก-ผิด แบบทดสอบจับคู่ แบบทดสอบเติมคำ แบบทดสอบความเรียง เป็นต้น ทั้งนี้ แบบทดสอบที่จะใช้ต้องเป็นแบบทดสอบที่มีคุณภาพ มีความเที่ยงตรง (Validity) และเชื่อมั่นได้ (Reliability)

7. การสอบปากเปล่า (Oral Test) ให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการพูด ตอบประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามมาตรฐาน ครูผู้สอนเก็บข้อมูล จดบันทึก รูปแบบการประเมินนี้ครูผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง สามารถมีการอภิปรายโต้แย้ง ขยายความแก้ไขความคิดกันได้ มีข้อที่พึงระวัง คือ อย่าเพิ่งขัดความคิดขณะที่ผู้เรียนกำลังพูด

8. การประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment) เป็นเทคนิคการประเมินอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าจะนำมาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าถึงคุณลักษณะของงานที่มีคุณภาพ เพราะการที่ผู้เรียนจะบอกได้ว่าชิ้นงานนั้นเป็นเช่นไร ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนว่าเขากำลังตรวจสอบอะไรในงานของเพื่อน ฉะนั้น ผู้สอนต้องอธิบายผลที่คาดหวังให้ผู้เรียนทราบก่อนที่จะลงมือประเมิน

9. การประเมินตนเองของผู้เรียน (Student Self-assessment) นับเป็นทั้งเครื่องมือประเมินและเครื่องมือพัฒนาการเรียนรู้ เพราะทำให้ผู้เรียนได้คิดใคร่ครวญว่าได้เรียนรู้อะไร เรียนรู้อย่างไร และผลงานที่ทำนั้นดีแล้วหรือยัง การประเมินตนเองจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้การประเมินตนเองของผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จได้ดีจะต้องมีเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีเกณฑ์ที่บ่งบอกความสำเร็จของชิ้นงาน/ภาระงาน และมาตรการการปรับปรุงแก้ไขตนเอง

10. การประเมินด้านความรู้สึนึกคิด เป็นการประเมินคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะ และเจตคติที่ควรปลูกฝังในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการวัดและประเมินผลเป็นลำดับขั้นจากต่ำสุดไปสูงสุด ดังนี้

10.1 ขั้นรับรู้ เป็นการประเมินพฤติกรรมที่แสดงออกว่ารู้จัก เต็มใจ สนใจ

10.2 ขั้นตอบสนอง เป็นการประเมินพฤติกรรมที่แสดงว่าเชื่อฟัง ทำตาม อาสาทำ พอใจที่จะทำ

10.3 ขั้นเห็นคุณค่า (ค่านิยม) เป็นการประเมินพฤติกรรมที่แสดงความเชื่อ ซึ่งแสดงออกโดยการกระทำหรือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ยกย่องชมเชย สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือทำกิจกรรมที่ตรงกับความเชื่อของตน ทำด้วยความเชื่อมั่น ศรัทธา และปฏิเสธที่จะกระทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับความเชื่อของตน

10.4 ขั้นจัดระบบคุณค่า เป็นการประเมินพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม อภิปราย เปรียบเทียบจนเกิดอุดมการณ์ในความคิดของตนเอง

10.5 ขั้นสร้างคุณลักษณะ เป็นการประเมินพฤติกรรมที่มีแนวโน้มว่าจะประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นอยู่เสมอในสถานการณ์เดียวกัน หรือเกิดเป็นอุปนิสัย

การวัดและประเมินผลด้านจิตพิสัย ควรใช้การสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติเป็นหลัก และสังเกตอย่างต่อเนื่องโดยมีการบันทึกผลการสังเกต ทั้งนี้ อาจใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผล เช่น แบบมาตรประมาณค่า แบบตรวจสอบรายการ แบบบันทึกพฤติกรรม แบบรายงานพฤติกรรมตนเอง เป็นต้น

การประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment)

นักวิชาการได้นำเสนอความหมายของการประเมินตามสภาพจริง ดังนี้

การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นกระบวนการตัดสินความรู้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนในสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยใช้เรื่องราว เหตุการณ์หรือสภาพจริงหรือคล้ายจริงที่ประสบในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออก ลงมือกระทำ หรือผลิตจากกระบวนการทำงานตามที่คาดหวัง และผลผลิตที่มีคุณภาพจะเป็นการสะท้อนภาพ เพื่อลงสรุปในความรู้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด น่าพอใจหรือไม่ อยู่ในระดับความสำเร็จ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556 : 21)

พิชิต ฤทธิ์จรรยา (2557 : 86) ได้ให้ความหมายการประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลโดยเน้นการปฏิบัติจริงที่มุ่งประเมินการกระทำในหลาย ๆ ด้านของผู้เรียนตามสภาพที่เป็นจริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน หรือสถานที่อื่นนอกโรงเรียนโดยครูไม่ได้จัดการ มีลักษณะเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการ

การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินจากการปฏิบัติที่ครูผู้สอนมอบหมายงาน/กิจกรรมให้ผู้เรียนทำตามกำหนดหรือให้เลือกทำตามความสนใจและความถนัด ซึ่งงานหรือกิจกรรมที่มอบหมายให้ทำมักจะมีลักษณะแตกต่างกัน ตั้งแต่ข้อสอบแบบเขียนตอบและการปฏิบัติตามสถานการณ์จริง (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์, 2545 : 113)

สรุปได้ว่า การประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลโดยเน้นการปฏิบัติจริงที่มุ่งประเมินการกระทำในหลาย ๆ ด้านของผู้เรียนตามสภาพที่เป็นจริงในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีลักษณะเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการ

ลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง

ส.วาสนา ประवालพฤกษ์ (2544 : 88) ได้ระบุลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง ดังนี้

1. ประเมินตามความสามารถจริงในชั้นเรียน (Ecological Assessment) กล่าวคือ ในขณะที่ผู้เรียนกำลังทำงาน ครูผู้สอนจะใช้การสังเกตและการจดบันทึกข้อมูลที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการกิจกรรม การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดของสมาคมจิตวิทยาของสหรัฐอเมริกา (American Psychological Association) ที่กล่าวว่า “การเรียนการสอนและการประเมินเปรียบเสมือนเนื้อผ้าทางการศึกษา (Fabric) ที่ประกอบด้วยเส้นยืน

และเส้นนอน ที่เส้นยืน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและเส้นนอนเปรียบเสมือนการประเมินผล ดังนั้นถ้าต้องการให้เกิดความสมบูรณ์ในการทอผ้าจะต้องดำเนินการทอทั้งเส้นยืนและเส้นนอนไปพร้อม ๆ กัน อุปมาดังการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนก็จำเป็นต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการประเมินผล”

2. เป็นการประเมินที่ใช้หลักสูตรเป็นฐาน (Curriculum Based Assessment) เป็นการประเมินที่ใช้แบบทดสอบ แบบอัตนัยหรือปรนัยแต่จะมีการพัฒนาเกณฑ์ในการพิจารณาคำตอบตามสภาพจริงที่ครูผู้สอนสามารถจำแนกความบกพร่องของคำตอบเพื่อแก้ไข ปรับปรุงได้อย่างสอดคล้องกับผู้เรียน แต่ละคน กล่าวคือ เป็นการประเมินในลักษณะของการประเมินเชิงปริมาณ (ให้คะแนน) และการประเมินเชิงคุณภาพ (ระบุข้อบกพร่องที่แตกต่างกันเพื่อให้แก้ไขปรับปรุง)

3. เป็นการประเมินที่เน้นการเคลื่อนไหว (Dynamic Assessment) เป็นการประเมินปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจากหลักสูตร (Content Metacognition) ที่มุ่งเน้นแบบบูรณาการมากกว่าเนื้อหาสาระหรือกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. เป็นการประเมินจากภาระงาน (Task) หรือโครงการ (Project) เป็นการประเมินที่ไม่เน้นความสมบูรณ์ของภาระงาน หรือโครงการเป็นสำคัญแต่จะมุ่งเน้นความสามารถในการพัฒนางานแก้ไข ปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพตามความสามารถหรือเกิดความพึงพอใจในการทำงาน/อาชีพอย่างมีความสุข

5. เป็นการประเมินที่มีฐานอยู่บนผลลัพธ์ (Outcome Base Assessment) เป็นการประเมินในลักษณะของการประกันคุณภาพที่พิจารณาในภาพรวมที่เป็นการประเมินขั้นสุดท้ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อใช้ตรวจสอบเป้าหมายของการศึกษา

เครื่องมือในการประเมินตามสภาพจริง

ในการประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน ดังนั้นจะต้องใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ (สมชาย วรภิษเกษมสกุล, 2559 : 331)

1. การสังเกต (Observation) เป็นการพิจารณาพฤติกรรมด้านอารมณ์ ความรู้สึกและลักษณะนิสัย อย่างมีจุดมุ่งหมายโดยใช้อวัยวะของร่างกายต่อประสาทสัมผัสทั้งห้าในการรับรู้และบันทึกข้อมูลในการนำมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผล ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้ เนื่องจากไม่สิ้นเปลืองวัสดุอุปกรณ์

2. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านความคิด ด้านความรู้สึกกระบวนการทำงานกลุ่ม/บุคคลที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีกำหนดนัดหมายไว้ล่วงหน้า และถ้าได้ใช้ร่วมกับการเก็บข้อมูลประเภทอื่นจะทำให้ข้อมูลที่ได้รับหรือความเชื่อมั่นมาก

3. การสอบถาม (Questionnaires) เป็นวิธีการในการใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเจตคติความรู้สึกเจตคติหรือค่านิยมเป็นต้น

4. บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง (Accomplice Record) เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้เรียนในด้านความรู้ความสามารถความคิดการแสดงออกหรือผลงานที่ปฏิบัติ

5. การรายงานตนเอง (Self-Report) เป็นวิธีการให้ผู้เรียนได้รายงานตนเอง โดยการพูดหรือการเขียน บรรยายความรู้สึกความเข้าใจความต้องการ วิธีการทำงานหรือคนงาน ในการส่งผลงานจากการเขียนบันทึก/รายงานให้ตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจน และสมบูรณ์ ดังนั้นในการตรวจสอบครูผู้สอนควรระบุงรายละเอียดของความผิดพลาด สิ่งเพิ่มเติม หรือแนวทางการแก้ไข ปรับปรุงที่ให้ผู้เรียนได้รับรู้และสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขผลงาน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6. แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นตัวอย่างของผลงานดีเด่นที่เก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการแสดงความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ ทักษะ ความสนใจ ความถนัด ความก้าวหน้า หรือความสำเร็จ

7. แบบทดสอบวัดความสามารถจริง (Authentic Test) เป็นการสร้างแบบทดสอบที่มีคำถามเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่จากประสบการณ์ คือจากสถานการณ์จำลองที่คล้ายคลึง

8. การจัดนิทรรศการ (Exhibition) เป็นวิธีการให้ผู้เรียนได้นำผลงานของตนเองที่ภาคภูมิใจประทับใจมาจัดแสดงอยู่เป็นเพื่อน ๆ ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้ชมผลงาน และก่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างครูผู้สอนกับผู้ปกครองในการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น โดยในการจัดนิทรรศการแสดงผลงานครูผู้สอนจะต้องใช้วิธีการสังเกตหรือการสัมภาษณ์ในการประเมินผลงานเพื่อพัฒนาแก้ไข และปรับปรุง

บทสรุป

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนจะต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วจึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จากนั้นจึงทำการวัดและประเมินผลว่า เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร ฉะนั้น ผู้สอนต้องเข้าใจหลักการ กระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กัน กล่าวคือ การวัดผล เป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขให้แก่สิ่งต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ โดยมีเครื่องมือสำหรับวัด ส่วนการประเมินผล เป็นกระบวนการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการวัดมาวิเคราะห์ แปลความหมายเพื่อที่จะตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ได้จากการวัดผลว่า ผลที่ได้นั้น สูง-ต่ำ มาก-น้อย กว่าเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ตั้งไว้อย่างไร การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของนักเรียน เพื่อพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง เพื่อตัดสินผลการเรียน เพื่อจัดตำแหน่ง เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการ เพื่อพยากรณ์หรือทำนาย และเพื่อประเมินค่า หลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนประกอบด้วย ต้องวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน เลือกใช้เครื่องมือที่ดีและเหมาะสม การวัดผลควรต้องพยายามเลือกใช้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพ ใช้เครื่องมือ

วัดหลายๆ อย่างเพื่อช่วยให้การวัดถูกต้องสมบูรณ์ระวังความคลาดเคลื่อนหรือความผิดพลาดของการวัด ประเมินผลการวัดให้ถูกต้อง ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนมีหลายชนิด เช่น แบบสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และแบบประเมินด้านความรู้สึกนึกคิด เป็นต้น และการประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลโดยเน้นการปฏิบัติจริงที่มุ่งประเมินการกระทำในหลาย ๆ ด้านของผู้เรียนตามสภาพที่เป็นจริงในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีลักษณะเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการ

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของคำว่า การวัดผลและประเมินผล
2. จงอธิบายหลักการวัดผลและประเมินผลการเรียน
3. จงอธิบายจุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผลการเรียน
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนมีอะไรบ้าง
5. บอกความหมายของการประเมินตามสภาพจริง
6. จงสร้างแผนผังความคิดของลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง

เอกสารอ้างอิง

- ชูศรี ต้นพงศ. (2546). ประเมินพัฒนาการ : มิติใหม่แห่งการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ สดศรีสมฤกษ์ดีวงศ์.
- ทรงศรี ตุ่นทอง. (2552). เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยสำหรับครู. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. สุวีริยาสาส์น.
- บุญเชิด ภิญโญพงษ์อนันต์. (2545). การประเมินการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2549). หลักสูตรการสอนวิทยาศาสตร์. มหาสารคาม : ภาควิชาหลักสูตร และการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2557). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : แฮาส์ ออฟ เคอร์มิสท์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม (Classical Test Theory). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2553). การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กทม. : ประสานการพิมพ์.

สมชาย วรกีจเกษมสกุล. (2559). **การวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 7. อุตรธานี : โรงพิมพ์อักษรศิลป์.

ส.วาสนา ประवालพฤษ. (2544). **คู่มือการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา เรื่อง “หลักและเทคนิคการประเมินทางการศึกษา”**. กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมนเนจเม้นท์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

Bloom, B.S. (1971). **Hand on Formative and summative Evaluation of Student Learning**. New York : McGraw-Hill.

Wirema,W & Jurs.S. (1990) . **Educational Measurement and Testing**. 2nded. Massachusetts : A Division of Simon & Schuster.

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กฤษรา จิตรชญาวณิช. (2563). **การจัดการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา คุณารักษ์. (2527). **หลักสูตรและการพัฒนา**. นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2540). **หลักสูตรและการพัฒนา**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2543). **พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉันท ชาติทอง. (2550). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น**. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- จิตรา วสุวานิช. (2531). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : อีสัน เพลส.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2551). **การพัฒนาหลักสูตร**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2553). **การวิจัยหลักสูตรและการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชาติรี ฝ่ายคำตา. (2563). **กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เคมี (Strategies for teaching chemistry)**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนาธิป พรกุล. (2551). **การออกแบบการสอน การบูรณาการการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2555). **การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาติชาย ม่วงปฐม. (2557). **ทฤษฎีการเรียนการสอน**. อุตรธานี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- _____. (2557). **เอกสารประกอบการสอน รายวิชาพัฒนาหลักสูตร**. อุตรธานี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). **การพัฒนาหลักสูตร : ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : วีพรินท์.
- _____. (2557). **การพัฒนาหลักสูตร : ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วีพรินท์.

ชูศรี สุวรรณโชติ. (2536). **หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : บริษัท ตะวันพบลีซซิ่ง จำกัด.
ชูศรี ตันพงศ์. (2546). **ประเมินพัฒนาการ : มิติใหม่แห่งการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
สวดศรีสมถะดีวงศ์.

ไชยยศ ไพบูลย์ศิริธรรม. (2550). **การพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตร : การประยุกต์ใช้การประเมิน
อภิมาน**. ปริญญาโทการศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ.

โชติ เพชรชื่น. (2529). **เทคนิคการประเมินหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2535). **การประเมินหลักสูตร**. ใน สารานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ 12 สิงหาคม 2535 คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : วิสิทธ์พัฒนา.

_____. (2536). **เทคนิคการประเมินหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและ
จิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทรงศรี ตุ่นทอง. (2552). **เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา**.
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ทศนา แคมมณี. (2544). **“การประเมินหลักสูตร” ในสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (บรรณาธิการ) รวม
บทความทางการประเมินโครงการ เล่มที่ 4**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2552). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**.
พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, ปราณี สังขะตะววรรณ และประภาพรรณ เอี่ยมสุภชาติ. (2545). **ชุดฝึกอบรมครู :
ประมวลสาระ บทที่ 5 หลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

চারঙ্গ บัวศรี. (2531). **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพฯ : เอร่าวัฒนาการพิมพ์.

_____. (2542). **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พัฒนา
ศึกษา.

นาคยา ปิลันธนานนท์, มธุรส จงชัยกิจ และศิริรัตน์ นีละคุปต์. (2542). **การศึกษาตามมาตรฐาน :
แนวคิดสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นวลจิตต์ เขาวีรดิพงษ์. (2562). **เพื่อนคู่คิดครูวิทยาศาสตร์มืออาชีพ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
และการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิรมล ศตวุฒิ. (2547, 16 มกราคม). การพัฒนาหลักสูตรครูทำได้ไม่ใช่เรื่องยาก. วารสารการพัฒนาหลักสูตร. 1(1) : 53-56.

_____. (2554). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บรรพต สุวรรณประเสริฐ. (2544). การพัฒนาหลักสูตร โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. เชียงใหม่ : เดอะโนว์เลจ เซ็นเตอร์ (The knowledge Center).

บ้งอร อนุเมธางกูร. (2556). เอกสารประกอบการสอนหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.

บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยสำหรับครู. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2546). การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น

_____. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. สุวีริยาสาส์น.

บุญเชิด ภิญโญพงษ์อนันต์. (2545). การประเมินการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.

ประสาธ เนืองเฉลิม. (2549). หลักสูตรการสอนวิทยาศาสตร์. มหาสารคาม : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

_____. (2554). หลักสูตรการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2557). การจัดการชั้นเรียนและแหล่งเรียนรู้. กรุงเทพฯ : มินเซอร์วิส ซัพพาย.

ประดินันท์ อุปรมัย. (2523). “การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้” ในเอกสารการสอน ชุดวิชา ระบบการเรียนการสอน หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ปาริชาติ ประเสริฐสังข์. (2556). การออกแบบหลักสูตร. ร้อยเอ็ด : รุจีวิธีการพิมพ์.

ประกาศิต อานุกาภาพแสนยากร. (2548). หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

ประพิมพ์พรรณ โขคสุวัฒน์สกุล. (2534). หลักสูตรมัธยมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล. (2545). การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

พรเพ็ญ สุวรรณเดชา. (2532). ปฏิสัมพันธ์ทางวาทะกับการเรียนการสอน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 6(15), 13-16.

พรรณี ช.เจนจิต. (2545). จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เมธีทิปส์.

พิชิต ฤทธิจรรุญ. (2557). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : แฮาส์ ออฟ

เคอร์มิสท์.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).

_____. (2557). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพศาล หวังพานิช. (2543). การพัฒนาการใช้และการประเมินหลักสูตร. วารสารการวัดผลการศึกษา. 22(64) : 5-22.

มาลินี บุญยรัตพันธุ์. (2558). หลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มารุต พัฒนาผล. (2561). การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

_____. (2562). รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

_____. (2562). แนวคิดหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

รุ่งทิภา จันทน์วัฒนวงษ์. (2562). เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

เริ่มพงษ์ ทวระ. (2540). หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ฝ่ายผลิตเอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏอุดรธานี.

รุจิรั ภูสาระ. (2545). การเขียนแผนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : บ๊อคพอยท์.

_____. (2545). การพัฒนาหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : บ๊อค พอยท์.

_____. (2546). การพัฒนาหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บ๊อคพอยท์.

รุจิรั ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม. (2545). การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทบ๊อคพอยท์ จำกัด.

แรมสมร อยู่สถาพร. (2536). เทคนิคและวิธีสอนในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รังสิณี สุนทรปฎิมา (2553). การพัฒนาบทเรียนมัลติมีเดีย เรื่องทักษะการสอนสำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม. (2562). หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม พุทธศักราช 2562 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560). นครราชสีมา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7.

โรงเรียนเทพศิรินทร์ พุแค. (2561). หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ พุแค พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560). สระบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4.

โรงเรียนบ่อวิทยาการ. (2563). หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ่อวิทยาการ จังหวัดจันทบุรี พุทธศักราช 2563 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). จันทบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17.

วาริ ธีระจิตร. (2526). การจัดและปรับปรุงสภาพห้องเรียนหลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2543). การออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด Backward Design. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศศิธร เวียงวงลัย. (2556). การจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สุพิน บุญชูวงศ์. (2543). หลักการสอน. กรุงเทพฯ : แสงสุทธิการพิมพ์.

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2532). หลักสูตรสู่การสอน. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยเพชรบุรี.

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : เซ็นเตอร์ดีสคัฟเวอรี.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). พัฒนาหลักสูตรและการสอน-มิติใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

_____. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น

_____. (2552). จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา : กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

_____. (2554) การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท อาร์ แอนด์ พรินท์ จำกัด.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2545). การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : บ็ุก พอยท์.

วัชรพล วิบูลยคริน. (2557). นวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนภาษาไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัชรวิ บูรณสิงห์. (2544). การบริหารหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วินัย จันทรวงศ์. (2540). หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏฉะเชิงเทรา.

- ศักดิ์ศรี ปาณะกุล. (2556). การประเมินหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม (Classical Test Theory). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2553). การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กทม. : ประสานการพิมพ์.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2541). วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร. เชียงใหม่ : เดอะโนว์เลจ เซ็นเตอร์.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2527). หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาสนา.
- สาโรช บัวศรี. (2514). แนวคิดบางประการทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมจิต ชนสุกาญจน์. (2522). จิตวิทยากับการศึกษา. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- สายหยุด ภูปุย. (2555). ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุทธนู ศรีไสย์. (2551). การจัดการและวางแผนพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.
- สุวรรณา รัตนธรรมเมธี. (2554). หลักสูตรและการจัดการ. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2546). การประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมชาย วรภิเษมสกุล. (2559). การวัดและประเมินผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. อุตรธานี : โรงพิมพ์อักษรศิลป์.
- ส.วาสนา ประवालพุกษ์. (2544). คู่มือการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา เรื่อง “หลักและเทคนิคการประเมินทางการศึกษา”. กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมนเนจเม้นท์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. (2553). **นิยามคำศัพท์หลักสูตร หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). **ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม : ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553). **แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : บริษัท ไทย พับพลิค เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. (2561). **เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการ พัฒนาบุคลากรหลักเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการนำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไปสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

हररररर नीलुवुशुडर. (2547). **การพัฒนาหลักสูตรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน : หลักการและแนวปฏิบัติ**. ปัตตานี : ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

อมरर लेकुरेगुसुनु. (2540). **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

आगरनु नीतेयंग. (2550). **หลักการสอน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

_____. (2553). **หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

आरु नीनुनुनु. (2546). **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ : ไ้ไหมเอ็ดดูเคท.

अशरर ऐनुสุशुरु. (2561). **จิตวิทยาสำหรับครู**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ऐกรुरुनुรุ สึ่มหาคาล และคณ. (2552). **กระบวนการจัดหลักสูตรสถานศึกษา แนวคิดสู่ปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : บู้คบอยท์.

Beauchamp, G.A. (1975). **Curriculum Thoery**. 3thed. Illinois : F.E. Peacock.

_____. (1981). **Curriculum Theory** (4thed.). Illinois : F.E.Peacock.

- Bloom, B.S. (1971). **Hand on Formative and summative Evaluation of Student Learning**. New York : McGraw–Hill.
- Brady, L. (1987). **Curriculum Development**. London : Prentice Hall.
- Bruner, J. (1963). **The Process of Education**. New York : Vintage Books.
- Gagne, R.W. (1967). **Curriculum Research and the Promotion of Learning** in Area Monograph Series on Curriculum Evaluation. No.1, Perspective of Curriculum Evaluation, Chicago : Rand McNally & Co.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education**. 3rded. New York : McGraw Hill.
- Oliva. P.F. (1992). **Developing the Curriculum**. 3rd ed. New York : Harper Collins.
- Posner, G.L. (1992). **Analyzing the Curriculum**. Mc Graw–Hill. Inc.
- Saylor, J.G. Alexander, W. M. and Lewis, A. J. (1981). **Curriculum Planning for Better Teaching and Learning**. 4thed. New York : Holt Rinehart and Winston.
- Skilbeck, Malcolm. (1984). **School – Based Curriculum Development**. London : Harper & Row, Publishers.
- Taba, H. (1962). **Curriculum Development ; Theory and Practice**. New York : Harcourt, Brace and World Inc.
- Tyler, R.W. (1949). **Basic Principle of Curriculum and Instruction**. Chicago : The University of Chicago Press.
- _____. (1971). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. (31sted.). Chicago : The University of Chicago Press.
- Verduin, J.R. (1977). **Cooperative Curriculum Improvement**. New York : Prentice-Hall.
- Wirema,W & Jurs.S. (1 9 9 0) . **Educational Measurement and Testing**. 2nded. Massachusetts : A Division of Simon & Schuster.

ประวัติผู้เรียบเรียง

ชื่อ-นามสกุล พระมหาสายัณห์ เปมสีโล (วงศ์สุรินทร์)
 ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วุฒิการศึกษา

ระดับการศึกษา	คุณวุฒิ	ชื่อคุณวุฒิ	สาขาวิชา	สถาบัน	ปีที่สำเร็จ
ปริญญาเอก	ปร.ด.	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	หลักสูตรและการสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์	2557
ปริญญาโท	กศ.ม.	การศึกษา มหาบัณฑิต	จิตวิทยาการ แนะแนว	มหาวิทยาลัยนเรศวร	2549
ปริญญาตรี	ศษ.บ.	ศึกษาศาสตร์ บัณฑิต	การแนะแนว	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	2564
ปริญญาตรี	ศน.บ.	ศาสนศาสตร์ บัณฑิต	ภาษาอังกฤษ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	2543

สอนในรายวิชา

รายวิชาหลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ (ED1004) ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

ประสบการณ์การสอน

1. ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา
2. หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ
3. การวัดผลและประเมินการเรียนรู้
4. หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้
5. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
6. แนวคิดทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์

7. จิตวิทยาสำหรับครู
8. วิจัยทางการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ
9. วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
10. สถิติเพื่อการวิจัย
11. ภาษาบาลีเพื่อการค้นคว้าพระพุทธศาสนา
12. แนวคิดทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์
13. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์

ผลงานด้านวิชาการ

ที่	รายละเอียด
ผลงานวิจัยที่ไม่นับรวมผลงานวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ 6 เรื่อง	
1	สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี : กรณีศึกษา สำนักเรียนวัดชูจิตธรรมาราม พระอารามหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ผู้วิจัย) ตีพิมพ์ในวารสารวิจัยรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน พ.ศ. 2562
2	การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม : กรณีศึกษา สำนักเรียนวัดชูจิตธรรมาราม พระอารามหลวง อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ร่วมวิจัย) ตีพิมพ์ในวารสารหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีที่ 9 ฉบับที่ 26 กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2560
3	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ร่วมวิจัย) รายงานการประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1 “ระเบียบ สามัคคี บำเพ็ญประโยชน์เพื่อพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน” 2561. รวมบทความและบทคัดย่อ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
4	การศึกษาความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (ร่วมวิจัย) ตีพิมพ์ในวารสารหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีที่ 11 ฉบับที่ 30 มกราคม-เมษายน พ.ศ. 2562
5	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย. (ร่วมวิจัย) จะตีพิมพ์ในวารสาร มจร สังคมปริทรรศน์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2566
6	การสร้างหลักสูตรสำหรับปรับพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้หลักไตรสิกขาของพระพุทธศาสนา. (ร่วมวิจัย) รอการตีพิมพ์
บทความวิชาการ 3 เรื่อง	

1	พุทธจิตวิทยาในการให้คำปรึกษา. ในโครงการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษา ระดับชาติ ประจำปี 2561 (National Research Symposium 2018) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2	การเรียนรู้การสอนแบบออนไลน์ในระดับอุดมศึกษาภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19. ตีพิมพ์ใน Journal of Modern Learning Development ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2564
3	การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ. ตีพิมพ์ในวารสารปัญญาพัฒน์ ปีที่ 40 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2564

